CURS DE LIMBA ROMÂNĂ PENTRU ŞCOALELE SECUNDARE

MANUAL

DE

LIMBA ROMÂNĂ

(CARTE DE CITIRE ŞI GRAMATICĂ)

PENTRU

CLASA I A LICEELOR ŞI GIMNAZIILOR

DE

MIHAIL DRAGOMIRESCU
PROFESOR DE LITERATURA ROMÂNĂ LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

ŞI

GH. ADAMESCU
PROFESOR LA LICEUL SF. SAVA ŞI LA ŞCOALA NORMALĂ A SOCIETĂŢII PENTRU ÎNVĂŢĂTURA POPORULUI ROMÂN

EDIŢIA III

Aprobat de Ministerul Instrucţiunii în anul 1909

BUCUREŞTI
Editura Librăriei SOCEC & Co., Societate Anonimă
1912

Biblioteca
Cota 075.2/18531
Inventar 647499

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
„CAROL I" BUCUREŞTI
COTA 37333

Rc 40/01

BCU-Bucuresti
C647499

R.V.A. 203/83

Nr. 3 1857.

BUCĂȚI DE CITIRE

1.

TRANDAFIRUL DE CÂMP.

1. Spun Românii că la început, când s'au adunat toate *lemnele* şi au făcut sfat, ca să-şi aleagă împărat, — Dumnezeu *a îmbiat pe Viţă cu această vrednicie.*



Insă Viţa a răspuns că nu poate primi deoarece ea face *poamă,* şi din poama ei se face vin, care e *pentru toată trebuinţa.* Astfel, ea are destulă greutate pe capul său şi nu poate să mai ia şi grijile împărăţiei.

2. Dumnezeu, văzând că Viţa nu vrea să fie împărătească, a îmbiat pe Măslin, numit altmintrelea şi Oliv. Insă nici Măslinul nu primi această *onoare,* deoarece şi el e la toată trebuinţa: bunioară, când se face vreo pomană sau vreo masă întru pomenirea celor morţi, trebue să fie şi măsline.

3. Văzând aceasta, Dumnezeu a îmbiat şi pe Trandafirul de câmp. Trandafirul de câmp a primit bucuros. Astfel, Dumnezeu l-a binecuvântat să fie el împărat peste toate lemnele de pe faţa pământului, şi nici un *duh necurat* să nu aibă putere asupra lui. Şi aşă a rămas Trandafirul de câmp până în ziua de azi.

4. De aceea Românii din unele părţi au obiceiu să pună, în seara din spre Sfântul-Gheorghe, rămurele verzi de trandafir la ferestrele caselor şi în *glii* pe la porţi şi portiţe, şi pe la streşinele caselor, — pentrucă de dânsul, şi deci nici de casă, nu se poate apropià nici un duh necurat. Ba mulţi Români îl sădesc în livezile lor, pentrucă Trandafirul de câmp e binecuvântat de Dumnezeu şi are dar să depărteze, nu numai duhurile necurate, dar şi toate relele.

După **S. Fl. Marian.**

2.

LEGENDA PREPELIŢEI

1. *Zice că* dintr'un început prepeliţa a fost toată roşie la pene; dar, neplăcându-i acest vestmânt roşu şi voind să aibă altul mai frumos, ea se duse la Dumnezeu şi-l rugă să i-l schimbe.





2. Atunci Dumnezeu se supără pe dânsa, că nu se mulţumeşte cum a facut-o întâiaş dată, o prinse de coadă şi o aruncă într'un vas plin cu cenuşă, de care se umplù pe tot trupul. Iar parte din coada ei rămase în mâinile lui Dumnezeu.

3. Prepeliţa, supărată de această primire neaşteptată, ieşind din vasul cel cu cenuşă şi mergând la un pom, începù a-şi frecà şi a-şi spălà penele. Dar, frecându-le şi spălându-le, se umplură de cenuşă şi cele care mai înainte rămăsese roşii.

4. De atunci prepeliţa e împestriţată cu pene roşii şi cenuşii, şi n'are coadă.

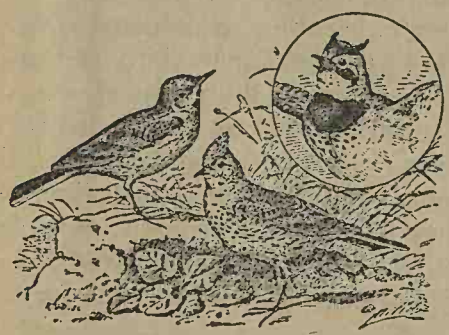
S. Fl. Marian.

3.

POVESTEA CIOCÂRLIEI

1. Pe întinderea cerească nu se află, în zori, niciun nouraş. niciun semn de furtună. Numai stelele, *aceşti ochi veghietori ai nopţii*, se văd strălucind în depărtare prin nemărginitul spaţiu.

Tot astfel e şi pe întinderea pământească. Numai *unde şi unde* se aude murmurul vreunui râurel... Iară *pânele* cele verzi şi fânețele cele încărcate de tot felul de floricele frumoase şi mirositoare se întind pe şesurile câmpiilor.



2. Dar iată!.. zorile se ivesc şi cu ele împreună se deşteaptă o păsărică din somnul ei cel dulce de peste noapte. Ea se scoală din roua cea răcoritoare şi binefăcătoare a dimineţii şi, cântând răsunător, se înalţă în cercuri spre cer până nu se mai vede. Apoi tot în cercuri se scoboară, iar, când e ca de vre-o două *prăjini* de sus dela pământ, ca o săgeată se lasă în jos spre cuibuşorul său cel *durat* pe faţa pământului.

Această păsărică e ciocârlia.

3. Pe cât însă de vesel şi răsunător e cântecul acestei păsărele, pe cât de plăcut e timpul când ea cântă: — pe atâta, şi poate mult mai atrăgătoare şi mai frumoase, sunt *legendele* ei.

Iacă una din aceste poveşti din Bucovina:

4. Au fost odată, în părţile Răsăritului, un împărat şi o împărătească.

Ei trăiau în pace și se bucurau de toate bunătățile; numai un singur lucru le lipsià: n'aveau niciun prunc.

Intr'o zi, după ce pierduseră ţoată nădejdea de prunc, împăratul făcù o petrecere mare, la care se adunară toți *sfetnicii* împărăției sale împreună cu soțiile lor. Toate mamele, câte erau de față, se bucurau și își legănau copiii în brațe; numai împărăteasa erà foarte tristă, pentrucă ea nu aveà niciun prunc, pe care *să-l desmierde.*

Iată însă că, într'o noapte, după acea petrecere, i se arătă împăratului în vis o babă bătrână care îi zise:

— Inălțate Impărate, bucură-te, că împărăteasa va naște un prunc! Numai să meargă la pârâul din pădurea din marginea orașului și să bea apă dintr'însul.

Impăratul, cum se zări de ziuă, se duse la împărăteasă și-i spuse toate *din fir în păr.* Impărăteasa nu mai putù de bucurie când auzì; și, fără a pierde mult timp în zadar, se pornì și se duse la pârâul din pădurea cea verde și băù apă dintr'însul. Nu mult timp după aceasta, împărăteasa *își văzù visul cu ochii* și născù o copilă foarte frumoasă.

5. Copila aceasta creșteà într'o zi ca într'un an, și într'un an ca în zece... Cine o vedeà azi, mâne n'o mai cunoșteà; și, cu cât creșteà mai mare, cu atât se făceà mai frumoasă.

După ce crescù și se făcù *fată în floare,* copila începù a ieși în toate dimineţile și serile la plimbare, ca să privească răsăritul și apusul Soarelui; și, privind de multe ori cum răsare și apune, ea se îndrăgì de dânsul.

Intr'o bună dimineață, ne mai putând trăì fără Soare, își puse în gând să plece în lume după el. Insă, ca o copilă bună ce erà, împărtăși această dorință și maicii sale. Dar maică-sa nu voì s'o lase să plece nicăieri. Ea împărtăși apoi dorința sa și împăratului, dar nici el nu se învoì cu gândul ei, căci amândoi o iubiau foarte tare, și nu știu ce s'ar fi făcut de necaz, dacă singura lor fiică i-ar fi părăsit și s'ar fi dus cine știe unde.

Copila, de supărare, *începù a se uscà pe picioare* și în curând slăbì așà de tare, că de abià se puteà *urnì* din loc. Văzând aceasta, împăratul *își călcă pe inimă*, îi dete binecuvântarea părintească și toate cele trebuincioase de drum, și o lăsă să se ducă în lume după Soare.

6. Copila, după ce-și luă rămas bun dela părinții săi, se pornì spre Răsărit și se duse, se duse timp îndelungat, până ce ajunse la o apă mare, ce curgeà foarte repede.

Ce să facă ea acum? Căci pod peste apă nu erà și a înnotà nu știà; și, chiar de ar fi știut, tot i-ar fi fost peste putință s'o treacă.

Iată însă că, pe când stà ea așà *frământată de gânduri*, văzù că iese din apă o zână, care îi zise:

— Gândul tău se va împlinì, dar fericită nu vei fi, fiindcă ți-ai lăsat părinții și nu ți-a fost milă de ei.

Și, cum rostì cuvintele acestea, îndată se făcù un pod peste apa cea mare și fata de împărat trecù dincolo.

7. Iar, după ce trecù, călătorì iarăși mai departe și se duse, se tot duse, până ce ajunse la o babă bătrână, care păsteà un cârd de gâște. Baba cum o văzù, îndată o întrebă de unde vine și încotro merge? Fata împăratului îi spuse toate din fir în păr, iar baba îi zise:

— Eu, draga mătușii, aș puteà să-ți scurtez mult calea.

— Dacă mi-ai scurtà-o, zise fata, mare bine mi-ai mai face, mătușică! Și, Doamne! cum ți-aș mai mulțumì pentru fapta dumitale!

Baba, *măgulită* de vorba fetei, îi dete în mâna dreaptă un *pomișor*, iar în mâna stângă un inel foarte mic, și îi zise să facă cruce cu pomișorul, că are să fie bine. Fata o ascultă, și deodată se văzù ridicată în aer și dusă fără să tie cine o duce; și, cât ai clipì din ochi, ajunse la palatul Soarelui.

8. Pe dinaintea palatului curgeà un râu limpede ca lacrima, pe care-l păzià un moșneag. Cel ce vrea să treacă râul trebuià să plătească bătrânului un ban de argint;

altminteri, un an întreg trebuiă să rătăcească prin lume. Călătoarea noastră luă îndată inelul ce l-a fost căpătat dela baba cea bătrână şi i-l dete moşneagului, ca s'o treacă pe malul celălalt. Bătrânul luă inelul şi o trecù dincolo, fără să mai întindă multă vorbă cu dânsa.

9. Astfel sosì ea la poarta palatului, intră încetişor în *ogradă* şi ajunse la uşă. Lângă uşa palatului se află un câne mare, cu două capete. El, cum o zări, începù a lătră tare şi vru s'o sfâşie. Muma Soarelui, cum auzì cânele, ieşì afară; şi, văzând pe călătoarea noastră, o întrebă mânioasă:

— Pe cine cauţi tu aici?

Fata, neştiind cine e acea bătrână şi neştiind ce e prefecătoria şi minciuna, răspunse:

— Eu caut pe mult iubitul şi doritul Soare, după care alerg de atâta vreme!

Auzind aceste cuvinte, muma Soarelui *se făcù foc* de mânie şi începù a o blestemă zicând:

— Tu ţi-ai părăsit părinţii; dar eu nu vreau să-mi părăsesc feciorul! Blestemată să fii, că ai îndrăsnit a veni până aici, ca să amăgeşti pe fiul meu!... In pasăre să te prefaci, şi pasăre să rămâi în vecii vecilor!

10. Şi, într'adevăr, îndată ce baba rostì cuvintele acestea, tânăra copilă, mai înainte de a da ochii cu Soarele, se prefăcù în ciocârlie. De atunci şi până în ziua de astăzi, ea nu l-a uitat; şi când e frumos şi senin afară, ea se înalţă cântând spre cer către dânsul.

După **S. Fl. Marian.**

4.

STICLEȚUL ȘI CIOCÂRLANUL

Sticleţul s'a fost prins în laţ, cum e mai rău,
Şi, desnădăjduit, *de moarte se bătea:*
Iar ciocârlanul *meu*
De el mereu râdeà,
Zicân[1]: „Ce nătărău!
Se poate ziua mare
Să-ţi vâri aşà în laţ *gingaşele* picioare
Când eu n'am frică
De nimică?“
Dar învârtindu-se pe lângă sticleţel,
S'a prins în laţ şi el.



Vezi: *după faptă, plată...*
Să nu mai râzi de *nime* niciodată.

Al. Donici.

5.

CIOCÂRLIA

1. De unde vine acest cântec? Stau pe iarbă în câmpie. Nu sunt copaci unde să se adăpostească păsări, şi, afară de un cioban, nici o vieţuitoare nu se vede nicăieri. Stă şi el culcat pe verdeaţă, privind la cer. Totuşi se aude un cântec, un cântec fericit şi vesel, de care răsună văzduhul! Unde să fie cântăreţul?

Ridică-ţi ochii, priveşte în sus: nu e oare cântecul ciocârliei? Ba este chiar ciocârlia, dar e atât de sus în senin, că de abià o putem vedeà ca o pată întunecoasă

printre norii albi deasupra noastră. Acum s'a urcat sus de tot şi iarăşi se dă jos, cântând tot timpul, până ce cade ca o piatră aproape de noi, şi putem vedeà în sfârşit pe acest prieten al nostru.

2. O pasăre cenuşie cu pene puţine, cu pieptul pătat numai cu niţel galben, cu o creastă mică pe cap, şi atât. Nu are vreo frumuseţe deosebită. Dumnezeu a făcut ciocârlia ca să cânte, şi într'adevăr ea cântă din toate puterile. Multe păsări îşi cântă cântecul şi apoi se opresc, *ca să-şi ia din nou vânt,* dar ciocârlia, cât timp se urcă, nu se opreşte şi niciodată nu se osboseşte. Niciodată nu se aşează pe copac: ghiarele îi sunt drepte, astfel că nu ar puteà apucà cu ele rămurica; ele sunt făcute să ajute la alergarea repede prin iarba deasă sau trifoiu, unde trăeşte şi-şi face cuibul.



3. Ciocârlia cântă tot anul. Indată ce *muşeţelul* îşi arată ochiul său cel galben, ciocârlia socoteşte că e vremea să se puie pe muncă. Iar când se arată şi *aglica* cu frunzele ei creţe, ea cântă atunci cu *şi* mai multă veselie. Apoi vine şi *răsura* verii; lanurile de grâu se coc, murele se înroşesc, iar frunzele se veştejesc şi în curând cad. Tot timpul ciocârlia cântă, iar cântecul ei se potriveşte cu toate timpurile anului, pentrucă spune tot ce simţim

în inimile noastre şi mulţumeşte lui Dumnezeu pentru florile verii şi pentru poamele toamnei.

4. Ciocârlia se scoală de dimineaţă, îşi face o cinste ca să întâmpine soarele când răsare. Cântă cu întrerupere toată ziua; şi, îndată ce soarele apune, se lasă şi ea jos în locuinţa ei de iarbă, ca să înceapă din nou a doua zi la fel.

5. Cuibul şi-l face într'o crăpătură în pământ pe care o căptuşeşte cu paie şi cu iarbă, şi acolo ea ouă cinci sau şase ouă cenuşii pestriţe. Îşi alege locul în fâneţe, sau în ţarinele de trifoiu sau chiar în câmp. Totuş cuibul ei nu se poate lesne găsi; şi chiar dacă l-ai descoperit, este greu să mai dai peste el a doua oară.

6.

CEI DOI LUCRĂTORI

1. Doi ţărani, când vrură la lucru să plece,
Nevestele, 'n casă, până a-i petrece,
I-au sfătuit ce fel şi cum să urmeze,
Cum să se tocmească *şi cum să lucreze.*
Una zise: — „Frate, vezi, de ţine minte
Şi-unul a muierii din zece cuvinte:
Eu nu îţi zic alta decât să ştiţi cum că,
După cum eşti mare şi vrednic de muncă,
Când te tocmeşti, cere să-ţi dea plată bună,
Nu luă în grabă pe nimic arvună,
Să-ţi pierzi surda vremea *şi* zilele tale
Şi să vii acasă fără de parale".

Iar cealată zise: — „Bărbate, ascultă:
Lucrează pe plată puţină şi multă,
Cum ţi se întâmplă, nu după plăcere,
Decât să pierzi vremea degeaba 'n şedere".

3. Deci dar ei plecară amândoi d'odată
Ştiind fiecare sfătuirea dată.
In oraş intrară lucru să găsească
Şi 'ndată veniră oameni să-i tocmească.
Cel cu plata mare nu vru jos să lase,
Nevasta acasă cum îl învăţase;
Astălalt se duse, lucră, luă plata,
A doua zi iară la alţii fu gata,
A treia zi încă n'o pierdù de geabă —
In scurt totdeauna se află cu treabă.
Iar cel'lalt *tovarăş, stând în aşteptare,*
Ca să se tocmească tot pe plată mare,
Toată a lui vreme erà petrecută
Fără de nici un lucru şi 'n deşert pierdută...

4. Deci, când trece vara şi lucru 'ncetează,
Pleacă ei acasă, copiii să-şi vază.
Cel cu plata scumpă duse punga goală,
Trist, galben la faţă şi slab ca de boală.
Iar cel'lalt umpluse de sfanţi chimirașul
Şi se duse vesel ca trandafiraşul.

Anton Pann.

7.

MUSCULIŢELE ŞI FURNICILE

1. Intr'un *cot* din grădina unui plugar, erà odinioară un cuib de furnici; şi, în timpul cel frumos al verii, ele toată ziua *se sârguiau* să-şi adune grăunţe de grâu şi de alte *roduri,* şi le duceau în *gropiţele* lor. Nu departe de ele erà şi un *strat* de flori, pe deasupra căruia o mulţime de musculiţe bâzâiau neîncetat, se jucau, sburau de pe o floare pe alta şi se desfătau foarte mult.

2. Un băieţaş, fiul plugarului, se obişnuise a privì din când în când la *deosebita îndeletnicire* a acestor fiinţe. Fiind atuncea încă mic şi *uşor la minte,* el începù întru sine a socotì aşà: „Oare pot fi pe lume alte vieţuitoare mai nebune decât aceste furnici? Ele toată ziua lucrează şi se chinuesc în loc să-şi petreacă cu bucurie pe un aşà frumos timp de vară! Mult mai cu minte fac musculiţele acestea, pe care eu le socotesc că sunt *făpturile* cele mai fericite pe de lume!“

3. La vre-o câteva zile după aceea, se schimbă timpul şi se lăsă un mare frig; soarele se făcù nevăzut, iar peste noapte începù să geruească. In zilele acestea, băieţaşul, mergând în grădină cu tatăl său, nu mai văzù nici-o furnică; iar musculiţele zăceau întinse încoace şi încolo, unele pe moarte, iar altele *şi* muriseră. Şi, având inima foarte *îndurătoare,* îl coprinse jalea pentru aceste musculiţe nefericite; şi îndată întrebă ce s'a făcut cu furnicile, pe cari el le văzuse tot în locul acela, odinioară. La aceasta, tatăl său îi răspunse:

„Musculiţele au murit toate, ca nişte vietăţi fără grijă, fiindcă n'au vrut să lucreze şi să-şi câştige cele trebuincioase pentru viitor; însă furnicile, care toată vara s'au sârguit a lucrà, având ac[illegible] ce să mănânce, sunt

toate vii și sănătoase; și ai să le vezi, *cât* se va face vremea bună, că iar ies afară".

4. Cel ce în tinereţe a culeș învăţături, iar în vârsta bărbăţiei a muncit, acela la bătrâneţe va aveà ajutorinţă și reazăm.

8.

POVESTEA UNUI OM LENEȘ

1. Ci-că erà odată, într'un sat, un om grozav de leneș; de leneș ce erà, nici îmbucătura din gură nu și-o mestecà. Și satul, văzând că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spânzure, pentru a nu mai da pildă de lenevire și altora. Și așà, se aleg vreo doi oameni din sat și se duc la casa leneșului, îl umflă pe sus, îl pun într'un car cu boi, ca pe un *butuc* nesimţitor, și hai cu dânsul la un loc de spânzurătoare.

Așà erà pe vremea aceea.

2. Pe drum se întâlnesc ei cu o trăsură în care erà o cucoană. Cucoana, văzând în carul cel cu boi un om care *semănà* a fi bolnav, întrebă cu milă pe cei doi ţărani zicând:

— Oameni buni, se vede că omul cel din car e bolnav, sărmanul; și-l duceţi la vr-o *doftoroaie* undeva, *să se caute.*

— Ba nu, cucoană, răspunde unul dintre ţărani; să ierte cinstita faţă dumneavoastră, dar *aista* e un leneș care nu credem *să fi mai având* pereche în lume; și-l ducem la spânzurătoare, ca să curăţim satul de un *trândav.*

— *Alei!* oameni buni, zise cucoana, înfiorându-se; păcat, sărmanul, să moară, ca un câne fără de lege! Mai

bine duceţi-l la moşie la mine; *iacătă* curtea pe *costişa ceea!* Eu am acolo un *hambar* plin cu *posmagi*, ia aşà pentru împrejurări grele, Doamne fereşte! *A mâncà* la posmagi, şi *a trăì* şi el pe lângă casa mea. Dă, suntem datori să ne ajutăm unii pe alţii.

3. — Ia auzi, mă leneşule, ce spune cucoana; că *le-a pune la coteţ* într'un hambar cu posmagi, zice unul dintre săteni. Iacă peste ce noroc ai dat, bată-te *întunerecul* să te bată, uriciunea oamenilor! *Sai* de grabă din car şi mulţumeşte cucoanei, că te-a scăpat dela moarte, şi ai dat peste belşug, luându-te sub aripa *dumisale*. Noi gândiam *să-ţi dăm sopon şi frânghie*, dar cucoana, cu bunătatea dumisale, îţi dă adăpost şi posmagi; să tot trăeşti, să nu mai mori... Hai, dă răspuns cucoanei, ori aşà, ori aşà, că n'are vreme de stat la vorbă cu noi.

— *Dar muieţi-s posmagii?* zise atunci leneşul cu jumătate de gură, *fără să se cârmească din loc.*

— Ce-a zis? întrebă cucoana pe săteni.

— Ce să zică, milostivă cucoană, răspunde unul, ia întrebă, că muieţi-s posmagii?

— Vai de mine şi de mine, zise cucoana cu mirare; încă asta n'am mai auzit! *Da* el nu poate să şi-i moaie?

4. — Auzi, mă leneşule: te prinzi să moi posmagii singur, ori ba?

— Ba, răspunde leneşul. Trageţi mai bine tot înainte; ce mai atâta grijă pentru astă pustie de gură!

Atunci unul dintre săteni zise cucoanei:

— *Bunătatea dumneavoastră,* milostivă cucoană, dar degeaba mai voiţi a *stricà orzul pe gâşte.* Vedeţi bine că nu-l ducem noi la spânzurătoare *numai aşà de flori de cuc... Cum chitiţi?* Un sat întreg *n'ar fi pus oare mână dela mână,* ca să poată face dintr'însul ceva. Dar ai pe cine ajutà? Doar, lenea-i împărătească mare, ce-ţi baţi capul!

Cucoana atunce, cu toată bunavoinţa ce aveà, *se lehămeteşte* şi de binefacere şi de tot zicând:

— Oameni buni, faceţi dar *cum v'a luminà* Dumnezeu!

5. Iar sătenii duc pe leneş la locul cuvenit *şi-i fac felul.* Şi iacă, aşà a scăpat, şi leneşul acela de săteni, şi sătenii aceia de dânsul.

6. Mai poftească de acum şi alţi leneşi în satul acela, *dacă le mai dă mâna şi-i ţine cureaua.*

7. *Ş'am încălecat pe o şeà şi v'am spus povestea aşà.*

I. Creangă.

9.

MUSCA

1. Dela arat, un plug
Venià încet spre casă;
Iar la un bou, pe jug,
O muscă s'aşezase.

2. Ei, spre întâmpinare,
O altă muscă'n sbor
Ii face întrebare:
— „De unde, dragă *sor'?*“
— „Şi mai întrebi de unde?“
Ei musca îi răspunde
C'un aer supărat,
„Au nu pricepi ce facem?
Nu vezi că noi ne'ntoarcem
Din câmp, dela arat!?“

3. Spre laudă *deşartă*
Mulţi zic: „noi am lucrat“,
Când ei lucrează *'n faptă*,
Ca musca la arat.

Al. Donici.

10.

VULPEA FIROSCOASĂ

1. Intr'o vie părăginită îşi făcuse culcuşul o vulpe. Acolo fătase şi crescuse mai multe rânduri de pui. Stăpânul viei erà un *pierdevară*, care aşteptà să-i dea cineva mură în gură. In toate verile îşi croià la planuri cum să-şi lucreze via; dar nu puneà mâna să facă nimic. Via din ce în ce se părăginià.



2. Cei din urmă pui ai vulpii se făcură cătelandri. Incepuse şi ei a sărì din cuib. Intr'una din zile, unul dintre puii de vulpe zise mamei lor: „Mamă! nu e bine de noi!“ „Dar de ce, mă?“ întrebă mumă-sa. „Am auzit azi pe stăpânul viei“, răspunse cătelandrul de vulpe, zicând: „Mă dar ce mari au crescut *bălăriile* astea!

Săptămâna viitoare am să pun s'o sape". „Tăceţi din gură şi căutaţi-vă de treabă", le zise vulpea bătrână; „*cănosc* eu cine este stăpânul viei".

3. Vara trecù, şi nici-o *postaţă* de pământ *nu fu ridicată* din vie. In vara următoare, căţelandrii îşi făcură şi ei fiecare câte un culcuş. Ieşind la vânătoare fiecare încotro puteà, auziră iarăş pe stăpânul viei, care venià din când în când să-şi vază via, că are de gând să şi-o sape. „Mamă!" zise unul, după ce se adunară cu toţi împrejurul bătrânei vulpi, „am auzit azi pe stăpânul viei, că are să puie să smulgă cu mâinile *burianul* din vie şi să-i dea o săpătură ţeapănă, căci prea *s'a înţelenit* pământul". „Ia căutaţi-vă de treabă, asta vă spun eu, şi n'ascultaţi la *fleanca* lui", zise bătrâna. Trecù şi vara asta, şi niciun burian nu se clintì din loc.

4. In cealaltă vară ce sosì, căţelandrii de vulpe se făcuse vulpi *cum se cade* şi fiecare din ei aveà căţelandri. Intr'una din zile, se adunase toţi vulpoii şi vulpile cu căţelandrii lor la vulpea bătrână şi-i spuseră: „Mamă! am auzit azi pe stăpânul viei că, de s'ar uscà mai bine burianul, căci are de gând *să dea pârjol* viei la toamnă, căci nici aşà nu-i aduce niciun folos, şi apoi vrea să limpezească locul". „Ei, dragii mei, acum *să vă luaţi ale trei fuioare şi să vă răspândiţi ca puii de potârnichc*, care încotro va vedeà cu ochii, căci nebunul este în stare să facă o asemenea *becisnicie*".

P. Ispirescu.

11.

MĂGARUL

Un măgar, care slujià la un grădinar, părându-i-se că munceşte prea mult şi că nu i se dă de mâncare în destul, se rugă la D-zeu să fie vândut la alt stăpân. Dumnezeu îl ascultă, şi grădinarul îşi vândù măgarul unui cărămidar. Dar la acesta erà şi mai mult de muncă, pentrucă, în loc de zarzavaturi, trebuià să care cărămidă. Atunci măgarul se rugă iar de Dumnezeu să-i schimbe stăpânul. Dumnezeu îl ascultă, şi măgarul ajunse la un tăbăcar. Acesta nu numai îl puneà să care *scoarţă de ştejar* şi piei crude ori *tăbăcite,* dar îl mai şi bătea, căci îl credeà mai puternic decât erà. Atunci măgarul, răsbit de nefericirea în care îl aruncase nestatornicia sa, zise suspinând: „Vai mie, nefericitul! Mult mai bine ar fi fost să rămân la locul meu cel dintâiu, să lucrez şi să mă deprind cu soarta ce mi s'a dat; iar nu să trec din stăpân în stăpân şi să ajung la acest tăbăcar, care *îmi tăbăceşte pielea* acum, în viaţă, şi desigur mi-o va tăbăci şi după moarte".



După **Esop.**

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

- 647.449 -

12.

FATA MOȘULUI CEA CUMINTE

I.

A fost odată ca niciodată, a fost un om bătrân care aveà o fată mare, de se dusese vestea în lume de vrednicia ei. Unchiașul se căsătorì de-a doua oară cu o babă care aveà și ea o fată mare.

Baba însă puneà pe fata moșneagului la toate greutățile casei; iar fata ei *se clocise de ședere.*

Biată fata unchiașului torceà, țeseà, făceà pâine, măturà și scuturà, *fără să zică nici pis!* Dar baba *puneà parte* fetei sale și pârà la unchiaș pe fiica lui și o tot ocărà.

Nu erà ziulică lăsată de Dumnezeu, să nu se certe cu el, ca să-și gonească copila, și-i ziceà:

„Dacă nu-ți vei duce fata de aici, *pâine și sare pe un taler cu tine nu mai mănânc*".

Bietul om se cam codià; dar baba, într'o noapte turnă apă pe vatră și *stinse focul, ce-l învelise fata* unchiașului *decuseara.*

A doua zi *dizdedimineață* se scoală fata, să facă focul, fiindcă *tot pe ea căderà păcatele;* dar foc nu mai găsì în vatră.

Atunci, de frică să nu o ocărască *mumă-sa cea vitregă,* se urcă pe bordeiu, se uità în toate părțile, doar va vedeà încotrova vre-o *zare de foc,* ca să se ducă să ceară măcar un cărbune, dar nu se văzù nicăiri ceeace căutà ea. Dar, tocmai când erà să se dea jos, zărì spre Răsărit abià licărind o mititică *vălvătaie;* se coborî de pe acoperiș și o luă într'acolo.

Se duse, se duse și la foc nu mai ajunse; dar, în

drumul ei, întâlnì o grădină *părăginită* care o strigă, zicându-i:

„Fată mare, fată mare, vino de-mi curăţă pomii ce mi-au mai rămas, de omizi; şi când *te-'i întoarce, ţi-oiu* da poame coapte să mănânci".

Se apucă fata de lucru numai decât; şi, cum isprăvì, îndată plecă.

Mai încolo, dete peste un *puţ*, care îi strigă:

„Fată mare, fată mare, *vin' de mă sleeşte*, că ţi-oiu da apă rece, să te răcoreşti, când te-'i întoarce!"

Fata sleì puţul şi plecă înainte.

Merse ce merse, şi dete peste un *cuptor*, care-i strigă şi acesta:

„Fată mare, fată mare, vino *de mă lipeşte* şi mă şterge de cenuşă şi, când te-'i întoarce, îţi voiu da *azimă* caldă!"

Fata lipì şi şterse cuptorul, *şi-şi căută de drum*.

Mai merse niţel şi dete peste o căscioară, şi bătù la poartă.

— Cine e acolo? îi zise din năuntru: dacă e om bun, să intre; dacă nu, să nu vie; căci am o căţeluşă cu dinţii de fier şi cu măselele de *oţel*, şi-l face mici fărâmi.

— Om bun, răspunse fata.

După ce intră, fiindu-i frică de mumă-sa *vitregă*, să nu o bată dacă se va întoarce acasă cu atâta întârziere, întrebă dacă nu cumva are trebuinţă de o slujnică. Sfânta Vineri, care locuià în năuntru şi care o primì, îi răspunse că are trebuinţă de o asemenea fată; ea rămase acolo.

Mai întâiu, îi spuse că treaba ce are să o facă dimineaţa, este să dea de mâncare puilor ce-i aveà în curte, însă mâncarea să nu fie nici caldă, nici rece; apoi să scuture şi *să deretece* prin casă. Iar Maica Sfânta Vineri plecă la biserică. Fata făcù tot, precum îi poruncise.

Când venì acasă, Sfânta Vineri întrebă pe puii ei, care erau balauri, şerpi, *nevăstuici, ciuhurezi*, şopârle, *năpârci* şi *guşteri*, cum le-a dat mâncarea şi toţi răspun-

seră că n'au băgat de seamă că ea a lipsit de acasă: aşà de bine *au fost căutaţi.*

Intră în casă Maica Sfânta Vineri şi văzù toate lucrurile aşezate la locul lor, şi rămase foarte mulţumită.

După câtva timp zise fata:

— Maică Sfânta Vineri, mi s'a făcut dor de părinţi; *fă bine* şi-mi dă voe să mă duc.

— Du-te, fata mea; dar, mai înainte, caută-mi în cap, şi să vezi că o să curgă o apă pe dinaintea casei şi o să aducă fel de fel de cutii, de *tronuri* şi de lăzi; pe care din ele îţi vei alege, aceea să fie *simbria* ta.

Se aşezară, şi îndată văzù fata curgând apa de care-i spusese, şi pe dânsa veniră nişte lăzi şi tronuri prea frumoase.

Fata se gândì că, dacă va luà o ladă *d'alea frumoasele,* slujba ei nu făceà atâta, şi mai aşteptă până mai văzù că vine o cutie mică şi *necioplită;* atunci zise ea:

— Maică Sfântă Vineri, iată că mi-am ales lucrul pe cât face slujba mea.

— Ia-l, fata mea, dacă n'ai voit să-ţi alegi altceva mai frumos, şi *du-te cu Dumnezeu.*

Fata unchiaşului îşi luă ziua bună, plecă cu cutia la subţioară; şi întorcându-se pe la cuptor, căpătă o azimă caldă; şi trecând pe la puţ, băù apă rece, de se răcorì; iar, când ajunse la grădină, mâncă poame coapte.

Fata ajunse acasă şi găsì pe tată-său *zdrobit la inimă* de mâhnire. Ea îi spuse tot ce a făcut şi deschise cutia. Dar ce să vadă înnăuntru? *Mărgăritare nestimate,* mărgele, *ii* numai cu *fluturi de aur,* şi *catrinţe* de mătase.

Baba şi fiică-sa pismuiau pe fata moşului; iar lui, *ii creşteà inima* de bucurie.

II.

Baba trimese şi ea pe *fie-sa* să facă ce făcuse fata unchiaşului. Se duse fata babei şi ajunse la grădină,

care o chemă şi pe dânsa ca să o cureţe, dar ea răspunse:

„Da, ce — nebună sunt eu să-mi sgâriu mâinile pentru tine?“

O lăsă, porni mai departe şi sosi până la puţ; şi, dacă o chemă puţul, ea îi răspunse şi lui:

„Da ce, — *am mâncat laur,* ca să mă ostenesc eu cu tine, până să te sleesc?“

Şi plecă mai departe şi se duse, până ce dete şi peste cuptor, carele o strigă, ca şi pe fata unchiaşului; ea îi zise şi lui:

„Da ce-am văzut, să-mi murdărese mănuşiţele şi să mă vâr *p'în tine?*“

Şi plecă înainte, până ce ajunse şi ea tot la Sfânta Vineri.

Acolo fu întrebată, ca şi fata unchiaşului, şi primită în slujbă; apoi Maica Sfânta Vineri îi zise şi ei să facă ceeace zisese şi fetei moşneagului şi plecă la biserică.

Când veni Sfânta Vineri acasă, toate *lighioanele,* cu gâturile întinse, se plânseră că li *s'au opărit* gâtlejurile: intră în casă şi văzù o *arababură,* de nu-i mai da nimeni de căpătâiu.

In cele din urmă, zise fata cea leneşă:

— Maică Sfântă Vineri, mi s'a făcut dor de părinţi; dă-mi dreptul meu, că mi s'a urât aci, să mă duc acasă.

— Du-te, fata mea, răspunse Sfânta Vineri, dar mai aşteaptă *niţeluş,* că o să treacă o apă pe dinaintea portiţei, aducând fel de fel de lucruri; pe care ţi-o plăceà ca să-l iei, alege; iar, până atunci, să-mi cauţi în cap.

N'apucă să puie mâinile în capul ei, şi se şi repezì de luă de pe gârlă lada cea mai mare şi mai frumoasă ce văzù. Sfânta Vineri îi zise:

— Deoarece ţi-ai ales astă ladă, ia-o; dar să nu o deschizi până acasă; şi, când o vei deschide, să fii numai tu cu mumă-ta în casă, ca să nu vază nimeni ce e într'însa.

Fata luă lada şi plecă.

Când se întoarse pe la cuptor, văzù azime calde, se cercă să ia şi nu putù; şi nu mai puteà răbdà de foame. Pe la puţ trecù *cu jind,* că nu-i dădù nici măcar o picătură de apă, ca să se răcorească; iar, când trecù pe la grădină, îi lăsă gura apă, şi nu putù nici să se apropie, să se umbrească puţin de *arşiţa* soarelui.

Ajungând acasă, *obidită de osteneală* şi flămândă, n'avù răbdare, ci chemă pe muma sa la o parte şi-i zise să facă pe unchiaş şi pe fie-sa să iasă afară.

Cum rămaseră singurele, deschiseră lada; dar ce ieşì d'acolo? Balauri, şerpi şi câte lighioni toate, cărora le arsese gâtlejurile, când le dase de mâncare, şi îndată le sfâşiară şi le mâncară.

Tot satul se spăimântă de întâmplarea asta; şi fiecare om băgă de seamă că asta vine dela răsplătirea dumnezeească. Fata moşneagului însă se căsătorì cu un flăcău din cei mai frumoşi ai satului, care o cerù dela tatăsău şi o luă de soţie.

Mare veselie se făcù în sat la nunta lor şi trăesc în fericire până în ziua de azi.

Iar eu încălecai p'o şea şi vă spusei dumneavoastră aşà.

P. Ispirescu

13.

MERCUR ŞI PĂDURARUL

Un pădurar sărac tăià un copac de pe marginea unui râu; din întâmplare, îi alunecă securea în apă şi se afundă în adânc. Foarte desnădăjduit de această pierdere, se aşeză jos pe malul râului şi se văità amarnic.

Mercur, care stăpânià acest râu, *înduioşându-se* de el îi ieşì înainte. Aflând pricina vaietelor lui, se cufundă în apă şi, scoţând afară o secure de aur, întrebă pe pădurar dacă este a lui.

Dar, fiindcă omul zise că nu este a lui, Mercur se afundă a doua oară şi scoase afară o alta de argint.



Omul din nou zise că nu e a lui. Cufundându-se a treia oară, Mercur aduse securea pe care într'adevăr o pierduse omul.

„Asta este a mea!“ zise pădurarul mulţumit că-şi redobândise securea; iar Mercur se bucură atât de mult de cinstea şi credinţa omului, că-i *dete în dar*, şi pe celelalte două securi.

Când tovarăşii omului auziră această poveste, unul din ei se hotărî să-şi încerce şi el norocul. Astfel se duse în acelaş loc şi, ca şi când ar fi avut de gând să taie lemne, îşi lăsă securea să alunece dinadins în râu, iar în urmă se aşeză pe mal şi se prefăcù că plânge.

Mercur se arătă ca şi celuilalt; şi, aflând că şi acest om plânge tot din pricină că-şi pierduse securea, se

aruncă în râu și, aducând o secure de aur, îl întrebă dacă aceasta este securea pierdută.

„Desigur!“ zise omul repede; și se gătì să și pună mâna pe comoară. Mercur însă, ca să-l pedepsească pentru nerușinare și minciuna lui, nu numai că nu i-o dete pe aceasta, dar nu vru să i-o aducă nici chiar pe a lui pe care o aruncase în apă.

Cinstea este *chezășia* cea mai sigură.

14.

SATURĂ-TE DE CIREȘE!

Odată, vara, pe aproape de Moși, mă furișez din casă și mă duc *ziua miaza-mare* la *moș* Vasile, frate le tatei cel mai mare, să fur niște cireșe; căci numai la dânsul și încă la vre-o două locuri din sat erà câte un cireș vărateс, care se *coceà-pălià* de *Duminica mare*. Și *mă chitesc* cu în mine *cum s'o dau*, ca să nu mă prindă. Intru mai întâi în casa omului și mă fac a cere pe Ion, să ne ducem la scăldat.

— Nu-i acasă Ion, zise mătușa Mărioara; s'a dus cu moșu-tău Vasile, *sub cetate*, la o *chiuă* din *Condreni*, s'aducă niște *sumani*...

— Apoi dar rămâi sănătoasă, mătușă Mărioară! Vorba de *dinioarea;* și-mi pare rău, că nu-i văru' Ion acasă; că tare aș fi avut plăcerea să ne scăldăm împreună... Dar în gândul meu: știi c'am nemerit-o bine? Bine că nu-s acasă; și, de n'ar venì de grabă, și mai bine ar fi...

Și, scurt și cuprinzător, sărut mâna mătușei, luându-mi ziua bună, ca un *băiet* de treabă, ies din casă *cu*

chip că mă duc la scăldat, *mă şupuresc* pe unde pot, şi când colo, mă trezesc în cireşul femeii şi încep *a cărăbăni la cireşe în sân,* crude, coapte, cum se găsiau. Şi, cum eram îngrijat şi mă siliam să fac ce-oiu face mai de grabă, iacă mătuşa Mărioara c'o *jordie* în mână la tulpina cireşului!

„Dar bine, *ghiavole,* aici *ţi-i scăldatul?*“ zise ea, cu ochi *holbaţi* la mine. „Scoboară-te jos, tâlharule, că te-oiu învăţà eu!“ Dar cum să te cobori, căci jos erà prăpădanie! Dacă vede ea şi vede că nu mă dau, zvârr! de vreo două trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă *chiteşte.* Apoi începe *a se aburcà* pe cireş în sus, zicând: „Stăi, *măi porcane,* că *te căptuşeşte ea, Mărioara, acuş!*“ Atunci eu mă dau iute pe-o creangă mai spre poale, şi odată fac: zup! în nişte cânepă care se întindeà dela cireş înainte, şi erà crudă şi până la brâu de înaltă; şi nebuna de mătuşa Mărioara, *după mine;* şi *eu fuga iepureşte* prin cânepă şi ea pe urma mea, până la gardul din fundul grădinii, pe care, neavând vreme să-l săr, *o cotigeam* înapoi iar prin cânepă, fugind tot iepureşte, şi ea după mine, până în dreptul *ocolului,* pe unde mi-erà iar greu de sărit; pe de lături iar gard, şi *hârsita* de mătuşă nu mă slăbià din fugă nici în ruptul capului: cât pe ce să pună mâna pe mine! Şi eu fuga şi ea fuga, şi eu fuga şi ea fuga, până ce dăm cânepa toată *palancă la pământ;* căci, să nu spuiu minciuni, erà vreo zece-douăsprezece *prăjini* de cânepă frumoasă şi deasă cum *îi* peria, de care nu s'a ales nimica; — şi, după ce facem noi trebuşoara asta, mătuşa nu ştiu cum se *încâlceşte* prin cânepă ori se împiedecă de ceva şi cade jos. Eu atunci iute mă răsucesc într'un picior, fac vreo două sărituri mai potrivite, mă svârl peste gard, de par'că nu l-am atins, şi-mi pierd urma, ducându-mă acasă şi fiind foarte cu minte în ziua aceea...

Dar mai îndeseară iacă şi moş Vasile cu *vornicul* şi *paznicul,* strigă pe tata la poartă, îi spun *pricina* şi-l chiamă să fie de faţă, când *s'a ispăşì cânepa* şi cireşele;—

căci, drept vorbind, şi moş Vasile erà un *cărpănos* şi *un puiu de sgârie-brânză*, ca şi mătuşa Mărioara. Vorba ceea: „a tunat şi i-a adunat“. Insă de geaba mai *clempănesc* eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, vinovatul trebuià să plătească. Vorba ceeà: „nu plăteşte bogatul, ci vinovatul!“ Aşà şi tata: *a dat gloabă* pentru mine, şi pace bună. Şi, după ce a venit el ruşinat dela *ispaşă*, mi-a tras o chelfăneală *ca aceea*, zicând:

„Na, satură-te de cireşe! *De amù* să ştii că *ţi-ai màncat lefteria* dela mine, *spânzuratule!* Oare multe stricăciuni am să plătesc eu pe urma ta?“

Şi, iacă aşà cu cireşele, s'a împlinit vorba mamei, sărmana, inte şi de grabă: „că Dumnezeu n'ajută celui care umblă cu furtişag“. D'apoi ruşinea mea unde o pui?

I. Creangă.

15.

ISPITA

Băiatul unui *coşar* curăţà coşurile casei unei prinţese. Ieşind din sobă, el se văzù într'o odaie *falnică* şi împodobită cu cele mai scumpe lucruri. Intre altele, el zărì şi un ceasornic de aur, împodobit cu diamante; şi, mirându-se de frumuseţea lui, îl luă în mână. Atunci se deşteptă într'însul pofta cea rea de a luà ceasornicul, şi el începù să vorbească cu sineşi, precum urmează:

—„Ia ceasornicul“, zise *aplecarea* cea rea; „prinţesa este destul de bogată şi poate prea lesne să se lipsească de acest ceasornic. Tu eşti băiat sărac şi deabià trăeşti. Dacă tu vei vinde acest ceasornic, vei luà pe dânsul atât de mulţi bani, că vei fi într'adevăr om bogat“. „Dar atunci m'aş face hoţ, şi a şaptea poruncă a lui Dumnezeu zice: să nu furi! Hoţii, zice Sfânta Scriptură, nu

intră în împărăţia cerului... Nu, eu nu voiu să am acest ceasornic".

— „Dar", îi zice aplecarea cea rea, „tu te-ai face deodată bogat şi n'ar şti nimeni că tu ai luat ceasornicul. Tu ai fugì numaidecât din oraş, şi n'ar aflà-o nimeni".— „Dumnezeu ar şti că eu sunt hoţ, şi *cugetul cel rău* nu m'ar lăsà în pace în toată viaţa mea. Dumnezeu voeşte ca noi să lăsăm şi să dăm fiecăruia ce este al său, şi nici măcar *să râvnim* la averea altuia".

Astfel vorbì el cu el însuş. Multă vreme stătù la *chibzuiri,* fără a şti ce să facă: să asculte aplecarea cea rea, sau *cugetul* lui şi porunca lui Dumnezeu? In sfârşit, zise: „Nu, eu nu voiu să am ceasornicul". Il spânzură la locul unde a fost, se suì iarăş pe coş şi, isprăvindu-şi treaba, se duse acasă, gândind că nimeni nu-l văzuse în acea odaie.

Dar prinţesa văzuse şi înţelesese tot, pentrucă erà în odaia de alături, şi uşa erà puţin căscată. Dacă ar fi luat ceasornicul, ea ar fi ieşit numaidecât; dar, fiindcă băiatul îl spânzurase iarăşi la loc, ea nu-l supără şi-l lăsă să se ducă în pace. Tot într'acea zi, ea trimese să cheme pe acel cinstit băiat. El venì, şi ea îl lăudă pentru faptul său cinstit şi-l îndemnă ca, şi de acum înainte, să-i fie frică de Dumnezeu şi să nu facă nici un păcat. In sfârşit, îl întrebă de-i place meseria sa sau de voeşte să înveţe altceva; şi, fiindcă el dorià să înveţe altceva, ea porunci să-l înveţe orice el ar voì; şi, pentrucă erà silitor şi cinstit, s'a făcut om însemnat şi norocit.

16.

ARICIUL ŞI VULPEA

Un biet iepure, odată, fiind împuşcat de vânător şi nefiind atins de alice ca să cază mort îndată, se târî cum putù, şi se ascunse într'un hăţiş de tufe, unde socotià să scape cu viaţă; dar acì îl ajunse ceasul cel din urmă, şi murì.



Ariciul, *sfredeluş*, cum l-a lăsat pe el Dumnezeu, dete peste acest iepure mort. Ariciul mic, iepurele mare, nu puteà, vedeţi d-voastră, să înceapă dintr'un tot întreg să mănânce; *dete el târcoale* iepurelui, şi, de unde voià să apuce, îl scăpà. Işi lingeà buzele bietul ariciu, se uità cu jind şi, ca să îmbuce şi el măcar o dată, erà peste poate.

Ariciul s'ar fi mulţumit cu puţin, ca să se sature; dar trebuià altul să înceapă. Ce să facă? Se gândì, se mai răsgândì, şi iată că *o luă papuc la drum*, să caute doar de-ar găsì pe cinevà, cu care să-şi împartă norocul.

Şi, *mergând ce merse*, întâlnì o vulpe. Ariciul prinse a zice:

Bine te-am găsit, cumătră vulpe, am dat d'un *chilipir* şi aş vrea să-l împart cu *un creştin al lui Dumnezeu*. Mie îmi ajunge *te miră ce*. Numai să fie cineva care să-l fărimiţeze.

— Bună să-ţi fie inima, cumetre ariciu. Mulţumesc Domnului, că mi te scoase în cale. *Ei, ce mai ala bala?* Pare-mi-se că vorbiai d'un chilipir. Bine ai făcut că te-ai gândit la mine. Aidem mai curând, şi eu voiu face împărţeala dreaptă.

Ariciul mirosì că *n'o să iasă la văpseà*, după graiul şi foamea ce vedeà el că arată vulpea. Dar vulpea ştiù

să-l încredinţeze, şi el, îndupleeându-se *o luă tipa, tipa înainte,* şi vulpea după dânsul.

Ajungând la locul cu pricina, ariciul arătă vulpii chilipirul peste care dase el, şi o rugă să-l împărţească precum îi fusese vorba.

Vulpea, cum văzù iepurele, se repezì ca un *găman* şi începù a sfâşià dintr'însul şi a înghiţì *hăltacele* pe nemestecate.

Işi uitase de împărţeală.

Ariciul se întorceà pe lângă vulpe şi voià să se apropie, să apuce şi el odată măcar; vulpea îi arătà *colţii* şi se întorceà cu coada spre dânsul.

— Aşà ne fu vorba, cumătră vulpe? Asta ţi-e dreptatea?

Dar vulpea n'aveà timp de vorbă. Rupeà şi înghiţià *ca de frica morţii.*

După ce isprăvì, începù a-şi linge mustăţile şi, întorcându-se către ariciu, îi zise:

— Ce ziseşi, ce ziseşi, *cumetrele,* că nu auzii bine?

— Aşà dreptate făcuşi?

— Eu am făcut dreptatea pântecelui. Aşà se cuvenià.

— Dar dreptatea cerească, care s'a pogorît din cer pe pământ, aşà zice?

— Eu nu cunosc altă dreptate, decât dreptatea pântecelui.

— Eu cunosc şi o dreptate a dreptăţii. răspunse ariciul; şi, dacă vrei să te crez că ai urmat după cum mi-ai făgăduit, să mergi să pui mâna pe dânsa şi să juri. Altfel, nu te crez.

Vulpea, care nu ştià altă dreptate decât aceea ce o spusese dânsa, şi, voind să fie crezută de ariciu, că spusele ei erau curatul adevăr, primì să meargă cu dânsul să jure.

Ea habar n'aveà de ce umblà să facă ariciul, şi ştiin-

du-l și puținel la trup și fără putere, nu se îngriji de nimic și merse după dânsul.

Ajunseră. Ariciul, arătând tulpina unui copac, zise:

— Acì, la rădăcina ăstui copac, este culcușul sfintei dreptăți. Tu pune laba acì și jură pe pielea ta de vulpe că, tot ce-ai făcut, cu dreptul fu să faci așà.

Vulpea rânji de prostia ariciului, cum de nu știà el că dreptatea este cu cel mai mare și mai tare; și, ca să-i arate că așà a fost cu dreptul să facă și fără a bănui cevà, puse laba acolo.

Ea, vezi, nu credeà în altă dreptate decât în dreptatea lăcomiei. Ariciul, cum văzù, sărì și el pe laba vulpii și zise:

— Apasă bine și jură.

N'apucă să isprăvească bine vorba, și clapc! vulpea se simțì apucată de labă. Ce erà? Iacă o cursă. Ariciul *ochise* cum, în revărsatul zorilor, un vânător așezase cursa la rădăcina acelui copac mare, cum o acoperise cu *frunzet*, — și acolo duse pe vulpe.

Ea începù a se svârcolì, a chelălăì de durere, și se rugă de ariciu, să o scape din mâna dreptății.

Ariciul acum se făceà, ca și dânsa, că n'aude, nu vede. In cele din urmă zise:

Așà cere dreptatea.

Vulpea începù să crocească la șiretlicuri și se rugă de ariciu să facă ce-o face, să-i dea drumul. Intelesese și vulpea acum ce erà acea sfântă dreptate; dar fu prea târziu.

— Tu vezi acum de te căește de faptele ce ai făcut în lume și lasă șiretlicul; iată vine *duhovnicul* să te spovedească.

Pasă-mi-te văzuse pe vânător că se apropià, ca să-și cerceteze cursa. Iar el se duse p'acì încolo.

P. Ispirescu.

17.

LUPUL ŞI CUCUL



— „Rămâi sănătos vecine!“
A zis lupul către cuc,
„Aceste ţări *de rău pline,*
Le părăsesc şi mă duc!
Nu mai pot trăi *aice*
De om, câne, prigonit;
In Arcadia ferice
Este codru de trăit,
Unde *aurita vreme*
Impărăţeşte deplin,
Unde lupul nu se teme
De *năpastele* ce-i vin.
Acolo nu sunt răsboaie,
Toţi în pace vieţuesc,
Omul este blând ca oaia,
Iar cânii *nici hămăesc*“.
— „Cale bună, măi vecine!
Dar, te rog, să-mi spui curat:
Năravul nu-ţi iei cu tine?
Şi colţii i-ai lepădat?
— „Să-i lepăd! Dar cum se poate?“
— „Apoi ţine minte, frate,
Că, la viitoarea iarnă,
Ai să rămâi fără blană“.

Şi aşà s'a întâmplat,
Precum cucul i-a cântat.

Al. Donici.

18.

SPRE POLUL NORD

I

Plecarea

26 Fevruarie. — A sosit în sfârşit ziua cea mare a plecării! De o săptămână de zile, toţi lucrează fără răgaz la pregătiri. De dimineaţă până seara, nici o clipă de odihnă; trebue să te gândeşti şi să veghezi la toate; cea mai mică uitare ar puteà aduce nenorociri. Nervii îmi sunt încordaţi de oboseală. O cunosc eu bine această stare de neastâmpăr, fiindcă am simţit-o ori de câteori m'am pregătit să plec spre necunoscut. În aceste din urmă zile nu m'am putut culcà niciodată înainte de trei sau patru ceasuri dimineaţa.

Scriu soţiei şi tutulor rudelor mele cea din urmă scrisoare, pe care o încredinţez lui *Sverdrup*.



La cele patru sănii pe care am încărcat *bagajele* şi merindele, câinii sunt înhămaţi... La sgomotul unei *salve de focuri*, se dă *semnalul* de plecare. Câinii latră furioşi, şi tovarăşii noştri *scot urale*. Când oare îi vom revedeà? Îi *vom mai vedeà* vreodată? Nu ştiu.

La început mergem încet. Ghiaţa e prea povârnită. Înaintea unui povârniş puternic toţi oamenii trebue să ne dea ajutor, ca să împingem săniile peste piedică. Din fericire, Sverdrup, *Hansen, Blesing, Henriksen* şi *Mogstad* au ţinut să ne însoţească ziua întâia şi să ne ajute la această muncă grea. Mai departe, pe şes, câinii sboară ca vântul; chiar cu *skii* deabiă te poţi ţine după dânşii. Dar iată că una din sănii s'a stricat; fără îndoeală, s'a lovit de vr'un *bloc* de ghiaţă. Trebue să ne întoarcem pe corabie, ca s'o dregem! De ni s'ar întâmplă, Doamne fereşte, aşà ceva, în timpul călătoriei, bine nu ne-ar fi de loc!

E deci lucru cuminte să ne folosim de această întoarcere, ca să dregem bine toate săniile. Încărcătura e desigur prea grea; de aceea mă hotărăsc să iau şase sănii, în loc de patru.

Pe când dregeam săniile, începù să sufle vântul de Sud-Est care ne duce spre Nord. *Ieri eram la 83° 47'; azi trebue să fim la 83° 30'.*

La 28 Fevruarie plecăm iar. Înaintăm încet; spre a înlesnì mersul, dau jos de pe sănii mai mulţi saci cu merinde de-ale câinilor. La patru ceasuri seara, am poposit. Drumul străbătut în timpul zilei: 4 *mile.* Seara, foarte plăcută şi foarte veselă sub cort, împreună cu mai mulţi din tovarăşii noştri, de pe „*Fram*". Un pahar de *punciu,* şi închinăm cu căldură în cinstea acelor cari pleacă şi în a acelora cari rămân. Deabià la 11, ne hotărîm să ne culcăm.

În mijlocul *banchizei,* departe, „Framul" străluceşte de lumină. Sverdrup poruncise ca, în vârful *catargului* celui mare, să se atârne *lampa cu arc* şi să se aprinză *masalale* şi *focuri bengale* pe *floele* vecine: o măsură bună spre a înlesnì întoarcerea celorlalţi, pe vreme rea.

A doua zi, tovarăşii noştri ne mai urmează un ceas. Când trebuì să ne despărţim, Sverdrup mă luă la o parte:

„Am să-ţi cer o *favoare,* îmi spuse el; dacă te întorci înaintea noastră în Norvegia şi ai de gând să pleci la polul Sud, fii aşà de bun şi mă aşteaptă; ţin să te însoţesc".

Acum, iată-ne singuri, *Iohansen* şi cu mine, în mijlocul marii banchize polare. Fără ajutorul prietenilor noştri, umblăm foarte greu: ghiaţa are sbârcituri şi numai greu şi cu încetineală poţi să tragi cele şase săniі peste glodurile banchizei. La 2 Martie, mergem tot aşà de încet ca şi la început. Am puteà urmà să înaintăm şi mai repede: din zi în zi greutatea merindelor se va micşorà, şi, peste câtva timp, mersul nostru va puteà fi mult mai lesnicios. Dar până atunci câinii poate vor fi *istoviţi* de această trudă. Pe de altă parte, acestor dobitoace, noaptea trecută, le-a fost frig. Mă hotărăsc dar să mă întorc încă odată la corabie, să împuţinez *bagajele* şi să aştept ca temperatura să se mai ridice. La întoarcere, sunt salutat cu fericita ştire că am atins 84° *Lat. N.*

In sgomotul uralelor, părăsim pentru totdeauna „Framul" în ziua de 14 Martie, la prânz. Câţiva din soţii noştri ne petrec puţin, ajutând la tragerea săniilor greu încărcate. Peste câtva timp, Sverdrup se desparte de noi; el trebue să se întoarcă pe bord spre *a prezidà* prânzul la ceasurile 1. Pe vârful unui deal de ghiaţă, ne strângem călduros mâna, cea din urmă oară. Cu inima mâhnită, mă uit cum se depărtează acest prieten atât de credincios, omul bun şi inimos al cărui ajutor mi-a fost de aşà mare preţ. Şi, să spun drept, mi-ar fi plăcut să mă întorc şi eu cu el la corabie. Multe luni au să treacă până ce vom găsì un adăpost tot aşà de bun. Până atunci, câte lipsuri îngrozitoare, câte suferinţe! Or'care i-ar fi hotărîrea, omul nu-şi părăseşte niciodată fără părere de rău traiul cel bun. Hansen, Henriksen şi Peterson ne-au însoţit până a doua zi.

Ghiaţa, întâiu netedă şi lucie, *se scorojeşte* mai apoi

prin şiruri de movile datorite apăsării. Spre a le străbate trebue să târîm după noi săniile o bucată de drum, destul de mare; o muncă grea care ne cere o groaznică răbdare. Cu toate acestea, n'avem de ce să ne plângem: am făcut 7 mile.

Cortuleţul nostru deabiă ne încape pe câteşi cinci; şi totuşi, ce plăcut ni se pare după munca cea grea a zilei! Stând cu o ceaşcă de ciocolată ferbinte dinainte, ţinând în mână un pesmet, iar în cealaltă o mare bucată de unt, Peterson exclamă într'o pornire de bucurie copilărească: „Poftim, trăesc chiar ca un prinţ!" Bietul băiat, gata să facă orice muncă i-aş fi spus, mă rugase să-l iau cu mine. Spre marea mea părere de rău, mi-a fost cu neputinţă. Tovarăşii mei, cari n'au culcuşuri, dorm într'o colibă de zăpadă înveliţi cu blănile lor. A doua zi de dimineaţă, când mă deştept, Peterson e *şi sculat*, şi se plimbă încoace şi încolo, să se încălzească. El niciodată nu crezuse că se poate dormi pe zăpadă; cu toate acestea, noaptea n'o dusese tocmai rău, spunea el. Cu niciun preţ nu-l pot face să mărturisească că-i fusese frig.

După un *dejun* vesel şi gălăgios, înhămăm câinii, apoi dau poruncă de plecare. Ne luăm cel din urmă rămas bun dela prea bunii noştri tovarăşi, şi ne înfundăm în marele pustiu îngheţat în care vom trăi de acî în colo singuri-singurei, lipsiţi, luni întregi, de orice ajutor. La oarecare depărtare, privind înapoi, zăresc pe Peterson cum, stând pe vârful unei movile, urmăreşte cu ochii neclintiţi mersul înainte al micii noastre *caravane*. Nu încape îndoeală: e încredinţat că n'o să ne mai vază niciodată.

II

In căutarea uscatului

30 Iulie. — Deabiă înaintăm; cu toate acestea, fără să pierdem nădejdea, ne urmăm mereu drumul nostru.

Azi sufer de *reumatism* și de rinichi; mă silesc din răsputeri să nu caz jos. La locuri mai grele, Iohansen e silit să mă ajute să-mi trag sania. Abiă mai umblu.

31 Iulie. — Pe banchiza desfăcută, e cu neputință să mai mergem. Loviturile neîncetate au spart blocurile de ghiață, și toate întinderile de apă sunt acum pline de feldefel de sloiuri mari și mici. Peste putință să dai drumul *caiacelor* în ele: la cea dintâi lovitură de lopată, *cocele* lor s'ar sparge de colțurile de ghiață. Spre a străbate canalurile, plutim pe sloiuri sau prefacem blocurile în luntre. Înaintăm încet.

Reumatismul nu-mi dă pace. Sunt *betegit* deabinelea, și nu mai pot face nimic. Iohansen e nevoit să facă singur toate treburile; el se duce înainte să vază pe unde trebue s'o luăm, apoi se întoarce să tragă cele două sănii. Nepreţuitul meu tovarăș mă îngrijește ca pe un copil și caută în toate chipurile să-mi ușureze oboseala. Acest băiat de ispravă muncește azi pentru doi, și nu știe dacă se va sfârși vreodată această trudă.

1 August. — Banchiza se face din ce în ce mai rea. Ca *culme* a nefericirii, vântul de Sud ne-a depărtat de uscat. De sigur, am fost abătuți spre răsărit. Insula cea mai apusană, cu vârfurile stâncoase, nu se mai zărește.

Mereu dăm de *muete Rosse*. Poate că și-au cuibul pe acele insule.

Azi mi-e ceva mai bine, și n'am să mai fiu o piedică mersului nostru. Această boală trecătoare ne vădește foarte bine primejdia stării în care ne aflăm. Fără îndoeală, dacă unul din noi s'ar îmbolnăvi greu, or'ce nădejde de scăpare s'ar sfârși.

Par'că niciodată nu vom scăpă de pățaniile noastre. Deabiă biruim o greutate, și îndată dăm peste alta. Acum merg bine, ghiața e ceva mai netedă decât ieri; am puteà deci înaintà repede pe uscat, dacă vântul și *curentul* nu ne-ar sta împotrivă. Pe acești doi dușmani nu-i putem învinge. Acum suntem mânați spre Sud-Est; dar vârful

nordic al uscatului e tocmai spre Apusul nostru. Suntem la 81°,36' Lat. N.

Poate că acest mers în voia vântului și a curenților se va sfârși odată, ori poate ne va apropia mai târziu de uscat; aceasta mi-e nădejdea cea din urmă. Canalurile sunt acoperite de *ghiață tânără*, deci cu neputință să primejduim caiacele în ele.

Dacă însă cumva vom fi împinși spre Nord, atunci totul s'a sfârșit!

3 August. — Grea trudă. Deabiă se simte că înaintăm. Cu toate acestea, vom izbuti să ne atingem *țelul*. Mai pune faptul că nu mai avem ce da câinilor! Eri, sărmanele dobitoace, au trebuit să se mulțumească numai cu o bucățică de grăsime.

4 August. — Străbaterea canalurilor e o adevărată *muncă herculeană*. Adesea facem mai multe sute de metri sărind de pe un sloiu pe altul trăgând săniile după noi. In or'ce clipă suntem în primejdie să cădem în apă.

Ca să știți ce e banchiza, închipuiți-vă o îngrămădire de sloiuri uriașe despărțite unele de altele. aci prin găuri pline de zăpadă moale și de apă, aci prin lacuri largi. Un șir de *munți ruseți* cari se clatină; după un deluşor, o râpă; cu un cuvânt, un tărâm alcătuit din blocuri neegale, grămădite în cea mai nebună neorânduială. Nicăiri, vreo cât de mică bucată netedă, unde să-ți poți așezà cortul și să aștepți; apoi o negură deasă.

După un drum îngrozitor, dăm de un canal pe care ne pregătim să-l trecem în caiac.

După ce curățiì țărmul de ghiața tânără ce-l acoperià, strămutai sarea în caiac. Pe când o țineam să nu alunece, aud, deodată, o suflare puternică la spatele meu, apoi un strigăt al lui Iohansen care se întorsese să-și ia sania: „Fuga, pușca!" Mă întorc îndată, și ce să văd? Pe Iohansen răsturnat, deabiă apărându-se de o *namilă* de urs. Voind să apuc pușca ce erà în cutia ei, în partea de

dinainte a caiacului, acesta îmi scapă din mâni și alunecă în apă. Intâiu îmi dă în gând să sar într'însul și să împușc ursul de acolo. Dar văd îndată că așà are să-mi fie greu să ochesc fiara bine. In grabă, scot caiacul la țărm, ca să-mi iau arma; gândindu-mă doar la treaba asta, n'am vremè să mă uit ce se mai întâmplă.

„Aide mai iute, dacă vrei să mă scapi! Ochește mai ales bine!“ îmi strigă Iohansen. În sfârșit, am arma în mână, ursul e la doi metri de mine, gata să-mi sfâșie tovarășul. Ochesc cu luare aminte, după cum îmi spusese Iohansen, și-i trimit un glonte după ureche; fiara uriașă cade deodată moartă între amândoi.

Ursul, se vede, ne urmărise ca o pisică și, ascunzându-se pe după blocurile de ghiață, putuse să se apropie de noi pe nesimțite, pe când sfărâmam ghiața tânără de pe țărmul canalului. Când Iohansen se întorsese să-și ia sania, dăduse nas în nas cu fiara pitită lângă caiacul lui. Intâiu, crezuse că e *Suggen*. Dar, până să-și vadă greșala, el și primise la cap o labă care-l făcuse să vază stele verzi și să cază pe spate. Atunci tovarășul meu începuse o *partidă de box* cu dușmanul său, pe care, apoi, apucându-l de ceafă, încercase să-l ție pe loc. Furios de această împotrivire, ursul se pregătia să-l muște deabinelea, când prietenul meu strigă acele cuvinte, vrednice de amintit pentru un om într'o astfel de stare: „Ochește mai bine!“.

Ca și cum ar fi știut ce-i pregătesc, ursul îmi urmărià toate mișcările și se ferià, în acelaș timp, și de câinii noștri. Astfel Iohansen putù să se scoale și să scape pe când Suggen căpătă o labă sdravănă. Odată în picioare, tovarășul se repezì spre caiacul său și, pe când eu trăgeam, își luă și el pușca. Din această *aventură dramatică* Iohansen se alese numai cu o rană ușoară la mână și cu câteva sgârieturi pe obrazul stâng.

Deabià căzuse dușmanul nostru, și zărirăm doi pui de urs, cari așteptau sfârșitul vânătorii mumei lor, de

pe vârful unui *hummock*. După părerea mea, nu făceà să jertfeşti un cartuş pentru dânşii, cu toate că erau destul de mari. Iohansen nu fu de această părere. „E aşà de gustoasă carnea fiarelor ăstora! Să vânăm măcar unul". Începù deci să-i urmărească; la urma urmei, însă, trebuì să se lipsească, ca să nu pierdem un timp scump. Pe când îmbucătăţiam vânatul nostru, cei doi pui de urs se întoarseră învârtindu-se pe lângă noi scoţând nişte strigăte tânguitoare. Dărăm câinilor mâncare din belşug, înghiţirăm în grabă o bună porţie de carne crudă şi, după ce puserăm ciosvârtele în caiace, pornirăm mai departe.

Banchiza e foarte anevoioasă; la fiecare pas, canale largi pline de sloiuri mici îngrămădite laolaltă. Intr'adevăr, mai că-ţi vine să te laşi de luptă. In mijlocul acestor sloiuri afânate se înalţă o floe bătrână, pe care se ridică coline cu lăculeţe frumoase printre ele: o insulă de ghiaţă. De pe înălţimea unei movile, zăresc o largă întindere de apă liberă ce merge până la unul din *gheţarii* uscatului celui mai apropiat. In sfârşit, avem să scăpăm poate din necaz; deşi până acolo ghiaţa n'are înfăţişarea tocmai frumoasă. Puii de urs se ţin mereu după noi, turburând cu tânguirile lor marea tăcere a pustiului. De am aveà vreme, am pune capăt durerii lor: ar fi cevà mai omenos.

6 August. Când erà să plecăm seara, gheţarul spre care vream să ne îndreptăm, păreà foarte aproape; încă niţică osteneală şi poate că atingem uscatul la sfârşitul drumului de azi. Cu nădejdea asta plecăm, hotărîţi să învingem toate piedicele, pregătiţi, însă, şi de înfrângere. După cinci luni pline de atâtea *desamăgiri*, cunoaştem greutăţile acestei munci necurmate pe banchiză. Canaluri pline cu sloiuri mici, şiruri de grămezi de ghiaţă, râpe înguste şi adânci pline de zăpadă şi de apă: nu ne pasă, mergem mereu. Mai apoi, ghiaţa se face mai netedă. Ne apropiem repede de ţintă. Ne înhămăm la sănii, şi bălă-

cînd în apă şi în zăpadă, suindu-ne pe movile, apoi rostogolindu-ne în râpe, mergem cu tărie înainte. Suntem uzi din creştet până în tălpi, dar ce-i cu asta? Biruinţa e apropiată! Iată acum întinderi mari de ghiaţă netedă; o luăm în trap. Cenuşiul închis ce ne arată suprafaţa apei libere se urcă din ce în ce mai mult pe cer: încă puţină *strădanie* şi ajungem la ţintă. In toate părţile, urme de urşi. Prin părţile aceste, unde nu s'au deprins încă să se teamă de apropierea omului, aceste animale, cu cât sunt mai numeroase, cu atât sunt mai puţin sălbatice. Curând, curând, le vom fi învăţat şi cu aceasta. Noaptea trecută, unul din aceste *plantigrade* dăduse târcoale prin prejurul cortului, dar n'avurăm vreme de vânătoare. De altminteri, acum avem merinde din belşug.

Mersul nostru desnădăjduit înainte, îmi reaminteşte cunoştinţele *clasice*. Ca şi pentru *Cei zece mii* ai lui *Xenofonte*, marea e pentru noi mântuirea, sfârşitul suferinţelor şi al trudelor şi, ca şi acei ostaşi inimoşi, nu ne putem împiedecă să nu strigăm: „marea! marea!“ la vedere apei libere. După un mers de cinci luni pe nesfârşita banchiză, venise clipa mântuirii.

Inaintea noastră se desfăşoară întinderea de apă neagră presărată cu sloiuri ce te orbesc de albeaţa lor; mai departe, un gheţar îşi înalţă peretele lui, par'că de marmoră, d'asupra întinderii valurilor libere. S'au sfârşit toate păţaniile, toate desamăgirile: drumul patriei se deschide acum înaintea noastră!... Când ating marginea gheţei, îmi scot pălăria şi-i fac semn lui Iohansen. „Ura! de trei ori ura“! Nu, n'am cuvinte să descriu impresia ce am simţit înaintea acestei privelişti. Văzusem întoarcerea vieţii, după săptămâni îndelungate de spaimă şi de mâhnire!

Nansen.

19.

PRIETENUL MEU DUMITRAȘCU

Numai două zile de vacanță avurăm, dar tot mi se părù mult, căci mi-erà dor de Dumitrașcu. Cu cât îl cunosc mai bine, cu atât îl iubesc mai mult. Tot așà țin la dânsul și ceilalți băieți, afară de cei mândri și îngâmfați, cari nu o prea duc bine cu el, căci el nu sufere mândria.

Când un băiat mare vrea să bată pe unul mic, acesta strigă îndată: „Dumitrașcule!“ Și cel mare nu mai îndrăsnește să-l bată: stă pe loc.

Tatăl lui Dumitrașcu e mașinist la drumul de fier. Dumitrașcu a început târziu să vie la școală, pentrucă fusese doi ani bolnav. Acum este cel mai înalt și cel mai voinic din toată clasa. Ridică o bancă numai cu o mână, mănâncă țeapăn... Și ce bun este!

Orice lucru i s'ar cere, creion, gumă, hârtie, briceag, el le dă cu împrumut sau le dăruește. Nu râde, nici nu vorbește în timpul clasei, stă la locul lui cu spinarea încovoiată, cu capul vârît între umeri, nemișcat în banca ce e prea strâmtă pentru dânsul. Când mă uit la el, îmi zâmbește uitându-se cu coada ochiului la mine par'că mi-ar zice: „Nu-i așà, Petrică, că noi suntem prieteni?“

Câteodată îmi vine să râd de el; este așà de mare și de gros, că hainele, mânecile, pantalonii, toate îi sunt prea strimte pe trup și prea scurte. Pălăria îi stă pe vârful capului: pantalonii îi sunt mari și groși, iar legătura-i stă mereu sucită la gât ca o funie.

Bietul Dumitrașcu! Cu toate astea, cum te-i uità la el, îl și iubești. Toți băieții cei mici ar vroì să stea în bancă lângă dânsul, pentru că el îi apără. Știe bine aritmetica și își poartă cărțile legate cu o cureà de piele roșie.

Are un cuțit cu mânerul de *sidef*, pe care l-a găsit,

acum un an în piață. Într'o zi s'a tăiat cu el până la os, dar nimeni dela școală n'a știut, și acasă n'a suflat o vorbă de frică să nu-și sperie părinții. Știe de glumă și nu se supără niciodată, dar când zice că ceva e „așà", vai de acela care i-ar zice: „Nu e adevărat!" — Scântei îi scapără din ochi, și izbește cu pumnul în bancă, de se cutremură totul.

Sâmbăta trecută dete cinci parale unui băiat din clasa I care plângeà în mijlocul uliței, fiindcă nu știu cine-i furase banii, și nu mai aveà cu ce să-și cumpere un caiet. De trei zile lucrează la o scrisoare de opt pagini, împodobite cu desenuri făcute cu condeiul pe de margini; vrea să o dea mamei sale de ziua ei. Mama lui vine des de-l ia dela școală; e înaltă și groasă ca și dânsul, dar are un chip plăcut.

Profesorul se uită la el cu blândețe și, de câteori trece pe lângă banca lui, îl bate cu mâna pe umeri ca și cum ar mângâià un puiu de taur *domolit*. Eu îl iubesc foarte mult; sunt vesel, când strâng în mâna mea, mâna lui cea groasă; ai crede că e o mână de om mare!

Sunt încredințat că și-ar pune viața în primejdie ca să scape pe vre-un conșcolar de ai săi și că bucuros s'ar lăsà să fie ucis apărându-l.

Lucrul acesta se vede lămurit în ochii lui!

Și, măcar că cu glasul lui cel gros pare că tot ceartă și bombănește, totuși se simte că vorba lui iese dintr'un suflet blând și milos.

Edmondo de Amicis.

20.

O FAPTĂ FRUMOASĂ

Chiar azi dimineaţă, Dumitraşcu ne dete o dovadă de inima lui cea bună. Ajunsesem cam târziu la şcoală, fiindcă mă oprise profesoara din clasa I-a, ca să mă întrebe la ce oră ar puteà să vinà la noi acasă.

Profesorul nu venise încă, şi trei patru băieţi necăjiau pe bietul Brebu, un băiat cu părul roşu şi cu mâna legată de gât, a cărui mamă e precupeaţă. Il loviau cu liniile, îi asvârliau coji de alune în ochi şi îi ziceau mereu: „ciungule! slutule!“ Unii îi arătau, în bătaie de joc, cum îşi ţineà mâna legată de gât.

Sărmanul băiat sta singur în fundul clasei şi nu ziceà nimic; însă se uità când la unul, când la altul, par'că i-ar fi rugat să-l lase în pace. Dar ei, din potrivă, se îndârjiră şi mai tare. Atunci Brebu începù să se roşească şi să tremure de necaz, dar tot răbdà. Deodată răutăciosul Constantinescu se suì pe o bancă şi arătă în batjocură cum mama lui Brebu îşi duce coşurile cu zarzavaturi în mâini, când vine la poarta şcoalei, ca să aştepte pe fiul său.

Mulţi băieţi începură să râdă cu hohote; Brebu îşi pierdù cumpătul, apucă o călimară şi o asvârlì din toate puterile în capul lui Constantinescu.

Constantinescu îşi plecă repede capul, iar călimara lovì drept în piept pe profesorul care tocmai intrà în clasă.

Toţi şcolarii alergară speriaţi pe la locurile lor. Profesorul îngălbenì şi, urcându-se pe catedră, îi întrebă supărat: „Cine a asvârlit?“ Nimeni nu răspunse. Profesorul întrebă iarăş, ridicând glasul: „Răspundeţi, cine?“

Atunci lui Dumitraşcu, făcându-i-se milă de bietul Brebu, se sculă repede şi zise hotărît: „eu!“

Profesorul se uită la el, şi la ceilalţi şcolari, pe cari îi văzù că stau minunaţi, şi zise cu glasul potolit: „Nu e adevărat!“ El adause: „Vinovatul n'o să fie pedepsit: să se scoale în sus!“

Brebu se sculă şi zise înnecat de plâns: — „Mă băteau şi mă batjocoriau; de necaz, mi-am ieşit din fire şi am asvârlit cu călimara!“ — „Şezi jos! zise profesorul; să se scoale cei cari l-au întărîtat“. Patru şcolari se sculară în picioare, plecându-şi capul.

„Aţi necăjit“, le zise profesorul, „pe un conşcolar care nu vă făceà nimic; aţi batjocorit pe un nenorocit; aţi bătut pe un neputincios care nu este în stare să se apere. Aţi făcut una din faptele cele mai mişeleşti cari pot mânjì o fiinţă omenească! Sunteţi niște nemernici!“

Apoi se coborî printre bănci, luă de bărbie pe Dumitraşcu, care sta cu capul în jos, se uită drept în ochii lui, zicându-i: „Tu eşti un suflet bun!“

Dumitraşcu, folosindu-se de împrejurare, şoptì cevà la urechea profesorului, care, întorcându-se către cei patru vinovaţi, le zise cu asprime: „Vă iert“.

Edmondo de Amicis.

21.

TRAIAN

1. Traian, fiul *adoptiv* al lui *Nerva*, erà de 46 de ani când venì la domnia împărăţiei romane. El se născuse în Spania, în oraşul Italica de lângă *Sevila;* dar popoarele de acolo *se latinizase* atât de bine că nimeni nu mai puteà numì Spaniol pe Romanul care, ca Traian, se născuse în această provincie romană. Când îi venì ştirea morţii lui Nerva, el se luptà cu barbarii la Rin.

Legiunile îl recunoscură îndată de împărat, dar el mai rămase un an pe loc, ca să liniştească graniţa şi s'o întărească zidind *fortăreţe* despre hotarul Germaniei. In sfârşit sosì la Roma. Cu acest prilej nu vru să i se facă nici o *pompă:* intră în Capitală pe jos, el şi soţia sa Plotina, şi, chiar dela început, dobândì iubirea poporului roman.



2. Traian aveà o statură şi o înfăţişare măreaţă. Erà simplu la vorbă şi îmbrăcăminte. Casa lui erà deschisă tuturor; oricine aveà vreun păs, puteà să vie să-i vorbească şi să i se plângă. Ca şi August, mergeà să-şi viziteze prietenii, stăteà cu ei la masă, râdeà şi glumià cu ei. Un prieten, întrebându-l de ce este atât de bun cu toată lumea, el răspunse: „Mă port cum mi-ar fi plăcut să se poarte cu mine împăratul". Altădată, nişte duşmani ai senatorului Sura, un prieten al lui Traian, îl pârîse împăratului că nu i-ar fi credincios şi că ar vrea să-l omoare. Traian chiar nu numai că nu crezù, dar în aceeaş zi se duse la Sura, luă baia la el, mâncă şi petrecù ziua întreagă cu el. Traian, ca şi Alexandru Macedon de altădată, *credeà în virtute şi dispreţuià calomnia.*

3. Traian a fost unul din cei mai renumiţi şi mai populari împăraţi ai Romanilor. Erà activ, binefăcător, virtuos.

El alungă *delatorii* din Roma şi din Italia, căută ca *justiţia* să se dea de *magistraţi* luminaţi şi cu chibzuinţă,

ca să nu se mai facă nedreptăți. Deseori ziceà: „Mai bine las să scape zece vinovați decât să pierd un nevinovat". Tot el mări puterea Senatului, regulă strângerea *impozitelor*, îngriji de copiii săraci de prin provincie, organiză oastea; făcù apoi mari economii, și *provinciile* se bucurară de o îngrijire părintească. Făcù șosele, zidì porturi, ridică fortărețe și frumoase *monumente*. El dovedì că-și iubește și merită într'adevăr titlul de *Părinte al Patriei* și de *Optimus*, supranume pe care i-l dete și *Senatul* și *Poporul*.

4. Traian însă fu, mai înainte de toate, un mare general: erà soldat în adevăratul înțeles al cuvântului. El singur râdeà și spuneà prietenilor săi *Plutarh* și *Pliniu cel tânăr*, oameni învățați și mari scriitori: „Zeii m'au făcut să mânuesc armele, nu să răsfoesc cărțile". Și, în adevăr, nu găsim în timpul imperiului un împărat mai destoinic în arta militară ca Traian.

Pe când nu erà împărat, el bătuse pe Germanii dela Rin. Ca împărat, purtă cele două răsboaie cunoscute, din 101 și 105 d. Hr., în contra Dacilor. După ce-i supusese în primul răsboiu și după ce văzù că Dacii nu sunt credincioși jurămintelor lor, el venì cu putere mare la Dunăre, puse pe *Apolodor din Damasc* să construească faimosul pod, ale cărui picioare se văd și azi la Turnu-Severin, pătrunse în Dacia, o cuprinse și o împoporă cu colonișți, din toate părțile imperiului. Din acești colonișți amestecați cu locuitorii *băștinași* din Dacia, a ieșit poporul român.

Iată de ce noi, Românii, vom slăvì totdeauna numele lui.

In fine, după ce supuse pe Daci, Traian merse în Asia și-și dovedì marile însușiri de general, în contra Parților, cuprinzând Armenia, Arabia, Mesopotamia și toate țările până la golful Persic, cari mai rămăsese nesupuse.

6. Traian zidì clădiri măreți și, în fruntea tuturor,

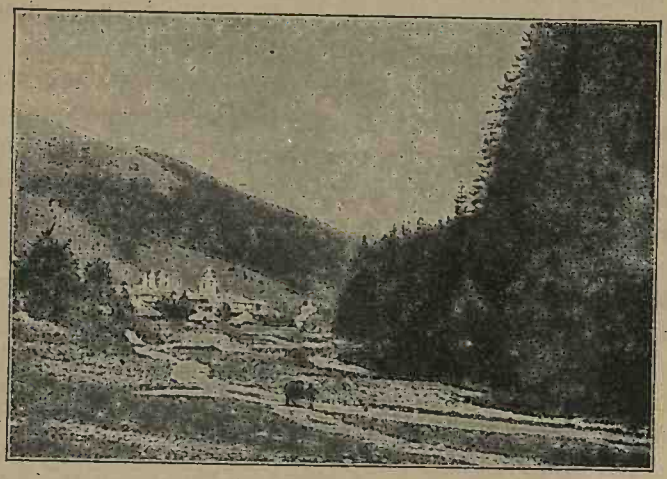
pe lângă Podul de la Dunăre, trebue să punem *forul lui Traian*, o piaţă mare făcută pe locul unde se înălţase altădată un munte, şi în mijlocul ei, ridică *Columna lui Traian*, înaltă cât muntele de altădată (45 m.). Pe această columnă el puse sculptori să sape *scenele* cele mai însemnate din războaiele dacice, spre semn că Romanii ţineau mult la această cucerire care le dăduse o ţară mare şi foarte bogată.

Unii învăţaţi cred că şi *monumentul dela Adam-Clisi*, ce s'a desgropat în anii din urmă în Dobrogea, a fost zidit tot de acest mare împărat.

7. Traian murì departe de Roma în Cilicia pe când se întorceà din războiul cu Parţii. Cenuşa sa fu adusă în Roma şi îngropată la picioarele Columnei lui Traian.

Senatul roman a onorat mult timp amintirea acestui împărat, urând or'cărui nou urmaş al său să fie „mai fericit decât August şi *mai bun* decât Traian".

După **Angela Holban.**



22.

ŢARA MEA

I

1. Acolo unde-s 'nalţi stejari
Şi cât stejarii 'nalţi îmi cresc
Flăcăi cu piepturile tari,
Ce moartea 'n faţă o privesc;

Acolo unde-s stânci şi munţi,
Şi, ca şi munţii, *nu clintesc*
Voinicii cei cu peri cărunţi
In dor de ţară strămoşesc;

Acolo este ţara mea
Şi neamul meu cel românesc!
Acolo eu să mor aş vrea.
Acolo vreau eu să trăiesc!

II

2. Acolo unde întâlneşti,
Cât ţine ţara 'n lung şi 'n lat,
Bătrâne urme vitejeşti
Şi osul celor ce-au luptat...

Şi unde vezi mii de *mormane,*
Sub care-adânc *s'au îngropat*
Mulţime de oştiri duşmane,
Ce cu robia *ne-au cercat;*

Acolo este ţara mea
Şi neamul meu cel românesc;
Acolo eu să mor aş vrea,
Acolo vreau eu să trăesc!

I. Neniţescu.



23.

CÂNTECUL LUI ŞTEFAN

Ştefan, Ştefan, *Domn* cel mare,
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândru soare.

Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare.

Braţul lui, fără 'ncetare,
Bate *oardele* tătare,
Bate *cetele* maghiare,

Bate Leşi, *în fuga mare*,
Bate Turci *pe smei călare*,
Şi-i scuteşte de 'ngropare!

Lumea 'ntreagă stă 'n mirare...
Ţara-i mică, ţara-i tare
Şi duşmanul spor nu are.

24.

MOVILA LUI BURCEL

Intr'o zi de sărbătoare,
Intr'o zi cu mândru soare
Care lumea 'nveselià
Şi cu aur o 'nvelià,
Iată, *mări,* se ivià,
Ca alt soare strălucià
Domnul Ştefan cel vestit
Domnul cel nebiruit.
El pe cal încălecà
şi cu mulţi voinici plecà
Dela *scara curţii lui*
La biserică 'n *Vasluiu.*
Clopotele *răsunà,*
Steagurile-i se 'nchinà,
Armăsarii spumegà,
Frânele şi le muşcà
Iar poporul tot strigà:
„Să trăeşti, Măria Ta!"
Când aproape de intrare,
Ce s'aude 'n depărtare?
Glas de om chiuind tare:
„Hăi ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazda pe *tapşan!"*
Ştefan Vodă se oprià
Şi din gură-aşà grăià:
„Auzit-aţi, auzit,
Glas de român necăjit?
Intr'o clipă să-l găsiţi
Şi cu el aici să fiţi".
Cinci *panţiri* se alegeà,
Pe Vasluiu în sus mergeà,

Pân' zăria într'o movilă
Un Român *arând în silă*
Şi movila brăzduind
Şi din gură chiuind:
„Hăi ho, ţa ho, Bourean,
Trage brazda pe tapşan!“
Cei panţiri descălecă,
Pe Român îl *ferecă*,
La Vasluiu îl aduceà
Şi la Domnul mi-l duceà:
— Măi Române, să n'ai teamă!
Spune nouă cum te cheamă?
— Teamă n'am, că sunt Român,
Teamă n'am, că-mi eşti stăpân;
Tu eşti Ştefan, Domn cel mare
Care 'n lume seamăn n'are,
Şi eu sunt Şoiman Burcel,
Puişor de voinicel!
— Să trăeşti, dacă n'ai teamă!
Dă-ne nouă bună seamă,
Cum de te-ai păcătuit
Să te-apuci de plugărit
Tocma 'n zi de sărbătoare,
Tocma 'n timp de închinare?
— Doamne, pun mâna pe piept
Şi mă jur să-ţi spun *cu drept:*
Până să n'ajung plugar,
Aveam falnic armăsar
Şi o *ghioagă nestrujită*,
Cu *piroane* ţintuită,
Care, când o învârtiam,
Proaşcă prin duşmani făceam;
Câte opt pe loc turtiam!
Alelei! pe când eram
Om întreg, de mă luptam,
Mulţi păgâni *am mai stricat*,

Multe capet-am *sfărmat*
De Tătari şi de *Lifteni*
Şi de falnici Ungureni!
Dar, *în foc* la *Răsboieni*,
Mi-a căzut ghioaga din mână
De o sabie păgână;
Dar n'a căzut numai ea,
A căzut şi mâna mea
Cu păgânu-alăturea!...
De-atunci n'am ce să mă fac,
C'am ajuns un biet sărac:
Nici n'am casă, nici n'am plug,
Nici juncani, ca să-i înjug.
Toată vara m'am rugat
De bogaţii cei din sat
Să-mi dea plugul ca să ar; —
Mi-a fost ruga în zadar.
Atunci, Doamne, mă 'ntorsei,
La Tătari că mă dusei,
Un plug mare că *prinsei*
Şi c'un bou îl înjugai
Şi de lucru m'apucai;
Că săracul n'are soare,
Nici zile de sărbătoare,
Ci tot zile lucrătoare.
Domnul Ştefan l-ascultă
Şi din gură cuvântă:
— Măi Burcele, fătul meu'
Iată ce hotărăsc eu:
Ia-ţi un plug cu şase boi
Şi mergi bogat dela noi;
Ia-ţi movila *răzăşie*,
Ca s'o ai de plugărie;
Dar în vârfu-i să te-aşezi,
Ca strejer să priveghezi,
Şi, Tătarii de-i vedeà

C'au intrat în ţara mea,
Tu să strigi cât vei puteà:
„Săi, Ştefane, la *hotară*
C'a intrat sabia 'n ţară!"
Atunci eu te-oiu auzì,
Ca un smeu m'oiu repezì
Şi nici urmă-a rămâneà
De Tătari, în ţara mea!"

(Colecţia de *Poezii Populare*, V. Alecsandri).

25.

POVESTEA UNEI MAME

A fost odată o femeie care aveà o fetiţă. Ea petreceà toată ziua cu fetiţa ei: îi cântà şi-o mângâià cu fel de fel de vorbe dulci; şi erà cea mai fericită mamă de pe lume. Dar într'o dimineaţă, Moartea cea duşmană venì sub chipul unui moşneag drumeţ şi i-o răpì pe neaşteptate.

In zadar biata mamă îşi secă ochii de plâns; fetiţa nu se mai întoarse, iar ea rămase tot în singurătate şi durere. Atunci ea se hotărî să se ducă după Moarte, să-şi ceară fata înapoi. Şi, pornind-o la drum lung, merse ce merse, *până ce-i ieşì în cale Intunericul.* Ea îl rugă să-i arate calea spre locaşul Morţii.

„Ţi-o arăt, zise el, dacă-mi cânţi toate cântecele cu care *tu ţi-alintai* copila".

Ea se învoì şi, printre suspine, cântă, cântă şi iar cântă, până ce Intunericul *se înduioşă* şi-i arătă calea.

Dar nu merse mult şi dete peste o răspântie: acolo se încrucişau patru drumuri, şi ea nu ştià pe care să-l ia. Un mărăcine de alături îi zise:

„Ia-mă la sân, ca pe copila ta, și încălzește-mă până ce voiu înflori, și-ți voiu arătà eu drumul“.

Și muma nu se uità la țepile lui și-l strânse la sânu-i, până ce înverzì și înflorì, iar mărăcinele, înduioșat, se ținù de cuvânt și-i arătă calea.

Dar abià făcù câțiva pași și biata mamă dete peste o apă mare:

— Apă, apă, draga mea, fie-ți milă de mine și arată-mi drumul spre locașul Morții.

— Cu plăcere, dacă ochii tăi vor plânge până ce mi s'o umple *matca* de lacrimi.

Și plânse sărmana mamă, și plânse; și apa, mulțumită, îi arătă drumul. Dar iată că, în calea ei, dete peste un munte *prăpăstios* și fără potecă. O babă cu o cârjă se înnemerise pe acolo.

— Dă-mi cârja dumitale, mătușă dragă, ca să urc muntele.

— Dă-mi părul tău, fata mea, dacă vrei să ți-o dau.

Iar mama, *fără zăbavă*, își smulse părul ei cel frumos și i-l dete.

In sfârșit, ajunse la poarta Raiului, *unde hălăduià* Moartea; dar un moșneag ce păzià acolo nu o lăsă să intre, fără să-i ceară și el cevà.

„Dă-mi dinții tăi, dacă vrei să te las înnăuntru“.

Mama, bucuroasă că a ajuns, îi dete repede dinții săi și izbutì să pătrundă în Raiu. O *pajiște* nesfârșită de flori i se arătă ochilor, iar bătrânul îi zise:

„Toate florile, câte le vezi, sunt suflete; și copila ta e printre ele. Dar să nu cumva să smulgi alta în locul ei, că ți-o pierzi“.

Inima sa de mamă o făcù de merse drept la fetiță; dar, când s'o ia, Moartea sburà pe d'asupră-i și i se oprì în față.

— Ce faci?

— Imi iau copila, pe care tu mi-ai răpit-o.

— Poți s'o iei, îi zise Moartea; dar mai întâiu, vinò

cu mine la *Fântâna Norocului*, să vezi *soarta* ce-o aşteaptă pe pământ.

Ea se grăbì să se uite în fundul Fântânii, şi se îngrozì de necazurile ce aveà să sufere fetiţa ei în lume. Şi, uitând toate durerile pe cari le încercase ca să-şi dobândească înapoi copila, — zise cu spaimă:

„Mai bine în pajiştea Raiului, decât în durerile Pământului!“

Şi plecă înapoi, *prăpădită* şi fără fetiţă, dar mulţumită că a lăsat-o fericită în Raiu.

După **Andersen.**

26.

MAMA LUI ŞTEFAN CEL MARE

Pe o stâncă neagră, într'un vechiu *castel*,
Unde *cură 'n poale* un râu mititel,
Plânge şi suspină tânăra Domniţă
Rumenă, suavă ca o garofiţă;
Căci la bătălie soţul ei iubit
A plecat cu oastea şi n'a mai venit.
Însă *Doamna-Soacră* lângă ea veghează
Şi cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

Un *orologiu* sună *noaptea jumătate*.
La castel în poartă, oare cine bate?
— „Eu sunt, bună mamă, fiul tău iubit,
Eu, şi dela oaste mă întorc rănit;
Soarta noastră fuse crudă d'astădată:
Mica mea oştire fuse sfărâmată...

Dar deschideţi poarta, Turcii *mă 'nconjor*,
Vântul suflă rece, rănile mă dor"!
Tânăra Domniţă la fereastră sare:
— „Ce faci tu, copilă?" zise *Doamna-Mare*.
Apoi la fereastră singură-a ieşit
Şi 'n tăcerea nopţii, astfel a vorbit:
— *„Ce zici tu, streine?* fiu-meu e departe;
Braţul său prin taberi mii de morţi împarte.
Eu sunt a sa mamă, el e fiul meu,
De eşti tu acela, nu-ţi sunt mamă eu...
Insă, dacă cerul — vrând să 'ngreuicze
Anii vieţii mele şi să-i întristeze —
Nobilul său suflet astfel l-a schimbat,
Dacă tu eşti Ştefan cu adevărat;
Apoi tu aicea, fără biruinţă,
Nu poţi ca să intri cu a mea voinţă:
Du-te la oştire pentru ţară mori
Şi-ţi va fi mormântu 'ncoronat cu flori".

Ştefan se întoarce şi din cornu-i sună,
Oastea lui sdrobită de prin văi adună;
Lupta reîncepe, Turcii sunt goniţi:
Cad ca nişte spice de securi loviţi.

D. Bolintineanu.

27.

CETATEA NEAMŢULUI

Din târgul Neamţului, prin mahalaua liniştită a Ţuţuienilor, ieşim spre *Cetăţuie*. E o frumoasă zi de vară cu cer senin, cu văzduh *neclintit*. Se aude în tăcerea uliţelor înguste, un timp, vuetul *vârtelniţilor* de la o fa-

bricâ de ţesături; prin ferestrele negre ale unei case vechi, fete întind capete cu ochi *curioşi* şi plini de zâmbet.

Ieşim sub dealul râpos. O moară cu *stăvilarele* lăsate, cu *lăptocul* umflat de apă, tace şi aşteaptă par'că. O moară întotdeauna are cévà tainic şi singuratic în înfăţişarea ei. Câteva case răsleţe stau pitite, înfricoşate ai zice, ameninţate într'una de primejdia bolovanilor uriaşi cari atârnă pe coastă. Şi printre căsuţele acestea, printre *creţurile* coastei sălbatece şi pustii, prin negrul pădurii care acoperă *măgura*, se zăreşte trista rămăşiţă a Cetăţii Neamţului. Stă neclintită şi-şi zugrăveşte lămurit colţurile rupte pe pânza limpede a cerului.

Suim coasta pe un *drumeag râpos*. Intâiu, trecem prin pădure, prin albia seacă a unui *şuvoiu*.

Şi zidurile înnegrite ale cetăţii se arată, ziduri şi stâlpi uriaşi, în mijlocul cărora zac urmele vieţii trecute sub sfărâmăturile *molozului*, ale pietrei, sub prăvăliri de bucăţi întregi de ziduri, sub pământul *pe care vremea l-a clădit deasupra*.

Un om ne-a întovărăşit, pe mine şi pe prietenul meu, până sus, ne-a călăuzit tăcut, ne-a cules un mănuchiu de fragi, s'a oprit liniştit când ne-am oprit şi noi. Se uită cât se uită şi el cu mâhnire la risipirea aceasta, apoi îşi ridică spre noi ochii.

„Iaca, vedeţi dumneavoastră, aşà s'a stricat, s'a dus! Acù nu se mai cunoaşte nimic... Da' tot vin boierii vara, pe aici... Mai petrec, mai râd, se mai uită cu *ochianu'*... De aici, de sus, se vede până *hăt*-departe..."

Se vedeà, în adevăr, prin spărturi întâiu, apoi de pe creasta zidului, şi fără ochian, toată câmpia dreaptă a *Ozanei* şi a *Nemţişorului*, cu scânteierile de apă lină, cu pâlcurile de sălcii neclintite, cu mişcarea mută a oamenilor singuratici, mici, pierduţi în întinderea mare; se vedeau şi pădurile depărtării, şi munţii, în negură, desfăşurându-se trepte-trepte până în fund; se vedeà,

după ușoare sclipiri, se bănuià mai curând, și o mânăstire acolo departe în zare, sub strașina cerului.

„Acolo-i mânăstirea Vărateculuiˮ... zise Românul.

Din pământul adunat printre risipiturile zidurilor, au crescut câțivà cireși; fructe coapte lucesc în soare.

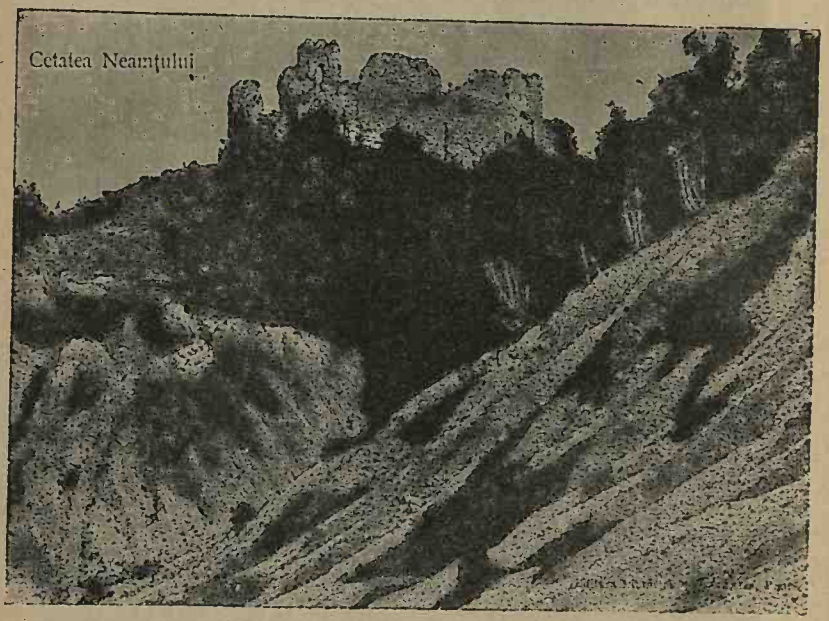
Badea Ilie se ia după privirile noastre: „Aici *au scăpat din plisc stăncile* cireși furate.... Iaca, acuma cresc copacii... He! altă viață o fi fost odată pe aici... Am auzit și eu că acolo erau case domnești și biserică; da' acù nu se mai cunoaște nimica... Și zice că erà aici, în mijloc, o fântână, da' adâncă tare trebue să fi fost... Te coborai cu *ciutura* până la jumătate, și de acolo puteai intrà într'o *hrubă* care răspundeà acolo în fântână — și din hruba aceea mergeai, mergeai, și ieșiai la capătul muntelui, de ceea parte, în pădure, spre *Oglinzi*... Aceea erà pentru vremurile rele... Trebue să fie bogățiì multe aici sub pământ, — dar cine știe pe unde să intre? Cine știe prin ce loc e capătul hrubei!...ˮ

Noi priviam în juru-ne, cercetam cu ochii colțurile acelea scumpe. Se cunoșteà din spre răsărit urmele bisericei: trepte de piatră se zăriau prin spărturile zidului. Dincolo, în păretele de miazăzi, or fi fost odăile de locuit. A rămas încă pe zid var, și pe var se cunosc urmele fumului sobelor, urme de viață ce odată a fost pe acì; cu cât priviam mai bine, cu atât vedeam că cetatea aceasta n'a fost de multă vreme dărâmată. Despre acest lucru păreà a ști ceva și badea Ilie.

„Cum să nu știu? Am apucat și eu pe un boier, unu Belibou; aveà a-și face un han; curțile cele vechi ziceà că *nu mai sunt la modă*. Și a început a cără piatră de-aici, dela cetate.

„Dărâmau zidurile aici, și pietrarii îi zideau în târg han și curți nouă... Nu ziceà nimeni nimic. Ce să-i zică? Boierul, boier mare, — ce să-i faci? Dar a dat Dumnezeu de s'a sculat alt boier, care acù erà sărac și umblà așà, *besmetic;* îi ziceà: „Alexandru Nebunuˮ:... S'a sculat

și pe jos a pornit la Iași, la Domnie... Mâncà pâne și beà apă la *șipote,* pe marginea drumului... Și, până ce n'a răsbit la Vodă, nu s'a lăsat... Ș'apoi să spuie Părintele Enăchescu dela noi din Țuțui, că el mai frumos spune... A zis boierul acela, Alexandru Nebunu, către Vodă: „Măria Ta! păcat să se dărâme cetățile bătrânești și să-și facă nevrednicii de azi crâșme din ele". Ș'a căzut în genuchi. Și când s'a întors Nebunul înapoi



aveà hârtie la mână dela Domnie către *isprăvnicie*... Și s'a înfățișat la ispravnic și a zis: „Uite porunca să iasă „oamenii din toate satele dinprejurul cetății cu câte trei „nuiele și cu câte un par, și să îngrădească cetatea. Și „de azi înainte piatră de zidit crâșme și curți boierești să „nu se mai ridice din cetate... Cine nu ascultă rău va „pătimì". Au ieșit oamenii cu nuiele și cu pari, ș'au îngrădit cetatea; dar pe urmă au venit vremuri nouă...

și s'a stricat gardul... Zice că acù s'a rânduit un păzitor, da' de știut, nu-l știu..."

Soarele *scăpătà* spre munți, la asfințit, și umezeala ruinelor creșteà, ni se ridicà prin picioare; un fior ușor trecеà printre zidurile căzute, clătinà copacii a căror sămânță o adusese vânturile întâmplării, și buruienele crescute în dărâmături. Un *iz* slab, amestecat cu mirosul desișurilor din preajmă ne învăluià: mireasmă ca de flori vechi ale mormântului fără cruce, fără lacrimi, fără amintire...

După **M. Sadoveanu.**

28.

DANIIL SIHASTRU

Sub o *râpă stearpă,* pe un râu în spume,
Unde un *sihastru* a fugit de lume,
Cu vărsarea serii, un strein sosì:
— „*Ștefan al Moldovei* vine a-ți vorbì!"
— „Ștefan al Moldovei?"... Daniil îi spune,
„Să aștepte-afară: sunt în rugăciune".
— „Bunule părinte, sunt rănit și 'nvins,
Insăși a mea mamă astăzi m'a respins!
Vin să-ți cer povață, dacă nu-i mai bine
Turcilor Moldova *d'astăzi* să se 'nchine".
Daniil Sihastru Domnului i-a zis:
— „Mă înșal'auzul, ori eu am un vis?
Capul ce se pleacă, *paloșul* nu-l taie,
Dar cu umilință lanțul l-încovoaie!
Ce e oare traiul, dacă e robit?
Sărbătoare 'n care nimeni n'a zâmbit!

Viaţa şi robia nu pot sta 'mpreună:
Nu e totodată pace şi furtună.
Doamne, tu ai dreptul a schimbà 'n mormânturi,
Pentru neatârnare, oameni şi pământuri,
Dar *nu ai p'acela* ca să-i umileşti:
Poţi ca să îi sfarămi, dar nu să-i robeşti!
Dacă mâna-ţi slabă sceptrul ţi-o apasă,
Altuia mai harnic locul tău îl lasă,
Căci mai bine *este supus lăudat*
Decât cu ruşine *Domn şi — atârnat!*"

După-aceste vorbe, Ştefan strânge-oştire,
Şi, 'nvingând păgânii, 'nalţ'o mânăstire.

D. Bolintineanu.

29.

MOARTEA ŞI LAUDA LUI ŞTEFAN VODĂ

In anul 7012, *Ştefan Vodă, fiind bolnav şi* slab de ani în patruzeci şi şapte, *tot în răsboaie şi osteneli, cu mare jale au răposat marţi, Iulie 2.*

Erà acest Ştefan Vodă om nu mare la stat, *mânios, dară întreg la minte, nelenevos,* şi lucrul său ştià să-l acopere; *şi unde nu cugetai, acolo îl aflai.* La lucruri de răsboaie, meşter; *unde erà nevoie însuşi se vârà, ca, văzându-l ai săi,* să nu îndărăpteze. *Şi pentru aceea, rar răsboiu de nu biruià.* Aşijderea, *şi unde-l biruiau alţii, nu pierdeà nădejdea; că, ştiindu-se căzut jos, se ridicà deasupra biruitorilor.*

Ingropat-au pre *Ştefan Vodă în mânăstirea Putna cu multă jale şi* plângere tuturor lăcuitorilor ţării, cât

plângeau toți ca după un părinte al lor; că cunoșteau toți că s'au scăpat *de mult bine și apărare.* Ce, *după moartea lui, îi ziceau „Sfântul Ștefan Vodă“*, nu pentru suflet,



Mormântul lui Ștefan-Vodă.

că el încă a fost om cu păcate, ci pentru lucrurile sale cele vitejești, carele *nimene din Domni,* nice *mai înainte, nice după aceea, nu l-au ajuns.*

Grigorie Ureche.

30.

UN MIC EROU

La anul 1859, *pe timpul războiului pentru liberarea Lombardiei* înpotriva Austriacilor, într'o frumoasă dimineață de Iunie, un mic *pluton de cercetași,* călări mergeà la pas pe o cărare singuratecă uitându-se pe câmpie încoace și încolo, cu multă băgare de seamă.

Plutonul erà comandat de un ofiţer şi de un sergent. Nimeni nu spuneà o vorbă: toţi mergeau cu ochii ţintiţi în zare, aşteptându-se în or'ce clipă să se iveascà printre copaci uniformele albe ale *avant-posturilor* vrăşmaşe.

Mergând aşà, ajunseră în preajma unei colibe ţărăneşti, — înconjurate cu *frasini*. — Un băieţel ca de 12 ani sta dinaintea casei şi curăţà cu o custură o ramură de frasin, ca să-şi facă o nuia. La una din ferestrele casei atârnà un steag *tricolor*. Coliba erà părăsită: ţăranii, după ce scoseseră steagul la fereastră, fugiseră de frica Austriacilor.

Băiatul, îndată ce văzù soldaţi de ai noştri, aruncă nuiaua şi-şi luă căciula. Erà un băiat frumos şi vioiu la chip, cu ochi mari şi albaştri, cu plete bălaie. Din cauza arşiţei îşi desbrăcase hăinuţa, pe care o asvârlise pe iarbă şi acum erà numai în cămaşă şi în pantaloni, strâns cu o cingătoare la brâu.

— „Ce faci tu pe aici? — îl întrebă ofiţerul oprindu-şi calul; — de ce n'ai fugit şi tu odată cu ai tăi?

— N'am părinţi, — răspunse băiatul. Imi agonisesc pâinea lucrând pe la unii şi la alţii. Şi am rămas pe aici, ca să văd bătălia.

— Ai văzut trecând pe aici Austriaci?

— De trei zile, nici unul n'a mai trecut!"

Ofiţerul stătù niţel pe gânduri, apoi sărì repede de pe cal, îşi lăsă soldaţii grămadă la portiţă, intră în colibă şi se suì pe acoperiş. Coliba nu erà înaltă, şi de pe acoperişul ei, puteai cuprinde cu privirea prea puţin din întinderea câmpiei.

„Ar trebuì să se suie cineyà în copac", îşi zise ofiţerul şi se coborî de pe casă. Chiar în faţa casei se înălţà un frasin foarte mare şi subţire, care-şi legănà vârful în văzduh.

Ofiţerul se gândì câtva uitându-se când la copac când la soldaţi, apoi întrebă pe băiat:

— „Ai ochi buni, băiete?

— „Cum de nu? Mi-ţi văd pasărea în zarea cea mai depărtată", răspunse băiatul.

— „Te-ai puteà urcà în vârful acelui copac?

— „Eu? Într'o clipă sunt în vârf!

— „Şi o să-mi spui de cumva se zăresc într'acolo soldaţi austriaci, puşti, cai, dacă se ridică mult praf în sus?

— „Negreşit.

— „Şi ce să-ţi dau pentru treaba asta?

— „Ce să-mi dai? zise băiatul zâmbind, — nimica! Frumos ar fi, zău! — Pentru Austriaci n'aş face-o odată cu capul! Dar pentru ai noştri! Nu sunt şi eu Lombard?

— „Sue-te dar!

— „Stai, numai să-mi scot pantofii".

Îşi scoase pantofii, îşi strânse cureaua, îşi asvârlì căciula în iarbă şi se agăţă de copac.

— „Stai!" — strigă ofiţerul, vrând să-l oprească, cuprins deodată de teamă.

Băiatul se uită la el cu nişte ochi mari, par'că l-ar întrebà ce vreà.

— „Nimica", — adause ofiţerul, — „sue-te!"

Băiatul se urcă ca o pisică.

Ofiţerul dete poruncă soldaţilor să se uite drept înaintea lor. In câteva minute, copilul ajunse până în vârful copacului şi, ţinându-se strâns de trunchiu, picioarele îi rămaseră ascunse în frunziş, iar corpul dela brâu în sus deabià i se zăreà la acea înălţime.

— „Uită-te drept şi departe" — îi strigă ofiţerul. Băiatul, ca să vadă mai bine, se ţinù de copac numai cu o mână, pe cealaltă o puse la ochi, ca să nu-l orbească razele soarelui, cari se furişau printre pletele sale bălaie şi i le făceà ca de aur.

— „Ce vezi?" — întrebă ofiţerul.

Băiatul plecă capul în jos şi, punându-şi mâna la gură ca să i se audă glasul, răspunse:

— „Văd doi oameni călări pe şoseà.

— „Cam la ce depărtare?

— „O fi o jumătate de milă.

— „Vin încoa?

— „Nu, stau în loc.

— „Ce mai vezi? — întrebă ofiţerul după un minut de tăcere. Ia uită-te şi în dreapta!“

Băiatul se uită, apoi zise: — „Pe lângă cimitir, printre copaci, luceşte ceva la soare, par'că ar fi baionete.

— „Oameni vezi?

— „Nu; trebue să fie ascunşi prin grâu“.

Deodată se auzì şuerătura unui glonţ, care trecù prin aer şi se perdù în depărtare către spatele casei.

— „Dă-te jos!“ — repetă ofiţerul. „Te-au văzut; dă-te jos: nu voiu să mai aflu nimica!

— „Nu mi-e frică“, — răspunse băiatul.

— „Dă-te jos!“ — strigă ofiţerul; însă, luându-şi seama, mai întrebă:

— „Dar la stânga nu se vede nimic?

— „La stânga?“

— „Da, la stânga!“

Băiatul întinse capul spre stânga. O altă şuerătură şi mai apropiată decât cea dintâi străbătù aerul. Băiatul tremură.

— „Ce Dumnezeu!“ strigă el. „Nemţii ăştia par'că vor să-şi verse focul pe mine!“. Glonţul trecuse foarte aproape.

— „Dă-te jos“, strigă ofiţerul mâniat şi cu ton poruncitor.

— „Mă cobor îndată“, — răspunse copilul — „dar n'aveţi teamă, mă adăposteşte frunzişul copacului... Vrei să ştii ce este la stânga?“

— „Da, dar dă-te jos“, — adause ofiţerul.

— „In stânga“, — strigă băiatul lungindu-şi trupul; „spre partea unde este o bisericuţă, par'că văd...!“

O a treia şuerătură, şi mai năprasnică, se auzì de-

odată; băiatul alunecă, încercă să se agațe de crăci și căzù întins la picioarele copacului.

— „Blestemații! mi-au omorît copilul!“ strigă ofițerul alergând către el.

Băiatul rămase lungit la pământ cu brațele întinse. Un șiroiu de sânge curgeà din pieptul lui. Sergentul și doi soldați săriră repede de pe cai, să-i vină în ajutor. Sergentul se plecă și-i desfăcù cămașa; glonțul pătrunsese plămânul stâng.

— „A murit? — întrebă ofițerul“.

— „Nu; trăește încă!“ răspunse sergentul.

— „Dragul meu băiat! — zise ofițerul, aplecându-se pe el; — nu te sperià, prinde inimă!“

Dar pe când ofițerul îl îndemnà să nu se sperie, și-i apăsà batista pe rană ca să-i oprească sângele, băiatul își dete sufletul.

Ofițerul rămase înmărmurit, galben ca turta de ceară și cu ochii ațintiți asupra micului viteaz. In urmă, se aplecă, îi așeză frumos capul pe iarbă; se sculă în picioare, să-l mai privească încă.

Sergentul și cei doi soldați erau și ei mâhniți până în fundul inimei.

Plutonul sta întors în partea în care se știà că se află vrăjmașii.

— „Puiu de viteaz!“ zise încă odată ofițerul, și, cu ochii plini de lacrămi, se duse spre casă, smulse steagul tricolor dela fereastră și-l întinse ca un *giulgiu* jalnic peste băiețelul mort, lăsându-i chipul desvelit.

Sergentul puse lângă el căciuliță, pantofii și cuțitașul cu care își tăiase nuiaua cu câteva minute mai înainte.

Il mai priviră câtva timp în tăcere, apoi ofițerul zise sergentului: — „Am să trimit *ambulanța* să-l ridice de acì; a murit soldățește, soldățește cată să-l îngropăm“. — După aceea, mai privindu-l încă odată duios, strigă soldaților: — „Incălecați băieți! — Inainte!“

Toţi săriră pe şea, şi micul pluton, strângându-se, porni.

Curând după aceea, copilul mort *primì onorurile militare.*

Către apusul soarelui, tot şirul *avant-posturilor* italiene, ducându-se întru întâmpinarea vrăjmaşului, trecù pe acelaş drum pe care-l străbătuse, dimineaţa, micul pluton de călări.

Vestea despre moartea vitejească a băiatului pătrunsese repede în tabără, astfel că cei dintâi ofiţeri ai batalionului, cari zăriră micul trup neînsufleţit, îl salutară scoţând săbiile. Unul dintr'înşii se plecă pe marginea pârâului, rupse câteva flori şi i le asvârlì. Toţi făcură la fel. Fiecare ofiţer sau soldat, aruncându-i flori, îi strigau salutându-l milităreşte: — „Rămas bun, puiu de viteaz lombard! Onoare ţie, copile! Trăiască Italia! Glorie vitejilor!"

Un ofiţer îi aruncă medalia sa de *virtutea militară.* Un altul se duse să-l sărute pe frunte. Florile se grămădiau mereu pe picioruşele lui goale, pe pieptu-i sângerat, pe micul lui cap bălaiu. Iar el întins pe iarbă, învăluit în steagul naţional, dormià liniştitul somn al veşniciei.

Chipul îi erà alb şi par'că surâdeà, ca şi cum sărmanul băiat ar fi auzit acele salutări şi ar fi fost vesel că-şi dăduse viaţa pentru scumpa lui Lombardie.

Edmondo de Amicis.

31.

INDEMN LA VITEJIE

Român verde, ca stejarul,
Râd de dușmani și de moarte:
Să-mi trăească armăsarul
Și prin *glonți* să mă tot poarte!

Sai, *voinice,* și nechează
Ager, falnic ca un smeu,
Căci am inimă viteză
Și credință 'n Dumnezeu!

Cât *mi-a sta* mâna voinică
Pe-a mea *pală ostășească,*
N'aibă grijă de *nimică*
Țara mea cea românească!

Sai, voinice, și nechează
Ager falnic ca un smeu,
Căci am inimă viteză
Și credință 'n Dumnezeu!

Cu-al meu suflet, cu-a mea pală,
Cu-al meu *șoim* albit de spume,
În dușmani vom da năvală,
De s'a duce vestea 'n lume!

Sai, voinice, și nechează
Ager falnic ca un smeu,
Căci am inimă viteză
Și nădejde 'n Dumnezeu!

V. Alecsandri.

32.

PROMETEU

O ceartă mare se scornise între *Zeus* şi oameni. *Titanul Prometeu*, cel cu minte multă, ţineà cu aceştia şi-i învăţă să nu facă pe placul noului zeu ce coprinsese stăpânirea tatălui său, *Cronos*.

El le zise: — „Măi oamenilor! acest Zeus e lacom de avuţii şi de daruri; dacă voi, când înjunghiaţi vite în onoarea lui, i le veţi închinà cu totul, apoi să ştiţi că veţi ajunge curând să daţi de capăt tuturor turmelor voastre or'cât de numeroase ar fi. Aide mai bine să facem cu Zeus o tocmeală pentru ca, şi voi oamenii, şi el, să vă bucuraţi de câte o parte din vitele jertfite în *ecatombe*, adică cu sutele, pe altarele zeilor".

Atunci el alese din cirezi un bou mare şi frumos, îl înjunghiă şi făcù dintr'însul două părţi. Într'una puse *vintrele* şi carnea, şi le învelì în pielea boului; în cealaltă aşează numai oasele, bine înfăşurate în grăsime. Apoi zise lui Zeus aşà: — „Alege-ţi partea ce vei voì, cu hotărîrea ca cea pe care vei pune acum mâna să rămână întotdeauna pe seamă-ţi".

Zeus se lăcomì şi întinse pe loc mâna la partea unde lucià grăsimea; dar când văzù că sub dânsa erau numai oase, foarte tare în sine se mâniă. Cu toate acestea însă, din acea zi înainte se făcù datină ca, în sacrificii, oamenii să închine zeilor nemuritori numai oasele şi grăsimea dela *victime*.

Ca să-şi răsbune de semiţia muritoare a oamenilor, Zeus hotărî să nu le mai trimită, jos pe pământ, focul *cu care el îi dăruià mereu mai înainte*, şi astfel îi lăsă în mare lipsă, suferiau foarte de ger, de întunerec şi de foame. Dar Prometeu se repezì în cer, răpì de acolo

foc, îl ascunse în ţeava unei trestii, şi îl aduse oamenilor înapoi.

Când află una ca asta, Zeus se înfurià aşà de tare încât asvârlì cu trăsnetul în Prometeu şi trimise pe credinciosul său vestitor, *Ermes*, ca să-l prinză, să-l ducă tocmai pe piscurile sterpe ale Muntelui Caucas, şi acolo să-l ferece în stâncă cu *cătuşe* ţepene de fier, punându-i *streajă* un vultur care să-i sfâşie mereu inima cu *cloncul* său ascuţit.

Al. I. Odobescu.

33.

EPIMETEU ŞI PANDORA

După ce pedepsì pe Prometeu, Zeus mai scornì şi un mijloc de a muncì pe bieţii oameni muritori. Îşi aduse aminte că Prometeu îi povăţuise şi îi îndemnase să nu primească nici un dar dela zei şi că lăsase cu dânşii pe frate-său, *Epimeteu*, ca să le poarte de grijă şi să-i ferească de vicleniile fiului lui Cronos.

Atunci Zeus se gândì într'astfel: „Semincţia omenească nu ştie până acum ce este nici boala, nici durerea, nici certurile, nici războiul, nici furtişagurile, nici trădarea; căci toate aceste rele le ţine închise Epimeteu într'o cutie pusă sub bună bază. O să fac ce voiu face, ca ele să scape de acolo şi să umple pământul de mişei şi de nevoi".

Îndată chemă pe *Efest*, meşterul focului, şi-i vorbì aşà: — „Să-mi găteşti un ce minunat, cu care zeii au să dăruească pe oameni. Să iei ţărână şi să plămădeşti cu dânsa un chip de femeie. S'o faci cât mai frumoasă la vedere: dar să bagi într'însa o fire rea, pentru ca dânsa să mă răsbune de câte rele mi-au făcut mie oamenii".

Efest luă ţărâna şi plămădì, de pe cum i se spusese, un chip frumos de femeie. Zeiţa *Atena* o îmbrăcă cu o

rochie minunată şi pe cap îi puse o cunună, de unde atârnă o maramă ca pânza păiajenului. Ermes o învăţă un graiu plin de farmec şi suflă într'însa un cuget *nesăţios* şi neastâmpărat, pentru ca să ştie a înduplecă şi a aţâţă pe neamul omenesc. Apoi Efest o duse în adunarea zeilor, cari rămaseră încântaţi de frumuseţile ei.

Atunci Zeus, luând-o de mână, o dete lui Epimeteu, şi-i zise aşă: — „Ştii ceva? M'am gândit că voi, oamenii, sunteţi, biet, împovăraţi de muncă multă pe pământ, şi că vă lipseşte o fiinţă care să vă pună inima la loc după atâtea grele osteneli. De aceea noi, zeii nemuritori, ne-am îndurat de soarta voastră şi, spre a vă aduce o blândă alinare, iată vă dăruim această mângâioasă fiinţă a femeii pe care am şi numit-o *Pandora,* fiindcă este înzestrată cu toate darurile.

Epimeteu, cel cu mintea *târzie,* uimit de frumuseţile Pandorei, uită poveţile fratelui său; şi, împreună cu dânsul, toată seminţia muritorilor se amăgi de cuvintele lui Zeus, şi primi darul, care îi fermecă pe toţi îndată ce dau cu ochii de dânsul. Dar vai! bucuria nu le ţinu mult. Pandora, nesăţioasă *de a ispiti* toate, văzuse o cutie mare pitită mai cu îngrijire decât or'ce alte avuţii în *başca* cu comorile lui Epimeteu. Îi ardeă inima să ştie ce va fi într'însa. Deci într'o zi se furişă de soţul ei, cel prea lesne încrezător, şi ridică capacul cutiei. Deodată scăpară dintr'însa cu grămada, ca nişte *iesme* pocite, certurile şi bătăile, nevoile şi boalele, hoţiile şi turbările, grijile şi necazurile toate. Coprinsă de spaimă, abiă apucă ea să lase repede capacul în jos. Pe fundul cutiei rămăsese, pitită, doar numai *„speranţa“.* De aceea, abiă dacă cu dânsa de se mai poate mângâiă uneori sărmana omenire de câte rele a răspândit pe pământ nesocotita Pandoră!

Al. I. Odobescu.

34.

FIII LUI LICAON

De pe scaunul său, înălțat pe muchia înnorată a *Olimpului,* Zeus privì la fiii oamenilor și-i văzù pretutindeni *dedați cu patimile,* fără de a purtà câtuși de puțin grija dreptății. In inimile lor, răutatea crescuse mereu; iar, spre a îmbunà pe zei, ei închipuise un soiu nou de înjunghieri și de sacrificii, care *mohorîse* pământul cu sânge.

Departe, în văile adânci ale *Arcadiei,* fiii lui *Licaon* își petreceau viața numai în ospețe și, în necumpătata lor rătăcire, vorbiau vorbe nesocotite și nelegiuite chiar și despre Zeus. De aceea, Zeus se coborî însuși de pe scaunul său și se duse să vază de mai aproape faptele și traiul lor.

Soarele erà *pe scăpătate,* când un biet unchiaș bătrân se apropiă încetinel de porțile cetății *Licosura.*

Pletele lui cărunte îi atârnau pe umeri, și barba lui, albă și deasă, ascundeà trențele de pe dânsul. Sosià greu și anevoie unchiașul, cu toiagul în mână, trăgând cu urechia la chiotele de veselie ce se auziau din depărtare.

El ajunse în sfârșit până în piața cea mare a cetății; acolo, fiii lui Licaon se grămădiră îndată împrejurul lui, vorbindu-i așà: „Ei! bine ai sosit, unchiaș bătrân! Tu trebue să știi multe... Ei! ia să vedem! Ce ai să ne spui? Nu cumvà ai să ne povestești de pe când a răsărit pământul *din băierile lui Haos?* Căci de bătrân ce ești, tu trebue să fi fost atunci de față!..."

Și, bătându-și joc într'astfel de unchiaș, ei îl puseră să șeazà pe jos, lângă masa lor cea mare. Apoi îi ziseră: „Azi noi am înjunghiat o mulțime de victime lui Zeus. Te-ai nemerit tocmai bine, ca să capeți și tu o părticică din ospățul nostru".

Atunci umplură cu vârf o strachină cu cărnuri de om şi i-o întinseră; căci, vărsând sânge omenesc, ei socotiau că vor face mai pe placul zeilor.

Dar unchiaşul asvârlì cât colo strachina mohorîtă şi deodată se ridică voinic în picioare. Semnele bătrâneşti periră de pe faţa lui aprinsă, iar focul, care scăpărà dintr'însa, încinse şi mistuì într'o clipă pe fiii lui Licaon. Căci acela, ce se arătase lor, erà însuş Zeus, şi trăsnetele lui îi făcuse praf şi cenuşă.

Al. I. Odobescu.

35.

DEUCALION ŞI PIRA

După ce nimicì pe fiii lui Licaon, Zeus se întoarse în Olimpul său şi, de mânios ce erà, făcù semn apelor ca să se reverse pe deasupra pământului şi să înnece pe fiii oamenilor, ca să-i pedepsească de multele lor nelegiuiri.

Austrul suflă atunci cu turbare; norii întunecoşi şi îndesaţi cu ploaie, veniră mereu de se aşternură în voia lor peste tot cerul, căci vânturile dela miază-noapte, care risipesc ceaţa şi abureala pământului, stau strâns ferecate în fundul temniţelor. Deci, începù cerul a turnà şiroaie încât şi văi şi dealuri, tot pe pământ erà înnecat; râurile, covârşind matca lor, se revărsară peste câmpii, şi apele lor se ridicară mereu până pe coastele munţilor.

Dar, pe o culme de munte din *ţara Fticì*, îşi aveà casa lui, Deucalion, fiul lui Prometeu. El, de acolo de sus, se uità cum creşteau mereu apele împrejuru-i; când însă ele ajunseră să acopere văile dela poalele muntelui, Deucalion chemă pe soţia sa, pe Pira, fata lui Epimeteu, şi-i vorbì aşà: „Iată că ne-au sosit zilele prevestite odinioară de tatăl meu, de înţeleptul Prometeu. Găteşte tu *chivotul* lucrat de mine, şi pune într'însul merinde îndestule pentru cât timp va ţine potopul pe pământ. Colo

în depărtare, tocmai pe stâncile Caucasului, Prometeu stă ferecat cu cătuşe de oţel, şi un vultur îi sfâşie mereu inima; dar, pe nedrept; căci iată, cuvintele lui s'au împlinit. El de mult spusese că răutatea oamenilor are să aducă pe pământ o groaznică revărsare de ape.

Pira făcù îndată precum îi spusese Deucalion, şi umplù chivotul cu de toate. Ei aşteptară până ce apele, suindu-se aproape de culmea munţilor Ftiei, scăldară poalele vasului pregătit de Deucalion. Atunci, peştii se strecurară înnot printre vârfurile bătrânilor ulmi din codri şi plutiau alături cu buştenii noduroşi de stejari, iar leşurile de oameni înnecaţi se clătiau şi se rostogoliau pe faţa apelor. Deucalion, din corabia sa, vedeà cu groază cum acele chipuri învineţite de voinici, de copile şi de prunci, ieşiau uneori la iveală pe deasupra valurilor ce spumegau în clocote, şi apoi îndată se afundau în sânul lor.

Opt zile dearândul chivotul fu purtat pe ape d'asupra celor mai înalte plaiuri, şi toţi fiii oamenilor periră, afară numai de câţiva, foarte puţini, care-şi găsise adăpost pe câte un pisc mai semeţ de munte. A doua zi, corabia se oprì pe muchia *Parnasului*, şi Deucalion, împreună cu soţia sa Pira, puseră din nou piciorul pe pământul carele acum erà cu totul pustiit.

Cu încetul şi treptat, valurile se scurseră prin văi, iar peştii şi lighioanele de mare rămaseră atârnate de crăcile copacilor. Pe cât puteà cuprinde ochiul, nu se mai zăreà împrejur nici o viaţă, osebit numai de vulturii cari dau roată pe cer, până ce se repeziau la stârvuri.

Atunci Deucalion se uită lung la Pira, şi pe amândoi îi coprinse o jale adâncă. El spuse atunci soţiei sale: „Cine ştie, soro, de vor mai fi rămas şi alţi fii de oameni decât noi pe pământul acesta? Şi apoi iar, cine ştie când ne va sosì şi ceasul nostru! Atâta numai putem şti că cel Atotputernic, carele a năpustit potopul asupra oamenilor, s'a îndurat de ne-a scăpat zilele noastre. Hai! să-i clădim

un altar şi să ne închinăm la dânsul, în semn de mulţumită!"

Indată clădiră altarul, şi Zeus ascultă cu plăcere rugăciunea lui Deucalion. De aceea, se pomeni deodată dânsul, în faţa lui, cu trimisul lui Zeus, cu Ermes, carele îi vorbì aşà: „Cere tu acum ce vei voì, şi cererea ta va fi împlinită, fiindcă numai la tine, dintre toţi fiii oamenilor, Zeus a dovedit o mână curată şi o inimă fără de pată".

Deucalion se închină înaintea lui Ermes şi îi spuse aşà: „Pământul acesta a rămas tot pustiu. E păcat de dânsul! Noì nu-ţi cerem altcevà decât să se iveascà din nou oameni pe dânsul".

Ermes îi răspunse într'astfel: „Fie-vă pe plac! Deci să vă acoperiţi feţele cu vestmintele voastre şi, umblând tot mereu înainte, să asvârliţi în urmă oasele mumei voastre!"

După aceasta, Ermes sburà către locuinţa lui Zeus, şi Deucalion rămase pe gânduri, cugetând la cuvintele zeului; dar, înţelept fiind ca şi tatăl său Prometeu, el pricepù că mumă-sa trebuie să fie însăşi ţărâna pământului, şi că, coborând de pe Parnas, n'aveau alta de făcut decât a aruncà pietre în urma lor.

Aşà şi făcură; iar pietrele pe care le asvârlià Deucalion se făceau îndată bărbaţi, şi cele pe care le asvârlià Pira se făceau femei, şi astfel răsărì pe lume o seminţie nouă de oameni, cari nu cunoşteau pe părinţii lor.

Soarele ieşì iarăş pe cer şi cu căldura sa dogorì şi *înţelenì* huma cea *jilavă;* de atunci înainte, oamenii avură a se luptà cu munca cea anevoioasă, care nici până acum nu s'a mai uşurat pe pământ. De aceea, traiul omului a rămas a fi greu şi silnic, ca şi piatra din care dânsul se născuse.

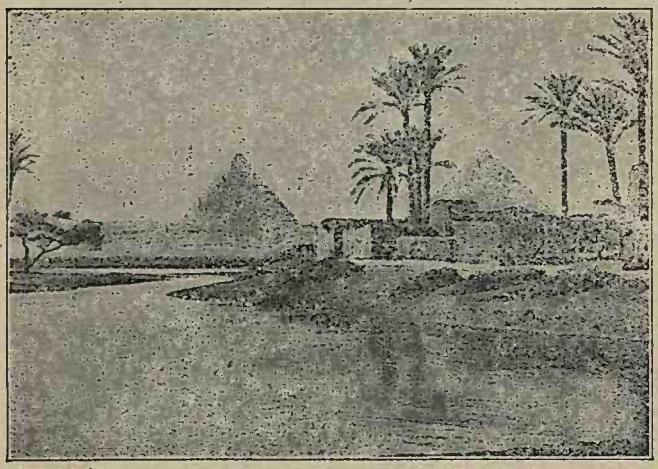
Al. I. Odobescu.

36.

PIRAMIDELE DELA GHIZEH

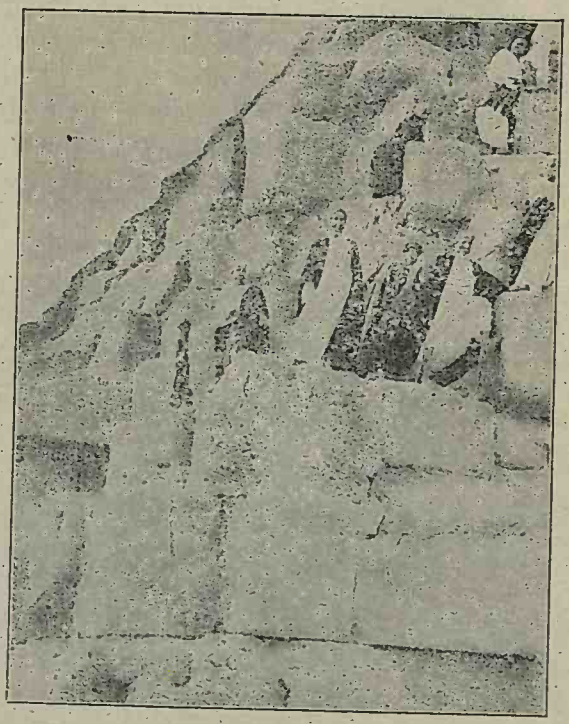
Iată-mă ajuns la partea cea mai grea a descrierii mele, la Piramidele mult aşteptate. In tramvaiul electric, care mă duce spre ele pe o frumoasă şoseà umbrită de *palmieri,* citesc de azi dimineaţă istoria lor, şi-mi pare un basm.

Sunt numite *Piramidele din Ghizeh* cele cinci conuri enorme de piatră din *deşertul Libic,* şi sunt zidite de Faraoni, acum cinci-şease mii de ani, ca să le servească drept *mauzoleu.*



Cea mai mare e a lui *Kheops.* Douăzeci de ani scrie *Herodot,* au lucrat la dânsa 100000 de sclavi, câte trei luni pe an; iar un arhitect a făcut socoteala că e construită din 2300000 de blocuri de *granit. Savanţii* spun cu toţii că pietrele au fost aduse pe Nil — care pe atunci se crede că curgeà prin mijlocul pustiei; nu se mai înţe-

leg însă când vine vorba despre cum a fost urzită clădirea. Unii spun că lespezile au fost suite pe scripete; alţii, că au fost ridicate pe braţe; alţii că ar fi fost aşezate din vârf, meşterii săpând apoi pământul, pe măsura lucrului, până la temelie... — Şi în timp ce Piramidele, prin trăinicia lor, par'că fac parte din natură, ele dau într'una



Suirea pe piramidă.

de gândit învăţaţilor şi filozofilor, dela Grecii cei vechi până azi.

Una din cele mai frumoase *meditaţiuni* asupra lor pare a fi a lui *Gautier*. Iat'o:

„Munţii aceştia, făcuţi de om, cele mai măreţe monumente ridicate de 5000 de ani, nici anii, nici barbarii n'au

putut să le dărâme. Civilizaţia noastră chiar, cu armele ei de distrugere, n'a putut şi nu va putea să le răstoarne.

Ca pe nişte valuri de nisip, piramidele au văzut secolele şi *dinastiile* trecând, şi *Sfinxul colosal*, cu faţa rece surâde mereu, la picioarele lor, cu zâmbetu-i *ironic* şi misterios. *Spintecate*, ele şi-au păstrat veşnica taină şi n'au lăsat să se descopere în ele decât un schelet de bou, lângă un cosciug gol. Ochii oamenilor de pe vremea când Europa nu se uscase încă de apele Potopului, le-au privit tot pe locul unde le *vedem* şi noi. Au fost *contimporane* cu imperii dispărute, cu rase de oameni stinse de pe glob. Au văzut civilizaţiuni pe cari nu le cunoaştem, au auzit limbi pe cari căutăm să le ghicim din *hieroglife*, au cunoscut obiceiuri cari ne-ar părea azi ca nişte vise. Stelele şi-au schimbat locul de când tot privesc la ele cum stau neclintite, şi trecutul lor e aşà de îndepărtat, că se confundă cu începutul lumii..."

Sub impresiile acestea ajung la picioarele Piramidei lui Kheops, unde mă înconjoară o *droae de beduini*, păzitori ai monumentului.

Le plătesc 10 *piaştri*, taxa intrării în piramidă, şi iată-mă luat aproape pe sus de trei voinici, târît aproape cu sila în gaura de un metru care e intrarea în monument, şi dus apoi, mai mult pe braţe, plecându-mi într'una capul ca să nu mă lovesc de tavan, pe nişte *galerii* întortochiate şi cu un aer stricat, în *camera regelui şi apoi a reginei*, la 145 de metri înălţime.

După **Radu D. Rosetti.**

37.

CROCODILUL

Crocodilul în cele patru luni cât ţine iarna nu mănâncă nimic. Deşi patruped, el trăeşte în acelaş timp, şi pe uscat, şi în apă: el face ouăle sale pe uscat, unde se clocesc, şi petrece cea mai mare parte a zilei pe ţărm; dar, în schimb, petrece toată noaptea în fluviu, a cărui apă atunci este mai caldă decât aerul şi roua. Dintre toate animalele, pe cari le cunoaştem, crocodilul ajunge din cel mai mic, cel mai mare: ouăle sale nu sunt mai mari decât cele de gâscă, şi puiul este de aceeaşi mărime ca oul, dar, mărindu-se, el atinge până la şaptesprezece coţi şi chiar mai mult. Crocodilul are ochi de porc şi dinţi mari ieşiţi în afară.

Este singurul animal fără limbă, singurul, a cărui falcă de jos nu se poate mişcă şi singurul care mişcă de sus în jos falca de sus. Unghiile sale sunt foarte tari, pielea sa este solzoasă şi pe spate *invulnerabilă.* In apă, el nu vede, dar în aer liber vederea sa este foarte pătrunzătoare. Şi, pentrucă el îşi caută hrana în fluviu, pereţii gurii sale sunt plini cu fel de fel de gângănii care îi sug sângele. Animalele şi păsările de tot felul fug când se apropie el; numai *trohilul* trăeşte în pace cu el din pricina slujbei ce-i face. In adevăr, or' decâteori crocodilul iese din apă la uscat are obiceiul de se întinde deschizând gura; atunci trohilul pătrunde în gura lui şi mănâncă insectele de care ea este plină. Drept recunoştinţă pentru acest serviciu, crocodilul nu-i face niciun rău.

In unele părţi ale Egiptului, crocodilii sunt animale sfinte; în altele, dimpotrivă, sunt socotiţi duşmani. Egiptenii cari locuesc împrejurul oraşului *Teba* şi lacului *Mœris,* slăvesc foarte mult pe crocodil. Fiecare oraş alege un crocodil pe care-l cresc şi-l domesticesc; îi împodobesc urechile cu inele de aur şi cu pietre de cristal; îi pun îm-

prejurul labelor de dinainte brățări; îi dau din merindele rămase dela jertfe; în sfârșit, cât timp trăește, îl îngrijesc cu cea mai mare grijă, iar după moartea lui, îl îmbălsămează și-l pun în mormintele sfinte. Din contră, locuitori *Elefantinei*, nu numai că nu-l slăvesc, dar chiar se hrănesc cu carnea lui.

Crocodilul se vânează în diferite chipuri; iată, după părerea mea, cel mai interesant. Vânătorii agață de un cârlig o spinare de porc și o aruncă în mijlocul fluviului; iar ei stau pe țărm cu un purcel, pe care îl lovesc și-l fac să guițe. Crocodilul se îndreptează atunci către locul, de unde pleacă aceste sbierete; până acolo însă întâlnește momeala și o înghite; atunci vânătorii îl scot din apă. După ce a fost tras pe uscat, cea d'intâiu grijă a vânătorilor este să-i ungă ochii cu lut. Cu mijlocul acesta animalul este domolit lesne: altfel lucrul este foarte greu.

Erodot.

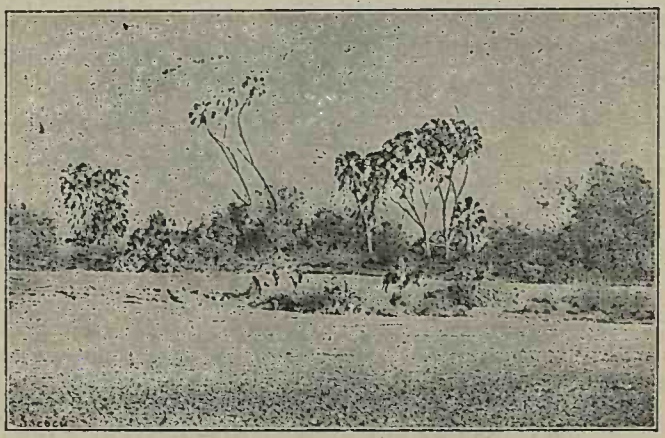
38.

O VÂNĂTOARE DE CROCODILI

In ziua de 21 Decembrie, tocmai 61 de zile după ce părăsisem *Berbera*, atingem la *Senmoretu*, fluviul Șebeli, „Webi Șebeli“, adică fluviul leoparzilor, cum e numit de Somali. Văzusem de departe cursul acestui fluviu, după o fâșie de pădure deasă și înaltă, acoperită cu *liane*, dealungul cărora, sute de maimuțe de două neamuri, unele mai mari și altele mai mici, se coborau cu mare băgare de seamă spre apă. Mulți crocodili, unii de patru până la șase metri lungime, stăteau culcați pe mal la soare, cu gura căscată și înarmată cu două rânduri de dinți cari

ne luară pofta de scăldat în această apă. Alţi înnotau arătând deasupra apei numai vârful frunţii şi ochii lor cu cari pândesc vreo capră sau vreun băiat de Somal ce, din nebăgare de seamă, s'a apropiat prea mult de aceste primejdioase maluri.

Fluviul curge aci, şi aproape pretutindeni unde l-am întâlnit, între maluri lutoase şi nisipoase foarte înalte peste cari, în vremea ploilor, se revarsă apa înnecând toate pădurile şi câmpiile dimprejur. Un *humus*,

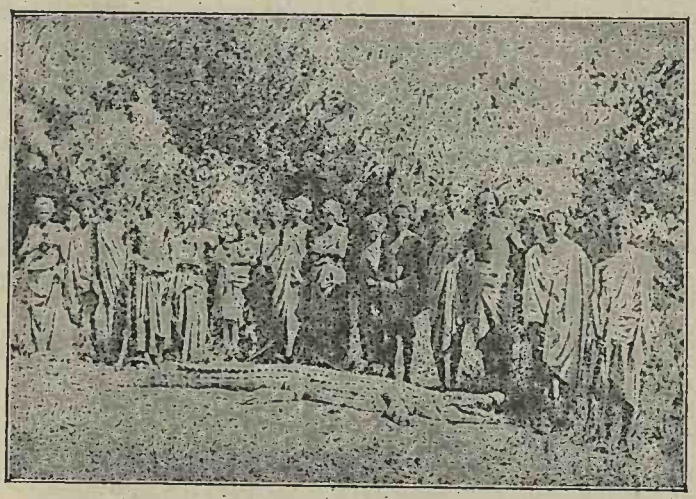


Grup de palmieri „dum".

negru pe lângă apă, în fâşia pădurilor, dar roşiatic în depărtare, se întinde ca la vreo doi kilometri pe amândouă malurile. Lângă fluviu, vegetaţia e înaltă şi deasă; peste ea din când în când se înalţă câte un pâlc măreţ de palmieri din specia numită „dum"; mai departe de fluviu însă, ierburile, adesea foarte înalte, sunt preschimbate în păişuri prin căldura, care aci e foarte mare. Amândouă malurile sunt foarte populate de Somali între cari vieţuesc şi o specie de oameni de statură mică, foarte urîţi la faţă, semănând mai mult cu maimuţele decât cu

oamenii, numiți „Adoni“, — se vede o rămășiță a rasei *autohtone* a negrilor, — și trăind acì o stare de *dependență* și de robie.

Aflându-mă pe mal, lângă „caria“ Senmoretu, în momentul când turme de oi și de capre se coborau să se adape în dosul unei îngrădituri *mobile* cufundate în apă (de care locuitorii de acì au obiceiul a se servì spre a se apără de crocodili), văd pe unul dintre aceste animale îndrăsnețe venind spre noi prin mijlocul fluviului; deasupra apei i se vedeà numai vârful cozii sale de balaur și



Grup de Somali Gheleïmis și un crocodil împușcat de d. D. Ghika-Comănești în apele fluviului Șebeli.

numai ochii și fruntea capului, un punct abia zărit, dar singurul care trebuià înnemerit. Căci crocodilul nu poate fi prins decât împușcându-l în creer. In acest caz, el tot se mai poate mișcà, dar nu-și mai dă seama cum se mișcă. In acel punct căutaiu să-l izbesc — și izbutii. Crocodilul

se prăvăli deodată cu pântecele în sus şi, nemai fiind stăpân pe mişcările lui, fu dus de apă în jos. Indată ce locuitorii de pe amândouă malurile îşi dădură seama că crocodilul erà rănit de moarte, făcură să tresară văzduhul de urletele lor de bucurie şi văzui desfăşurându-se o scenă din cele mai ciudate şi mai interesante. Nu rămăsese în „carie“ şi în *plantanţii* nicio femeie, copil sau bărbat care să nu alerge ţipând şi urlând dealungul apei. Unii mai deştepţi, deslipiră două *plute* dela mal, pe care se coborîră repede pe apă în jos. Crocodilul, care nu erà mort şi simţià nevoia de a venì la suprafaţa apei ca să răsufle, apărù deodată lângă una din plute, cu pântecele în sus; dar, în momentul când oamenii voiră să puie mâna pe el, i se ivì şi capul cu botul căscat; oamenilor le scăpă de spaimă iarăş din mână şi dispărù sub plută cu totul. Il căutară ei mult timp prin rădăcinile potmolite în mijlocul fluviului, dar nu-l putură găsì; când deodată, auzirăm mai în jos, pe malul celălalt, vreo câteva femei strigând: „Ghihas! alka! alka!“ adică „crocodilul acì!“. Curentul il aruncase pe o movilă de nisip. Atunci oamenii slobozirà plutele lor spre el şi izbutirà în sfârşit a-l prinde şi a-l ridicà pe plută dupăce-i petrecuseră un lemn printre fălci şi-l legaseră cu funii de gât şi de picioare. Acest crocodil, cel mai mare dintre cei împuşcaţi de noi, aveà o lungime de 3 metri şi 53 cmt., adică o *talie peste mijlocie*.

După **Dumitru Ghika-Comăneşti.**

39.

OBICEIURILE VECHILOR EGIPTENI

Egiptenii, cari locuesc partea cultivată a ţării, sunt cu mult mai instruiţi decât toţi ceilalţi pe cari i-am cunoscut. Iată cum îşi îngrijesc sănătatea: iau curăţenie trei zile pe rând în fiecare lună, căci ei au credinţa că toate boalele omului vin din mâncare. Dealtminteri, şi fără aceasta, Egiptenii sunt, după *Libieni*, oamenii cei mai sănătoşi din lume, din pricină, cred eu, că timpurile anului la ei sunt neschimbăcioase. In adevăr, boalele vin din pricina feluritelor schimbări şi cu deosebire din schimbările vremii. Ei se hrănesc cu pâine pe care o fac din *durah* şi pe care o numesc „culestis". Ei beau un vin de orz, căci în aceste ţinuturi vii nu sunt. Mănâncă peşte uscat la soare ori crud, ori fript cu saramură; dintre păsări, mănâncă prepeliţe, raţe şi nişte păsărele, crude, după ce însă mai întâiu le sară. Orice fel de peşte şi pasăre, afară de cele socotite ca sfinte, le slujesc de hrană, fripte sau fierte. La ospeţele bogaţilor, după masă, un om umblă pe la toţi cu un coşciug, în care se află, foarte bine săpat în lemn şi zugrăvit, chipul unui mort, lung de unul sau doi coţi. Acest om, arătând cosciugul, zice: „Ia uită-te la el, bea şi veseleşte-te; aşà ai să fii, când vei muri". Aşà fac ei la petrecerile lor.

Ei ţin la obiceiurile părinţilor şi nu vor să ia altele noi. Şi doar Spartanii, dintre Greci, seamănă cu Egiptenii în privinţa obicciului, ca tinerii, când întâlnesc pe bătrâni, să le lase loc dându-se la o parte, iar când îi văd că vin către dânşii să se ridice de pe scaun. Dar mai au Egiptenii un obiceiu care e numai al lor: în loc să-şi dea bună ziua pe drum, ei se apleacă adânc unii la alţii, coborând mâna până la genunchi.

Ei se îmbracă în haine de in, cu *volane* jos împre-

jurul picioarelor, pe cari le numesc „calasivis“; pe deasupra tunicii poartă mantale de lână albă. Totuş nu intră niciodată în *capişti*, cu haine de lână pe dânşii şi nici pe cei morţi nu-i îngroapă cu astfel de vestminte: ar fi o nelegiuire.

Medicina, în Egipt, este specializată: fiecare doctor se ocupă numai de un fel de boală şi nu de mai multe. Şi doctorii sunt acolo ca frunza şi ca iarba; care pentru ochi, care pentru cap, care pentru dinţi, care pentru pântece, care pentru boli interne.

Iată acum cum îşi jelesc morţii şi cum îi îmmormântează.

Când au pierdut vreo rudă la care ţin mult, femeile toate din familie îşi pun noroiu în cap şi chiar pe faţă şi, lăsând pe mort acasă, umblă încoace şi încolo prin oraş şi se bat în piept, fiind însoţite de toate cunoştinţele lor mai de aproape. După aceasta, mortul e dus la *îmbălsămat*. Căci sunt oameni cari îngrijesc de aceasta şi cunosc acest meşteşug. Când mortul a fost adus, îmbălsămătorii le arată aducătorilor modele de cadavre, făcute în lemn şi zugrăvite, lăudând pe cele mai bune şi mai scumpe; le arată apoi pe cele de-al doilea rând, mai ieftine; şi în fine, pe cele de-al treilea rând, foarte ieftine. După ce s'au învoit, cei ce au adus mortul se duc. Ceilalţi se apucă de îmbălsămat, iar această lucrare ţine şaptezeci de zile... Orice Egiptean sau străin care a murit înecat sau prins de vre-un crocodil este îmbălsămat de drept de locuitorii oraşului în care a fost găsit cadavrul. Ei îl îmbălsămează în modul cel mai luxos şi-l pun în *cavourile* sfinţite. Nici rude nici prieteni n'au voie să-l atingă; doar preoţii Nilului îl iau şi-l îmmormântează ca pe un trup ce pare a fi mai de preţ decât al unui om

In contra ţânţarilor, cari sunt foarte mulţi pe acolo, Egiptenii întrebuinţează felurite mijloace. Cei ce locuesc pe deasupra mlaştinilor îşi clădesc turnuri înalte şi se urcă de se culcă sus, pe ele; căci ţânţarii, din pricina

vântului, nu pot sburà decât la faţa pământului. Cei ce locuesc chiar în mlaştini au alt mijloc de apărare. Orice om are la casa lui o plasă; ziua prinde peşte cu ea; noaptea, şi-acopere cu ea culcuşul, se vâră sub ea şi doarme. Dacă ar dormì îmbrăcaţi în tunici sau în mantale, ţânţarii i-ar pişcà prin aceste haine; dar prin plasă nu îndrăsnesc să-i înţepe niciodată.

Erodot.

40.

MILTIADE

Miltiade, fiul lui Cimon, crà cel mai de seamă atenian din timpul său, prin neamul, prin modestia şi prin blândeţea sa. Invăţat, priceput, viteaz, el fu ales de Atenieni să conducă pe *coloniştii* ce mergeau la *Chersones*.

Miltiade se îmbarcă şi o pornì. Dar pe drum, dădù de insula *Lemnos* şi cerù locuitorilor să i se supună. Aceştia îi trimiseră vorbă în batjocură că doar atunci i se vor supune, când Miltiade va venì din ţara lui la ei adus de vântul de Miazănoapte. Neavând puteri îndestulătoare, Miltiade nu zise nimic, pornì mai departe, dar nu uità întâmplarea.

Ajungând la Chersones, Miltiade supuse *Tracia* şi se făcù iubit şi respectat ca un rege. După câtvà timp, cu o armată puternică, se hotărì să vie din nou în potriva Lemnosului: de astădată el şi oamenii săi aveau o ţară, şi vântul cu care veniau spre insula îndărătnică erà din Miazănoapte. Locuitorii insulei, de astădată, se speriară de corăbiile şi de oastea lui Miltiade, şi mai cu seamă de numele de bun general ce şi-l făcuse în Cher-

sones, şi i se supuseră fără împotrivire. Miltiade puse această insulă sub stăpânirea *metropolei* sale, Atena.

Pe când Miltiade se află în Chersones, Dariu Histaspe, regele Persiei, trecù cu expediţia sa în Sciţia şi-l lăsă pe el cu o ceată de Greci, să păzească podul pe care-l făcuse pe Dunăre ca să treacă în ţara Sciţilor. Cum se depărtară Perşii, Miltiade, ca să scape de jugul Perşilor pe fraţii lui din Asia mică, se gândì să nimicească armata lui Dariu stricând podul. Histieu din Milet însă, tovarăşul său, nu se învoì, arătând ce soartă grea îi aşteaptă, pe ei şi pe ceilalţi Greci, când Perşii vor află cine i-a trădat şi cine a adus peirea lui Dariu. Ideia lui Histieu o găsiră dreaptă şi ceilalţi soţi; iar Miltiade, temându-se de pedeapsa lui Dariu, se întoarse la Atena.

Mai târziu, când Dariu începe războiul cu Grecii din Europa, Miltiade este în fruntea Atenienilor. Perşii debarcaseră în câmpia Maraton. Atenienii alergară în faţa vrăjmaşului, deşi nu erau mai mulţi de 10.000 de oameni. Atenienii şi generalul lor văzură de pe colină cum Perşii se îndreaptă înpotriva lor. Atunci ei scoborîră în fugă dealul, şi în vale se dete lupta în care Perşii, prinşi pe neaşteptate, sunt învinşi şi luaţi pe fugă de către Greci. Speriaţi, împrăştiaţi, sdrobiţi, ei ajunseră fugăriţi la corăbii, se îmbarcară şi se hotărîră să atace Atena pe mare, căci o credeau fără pază. Miltiade prevăzuse însă şi acest nou atac, alergă cât mai repede la Atena cu oastea şi, când Perşii se arătară cu corăbiile lor şi văzură aceeaşi oaste ca la Maratone, nu ştiură cum să se retragă mai repede. Poporul atenian mulţumì lui Miltiade punându-i portretul pe zidurile *Pœkilei*, unde se puneau numai icoanele zeilor şi eroilor.

Miltiade, văzându-se preţuit de Atenieni, le cerù corăbii şi bani ca să cucerească şi insula Paros; el ar fi vrut s'o pedepsească, pentru că-l supărase încă de pe când erà în Chersones. Insula însă, cu tot curajul şi dibăcia atacului condus de Miltiade, nu putù fi luată, şi Ate-

nienii, după îndemnul vrăjmaşilor lui Miltiade, îl chemară în judecată, sub cuvânt că s'au cheltuit banii *publici* în zadar şi a pricinuit fără folos moartea atâtor cetăţeni. Miltiade, fiind bolnav de o rană ce o căpătase la Maraton, nu se putù înfăţişà la judecată; prietenii însă îl apărară, arătând faptele lui glorioase la Maraton, buna organizare la Chersones şi cucerirea insulei Lemnos. Această apărare făcù să nu fie osândit la moarte, ci numai să plătească o amendă de 50 de *talanţi*.

Miltiade, amărît, murì din pricina ranei sale, şi fiul său, Cimon, plătì amenda. Unii spun că, neputând plătì suma cerută, Miltiade ar fi fost pus în închisoare unde ar fi murit de rana ce aveà; că corpul său n'a putut fi luat de fiii săi spre a fi îngropat, până ce nu au plătit amenda.

Toate acestea însă sunt născociri; Miltiade n'a fost pus la închisoare. Totuş faptul că acest erou a fost osândit să plătească despăgubirile unei expediţiuni neizbutite e o pată pe fruntea mândrei Atene.

După **Angela Holban.**

41.

ROMANII IN BRITANIA

Intr'o după amiazi de Septemvrie, flota lui *Iulin Cezar,* alcătuită din 80 de corăbii, se oprì pe coasta ţinutului *Kent* în Britania. Localnicii cari stau gata să-şi apere insula lor, căptuşiseră ţărmul cu cai, oameni şi căruţe. Soldaţii romani, fiind îmbrăcaţi în armuri grele de

aramă şi temându-se să nu fie loviţi mai înainte de a pune bine piciorul pe pământ, nu îndrăsniau să părăsească puntea corăbiei.

Atunci Cezar începù să arunce în Britani cu pietre şi săgeţi cu ajutorul maşinelor sale de răsboiu. Aceasta sili pe Britani să se dea înapoi puţin dela ţărm. Totuş soldaţii tot nu îndrăsniau să sară din corabie.

Atunci stegarul *legiunii* a zecea strigând deodată: „Săriţi, fraţilor, de nu vreţi ca drapelul să fie luat de inimic!“ — sări din corabie şi o luă înainte cu steagul.

Aţâţaţi de această pildă, cele 12 mii de oameni săriră deodată în mare. Britanii le ieşiră înainte în apă. O luptă sălbatică, pe viaţă şi pe moarte, începù, şi mult sânge viteaz înroşì valurile. Incetul cu încetul, Romanii îşi făcură drum spre ţărm. Se aşezară în rânduéală şi se avântară; straşnica lor năvală mătură pe Britani din 'naintea lor.

Acesta fu începutul năvălirii romane în Britania. Dar Romanii de-abiă un veac şi jumătate după această, tocmai pe la 80 d. Hr., putură să pătrundă în Scoţia.

In acest an, Agricola, guvernatorul provinciei, trecù cu o armată în Scoţia şi începù să-şi facă drum prin *pădurile Caledonene.* Răsboinicul general înaintà încet şi puneà stăpânire pe pământul cucerit ridicând întăriri de apărare în urma lui. Triburile localnice luptau vitejeşte împotriva puternicului cotropitor, dar fiind desbinate între dânsele, fură învinse unul câte unul.

Romanii îşi urmară contopirea cu o îndârjire nemiloasă.

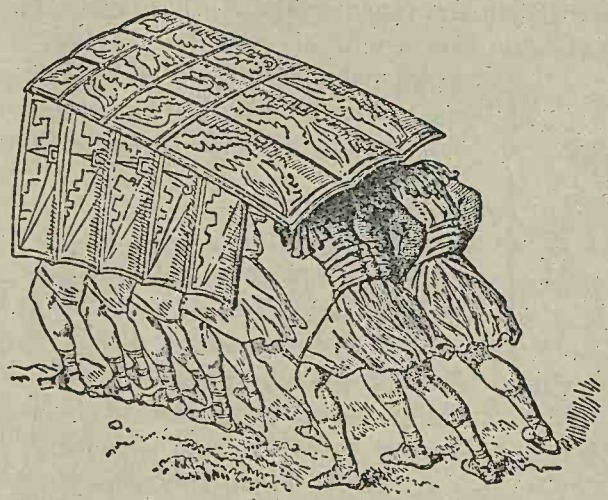
Tacit, care povesteşte viaţa lui Agricola, ne spune că acest general îşi pusese în gând să învingă pe Britani înspăimântându-i cu pustiiri şi stricăciuni. Pricepem ce însemnează aceasta.

Colo spre pildă, în acea rarişte, se află un sat împrejmuit cu şanţ şi cu stâlpi. Copiii se joacă, femeile cântă

un cântec, măcinând cu râşniţa. Unii bărbaţi lucrează fierărie sau tâmplărie pe lângă casă; alţii sunt duşi la vânătoare.

Deodată, o trupă de Romani înarmaţi, îmbrăcaţi în aramă, răsar din pădure, străbat rariştea, iar armele lor strălucitoare scânteiază în mers. Cântecele de veselie se schimbă în ţipete de spaimă. Sătenii închid poarta îngrăditurii şi apucă arcurile.

Dar săgeţile sboară zadarnic printre stâlpi şi în zadar izbesc armura năvălitorilor. Vrăşmaşii doboară, ucid



„Broască ţestoasă“

ce întâlnesc în calea lor şi dau foc caselor şi semănăturilor. Iar bărbaţii duşi la vânat găsesc la întoarcere un pustiu de dărâmături înnegrite, pe când femei şi copii gem deasupra leşurilor.

Mai dincolo iarăş, se ridică o fortăreaţă cu un şanţ şi un *meterez*, unde Britanii şi-au pus la adăpost familiile şi lucrurile cele mai de preţ. Romanii se pregătesc să ia întărirea cu asalt. Ei se fac o „broască ţestoasă“, adică înaintează şi atacă acoperindu-se cu scuturile lor cele

mari, cari se îmbucă unul într'altul întocmai ca solzii unei broaşte ţestoase sau ca *ţiglele* unui acoperiş de casă. Asediaţii aruncă o ploaie de pietre şi săgeţi din înaltul întăriturilor pe acel ciudat acoperiş de scuturi.

Dar năvălitorilor puţin le pasă, chiar dacă acoperişul e spart; ei repede şi-l încheie, ajung la şanţ, pun scânduri şi scări peste el, năvălesc peste întărituri şi trec prin sabie pe apărători până la cel din urmă om.

Prin trei din aceste straşnice *campanii*, Agricola ajunse la strâmtorile *Forth* şi *Clyde*. Cele două armate de mare pătrunseră înnăuntru până la locul unde depărtarea dintre cele două ţărmuri ale mării de o parte şi de alta e cevă mai mică de 40 de *leghe*. Deacurmezişul acestei limbi de pământ, Agricola, zidì un lanţ de cetăţui aşezate la depărtări egale.



Soldat roman

Temându-se să nu fie atacat de triburile din Miază-noapte, Agricola se hotărî să-i lovească în propriile lor ţinuturi.

Părăsind această linie întărită se îndreaptă spre nord peste *Fife*. *Clanurile* se ridicară să-şi apere ţara şi-şi puseră în frunte un şef, anume Galgacus.

Ce fel de om va fi fost această căpetenie, nu putem şti; dar trebue să fi avut în vine sânge de viteaz. Romanii găsiră armata caledoniană tocmai la *smârcul* Ardoch în Pertshire, la poalele munţilor Grampiani (d. Hr. 84). Tacit spune că erau 30000 la număr — iar Romanii 26000.

Caledonianii luptară cu o vitejie fără seamăn, dar Romanii cu disciplina şi armele lor superioare, învinseră.

Romanii luptară având un scut mare, o sabie scurtă şi grea, făcută şi de asvârlit şi de tăiat. Caledonianii luptară cu nişte săbii lungi, grele, fără vârf.

După un măcel îngrozitor, Caledonianii fură în-

vinşi. A doua zi 10000 de morţi zăceau în faţa smârcului. Agricola îşi întoarse armata înapoi spre Miazăzi. Apoi, după ce duşmanul se retrase, de nu se mai văzù de loc, localnicii îndrăsniră să se ducă să-şi caute morţii pe câmpul de bătaie.

Mackenzie.

42.

GERMANII CEI VECHI.

Germanii sunt un neam curat de oameni, neîntinat prin încrucişări cu alte popoare; deaceea ei or'cât de mulţi sunt, sunt toţi pretutindeni aceiaşi, cu aceleaşi însuşiri şi nu seamănă decât cu ei înşişi şi de loc cu vreun alt neam. Toţi au ochii *aprigi* şi albaştri ca cerul, părul bălan, trupuri arătoase, puternice când se avântă în luptă; nu însă şi când e vorba de muncă şi oboseli. Nu sunt obişnuiţi să rabde căldura şi setea; dar cu atât mai mult pot îndurà foamea şi frigul.

Ţara lor, cu toate că nu se înfăţişează în acelaş fel pretutindeni, e mai cu seamă sălbătăcită de păduri şi *infectată* de bălţi, şi e mai umedă în spre *Galia* şi mai bântuită de vânturi în spre *Noric* şi *Panonia*. E bogată în grâne, dar *nu prieşte pomilor;* are vite din beşug, dar slăbănoage.

Germanii n'au în ţara lor nici aur nici argint şi, judecând după armele lor, nu prea au nici fier. Prea puţini poartă săbii sau lănci mai mari. Suliţele, sau ca să vorbim ca dânşii, „frameele" lor, au la vârf un fier îngust şi scurt, dar aşà de bine ascuţit şi aşà de îndemânatec, că cu

această armă ei se pot luptă, după trebuință, și de aproape, și de departe. Călăreții lor se mulțumesc să aibă sunt și framee; pedestrașii mai au și arme de aruncat, fiecare câte mai multe, cu cari fac să sbârnâe aerul în depărtări. Umblă goi sau cu o *zeghe* ușoară. Nu iubesc podoaba; doar scuturile și le vopsesc în feldefel de fețe strălucitoare. Prea puțini au *za*, și deabiă dacă vezi pe unul doi că au *cască*.

Ei își aleg regii dintre cei mai *nobili*, iar căpeteniile, dintre cei mai viteji. Regii n'au putere fără margini sau după bunul lor plac. Căpeteniile își duc oamenii mai mult cu pilda, decât cu porunca; dacă sunt ageri și ies la iveală, luptând în fruntea oastei, ei sunt căpetenii, nu de alta, dar pentrucă toți se minunează de vitejia lor. Dealtminteri, numai preoții au voie să dojenească, să pună la închisoare, să bată pe cinevà; căci pedeapsa nu-i socotită că-i dată din porunca căpeteniei, ci din voia lui Dumnezeu, pe care-l cred de față la războiu. Deaceea și scot ei din pădurile lor sfințite, icoanele și steagurile păstrate acolo, și le duc în luptă. Dar ceeace-i îmboldește mai cu seamă să se războească cu toată voinicia, e că cetele lor luptătoare nu sunt alcătuite la întâmplare din oameni străini unii de alții, ci din rude și rubedenii. Au pe lângă dânșii ființele lor cele mai scumpe: ei aud urletul femeilor, țipătul copiilor, cari, pentru fiecare dintre ei, sunt cele mai sfinte mărturii și cei mai mari admiratori ai curajului lor. Și se zice că oști sdruncinate și plecate spre fugă au fost ținute în loc prin statornica rugăciune a femeilor.

Pe câmpul de luptă, e rușinos ca șeful să fie mai puțin viteaz ca tovarășii săi; e rușinos ca tovarășii săi să nu se arate tot atât de viteji ca și dânsul; iar cei ce părăsesc lupta cu viață după ce șeful a căzut sunt niște nemernici, *infierați* pe veșnicie. Căci cel d'întâi jurământ ce-i leagă de el, e să-l apere, să-l scape din primejdie,

să-l slăvească pentru izbânzile la cari au luat parte şi ei. Şefii luptă pentru izbândă; tovarăşii, pentru şefi.

In vreme de pace, Germanii vânează câteodată, dar de cele mai multe ori trândăvesc, plăcându-le mult mâncarea şi somnul. Şi cei mai viteji, şi cei mai războinici, nu fac nimic: grija familiei, casei, ţarinelor, o lasă femeilor, bătrânilor şi celor mai slabi din rubedeniile lor, iar ei trăesc par'că în amorţire. Minunată contrazicere a Naturii care a făcut ca aceeaşi oameni *să iubească lenevia şi să urască repausul!*

Germanii, se ştie, nu locuesc în oraşe; şi nici nu pot suferî măcar ca locuinţele lor să fie lipite unele de altele; ei îşi fac aşezările lor, deosebit unii de alţii, în locurile pe unde i-a încântat cumvà vreo fântână, vreo pajişte, vreo pădure. In sate, fiecare locuitor lasă împrejurul casei sale un loc gol, fie ca să abată primejdia focului, fie că nu cunosc meşteşugul de a clădì. Ei nu întrebuinţează nici var, nici olane; se slujesc de *materialul brut,* aşà cum este, fără să se gândească cumva să facă lucru frumos sau măcar plăcut. Totuş ei spoesc oarecare părţi ale locuinţelor cu un fel de pământ atât de curat şi strălucitor, că parcă ar fi zugrăvitură în multe feţe. Mai au apoi obiceiul de a-şi săpà ascunzători pe sub pământ, deasupra cărora pun mult gunoiu; acolo ei petrec iarna şi-şi păstrează recoltele, căci asprimea frigului nu pătrunde într'însele. Când îi calcă, duşmanii pustiesc totul în calea lor; dar aceste vizuini, ascunse sub pământ, scapă de prădăciune, fiindcă nu le ştiu unde sunt şi le-ar trebuì mult până să le găsească.

Germanii poartă toţi un fel de mantà pe care o prind cu o *agrafă,* sau, când nu au agrafă, cu vreun spin. Fără nici o altă haină pe ei decât aceasta, ei petrec zile întregi pe lângă vatră şi foc. Cei mai bogaţi n'au haine cu poale ca *Sarmaţii* şi *Parţii,* ci strânse bine pe trup şi pe membre. Ei se acoper şi cu blăni. Imbrăcămintea femeilor nu se deosibeşte de a bărbaţilor, afară

doar că se acoper cu mantale de in, împestrițate cu purpură. Acest vestmânt fără mâneci, lasă brațele goale până la umeri și partea de sus a pieptului.

Tacit.

43.

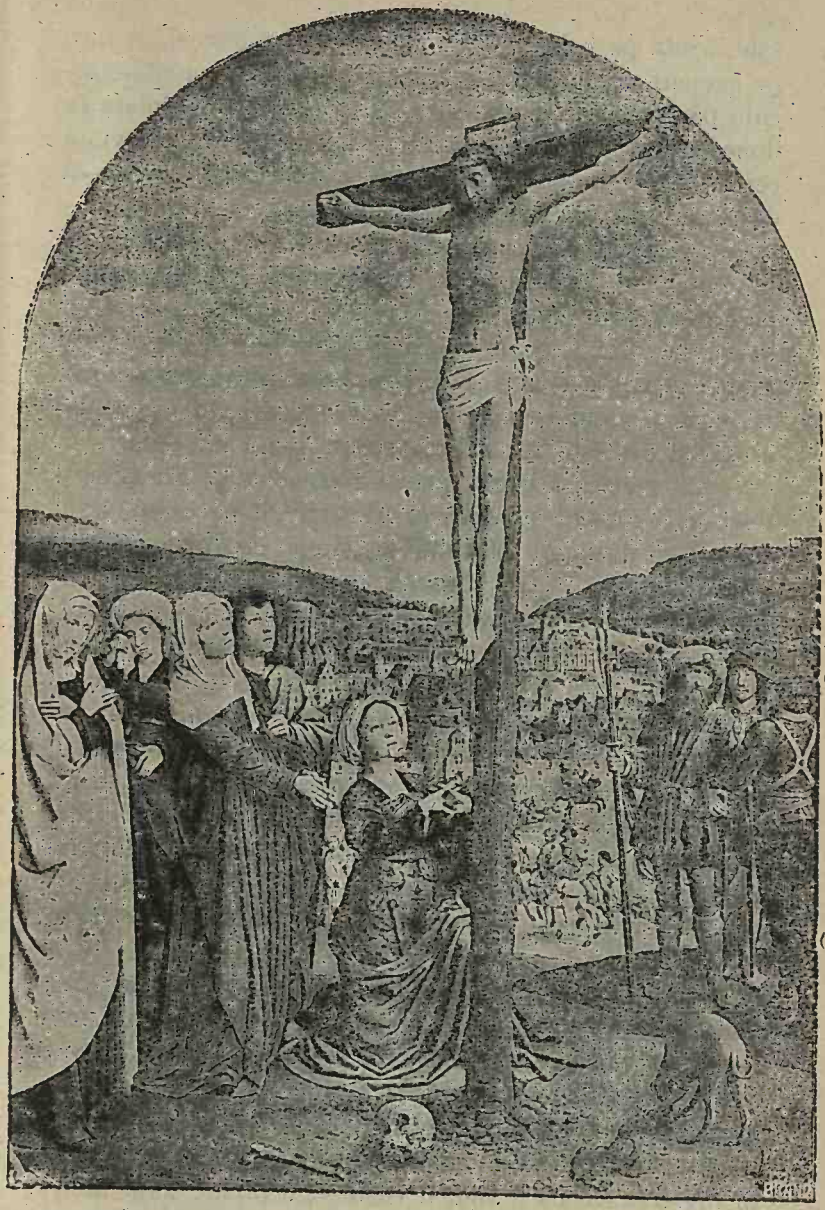
IISUS HRISTOS

Către sfârșitul domniei lui Irod, Dumnezeu trimite pe Iisus Hristos pe pământ, *ca să propovăduească* învățătura pe care Atotputernicul hotărîse s'o vestească lumilor. Acest minunat copil se naște dintr'o fecioară în orașul Betleem, unde ea venise *să-și recunoască obârșia neamului.*

Indată după nașterea sa, o nouă stea, se arată la Răsărit, și păgânătatea i-aduce Mântuitorului, deabià copil, prin cei trei magi, daruri. Puțin după aceea, acest Domn atât de mult așteptat, vine în sfântul *său* templu, unde *Simeon* îl recunoaște ca „lumina neamurilor necredincioase".

Când se apropiè vremea propovăduirii, Sfântul Ioan Botezătorul, care trebuià să-i pregătească calea, chemă pe toți păcătoșii la pocăire. Poporul evreu, care de cinci sute de ani, nu mai văzuse prooroci, ascultară de acest nou *Ilie,* gata să-l ia pe dânsul drept Mântuitorul, într'atât erà de vădită sfințenia vieții lui. Dar el însuș, dându-se la oparte, arată poporului pe acela „ale cărnia încălțăminte nu erà vrednic să le deslege".

In sfârșit, Iisus Hristos începù să-și propovăduească evanghelia și să destăinuiască tainele, pe *cari le vede din veccii veciloг în sânul Părintelui său.* El pune temelia bisericii sale chemând doisprezece pescari și punând în fruntea cetei lor pe Sfântul Petre. Iisus Hristos umbla apoi prin toată Iudeia pe care o umple cu binefacerile



RESTIGNIREA LUI IISUS
După tabloul pictorului flamand G. David (1450—1525)

sale; ajută pe bolnavi, dă mila sa celor păcătoşi, şi face pe oameni să simtă o putere şi o blândeţe ne mai cunoscută până la dânsul. Dar el nu le vorbeşte de răsplată în lumea aceasta; el arată tuturor numai viaţa viitoare, viaţa cerească, şi, ţinându-i în frânele aşteptării, îi învaţă să despreţuiască plăcerile lumii pământeşti.

Preoţii şi *Fariseii* începură să atâţe poporul iudeu în contra lui Iisus Hristos. Acest popor urâ şi pismuiă pe Mântuitorul lumii, care îi învăţă lucruri atât de sănătoase, dar atât de grele de făcut. Mântuitorul însă nu dă înapoi şi nu încetează de a face bine concetăţenilor săi. El vede nerecunoştinţa lor, prezice pedeapsa lor cu lacrămi şi vesteşte Ierusalimului apropiata lui cădere.

In vremea aceasta, pisma Fariseilor şi preoţilor îl duce la o *osândă mişelească*. Apostolii îl părăsesc; unul dintr'înşii îl vinde; cel dintâi şi cel mai credincios se leapădă de dânsul în trei rânduri. Invinovăţit înaintea Sfatului preoţesc, el cinsteşte până la sfârşit pe preoţi. *Pontificele* şi acest Sfat decăzut osândesc pe Iisus Hristos, fiindcă-şi ziceă Hristos, fiul lui Dumnezeu. El e trimis înaintea lui Ponţiu Pilat, preşedintele roman. Acest judecător vede că e nevinovat, dar politica şi interesul îl fac să lucreze în contra propriei sale conştiinţe: cel drept este osândit la moarte. Cea mai mare dintre crime e prilejul celei mai neînchipuite supuneri: Iisus, stăpânul vieţii şi al tuturor lucrurilor, se lasă în voia celor răi şi face jertfa care trebuiă să fie făcută *pentru iertarea întregului neam omenesc.*

Apoi Iisus Hristos îşi dă sufletul cu un mare strigăt; toată natura se mişcă. *Centurionul* ce-l păzeă, uimit de o asemenea moarte, strigă că cel răstignit este în adevăr fiul lui Dumnezeu; iar cei de faţă se întorc la casele lor *lovindu-şi piepturile.* A treia zi, învia: el se arată apostolilor ce-l părăsise şi cari se încăpăţânau să nu creadă în învierea sa. Ei îl văd, îi vorbesc, îl pipăie, sunt încredinţaţi. Ca să le întărească credinţa, el li se arată de

mai multe ori și în deosebite împrejurări. Apostolii îl văd fiecare în parte și toți împreună; odată se arată la mai mult de cinci sute de oameni adunați la un loc.

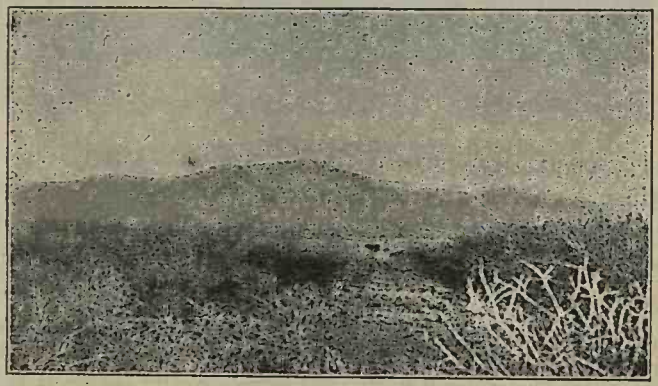
Așà fiind, cei 12 pescari încep să aducă, la calea adevărului, întreaga lume. Ei au poruncă să înceapă mai întâi cu Ierusalimul și de acolo să se răspândească peste tot pământul, ca „să învețe toate neamurile și să le boteze în numele Tatălui, Fiului și Sfântului Duh". Iisus Hristos le făgăduește că are să fie cu dânșii până în veacul veacurilor. Astfel zicând, el se înalță la ceruri, în vederea lor.

După **Bossuet.**

44.

SOMALII

Somalii sunt un popor ce locuește colțul de răsărit al Africei, cuprins între golful de Aden și Oceanul Indian.



Muntele Regele Carol din Somal.

Culoarea feței lor e felurită, dela culoarea cea mai deschisă a ciocolatei până la negru cel mai închis; au statura

foarte înaltă, picioarele lungi și cam subțiri, dar trupul bine legat.

Trăsăturile lor, deși mai ales la unii șefi par a fi mai mult arăbești, se apropie adesea de ale Negrilor.

In afară de preoți, numiți pe arăbește „mulahi“ și, în limba somală „uodadin“, puțini Somali au știință de carte; limba lor nu e scrisă, și rugăciunile le fac în limba arabă. Bărbații sunt foarte leneși, deși sunt voinici și deși pot munci cu îndărătnicie când se hotărăsc a face un lucru. Somalul nu se supune de bunăvoie unei munci



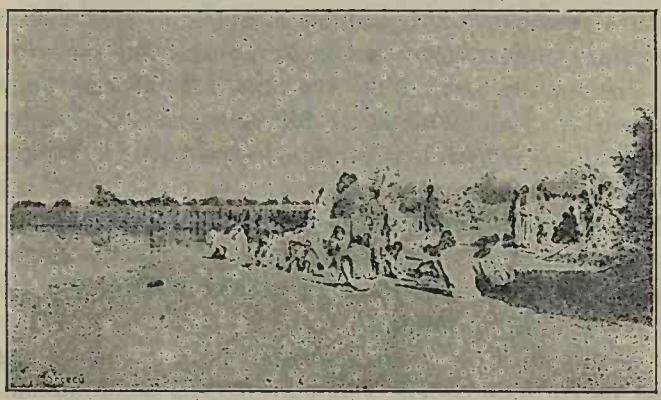
Repaus de Somali Melen-Gur în patul uscat al Milmilului.

care nu-l privește deadreptul. In țara lor domnește zicala: „Fiecare pentru sine, și Dumnezeu pentru toți“. O pildă. Caravanele lor, pe cărările principale de comerț și comunicație, sunt silite, de veacuri, a face un înconjur de mai mult de un ceas, din pricina vreunei surpături de pământ pe care zece oameni, în două ore, ar puteà-a înlătură pentru totdeauna...

Locuințele Somalilor se numesc „gurghi“ și se pot mutà din loc în loc. Sunt rotunde și sunt construite cu cercuri de lemn; au o înălțime cam de patru metri, lungimea și lățimea între cinci — șase metri; n'au fereastră,

iar singura lor intrare e în forma unei spărturi. În mijloc, se află un stâlp de lemn care ţine învelitoarea şi de care sunt atârnate arme şi tot felul de *ustensile* de lemn sau de împletitură de stuf şi ierburi, pentru păstrarea laptelui, untului şi apei. La Hergeisa şi în alte puţine locuri, unde Somalii au *aşezări permanente*, locuinţele sunt mai mari, mai înalte, au mai multe camere, iar pereţii lor sunt lipiţi pe dinafară cu pământ lutos şi *tizic*.

În locuinţele lor se mai găseşte de obiceiu şi câte un pat făcut de o împletitură de crengi, înalt de vreo 40 de centimetri dela pământ şi acoperit cu ţoluri lăţoase, făcute dintr'un material lemnos. Dinaintea locuinţelor



Un sat (caria) pe malul râului Şebeli (Webi Shebely).

sunt mai multe pietre, unele cari slujesc la măcinat grâne, şi altele alcătuind o vatră unde se fierb bucatele şi se încălzesc feliile de *durah*.

Hrana de căpetenie a Somalilor e un fel de unt numit „ghi". El se fabrică în modul *cel mai primitiv:* se spânzură un vas de lemn plin cu lapte de o creangă şi se scutură până ce se deosibeşte untul. Untul scos o amestecat apoi cu grăsime de oaie ce-i dă un gust pe care un European nu-l poate suferi, dar care place foarte mult

Somalului. Acest „ghi“ amestecat cu orez fert, lapte, curmale pisate, felii de durah, și uneori, carne de oaie, capră și cămilă, constitue hrana obișnuită a Somalilor.

In unele locuri, unde se face agricultură, această muncă, fiind mai grea, e de obiceiu lăsată în sarcina femeilor. Plugul este necunoscut în țară. După o ploaie, pământul muiat e scobit cu bețe ascuțite, și semințele de *sorgo*, numit „jovari“ sau „arod“ de Somali, sunt semănate în dârele trase cu acele lemne. Recolta o fac tăind plantele cu cuțitele de care se servă și în războiu.

Pe când femeile fac muncile cele mai grele, bărbații stau așezați deoparte la umbra vr'unui arbore, după obiceiul lor, pe talpa picioarelor, și se ocupă cu croitul și cusutul hainelor lor de bumbac. Lăncile și scuturile stau rezemate totdeauna de crengi lângă ei. Când se apropie pe neașteptate străini de vreo „carie“ (așă se numesc „așezările“ lor), femeile și fetele se retrag repede în lăuntrul ei; bărbații însă stau pe loc, la treaba lor, părând foarte nepăsători, deși în sufletul lor sunt foarte îngrijorați. Răceala purtării lor trece încet, după mai multe convorbiri, și nu se preschimbă într'o vădită prietenie decât numai după oarecare daruri ori doctorii, sau după vreo tocmeală isprăvită.

Somalii *au o mare pasiune* pentru arme și îngrijesc foarte bine de ele. Când ajungeam la vreun loc de *popas*, îi vedeam totdeauna că-și ascut și-și poleesc ferul cuțitelor și al lăncilor neîngăduind pe ele nici cea mai mică pată de rugină. Ochii lor sticlesc de bucurie când primesc în mână o pușcă cu care se pot mândrì înaintea *triburilor* din 'năuntrul țării. A întovărăși cu pușca în mână caravana unui european, care, pe lângă orez, ghi și curmale, le mai dă și carne din belșug, li se pare cel mai mare *sport* și cea mai bună petrecere. Cu toate acestea, nefiind deprinși să dea cu pușca, sunt foarte proști *trăgaci*, și ne-am trudit mult până să-i învățăm a nemerì o țintă la 50 metri depărtare.

Pe lângă *demnitatea* înfățoșerii, calitatea principală a unui Somal e bărbăția sa. Sunt multe exemple pentru aceasta. Văzând că un leu rănit s'a năpustit asupra unui lord englez, Somalul ce-l însoția s'a aruncat fără arme asupra leului, l-a apucat de coamă și l-a împins în lături până ce leul rănit căzù mort prin pricina rănilor. Lordul și Somalul se aleseră cu răni grele la mâini și la picioare. Vânătorul meu Gheli, pe când erà încă un tânăr de 17 ani, s'a apropiat de un leu care dormeà și l-a omorît cu lancea. Al doilea vânător al meu, Aden, fu răsturnat de un rinocer, dar el se ridică râzând dela pământ și-mi făcù semne, ca să-mi arate că nu este rănit.

Avuția Somalilor stă în vite: cămile, vaci, oi, capre și măgari. Caii sunt mici și grosolani dintr'o rasă locală; sunt însă unii șefi cari au cai foarte frumoși de rasă arabă. Somalii sunt buni călăreți. Șelele lor, acoperite cu piei de oaie, sunt foarte ridicate la mijloc, ca să nu roadă spinarea cailor. Frânele sunt împodobite cu multe *canafuri* de lână verde, roșie și galbenă. In loc de scări, sunt atârnate de șea inele înguste de fer în care călărețul își trece numai un deget al piciorului, fără a-și lepădà *sandalele*. Vacile s'aseamănă cu cele *svițerane*, deosebindu-se numai prin o ridicătură gheboasă ce au pe spinare. Caprele lor sunt mai toate albe, și oile de asemenea albe, dar cu capetele negre ca pana corbului. Aceste oi nu au lână; coada lor e încârligată și groasă; carnea foarte prețuită și bună la gust.

Cămilele lor sunt din specia *dromaderelor*, cevà mai mici însă decât dromaderele din Arabia. Se hrănesc cu frunzele mai ale tuturor speciilor de arbori ce se găsesc în țară, și buzele lor sunt așà făcute, că pot apucà și mâncà cu ușurință chiar și spinii de pe copaci. Acest animal rabdă două și la nevoie chiar și trei săptămâni fără apă. Când ne pregăteam a trece peste podișul înalt al Haudului, unde nu se găsește apă, mai multe dintre

cămilele noastre nu prea voiau să bea; atunci Somalii începură să le cânte un cântec cu care le îndemnă: „Bea cămilă, bea, cămilă dragă“. La aceste sunete, cămilele au început toate să bea, deşi nu le era sete, pricepând că trebuiau să facă provizie de apă pe mai multe zile. O cămilă somală poartă obişnuit dela 80 la 95 de kilograme, e foarte bine îngrijită de oameni, e blândă şi nu muşcă niciodată. Ea rage şi se plânge foarte urîcios, când o încarcă prea mult sau când povara ei este rău aşezată. Atuncea conducătorii le uşurează îndată, mângâindu-le prin cântecele lor. Cămilele pentru *căsăpii* se îngraşă încă dela naştere şi nu sunt puse la muncă de loc. Carnea lor e foarte preţuită de Somali şi de unii Europeni, deşi nouă ni s'a părut totdeauna prea grasă.

După **Dumitru Ghica-Comăneşti.**

45.

O VÂNĂTOARE DE RINOCERI

În ziua de 20 Noembrie, trec, pentru prima oară în Africa, printr'o *emoţie* vânătorească mai mare. Părăsisem *campamentul*, şi călăriam ca de obiceiu pe partea dreaptă, când *şicarii* mei descoperă urme proaspete de „cudu“, specia cea mai mare de *antilope*, de care nu împuşcasem până acuma niciuna. Ţineam mult să-mi cadă în mână măcar o pereche de aceste coarne lungi şi sucite ca un sfredel, dela vreuna din ele, şi căutam cu multă osteneală să-mi îndeplinesc dorinţa. Ştiind că trăesc mai mult pe înălţimile cele stâncoase, mă hotărîi a mă sui pe culmea colinelor, lucru foarte neplăcut şi obositor.

Abiă ajunşi pe această culme, descoperirăm pe pră-

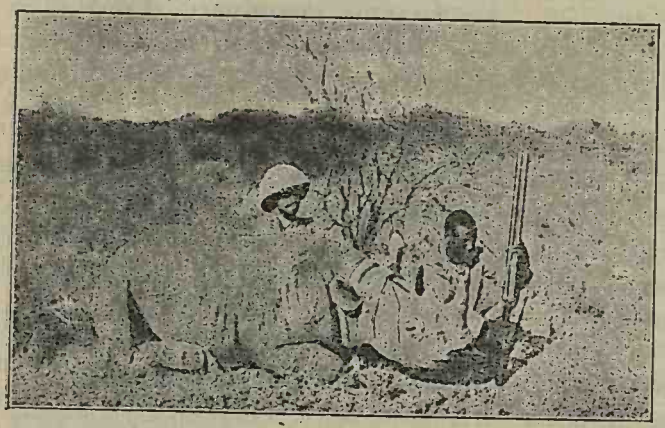
văliṣul celălalt, la vreo 200 de metri depărtare, pe stâncile de sub noi, o ceată de zece „cudu“ de specia cea mare, mari cât cei mai voinici cerbi dela noi. Păcat însă, niciunul nu aveà coarne, fiind toţi *iezi* de un an, sau *femele*. Pe când observam cu *lorneta* mişcările acestor antilope, descoperii sub deal, culcat la umbra unui copac, un *oryx* singuratic care, foarte necăjit de muşte, se apărà în contra lor mişcându-şi într'una capul şi coada. Urmărind acest oryx care o luase la sănătoasa, mă coborîi în vale unde dădui deodată peste urmele proaspete a doi rinoceri, dintre cari unul mic iar celălalt năprasnic. Lăsarăm, firește oryxul, şi începurăm a urmărì aceşti rinoceri, lucru foarte uşor la început, câtă vreme urmele se găsiau în vale. Dar după un ceas de mers, urmele ne duseră la un al doilea rând de coline paralele cu cele dintâi şi mult mai pietroase. Umblarăm două ceasuri prin acele locuri, până ce urmele lor ne făcură să ne coborîm iar în vale. Aceste urme păreau colosale pe pământul gol, şi dau dovada că nu erau doi, ci trei rinoceri. In toate părţile vedeam râmături de coarne care, în unele locuri, păreau ca niște brazde drepte de plug. Din când în când, treceam prin pâlcuri de spini sub care erà iarbă foarte deasă. Pe când mă găseam în mijlocul unui asemenea pâlc, auzii deodată un *svon* cumplit la spatele nostru, ca şi când tot mărăcinişul s'ar fi pus în mişcare. Pricepui că rinocerii vin drept spre noi, suflând din nări cu sgomotul pe care-l face în gară o locomotivă, când aburul se sloboade din când în când şi repede, prin *ogeac*. Gheli, unul din şicarii mei, îmi puse în mână repede carabina cu *oţelele* trase şi se aruncă pe după o tufă mai deasă, când, deodată, unul din aceste namile apărù lângă mine, trecând deadreptul, prin mărăcinişul cel mai des pe care ridicate, deadreptul, prin mărăcinişul cel mai des pe care par'că-l apleca tot înaintea lui.

Din pricină că nu mai avusesem a face cu astfel de vânat, sau poate de emoţie, lăsasem să treacă clipa

cea mai potrivită pentru a trage. Urmărindu-l însă cu carabina, izbutesc să-l văd iarăşi la vreo 20 de metri depărtare, şi abiă am timpul să slobod o încărcătură în el, tocmai în momentul când partea lui de dinapoi se perdeà în tufe. Precum s'a putut vedeà mai târziu, glonţul de oţel pătrunse prin pântecele animalului, făcându-i o rană care, după un timp oarecare, trebuià să-l ucidă. Mă repezii îndată pe urma lui, cu gândul că voiu mai vedeà pe vreunul din ei ieşind din desime, dar ei trecuseră repede printr'însa.

Văzui că pe una din urme se găseşte, din loc în loc, puţin sânge. Inaintând printr'un loc şes vreo 500 de metri, dădui iarăşi peste un pâlc de mărăciniş. N'apucaiu să intru în el, şi se produse iarăşi, drept înaintea mea, acel mare sgomot din nări în care se deosibià svonul de crăci rupte şi călcate în picioare. Eram să o iau repede la goană, ca să le ies înainte, când vor ieşi din mărăciniş; dar, care nu fu mirarea mea, când văzui deodată pe unul din ei apropiindu-se de mine cu o mare iuţeală, făcând un mic ocol în spre dreapta mea. Se oprì la vreo 20 de metri, în dosul unei tufe, şi văzui cum, suflând din nări cu cea mai mare furie, se încercà să-şi dea seama de locul unde eram. Ridicaiu încet carabina la ochiu şi aşteptaiu ca să iasă din dosul tufei ca să-l pot ochì, căci n'aş fi vrut să dau printre crăci. Clipele de aşteptare îmi părură o veşnicie, şi abiă puteam să mai ţin carabina cea grea la ochi, când dihania îşi plecă deodată capul şi coarnele la pământ şi se repezì drept înainte spre al doilea şicar, Aden, care se oprise la 50 de metri în urma mea. Dar când ieşì din dosul tufei, slobozii în el ţeava dreaptă a carabinei şi-l lovii, precum cred, prea sus, deasupra umărului drept. Focul însă îl făcù să-şi schimbe drumul. Eram s'o iau pe urma rinocerului rănit, când Gheli care, fără armă, fugise mai la deal într'o desime, îmi strigă englezeşte „Look, Sir", adică: „Păzeşte, domnule!" Auzind după mine un mare zgomot, mă întorsei repede şi văzui

pe al doilea rinocer coborîndu-se în fuga mare drept spre mine cu capul plecat între picioare şi răzând pământul cu coarnele sale. Am abiă timpul să ochesc, şi să slobod a doua ţeavă a carabinei în el, când nu mai erà decât la vreo 10 metri depărtare de mine. Indată îl văzui căzând cu capul înainte ca trăsnit de fulger şi prăvălindu-se pe coaste, cu cele patru picioare în sus. Glonţul, din norocire, trecând deasupra coarnelor, îl lovise drept în creeri. Nu avui însă timpul să mă duc să-l văd, căci auzeam pe al treilea rinocer apropiindu-se de cel picat. Cu puşca



Primul Rinocer împuşcat de mine la Gabaro.
(Fiul meu şi primul meu şikari Gheli).

descărcată şi fără cartuşe *mă dosii* cât putui pe după tufe, apropiindu-mă de Aden, care îmi încărcă carabina. Erà rinocerul pe care îl rănisem în pântece la început. El ieşì din mărăciniş suflând din nări şi căutându-ne cu ochii, dar nu aşteptă venirea mea, ci se întoarse iarăşi prin tufe, ieşì pe partea cealaltă şi o luă la vale în jos, după ce se încercase în zadar să urce la deal. Amândoi rinocerii erau femele; cel dintâiu aveà o mărime mijlocie, al doilea însă erà năprasnic, cu cornul de dinainte foarte ascuţit şi de peste 50 de centimetri. Apropiindu-ne de

campamentul dela Gaburo, şicarii întonară un cântec triumfal şi-mi făcură o primire pompoasă ca şi aceea pe care la Rusbale o făcuseră fiului meu, când împuşcase primul său leu.

După **D. Ghika-Comăneşti.**

46.

ÎN INIMA AFRICEI

Mai plutind câtăvà vreme, *călătorii noştri* ajunseră la îmbucătura însemnatului *râu lateral*, Lowa. Deoarece tocmai începuse a cădeà o ploaie repede şi deasă, ei se văzură siliţi a poposì într'o pădure străveche, aşà de deasă şi de uriaşă, cum *Stanley* mai nu mai văzuse până acum. Iată cum descrie el această pădure:

„Erà un tufiş cât se poate de des de *ferigi*, de palmieri tineri, de ardeiu şi viţă sălbatecă, de *căuciuc*, etc. Deasupra acestei ţesături nespus de încâlcite se împeteceau între olaltă ramuri de fel de fel de plante, mai cu seamă de-ale arborilor de bumbac, ale pomilor de uleiu, ale smochinilor şi ale arborilor de gumă.

„Acì este patria elefantului. Numai el e în stare să pătrundă printr'un astfel de desiş. Câtă viaţă este într'o asemenea pădure?... De multe ori se aude vorbindu-se despre tainica tăcere a pădurii: în ţinuturile tropice însă, pentru cel ce ştie să audă, nu este niciodată tăcere.

„Bâzăitul miilor şi milioanelor de neastâmpărate gângănii dau viaţă codrilor străvechi şi umbroşi. Eu aud cum milioane de guri şi de picioare mititele apucă şi sdrobesc deosebitele lucruri de mâncare, aud sbârnăitul ce-l produc milioane de aripioare, mişcările unui roiu de

insecte, cântecul răguşit al greeruşilor, zâzăitul *mirmeleonilor* şi ocăcăitul broaştelor mugitoare; aud crăculeţe trosnind, şi cum cad foile cele grele, nucile şi deosebitele bobiţe; aud, în sfârşit, freamătul copacilor.

„O desăvârşită tăcere este cu neputinţă într'o pădure din regiunile tropicale".

Abiă se adăpostiră călătorii noştri sub ramurile uriaşilor copaci ai acestei păduri, când iată se şi ivi o ceată de sălbateci. Din norocire, ei nu aveau niciun gând rău faţă de dânşii, ci dimpotrivă: după o scurtă tocmeală, ei se învoiră să vândă lui Stanley şi tovarăşilor săi, mai multe lucruri de mâncare. Mare uimire le pricinuì acestor indigeni faţa cea albă a eroului nostru. Ei nu se mai puteau sătură să-l privească şi băteau în palme, de miraţi ce erau.

Indată ce ploaia mai contenì, călătorii noştri se îmbarcară din nou şi porniră mai departe. In curând însă, începù o furtună din cele mai puternice. Valurile se ridicau din toate părţile şi, luntrile fiind aruncate de colo până colo, două dintre ele se cufundară. Impreună cu ele se prăpădiră şi doi dintre oamenii lui Stanley. Aceasta se întâmplă tocmai în ziua de 30 Decemvrie a anului 1876.

La 31, soarele se ivì din nou strălucitor pe bolta albastră a cerului; râul erà aşà de liniştit, că suprafaţa lui se puteà asemănà cu o oglindă netedă şi lucitoare. In această zi, călătorii noştri iarăşi avură de furcă cu indigenii; dar, în sfârşit, izbutiră să se scape de ei.

Ziua de anul nou a anului 1877, Stanley şi soţii săi o petrecură iarăşi în pădure. De dimineaţă avură o luptă sângeroasă cu sălbatecii, cari voiau să închidă râul cu luntri mari încărcate cu oameni. La îmbierile de pace ale lui Stanley, ei nu aveau alt răspuns decât: „Astăzi vom mâncà carne de „vagiva" („om")." Dar cu câtevà salve de puşcă, *Canibalii* fură alungaţi.

Cu cât *flotila* înaintà mai departe, cu atât şi râul

se făceà tot mai lat, așà încât acum dela un țărm la celălalt, nu erà mai puțin de 2700 metri.

Nici ziua de 2 Ianuarie nu trecù fără luptă. Sălbateciì nu voiră să știe nimic de cuvântul „sennenneh“ („pace“), deoarece, ziceau ei, au poftă să mănânce carne de om. Când Stanley le oferì ca daruri inele mari de aramă pentru împodobitul brațelor și șiruri de mărgele, ei nu voiră să le primească, răspunzând că mai bine le place carnea călătorilor noștri. Impotriva lor trebuiră să întrebuințeze armele de foc și numai așà i se deschise în curând flotilei cale liberă. Cu prilejul acesta, făcură câțivà prizonieri, cari i se părură lui Stanley grozav de urîți.

Mai pașnic se începù ziua de 3 Ianuarie. Călătoriì noștri se aflau într'un ținut foarte împoporat. Apropiindu-se de țărm și strigând „sennenneh“, numeroșii indigeni ce le ieșiseră spre întâmpinare, răspunseră cu acelaș cuvânt și, când Stanley le oferì spre cumpărare, mărgele și alte lucruri, ei alergară în fuga mare ca să aducă în schimb pepeni, pui, *banane*, legume, etc. Toate aceste lucruri le aduse călătorului nostru, două femei, într'o luntre, și Stanley le dărui cu mai multe șiruri de mărgele. Cele două femei fură așà de încântate de darurile primite că începură a bate în palme de bucurie, arătând celor de pe țărm cele ce căpătase.

Aceștia începură deasemenea a bate în palme de mulțumire și cu toții izbucniră într'un lung râs cu hohot; iar oamenii lui Stanley, voind să se arate recunoscători pentru lucrurile de mâncare primite, dădură acelaș semn de mulțumire. Acum toți cei de pe țărm se apropiară în mai multe luntri și împresurară flotila călătorului nostru de toate părțile.

Stanley observă cu bucurie că noii veniți sunt oameni pașnici și, mai presus de toate, nu sunt mâncători de oameni. Țara acestor oameni mai blajini se numește Kankore. Noii veniți nu-l prea îndemnau pe eroul

nostru să-şi urmeze călătoria, deoarece mai toate semin-ţiile de prin apropiere, după cum spuneau ei, erau mân-cătoare de oameni. Dar mai era ceva: mai în jos, râul aveà nişte căderi de apă aşà de primejdioase, încât ni-menea nu puteà fi în stare să le treacă.

Locuitorii din Kankore sfătuiră pe Stanley să se întoarcă mai bine îndărăt. Se înţelege că Stanley nu voì să dea ascultare acestui sfat, ci hotărî să-şi continue dru-mul cu ori şi ce preţ.

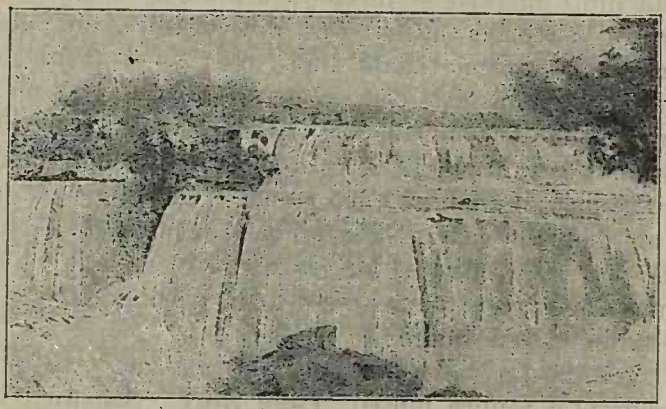
După amiazi, pe când luntrile mergeau înainte pe aproape de ţărmul drept, opt sălbatici se repeziră deo-dată dintr'un tufiş şi începură a asvârlì cu lăncile lor asupra călătorilor noştri; dar, din norocire, nu putură nemerì pe nimeni. Indată după aceea, se şi auziră dea-lungul ţărmului nişte cornuri de aramă, şi o mulţime de luntri, pline cu oameni, se îndreptară spre vasele căla-torilor noştri. Luntrile erau aşà de mari, cum Stanley par'că nu mai întâlnise până atunci. Unele dintre ele erau lungi de 26 de metri. Indigenii ce le mânau erau în ade-văr îngrozitori. Trupul lor erà zugrăvit jumătate cu alb, jumătate cu roşu; peste aceste două culori, erau trase câ-tevà dungi late, negre.

Unul din vasele duşmane cele mai mari, se repezì deadreptul asupra luntrii *„Lady Alice“*. Sălbaticii însă-fură primiţi cu o salvă aşà de puternică, că se înspăi-mântară până la rărunchi, se aruncară cu toţii în apă şi căutară să scape cu înnotul. Oamenii lui Stanley puseră mâna pe vasul sălbaticilor, care puteà să facă serviciile cele mai bune. Călătorul nostru aşează într'însul 30 de oameni, iar două luntri mai mici de ale sale, porunci să se sloboade pe râu în jos.

Duşmanii respinşi şi dorind răsbunare se răspân-diră pe amândoi ţărmii râului, chemând cu cornurile şi *buciumele* lor toate satele de prin apropiere. Călătorii noştri se aflau într'o împrejurare cât se poate de pri-mejdioasă, deoarece, în acelaş timp, nu tocmai din depăr-

tare, se auzià sgomotul unei mari căderi de apă. Inainte, sgomotul *cataractei* şi, de o parte şi de alta, strigătele ameninţătoare ale sălbaticilor trebuiau să pună în mişcare chiar şi inima omului celui mai neînspăimântat.

„Ce este de făcut?“ scrie călătorul nostru. „Să ne oprim în loc şi să căutăm a ne împotrivì furioşilor Canibali cari, cu strigătele lor, înnăbuşesc sgomotul măreţ al apei căzătoare, sau să zicem: „Soarta noastră este în mâna celui Atotputernic, şi să încercăm a trece prin cataracta, de care ne apropiam?... Intr'aceea, noi lune-



căm înainte spre locul de peire, şi deci, dacă este vorba să luăm vreo hotărîre, trebue să ne hotărîm numaidecât. Dacă nu ne hotărîm pentru cuţitele sălbaticilor, care s'au şi ascuţit pentru gâturile noastre, atunci moartea prin înnecare este cât se poate de sigură“.

Stanley porunci oamenilor săi să mâne luntrile la ţărm, să ancoreze aici şi să înceapă lupta. Debarcarea însă nu erà lucru aşà de uşor. Sălbaticii nu lăsară cu una cu două să se apropie vasele călătorilor noştri de uscat; de aceea, eroul nostru trebuì să încerce a debarcà mai în susul râului. Şi aici însă ei le ieşiră înainte, gata de a

face cea mai mare împotrivire. Atunci Stanley se gândì la o *manevră*. Anume el trimise pe *Manva Sera* cu patru luntri puţin mai în susul râului. Pe când Stanley aveà să înceapă lupta, Manva trebuià să debarce şi să-i atace pe Canibali dela spate.

Indată ce călătorul nostru observă că Manva se apropie de duşmani, se repezì şi el cu oamenii săi spre ţărm şi, după o luptă înverşunată, sălbaticii fură siliţi să se retragă.

Intr'aceea înserase binişor. Până la 10 ore, trebuiră să muncească oamenii noştri cu toţii ca să-şi poată face o tabără întărită, ca de obiceiu. Numai după aceea se putură pune la odihnă sărmanii şi-şi mai putură *întremà* membrele peste măsură ostenite de necazurile de peste zi. Stanley, înainte de a se culcà, înălţă o ferbinte rugăciune către Atotputernicul, prin care, pe de o parte, îi mulţumià pentru bogatul ajutor de până acum, iară de altă parte, îl rugà ca, şi de aici înainte, în necazurile şi greutăţile ce de bună seamă aveau să mai urmeze, să-l ocrotească cu sfânta mâna sa.

Oamenii noştri mai aveau cu totul numai 48 de *arme de foc*, dintre care 5 le întrebuinţà însuşi Stanley. Mai puternic însă şi mai înspăimântător decât aceste arme se arătă a doua zi, când duşmanii îşi reînmoiră năvala lor, *curajul disperării* ce oţelià inima fiecăruia din soţii călătorului nostru şi tot odată îi făceà mai ageri la minte şi mai hotărîţi. Sălbaticii mai căpătaseră peste noapte ajutoare însemnate. Stanley făcù, cam de pe la 10 ceasuri înainte de amiază, mai multe atacuri unul după altul. In aceste atacuri, doi dintre oamenii săi, fură omorîţi iar 10 răniţi. Numai acum văzură sălbaticii că cu străinii aceştia nu pot face nici o ispravă. Ei îşi dădură seama că e mai bine să se retragă, şi de aici înainte călătorii noştri nu mai fură supăraţi de dânşii.

Roth după trad. A. Bârsan.

52775. — Dragomirescu şi Adamescu, Manual de l. rom. cl.

47.

TIGRUL

Tigrul e frumos, chiar în cuşca dela menajerie, cu blana lui roşie portocalie, *tărcată* şi vărgată cu pete închise, cu capul mare, cu favorite albe, cu botul de culoare deschisă, împodobit cu mustăţi care ajung, când fiara e bătrână, până de o palmă.

Tigrul e cea mai mare specie din genul mâţelor sau pisicelor („*Felis*"). E mai lung, dar mai scurt în labe decât leul. E mai sprinten şi mai îndrăzneţ decât el. Tigrul trăeşte nu numai în părţile calde ale Indiei, Indochinei, Javei şi Sumatrei, dar şi în locuri mai reci, cum sunt coastele Himalaiei, ba chiar în China şi Siberia (până la fluviul Amur şi până la Caucaz).

E fiara cea mai primejdioasă şi mai stricătoare.

Tigrul e trândav, îi place să steà tolănit în codru, şi numai pofta de mâncare şi setea îl scot, la apropierea nopţii. Vânează mai ales porci sălbatici, atât de numeroşi în ţările pe unde *hăladuieşte* tigrul, dar şi cerbi. De obiceiu, tigrul nu se leagă de vitele domestice sau de om; ba de om chiar se fereşte şi dacă poate, se retrage dinaintea lui, la adăpostul desişurilor.

Deşi tigrul nu sare la om, totuşi odată ce s'a îndulcit la carnea lui, nu mai vrea alta şi ajunge „mâncător de oameni", vorba Indienilor. Intre altele, o fi nu numai bunătatea cărnii de om, cât faptul că vânatul acesta e cel mai lesne de făcut, odată ce nu se mai sfieşte de el.

In India, tigrii omoară sau rănesc de moarte până la nouă sute de inşi pe an. In Cochinchina, Ionchin, Anam, şi mai mulţi. Inţările din urmă, şi în Iava şi Sumatra, se află cei mai mulţi tigri mâncători de oameni.

A merge la vânat tigri, ca la lupi sau urşi, adică pe jos având puşcă şi glonţi, şi a trage fără să fii la adăpost înseamnă a te rade cu un briciu otrăvit, zicea un şef de sat către nişte Englezi, cari făcuseră o astfel de ispravă dar scăpaseră teferi, pentrucă tigroaica în care trăseseră nu-şi pusese mintea cu dânşii.

Tigrul este foarte viclean şi e anevoie de deosebit între ierburile cenuşii, verzi şi roşcate, iar în desişul de tufe, şi mai anevoie. Uneori vânătorul, nebăgător de seamă, poate călcà peste un tigru lipit la pământ în ierburi.

Rajahii sau alţi bogătaşi, — Indieni, Malaezi sau Europeni — fac de obiceiu vânătoare de tigri, mergând cu elefanţi şi pregătindu-se cu cele trebuitoare. Chiar şi doamne iau parte la aceste vânători. Mai în primejdie sunt hăitaşii, cari, prost armaţi, au însărcinarea de a stârni tigri din vizuini şi a-i îndreptà spre vânători. Dar deseori s'a întâmplat şi altfel, căci tigrul furios poate sări pe spatele elefanţilor şi poate sfâşià pe cei adăpostiţi acolo.

Vânătorile de tigri se fac ziua, când lumina Soarelui îi orbeşte şi când nu pot deosebì pe elefanţi şi-i socot ca nişte ridicături cenuşii de pământ, de se apropie de ei până să-i atingă.

Cu dibăcie şi curaj, Indienii pot prinde tigri în mreje de funii şi deci vii, spre a-i vinde la menajerii în Europa sau chiar în India, la rajahi, cărora le place să ţie tot felul de animale vii.

Ii prind în fel de fel de curse, de pildă în cuşci de *bambus*, în care o capră vie slujeşte drept momeală. Tigrul păţeşte ca şoarecele cu slănină: când trage de capră, capcana se închide.

Pe un tigru mare, frumos, de Bengal, se plăteşte la Hamburg, 4000—5000 de lei. O blană de tigru, mare şi frumoasă, se vinde la Paris cu 1500 de lei. E greu de tot de avut o blană întreagă, în bună stare, cu toate ghiarele,

cu mustăţile şi cu *tigva*. Pricina e că Indienii au mai întâi şi întâi grija să spargă capul tigrului şi să-i ia ghiarele şi mustăţile spre a le închină idolilor lor sau spre a le purtà ca apărătoare de primejdii.

După **Dr. Lux.**

48.

O VÂNĂTOARE DE MORSE

(Cai de Mare)

12 Septembrie. — Niște *morse* s'au culcat pe un sloiu lângă corabie! strigă Henriksen la uşa mea. In două minute m'am şi îmbrăcat; lăncile cu cârlig şi puştile sunt pregătite, şi numaidecât pornesc într'o luntre cu Henriksen şi cu *Juell*. Un vânt tăricel suflă dela Sud; ca să nu fim în bătaia vântului, ne îndreptăm spre partea nordică a sloiului, luând în acelaş timp măsurile de luptă. Henriksen e în frunte cu o lance în mână; eu mă aşez la spatele lui, pe când Juell urmează să vâslească foarte încet. O morsă, însărcinată fără îndoială, cu paza cetei, ridică capul; ne oprim numaidecât, apoi ne urmăm drumul îndată ce ea nu se mai uită spre noi. Grămădite unele lângă altele, pe o mică bucată de ghiaţă, toate aceste dobitoace alcătuesc o movilă uriaşă de carne. Ce grămadă de hrană bună! zice Juell, bucătarul corabiei. Din când în când una dintre *aceste cucoane* îşi face vânt cu aripele ei înnotătoare, apoi aţipeşte din nou. Când ne apropiem de sloiu, Henriksen ocheşte o morsă şi asvârle cu lancea într'însa. Din nefericire, o ochise prea sus; arma alunecă peste capul dobitocului şi sări pe spatele lui. Indată, cu o iuţeală cât se poate de neobişnuită, aceste animale fioroase

se asvârlirâ în apă şi se întoarserâ spre noi, cu capul sus. Trimit un glonte celui mai mare, care se clatină şi se face nevăzut; apoi unui altuia şi acesta, nu mai puţin rău rănit, se cufundă numaidecât. Toată ceată se cufundă, dar revenì în urmă, mai ameninţătoare. Pe jumătate afară din apă, morsele se repeziră furioase la barcă scoţând urlete îngrozitoare; apoi se cufundară iar mişcând apa cu înverşunare, dar se iviră numaidecât iarăşi. Intărâtarea lor erà de nedescris; mă aşteptam să văd una din aceste *nagode,* agăţându-se de marginea luntrii ca să o răstoarne. Cele rănite, deşì pierzând valuri de sânge pe nas şi pe gură, se arătau tot aşà de înverşunate, ca şi celelalte. În mijlocul luptei, izbutii să le trimit şi alte gloanţe. Izbite de astădată de moarte, morsele începură să plutească în curând nemişcate, pe luciul mării. Ca să nu le dea afund, Henriksen le prinse cu lancea. Mai ucidem o a treia morsă, dar lancea cu care o apucasem, fiind prea slabă, îmi scapă, şi animalul pluteşte mai departe şi se înneacă. Pe când trăgeam vânatul nostru spre un sloiu, celelalte morse ne urmăriră, tot amenințând şi urlând; dar de prisos să le mai trimitem gloanţe: n'avem niciun mijloc ca să ducem pe *bord* o pradă mai mare. „Fram-ul" venì în curând întru întâmpinarea noastră şi, după ce îmbarcarăm cele două morse, el îşi urmă mai departe calea.

Nansen.

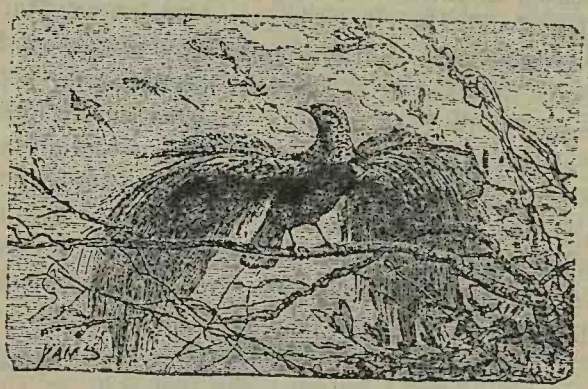
49.

PASĂREA PARADISULUI

Dacă ne uităm pe harta Asiei, vedem un mare număr de insule la Miazăzi de Malaca, care fac un lanţ între Asia şi Australia.

Aceste insule se flă chiar în mijlocul tropicelor. Mări calde le scaldă coastele, şi păduri dese şi întunecoase le acoperă, pe multe dela malul mării până în vârful celor mai înalţi munţi.

In una dintre cele mai mari din aceste insule, numită Noua Guinee şi în alte câtevà mai mici dimprejur,



trăeşte Pasărea Paradisului. Aceste pasări nu se mai găsesc aiurea; localnicii le numesc pasările lui Dumnezeu, fiindcă le socotesc cele mai minunate făpturi într'aripate.

Când pipăi capul şi gâtul Pasării Paradisului îl simţi moale ca o catifeà şi, când o priveşti, vezi că are o culoare aurie care se schimbă în toate feţele curcubeului. Coada ei este un mănunchiu de pene strălucitoare, jumătate alb şi jumătate galben, ca şi când ar fi făcută de

argint şi aur. Mănunchiul acesta de pene e mult mai lung decât trupul, aşà că pasărea pare foarte mare, deşi ea e numai cât un porumbel.



Este aşà de frumos un stol de aceste păsări când sboară slobod sau când urmăresc feluritele goange cu care se hrănesc, că nici nu ni-l putem închipuì.

Dar aceasta nu este o priveliştе neobişnuită în aceste ţinuturi ale florilor şi mirodeniilor, ţinuturi ce par în adevăr a fi locaşul Pasării Paradisului.

Dar aici, ca şi în toate regiunile tropicale, este un timp al anului când plouă foarte mult. Atunci aceste pasări se duc, cum se duc la noi rândunelele, de-şi caută un adăpost aiurea. Dar când ploile au încetat şi mirodeniile încep să-şi răspândească în pădure mirosul lor proaspăt, ele se întorc înapoi la vechile culcuşuri, iar falnicele mănunchiuri de pene se pot vedeà iarăşi strălucind printre copaci.

Când e să plece în alte părţi, Pasările Paradisului îşi aleg o căpetenie care să le ducă şi să le îndrepte

sborul. Unde merge ea, se duc și ele, pe copacul pe care se așează ea, se coboară și dânsele.

Ea de obiceiu sboară în părțile de sus ale aerului, pe deasupra stolului, și are grijă să le călăuzească împotriva vântului, astfel ca penele lor, slobode și fâlfâitoare, să nu le vină peste cap. Dacă începe vreo vijelie, ele se ridică tot mai sus și tot mai sus până ce dau peste o regiune mai liniștită. Localnicii cunosc totdeauna căpetenia după ochii, de pe pene ce seamănă cu cei de pe coada păunului.

Când se duc în pădure ca să vâneze aceste pasări, vânătorii încearcă să omoare mai întâiu căpetenia. Ca să poată vână bine, ei își fac un umbrar de frunze și ramuri, sub care se ascund, dar de unde totuși văd ceeace se petrece afară. Pasările se cocoțează unele lângă altele prin jurul lor fără să bănuiască nicio primejdie; dar săgeată după săgeată plouă de sub acest umbrar de frunze, și lovește mai întâi pe una, apoi pe alta, până ce vânătorii cred că au vânat deajuns. Ei le taie picioarele și le îndoapă trupurile cu mirodenii; cu ele apoi fac un negoț renumit cu Europenii. Pământenii obișnuesc să zică că ele nu au nici picioare nici pântece. Astfel că s'a crezut mult timp că se hrănesc cu rouă și că nu se coboară niciodată pe pământ. De aceea au și fost numite Pasările Paradisului.

(Din englezește).

59.

BIZONUL SAU BIVOLUL AMERICAN

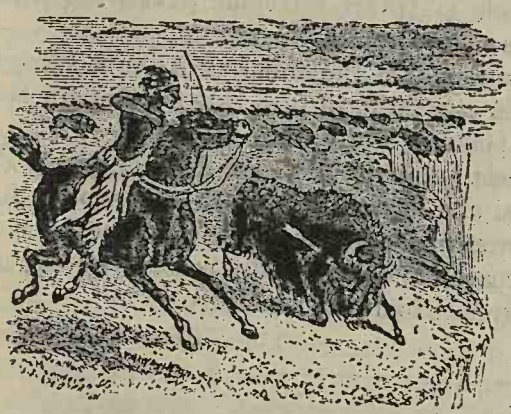
Bizonul sau, mai popular, bivolul american, locuește prin partea de mijloc a Americei de Nord, cu deosebire prin colinele răsăritene ale Munților Stâncoși. Acolo mari

turme de zeci de mii de aceste sălbatice dobitoace, mugesc prin livezile şi câmpiile pline de zăpadă.

Să-l privim acum acolo, la faţa locului, cum se uită la noi, cu ochii roşii strălucind ca nişte cărbuni de foc prin stufuł cafeniu ori negru al părului. Acest păr îi acoperă capul, gâtul şi toată partea din faţă a trupului, amestecându-se cu o barbă ce-i atârnă dela pielea de jos până în genuchi.

Când îl vezi din depărtare atât de greoiu şi stângaciu, crezi că nu prea e în stare să se mişte în voia lui şi să ţină mult la fugă.

Totuşi piciorul lui este atât de sigur, că poate merge prin locuri pe unde nici un cal nu poate umblà. Membrele îi sunt svelte, iar trupul îi este mai bine proporţionat de cum ne pare după haina lui de păr atât de deasă.



Pe lângă această haină, care îl apără de frig, mai are un nas lat, tare şi mlădios, cu care poate da zăpada la o parte şi poate descoperì iarba cu care se hrăneşte.

Multe triburi *Indiane* îşi datoresc bizonului mijloacele lor de traiu. Ele se folosesc de dânsul, nu numai pentru hrană, dar şi pentru material de corturi, pentru îmbrăcăminte şi pentru unele scule de toate zilele. Triburile depărtate sunt atât de legate de bizon, încât, dacă acest animal ar fi nimicit, ar pierì şi Indianii împreună cu el.

Carnea lui este hrana lor de căpetenie şi uneori, singura lor hrană.

Ei o pregătesc în deosebite feluri. O taie în fâşii lungi şi o usucă la soare până se întăreşte şi se înnegreşte, şi astfel o păstrează multă vreme; ori o pisează cu grăsimea dobitocului la un loc şi o prefac în „pemican", o mâncare hrănitoare, care, dacă e uscată, se poate păstrà oricât de mult.

Indianii dela câmp întrebuinţează pielea în felurite chipuri. Rad părul de pe ea şi o tăbăcesc şi-şi fac acoperişuri de cort şi saci, în cari îşi păstrează carnea de bizon. Pielea bizonului, când e lucrată cu îngrijire, e moale şi nu o pătrunde apa; ea este întrebuinţată ca îmbrăcăminte de zi şi aşternut de noapte. Din bucăţile mai groase se fac şele şi frâuri ori chiar paveze care pot apărà împotriva săgeţilor.

Negoţul de frunte al Indianilor cu Albii se face cu această piele. Ea este mijlocul prin care-şi cumpără bricege, puşti, plapome şi alte lucruri folositoare.

Din coarnele lui, ei îşi fac cupe de băut, pungi de praf de puşcă şi alte lucruri. Din vinele cele subţiri, fac coarde pentru arcuri şi aţă; din oasele mai fine fac ace, din cele mai groase fac dalte, iar din coastele lui fac un fel de arc puternic şi foarte îndemânatec.

(Din englezeşte).

51.

VIAŢA ANIMALELOR SĂLBATICE PE MALURILE ORENOCULUI

Plutind dela apus la răsărit în albia Orenocului, am ajuns pe Rio *Apura*. Erà vremea apei scăzute. Apura erà de abià de 1 200 de *picioare* de largă, în vreme ce Orenocul la întâlnirea lui cu Apura, aveà o lărgime de peste 11 430 de picioare.

Albia râului se strâmtă până la o lărgime de 100 de picioare şi păreà un canal cu desăvârşire drept, având pădure deasă, pe amândouă malurile. Marginea pădurii are o înfăţişare neobişnuită. Inaintea părételui, aproape de nepătruns, de trunchiuri uriaşe ale copacilor tropicali, se ridică, chiar pe malul nisipos al râului şi drept, de par'că ar fi pus cu mâna, un zid *scund* de tufiş. Par'că ar fi cu gard de grădină tăiat, care are numai la mari depărtări câte o deschidere în chip de poartă. Patrupedele cele mari ale pădurii au făcut, fără îndoială, chiar ele aceste deschizături, pentru ca să ajungă uşor la râu. Prin ele poţi vedeà, mai ales disdedimineaţă şi la apusul soarelui, cum ies, să-şi adape puii, tigrul american, tapirul şi pecari, un fel de porc sălbatic. Dacă sunt turburate de vre-o luntre a Indianilor şi vor să se întoarcă în pădure, atunci ele nu cată să pătrundă cu furie prin gardul de tufiş, ci ai bucuria să le vezi cum merg încet printre tufiş şi râu, patru cinci sute de paşi, şi cum apoi dispar prin cea mai apropiată deschizătură. Cele 74 de zile cât am stat închişi într'o luntre strâmtă în călătoria noastră am avut în multe locuri aceleaşi privelişti — pot adăogà — totdeauna cu un nou *farmec*. Apar, ca să se adape, să se scalde, ori să pescuiască în cete, fărpturi din cele mai felurite clase de animale. Cârmaciul nostru, un Indian bătrân, care fusese crescut în casa unui preot, zicea cu o căutătură ciudată: „Acì e ca în raiu". Dar dulcea pace a *vremurilor de aur* nu domneşte în raiul lumii americane a dobitoacelor. Fărpturile se despart, se observă şi fug una de alta.

Mai jos de *misiunea* Santa Barbara de Arichuna, petrecurăm noaptea ca de obiceiu, sub cerul liber, pe o *posadă* de pe malul Apurei. Posada crà mărginită de pădurea apropiată cu neputinţă de pătruns. Ne-a fost greu să găsim lemne uscate ca să aprindem focurile, cu care trebuià, la fiecare *popas*, să ne păzim de atacurile jaguarului. Noaptea crà căldicică, umedă şi cu lună. Mai mulţi

crocodili se apropiară de mal. Am observat că vederea focului îi atrage şi pe ei tot aşà ca şi pe racii noştri şi pe alte multe animale de apă. Lopeţile luntrilor noastre fură împlântate cu grijă în pământ, ca de ele să ne legăm *hamacurile*. Domnià linişte adâncă; numai, din când în când se auzià sforăitul *delfinilor* de apă dulce, cari acum se ţineau, în şiruri lungi, unii după alţii.

După 11 ceasuri, se iscă un aşà sgomot în pădurea de alăturea, că, toată noaptea, trebuì să nu ne mai gândim la somn. Strigăte sălbatice de fiară vuiau prin codru. Din multele glasuri care răsunau în acelaş timp, Indianii nu putură să recunoască decât pe cele ce se auziau singure, după o clipă de linişte. Erà urletul plângător şi monoton al maimuţelor strigătoare, glasul ţiuitor, ca dintr'un flaut ascuţit, al micilor maimuţe *Sapaju*, mormăitul sforăitor al maimuţei de noapte tărcate, strigătul gros al tigrului mare, al jaguarului sau leului american fără coamă, al pecariului, al leneşului, şi a unei mulţimi de papagali şi de alte păsări. Când se apropiau tigrii de marginea pădurii, câinele nostru, care



mai înainte lătrase neîntrerupt, îşi căută urlând adăpost sub hamacuri. Câteodată urletul tigrului venià de sus din vreun copac. Atunci erà totdeauna întovărăşit de glasurile şuerătoare şi plângătoare ale maimuţelor, care căutau să scape de o aşà neobişnuită vecinătate.

Dacă întrebi pe Indiani, de ce se naşte în anume nopţi un sgomot care ţine aşà de mult, ei răspund zâmbind: „Dobitoacele se bucură de lună plină". Mie mi s'a părut însă că sgomotul acesta are drept pricină o luptă întâmplătoare între animale, care este multă vreme prelungită. Jaguarul urmăreşte pe pecari şi pe tapiri, cari, strâns îngrămădiţi la olaltă, rup tufişul de copaci ce le

împiedică fuga. Spăimântate de aceasta, maimuţele de sus, din vârful copacilor îşi amestecă strigătul cu al animalelor mai mari. Ele deşteaptă neamurile de păsări cari sunt cuibărite la un loc, şi astfel treptat, treptat, se neliniştește toată lumea dobitoacelor.

Cu aceste scene sgomotoase ale naturii, *contrastează* minunat pacea care domneşte la amiazi, la tropice, în zilele deosebit de calde. Iau *din acelaş ziar* o amintire dela strâmtoarea Baraguan. Aici Orenocul îşi face drum prin partea de apus a munţilor Parime.

Toate lucrurile depărtate aveau contururi care adiau în formă de valuri, o urmare a oglindirii sau *iluziei optice (mirajului)*. Nici un vânticel nu mişcă nisipul fin ca praful de pe faţa pământului. Soarele erà la *zenit*, şi lumina mare, pe care o vărsà asupra râului şi care se răsfrângeà înapoi, făceà şi mai vizibilă roşeaţa nouroasă care împresurà depărtarea. Toate blocurile de stâncă şi bucăţile goale de piatră erau acoperite cu nenumărate şi felurite soiuri de şopârle. Nemişcate, cu capul sus, cu gura deschisă tare, par a răsuflà fericite aerul fierbinte. Animalele mai mari se ascund acum în desişul pădurilor, păsările sub frunzişul copacilor sau în crăpăturile stâncilor. Dar dacă în această liniște a firii, iei seama la cele mai slabe sunete cari ajung până la noi, atunci prinzi un fâşâit potolit, un ţiuit şi un bâzâit de gângănii, aproape de pământ şi în straturile mai joase ale atmosferei. Totul vesteşte o lume de *puteri active organice*. In ficeare mlădiţă, în coaja despicată o copacului, în pământul fărămiţat, se ridică viaţa de parcă o auzi. E ca unul din multele glasuri ale naturii, pe care le aude sufletul *pios* al omului.

Humboldt.

52.

CĂPRIOARA

Sprintena căprioară o găsim în toţi munţii Europei, din preajma văii Dunării dela Miazănoapte până la Miazăzi. Dar pentrucă îi priește mai bine aerul răcoros al munţilor înalţi, ea trăește mai cu seamă în Elveţia. La cap şi trup, se aseamănă cu capra obişnuită; dar are gâtul mai lung şi n'are barbă. Coarnele îi sunt negre şi drepte şi sunt aduse numai la vârf.

Căprioara nu e iute la mers, dar are pasul sigur. Copitele ei, rotunde ca o *cupă* de floare cu margini ascuţite, au fost făcute anume pentru munţii pe cari îi place să vieţuiască. Urcă şi coboară râpele cele mai drepte. Sare cu iuţeală din stâncă în stâncă, alergând fără teamă pe vârful celor mai ascuţite stane de piatră, numai loc să aibă îndeajuns ca să-şi poată pune piciorul.

Carnea de căprioară este o hrană aleasă, şi pielea tăbăcită este o piele scumpă şi moale care se numeşte, după numele ei, „piele de căprioară".

Vânătoarea căprioarei este o plăcere, la care Elveţianul ţine foarte mult. Ea se face cu mare primejdie. Vânătorul trebue să petreacă mai multe zile şi nopţi pe munţi. Are de trecut piscuri şi prăpăstii grozave, şi adesori îşi plăteşte îndrăsneala cu vieaţa.

Căprioara îşi iubeşte foarte mult puii săi, iar când sunt în primejdie, dovedeşte o minunată isteţime în găsirea mijloacelor de scăpare. Un vânător Elveţian, pe când se îndeletnicia cu această primejdioasă petrecere, văzù o căprioară şi pe cei doi pui ai săi pe o stâncă, deasupra lui. Se jucau sărind ici şi colo împrejurul ei. Vânătorul, urcând stânca, se apropie cu gândul să prinză un puiu viu. Căprioara mamă, îndată ce-l băgă de seamă, se repezì cu coarnele sălbatice la el şi se încercă să-l prăbu-

şească de pe stâncă. Vânătorul o dete în colo, temându-se să tragă, ca să nu fugă puii. Băgă de seamă că cevà mai departe se aflà o crăpătură adâncă, care, gândià el, va împiedecà animalele să fugă. Care nu-i fu mirarea, când văzù căprioara bătrână făcând un pod din trupul ei peste



crăpătura, pe care d'abià o cuprindeà între picioarele din faţă şi cele din apoi. Indată ce făcù aceasta, îşi chemă puii, cari săriră unul după altul pe spinare şi trecură dincolo în siguranţă. Sări şi ea, şi în curând scăpă de glonţul vânătorului.

(Din englezeşte).

53.

RÂNDUNICA

Iarna a fost lungă şi posomorîtă. Bine c'a trecut! Par'că ai şi uitat-o când într'o dimineaţă plăcută de primăvară, ieşi să culegi viorele şi să vezi dacă a răsărit pe câmp brânduşile.

Toate sunt pline de viaţă şi de veselie, şi tocmai pe când te apleci pe livada verde, ca să cauţi *acele cupe aurii de miere,* ceva negru sboară deasupra noastră şi piere într'o clipă. Iată, îţi zici, întâia rândunică. Şi bătrânul, care vine pe cărare în urma ta, se uită la ea tot cu atâta drag ca şi tine, deşi el a văzut-o venind şi ducându-se de vreo şaptezeci de ani, iar tu numai de câtevà veri; şi, de vei ajunge la şaptezeci de ani, ai să găseşti şi tu, nădăjduesc, un cuvânt de bunăvenire pentru rândunica ce se întoarce primăvara.

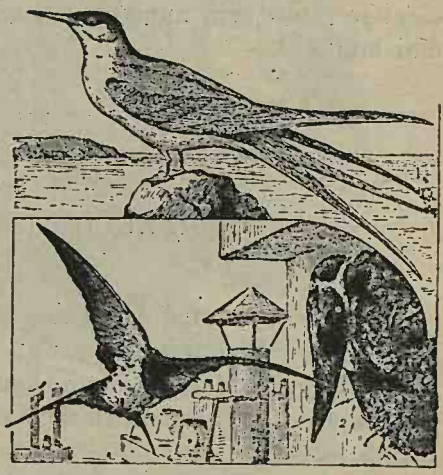
Ea şi-a petrecut iarna în ţările cu soare dela Miazăzi, iar acum s'a reîntors să-şi crească puii şi să-şi înceapă viaţa din nou. Dar pentru ce pleacă şi cum îşi regăseşte drumul peste mări şi ţări întorcându-se înapoi la acelaş loc pe care l-a părăsit anul trecut, sunt întrebări la care nu putem răspunde; iar taina, ce învăluе aceste fapte, dă un fel de farmec încântător tuturor pasărilor călătoare, dar mai cu seamă rândunelelor.

Veselele rândunele
Bat din aripe uşoare,
Joacă 'n razele de soare
Şi s'avântă sprintenele,
Prin văzduh rotesc inele,
Zi de vară
Primăvară!

Fiindcă trăesc numai cu insecte, şi fiindcă acestea, ori mor, ori rămân amorţite iarna, cevà le vesteşte să părăsească locul care nu le mai poate hrăni. Dar când căldura primăverii clocește ouăle insectelor şi scoate mii de fiinţe mici la lumina soarelui, acelaş cevà le spune să se întoarcă la locurile de unde au venit.

Noi numim acel cevà, instinct; dar acesta este numai un alt nume pentru mâna conducătoare a acelui mare Creator, care, după cum ne spune Scriptura, face pe rândunică să bage de seamă timpul reîntoarcerii.

Sunt două feluri deosebite de rândunele, care ne vin: rândunica de cămin şi lăstunul.



In sbor, amândouă se aseamănă, numai că lăstunii sunt mai mici şi au mai mult alb la părţile de desubt, astfel că, în amurgul de vară, razele soarelui de apus se resfrâng, pe piepturile lor de zăpadă, ca nişte fulgere de lumină.

Lăstunul îşi zideşte cuibul pe pereţii casei, după cum aţi văzut desigur adeseori. El şi-l clădeşte din noroiu luat din făgaşurile potecilor şi marginile mlaştinelor. Ouăle lui sunt albe, străvezii. Lăstunul este îndrăsneţ şi îndemânatic; el zideşte numai câte o bucăţică mică din cuib în fiecare zi, numai dimineaţa: astfel căldura verii o usucă bine până a doua zi, când lăstunul îşi urmează iarăşi treaba.

Vara trecută m'am uitat la doi lăstuni cum lucrau:

le-a trebuit cinci zile dela ziua când a lipit cea dintâiu bucată de noroiu de casă, până ce cuibul a fost sfârşit pe din afară. După aceea avură să îngrijească de partea din năuntru a cuibului ca să-l facă cald şi plăcut, ceeace le mai luă încă vreo câtevà zile.

Ei totdeauna se feresc de Miazăzi, de sigur, fiindcă îşi dau seama că arşiţa de amiază crapă numaidecât locuinţa lor de noroiu. Anul viitor, aceeaşi pereche va venì din nou; şi, dacă le este cu putinţă, vor drege cuibul cel vechiu, în loc de a face altul nou.

Primăvara vin mai întâi rândunelele şi apoi lăstunii; aceasta, întotdeauna.

Când pleacă, rândunelele pleacă toate odată; dar când se întorc, vin numai câte una, şi apoi din ce în ce mai multe.

(Din englezeşte).

54.

LEUL RECUNOSCĂTOR

Un *sclav*, anume Androcles, care de multă *prigonire* fugise dela stăpânul său într'un codru, se odihnià în lăuntrul unei *peşteri*. Deodată el auzì un înfricoşat *răget*, care se vedeà a fi răcnitură de fiară sălbatică şi se spăimântă foarte.

La gura peşterii, se arătă îndată, venind către el, un leu, de care nu mai erà cu putinţă să scape. Nenorocitul om socotì acum că acì îi stă moartea; însă, de mare mirare îi fu, văzând fiara apropiindu-se încet de el, fără a se vedeà la dânsa nici cel mai mic semn de vrăşmăşie orì de sălbatică mânie, şi răcnind jalnic, ca şi cum ar fi vrut să i se roage de ajutor. Androcles, fiind om cu îndrăsneală şi *deschis*, din aceste semne căpătă acum inimă, ca să caute mai de aproape la înfricoşatul său *oaspe*.

El văzù că leul se apropie de dânsul şchiopătând de un picior, unde aveà o rană şi erà foarte umflat. Văzând buna purtare a leului, Androcles se făcù şi mai îndrăsneţ, până ce, mai pe urmă, se duse fără de frică la dânsul şi, luându-i piciorul cel vătămat, începù, cu *scuipat*, a-i umezì rana, — făcând în chipul doctorului care, venind la bolnavul său, *caută unde ce scădere are*.

Atunci văzù că un spin fără seamăn de mare îi străbătuse călcâiul piciorului, şi aceasta-i pricinuise umflătura şi şchiopătarea. Androcles băgă îndată de seamă



cum că leul nu numai *nu-i primeşte de rău* că erà cu *atâta îndrăsneală către dânsul*, ci s'arătà chiar mai cu prietenie; ba că, prin linguşirile sale, par'că vrea să-l înştiinţeze ca, şi de acì încolo, tot aşà să se poartè.

Deci Androcles îi trase spinul afară şi, apăsând umflătura, multă *materie* curse din piciorul lui: iar leul cu mare răbdare suferì această durere. Simţind apoi că-i erà mai uşor la picior, leul se silì, pe cât putù, să-şi arate bucuria şi mulţumirea sa în fel şi chipuri: începù a sărì şi a alergà roată, jur împrejur; bătù încoace şi încolo cu

coada sa cea înfricoşată şi linse mâinile şi picioarele doctorului său.

Insă nu fură destul aceste semne de iubire ale leului, ci dintr'această clipă Androcles *se făcù oaspele lui,* şi niciodată leul nu ieşià la vânat, fără să nu aducă acasă toate cele răpite, pe care le împărţià cu binefăcătorul său.

Intr'această sălbatică stare, Androcles trăì câtevà luni. Mai pe urmă, rătăcind prin pădure, căzù în mâinile unor ostaşi armaţi, cari erau trimişi, să-l caute.

Aceştia, prinzându-l îl duseră legat la domnul său, de unde fugise.

Şi, legile *acelei ţări* în contra sclavilor fiind foarte aspre, *s'a judecat* pentru această fugă a lui, să fie dat unui leu, să-l rupă în bucăţi; şi au lăsat leul mai multe zile să flămânzească, ca mai furios să se facă şi mai cumplit să-l sfâşie.

Sosind acum timpul cel hotărît, iată aduc pe acest nenorocit sclav şi îl pun *în mijlocul priveliştei sau teatrului,* unde trebuià să fie pradă fiarei celei sălbatice. Şi erà acel loc de toate laturile închis, iar pe deasupra mai multe mii de oameni stau de jur împrejur, aşteptând cumplita şi înfricoşata luptă. Deodată, apoi, auziră nişte răcnituri groaznice, că toţi privitorii se înfiorară şi văzură ieşind dintr'o peşteră, ce se deschisese atunci, un leu cumplit, care *erà tot înfăşurat de mânie* şi cu ochii înfocaţi.

Atunci de jur împrejur se făcù o tăcere jalnică. Ochii tuturor priviau la locul cel de ucidere, să vadă cumplitul sfârşit al celui hotărît spre jertfă. Intristarea poporului adunat la priveliştе se schimbă însă curând într'o mare mirare, văzând că leul, în loc de a sfâşià pe cel ce-i erà dat lui spre pradă, se culcă *cu plecăciune* la picioarele lui şi se linguşeşte pe lângă dânsul, ca şi un câne credincios pe lângă domnul său, şi se bucură de dânsul, ca şi muma după ce şi-a aflat pe fiul său cel pierdut.

Mai marele locului aceluia, fiind și el acolo față, porunci lui Androcles *să deslege taina* acestei nemaipomenite întâmplări, cum de o fiară așà de sălbatică a putut să-și schimbe, într'o clipeală de ochi, *firea* sa *înnăscută* de răpire și să se facă *așà de domestică* și nevătămătoare. Androcles începù a povesti înaintea întregului popor adunat, cum petrecuse viața sa în codru și cum se împrietenise cu acela care acum stà lângă el, și cum îi fusese acolo hrănitorul lui.

Toți privitorii stătură încremeniți de mirare și se bucurară de aceasta, *descoperindu-li-se lor de acum*, că și fiarele cele mai sălbatice se domesticesc prin mulțumire și capătă simțiri de om. Atunci toți într'un glas se rugară de mai marele locului, ca să aibă îndurare și să ierte pe Androcles; și rugăciunea lor, *găsind loc în inima domnului*, acesta nu numai că-l iertă, ci îi mai dete în dar și leul, carele, într'acest chip, l-a mântuit dela moarte de două ori.

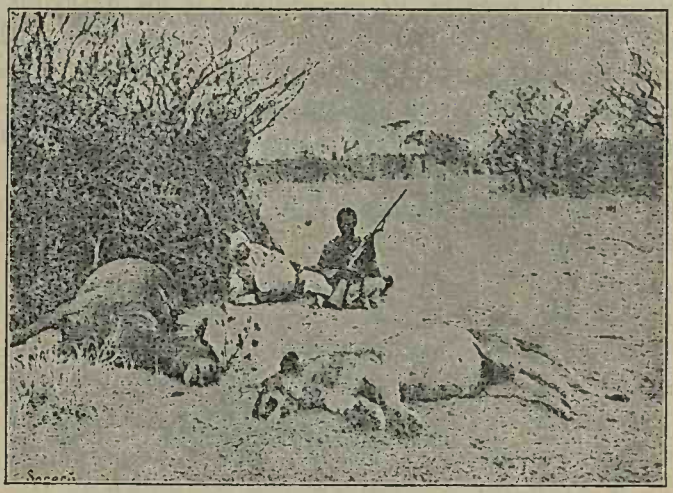
55.

O VÂNĂTOARE DE LEI

Călătorind pe *platou* înainte, spre Nord, primim vestea că sunt mulți lei în calea noastră: cu câteva zile mai înainte, ei omorîseră un om și mâncaseră o cămilă. Ajunși lângă „caria" numită Der-Marodile, aflăm că un leu sfâșiase un cal, chiar în dimineața aceea, dar nu-l mâncase, fiind sătul. Indată mi se pregătește o *țeribă* între doi copăcei, iar calul e târît până la 3 metri depărtare de mica deschizătură a gardului, prin care puteam cercetà împrejurimea și prin care aveam să trec buza carabinei cu care vânam. Calul fuse apoi legat cu picioarele

de trunchiul copăceilor, pentru ca leul sau alte fiare să nu-l poată urnì din loc, iar legăturile fură ascunse sub crengi şi sub pământ.

Intrasem în ţeriba mea înainte de apusul soarelui. Când începù să se întunece, văzui trecând pe lângă mine două turme mari de oi şi de capre păzite de fete, băieţi şi bărbaţi armaţi cu lănci. După ei trecură apoi cu un mare sgomot, fără a ne vedeà, o ceată întreagă de călăreţi ai *Rer-Amadenilor,* armaţi ca pentru răsboiu, fiecare cu sabia



Leoaica împuşcată de mine din ţeribă, noaptea, deasupra unui cal omorît de dânsa, la Der-Marodile.

numită „bilava", cu scut şi cu două lănci şi mânând înaintea lor o turmă de cămile furate, precum aflarăm a doua zi, din ţara *Rer-Alilor* cu cari erau în răsboiu. Auzii după aceea în „carie" strigăte mari: călăreţii erau întâmpinaţi cu veselie. — Dar noaptea sosì. Cerul erà spuzit de stele şi doar ele mai răspândiau ceva lumină. Deodată mă îngrijisem să mă uit bine la conturul calului ce se desprindeà ca ceva negru pe fundul mai deschis al *savanei,*

căci mă gândiam că or'ce negreaţă se va adăogà la acest contur nu puteà fi decât al unui alt animal. Gheli, şicarul meu, erà culcat lângă mine şi se uità afară din când în când, ţiind o creangă cu frunze înaintea obrazului. Incepusem să aţipesc când fusei trezit din somn de râsetul hienilor şi de lătrăturile şacalilor şi vulpilor. Îi simţiam cum păşesc la oarecare depărtare în jurul ţeribei, dar nu-i puteam vedeà, când, deodată, răcnetul unui leu îmi străbătù până la urechi ca un tunet ce ar fi venit de sub pământ (fiindcă leul, când răgeşte, îşi apleacă capul până la pământ). Acest urlet măreţ, care făcù să-mi bată inima în aşteptare, făcù în acelaş timp să tacă glasurile celorlalte fiare. Le auzii paşii depărtându-se grabnic prin tufe. Răcnetul încetă însă, şi crezui că leul o luase în altă parte. Dar Geli puse mâna pe braţul meu şi mă strânse, semn să nu fac nicio mişcare. Auzii atuncea păşind foarte încet pe lângă mine şi văzui trecând o umbră mare care perì repede. Această vedénie fu urmată de un vuet: leul începuse să rupă din cal. Rezemat pe braţul stâng, fără a mă ridicà dela pământ, ochii prin deschiderea ţeribei cu carabina mea, pe care pusesem un *ţel* alb pentru noapte, şi căutaiu să-mi dau seama de poziţia leului. La locul unde erà capul calului, se vedeà ceva negru care se ivià şi perià iarăşi; de sigur leul se încercà să rupă capul şi să târască trupul. Dar mi-erà cu neputinţă să împuşc noaptea în asemenea condiţii şi aşteptam un moment mai priincios, care şi venì. Leul, mirându-se că trupul calului nu se mişcă din loc, se sculă în picioare ca să-l apuce de spinare. In acest moment, îl văzui ca o namilă neagră adăugită la conturul calului, în mijlocul căreia îi sticliau, ca două lumini, ochii. Ochii, pe cât putui în întunericul nopţii, drept între acele două lumini. După detunătura şi lumina focului nu se mai auzì nimica, şi totul se cufundă în întunecimea nopţii. Petrecui noaptea în cea mai mare nerăbdare. Gheli, trecând capul prin deschizătura ţeribei, se nevoì în zadar ca să zărească ceva: nu văzù de-

cât vulpi şi şacali, cari mâncau din cal cu atâta îndrăsneală, că nu se speriau nici chiar de bulgării de pământ ce le aruncam pe deasupra ţeribei. Când începù să se reverse de ziuă, văzui lămurit coada şi labele de dinapoi ale unei mari leoaice bătrâne, care, izbită în frunte între amândoi ochii, picase ca trăsnită în dosul calului, ucis de ea cu o zi mai 'nainte.

Indată după împuşcătură, se auzise din carie ţipete de bucurie. Dimineaţa, mă văzui întâmpinat de fiul meu, iar în urma lui, bărbaţii, femeile şi copiii se arătau mulţumiţi că-şi văd mort pe vrăşmaşul care le făcuse atâtea pagube.

După **Dumitru Ghika Comăneşti.**

56.

CÂINELE CREDINCIOS

Un negustor francez, care aveà o datorie, se duse călare să şi-o încaseze, întovărăşit de câinele său. După ce sfârşì treaba, luă geanta cu bani, şi-o puse dinainte pe cal şi pornì spre casă.

După câtva timp, negustorul se dete jos ca să se odihnească sub un copac şi, luând geanta cu bani cu sine, şi-o puse jos alături. Dar când se urcă iarăşi pe cal, o uită. Câinele, băgând de seamă aceasta alergă să aducă geanta, dar erà prea grea.

Atunci se luă în fuga mare după stăpânul său şi, prin lătrături şi urlete, încercă să-i arate greşeala ce făcuse. Negustorul însă nu pricepù acest semn. Câinele nu se lăsă cu una cu două şi, după ce încercă în zadar să oprească calul, începù la urmă să-l muşte de picioare.

Negustorul crezù că i-a turbat câinele şi, pe când trecea un râuşor, se uită înapoi, să vadă *dacă aveà sau nu să bea apă*. Câinele, cu gândul la geantă, nu băù, ci urmă să latre înainte şi să muşte şi mai rău.

Negustorul, crezând acum deabinelea că-i turbase în adevăr câinele, scoase un pistol din buzunar, şi-l ochì. Intr'o clipă, sărmanul câine se rostogolì în sânge. Iar stăpânul, care nu putù să rabde această privelişte, dădù pinteni calului.

„Sunt foarte nenorocit", îşi zise el; „aş fi vrut să-mi pierd mai bine banii decât câinele". Atunci îşi întinse mâna spre geantă, pe care. fireşte, n'o găsì.

Intr'o clipă îşi văzù greşeala, şi se dojenì că nu a luat în seamă semnele pe care i le dăduse câinele.

Işi întoarse calul şi o pornì spre locul unde se odihnise.

Văzù dâre de sânge pe drum, dar câinele nicăeri.

La urmă, ajungând la acel loc, îşi găsì geanta, cu câinele pe moarte, alături.

Când văzù pe stăpânul său, el se bucură dând încet din coadă. Incercă să se ridice, dar nu mai avù putere, şi după ce linse mâna care îl mângâià cu durere, îşi închise ochii şi murì.

(Din englezeşte).

57.

CORBUL ŞI PUII SĂI

Un corb îşi făcuse cuibul într'un ostrov. Intr'o zi se hotărî să-şi treacă puii pe uscat.

Luă pe unul, să-l treacă peste mare; dar, ajungând la mijlocul drumului, corbul cel bătrân se simţì obosit, îşi încetinì sborul şi se gândì:

„Acum, când mai sunt în putere și el e slab, pot să-l mai ridic în văzduh; dar când va mai crește și pe mine mă va slăbi bătrânețea, oare își va mai aduce aminte de îngrijirile mele și mă va purtà și el din loc în loc?“

Și corbul cel bătrân își întrebă puiul:

— Când te vei simți în putere și eu voiu fi slab, mă vei ajutà, ori nu? Hai, spune-mi drept!

Puiul de corb, de frică să nu-i dea drumul în mare, răspunse:

— Firește că te voiu ajutà.

Dar corbul cel bătrân nu-l crezù, își descleștă ghiarele, și puiul căzù în mare, cu iuțeala cu care ar cădeà o piatră, și se înnecă.

Se întoarse corbul, luă alt puiu și vrù să treacă a doua oară marea. Și de data asta ostenì pe la mijlocul drumului. Și, chinuindu-l acelaș gând, își întrebă puiul:

— Când voiu îmbătrânì, mă vei plimbà și tu din loc în loc, așà cum fac eu astăzi cu tine!

Cuprins de aceeași teamă ca și fratele său cel dintâiu, puiul de corb răspunse:

— Negreșit.

Nici pe acesta nu-l crezù corbul cel bătrân, și-i dete drumul în apă.

Se întoarse là cuib corbul cel bătrân, ca să-și ia și pe cel de al treilea puiu, singurul care-i mai rămăsese. Îl luă și se îndreptă în sbor peste mare.

In acelaș loc, osteneala îl cuprinse din nou, și-și întrebă puiul:

—Oare vei îngrijì de mine, după ce m'or părăsì puterile? Și mă vei căutà, când bătrânețea va pune stăpânire pe mine?

Puiul de corb răspunse:

— N'am să pot.

— De ce? întrebă tatăl.

— Iată de ce: când vei îmbătrânì tu, eu voiu fi

puternic, voiu aveà cuibul meu şi voiu aveà de cine să mă îngrijesc; voiu aveà puii mei, cărora va trebuì să le dau de mâncare şi pe cari va trebuì să-i port din loc în loc.

Atuncea corbul se gândì:

„Spune adevărul şi, ca răsplată, îl voiu duce la ţărm".

Şi corbul cel bătrân nu dete drumul puiului, şi mai bătù din aripi până când ajunse în dreptul uscatului.

Se coborî jos şi-l lăsă.

Tolstoi.

58.

MOARTEA LUI MIHĂLUŢ

Mult mă jucam eu cu frate-meu Mihăluţ, dar nu mult l-am văzut pe Mihăluţ cu mine, căci iată că, după o iarnă în care au murit de gât toţi copiii satului, se îmbolnăvì şi el în primăvară de nu ştiu ce. Şi cu toate căutările şi cu toate că mama l-a dus şi la doctorul din târg, Mihăluţ s'a dus şi el dintre noi.

Cât a fost bolnav, eu tot căutam să-i mângâiu durerile cu vorba şi să-i fac nebunii, doar a râde: mă dam peste cap prin odaie, săriam şi mă strâmbam, şi câte altele, — ori de nu, îi povestiam câte năzbâtii mai învârtiam cu copiii.

El, săracul, de erà ceva de haz, râdeà; iar de-i spuneam ceva mai liniştit, ascultà; pe urmă iar prindea să se vaite.

Vreo două săptămâni a dus-o tot aşà, şi Mihăluţ erà tot mai slab; iar într'o zi mama nu mi-a mai dat voie să intru în casă, zicând că aşà i-a poruncit doftorul, să mă lase numai după ce s'o face băiatul bine.

El intrase în gura morţii.

Şi l-am văzut a doua zi, — murise. Erà întins pe pat între două lumânări aprinse, gătit cu straie albe şi cu flori pe lângă el, cu faţa albă ca hârtia şi stoarsă de viaţă, de i se vedeà numai vinele albastre; iar, cum îşi dase de curând sufletul, ochii lui, ca două picături de cer, de primăvară, erau încă deschişi.

In casă, când am intrat, găsii două femei din sat; şi am auzit că a zis una din ele încet: „Sărăcuţul, a rămas singur!“.

Şi ochii lor se scăldară în o duioşie pe care nu o înţelegeam atunci, iar mama, cum a dat cu ochii de mine, a întors capul şi a ieşit afară.

Par'că ştià ce am să fac. Cu două zile înainte de moartea lui, două rândunele ce-şi făcuseră cuibul la strașina casei, scoseseră pui, şi nu mai puteam de dragul lor cum ţipau mititeii de bucurie şi cum deschideau ciocul când îşi vedeau părinţii. Şi i-am spus mamei că, dacă nu poate eşì frate meu afară, să luăm cuibul cu păsărele cu tot şi să i le arătăm şi lui; iar ea mia- zis, cu ochii umezi, să las păsărelele acolo, că rândunele îs sfitne şi te blesteamă, de le strici cuibul, şi de pui mâna pe puişori, faci *pestrui* pe obraz: şi că i l-o arătà ea după ce se va face băiatul bine.

Eu, când m'a chemat mama în casă, am dat să mă duc la el, crezând că e sănătos; dar, când am văzut lumânările aprinse, m'am oprit cuprins de o frică neînţeleasă. Insă rămăsei îndată între două gânduri, căci ochii erau deschişi şi, când mă apropiasem, parcă se uità la mine.

Atunci, mi-am zis luminat de un gând: „Par'că nu-i mort“. Şi, cuprins de nerăbdare şi fără să ştiu ce fac, am prins să-l sgâlţâi şi să-l strig: „Mihăluţ! Măi Mihăluţ, ce te uiţi aşà lung? Hai şi ţi-oiu arătà nişte pui de rândunică“.

Dar, pace.

Poate îl mai strigam, dar am fost oprit de un plâns înnăbuşit dela spatele mele.

Jeliau femeile.

Atunci înţelesei, şi un tremur simţii în tot trupul, şi o sudoare de ghiaţă îmi udă spatele. M'am dat la o parte îngrozit şi, fără să ştiu, am început a plânge, iar o femeie din cele ce plângeau, ştergându-şi ochii cu un capăt al tulpanului, veni la mine şi-mi spuse: „Nu plânge, puiule, nu plânge, că Mihăluţ n'a murit, ci sufletul trăeşte şi şade nouă zile la icoană şi de acolo se duce în cer unde se face înger". Dar vorbele astea nu *mă ogoiau* pe mine; iar tata, ca să mă mângâie mi-a dăruit o curea lată nouă cu flori pe care am dat-o — pe o pălărie ţuguiată adusă din Bucovina, — lui Ion al Aniţii, zis mai târziu Butuc, cu care mă şi jucaiu a doua zi în dorul lui frate-meu.

Ion Dragoslav.

59.

PUNGUŢA CU DOI BANI

Erà odată o babă şi un moşneag. Baba aveà o găină şi moşneagul un cocoş; găina babei *se oua* de câte două ori pe fiecare zi, şi baba mâncà o mulţime de ouă, iar moşneagului nu-i da niciunul. Moşneagul, într'o zi, perdù răbdarea şi zise:

— *Măi babă,* mănânci *ca în târgul lui Cremene.* Ia dă-mi şi mie nişte ouă, ca *să-mi prind pofta* măcar.

— Da, cum nu, zise baba, care erà foarte sgârcită. Dacă ai poftă de ouă, bate şi tu cocoşul tău, să facă ouă, şi-'i mâncà; eu aşà am bătut găina, şi iacătă cum se ouă.

Moşneagul se ia după gura babei; şi, de ciudă,

prinde iute şi de grabă cocoşul şi îi dă o bătaie bună, zicând:

— Na, ori te ouă, ori du-te dela casa mea, ca să nu mai strici mâncarea de geaba.

Cocoşul, cum scapă din mânile moşneagului, fuge de acasă şi umblă pe drumuri *besmetec*. Şi, cum mergeà el pe drum, numai iată găseşte o punguţă cu doi bani. Şi, cum o găseşte, o ia în *clonţ* şi se întoarnă cu dânsa înapoi, spre casa moşneagului. Pe drum, întâlneşte o trăsură c'un boier şi cu nişte cucoane. Boierul se uită cu băgare de seamă la cocoş, vede în clonţu-i o punguliţă şi zice vizitiului:

„Măi, ia dă-te jos şi vezi ce are cocoşul cela în plisc?“

Vizitiul se dă iute jos din capra trăsurii; şi, c'un fel de meşteşug, prinde cocoşul şi luându-i punguţa din clonţ, o dă boierului. Boierul o ia şi, fără păsare, o pune în buzunar, şi pornesc cu trăsura înainte. Cocoşul, supărat de asta, nu se lasă, ci se ia după trăsură, spuind neîncetat:

„Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!“

Boierul, *înciudat*, când ajunge în dreptul unei fântâni, zice vizitiului:

„Mă, ia cocoşul *ist* obraznic şi-l dă în fântâna ceea!“

Vizitiul iarăşi se dă jos din capra trăsurii, prinde iarăşi cocoşul şi-l asvârle în fântână. Cocoşul, văzând această primejdie, ce să facă? începe a înghiţi la apă, şi înghite, şi înghite, până ce înghite toată apa din fântână. Apoi sboară de acolo afară şi iarăşi se ia în urma trăsurii, zicând:

„Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!“

Boierul, văzând aceasta, *s'a mierat* cumplit şi a zis:

„Mă! da' al dracului cocoș îi aista! Ei, las' că ți-oiu da eu ție de cheltuială, măi crestatule și *pintenatule!* Și, cum ajunge acasă, zice unei babe dela bucătărie să ia cocoșul și să-l asvârle într'un cuptor plin cu jăratec și să pună o *lespede* la gura cuptorului. Baba *cânoasă* la inimă, *de cuvânt:* face cum i-a zis stăpânu-său. Cocoșul, cum vede și astă mare nedreptate, începe a vărsà la apă; și toarnă el toată apa cea din fântână pe jăratec, până ce stinge focul de tot și se răcorește cuptorul; ba încă face și-o *apăraie* prin casă, de s'a îndrăcit de ciudă *hârca* dela bucătărie. Apoi *dă o bleandă* lespedei dela gura cuptorului, iese teafăr și de acolo, și fuga la fereastra boierului, și începe a trântì cu ciocul în geamuri și zice:

„Cucurigu! boieri mari,
Dați punguța cu doi bani!"

— Măi, că mi-am găsit beleaua cu dihania cea de cocoș, zise boierul cuprins de mirare! Vizitiu, ia-l de pe capul meu și-l asvârle în cireada boilor și a vacilor; poate vreun *buhaiu* înfuriat *i-a venì de hac:* l-a luà în coarne și-om scăpà de supărare.

Vizitiul iarăși ia cocoșul și-l asvârle în cireadă. Atunci bucuria cocoșului! Să-l fi văzut cum înghițià la buhai, la boi, și la vaci și viței, până a înghițit el toată cireada și-a făcut un pântece mare, cât un munte. Apoi iar vine la fereastră, întinde aripele în dreptul soarelui, de întunecă de tot casa boierului, și iarăși începe:

„Cucurigu! boieri mari,
Dați punguța cu doi bani!"

Boierul, când mai vede și astă *dăndănaie,* crăpa de ciudă și nu știà ce să facă, *doar* va scăpà de cocoș.

Mai stă boierul, ce mai stă pe gânduri, până-i vine iarăși în cap una:

„Am să-l dau în *hasnaua* cu bani, poate va înghiți la galbeni, i-a sta vreunul în gât, s'a înnecà și-oiu scăpà de dânsul". Și, cum zice, umflă cocoșul de o aripă și-l svârle în hasnaua cu bani; căci boierul acela, de mult *bănărit* ce aveà, nu-i mai știà numărul!... Atunci cocoșul înghite cu lăcomie toți banii și lasă toate lăzile pustii. Apoi iese și d'acolo, el știe cum și pe unde, se duce la fereastra boierului și iar începe:

«Cucurigu! boieri mari,
Dați punguța cu doi bani!"

Acum, după toate cele întâmplate, boierul, văzând că n'are ce-i mai face, i-asvârlì punguța. Cocoșul o ia de jos cu bucurie, se duce în treaba lui și lasă pe boier în pace. Atunci toate păsările din ograda boierească, văzând voinicia cocoșului, s'au luat după dânsul, de ți se părea că-i o nuntă și nu altcevà; iar boierul întristat, *se uità galiș*, cum se duceau și păsările sale, și zise oftând:

„Ducă-se și *cobe* și tot, numai bine că am scăpat de beleà; că nici lucru curat n'a fost aici!"

Cocoșul mergeà *țanțoș*, iar păsările după dânsul; și merge el, cât merge, până ce ajunge acasă la moșneag; și, de pe la poartă, începe a cântà: „Cucurigu!!! cucurigu!!!".

Moșneagul, cum aude glasul cocoșului, iese din casă cu bucurie; și, când își aruncă ochii spre poartă, ce să vadă!? Cocoșul său erà ceva de speriat! Elefantul ți se părea *purec*, pe lângă acest cocoș; și apoi în urma lui veneau cârduri nenumărate de păsări, care de care mai frumoase, mai *cucuiete* și mai *boghete*. Moșneagul, văzând pe cocoșul său așà de mare și de greoiu și înconjurat d'atât amar de *galițe*, i-a deschis poarta. Atunci cocoșul i-a zis:

„Stăpâne! așterne un *țol* aici, în mijlocul *ogrăzii*".

Moşneagul, iute ca un *prâsnel*, aşterne ţolul. Cocoşul atunci se aşează pe ţol, scutură puternic din aripi, şi îndată se umple ograda şi livada moşneagului, pe lângă păsări, şi de cirezi de vite: iară, pe ţol, toarnă o movilă de galbeni care străluciau la soare, de-ţi luă ochii! Moşneagul văzând aceste mari bogăţii, nu ştiă ce să facă de bucurie, sărutând mereu cocoşul şi desmierdându-l.

Atunci iacă şi baba venià, nu ştiu de unde; şi când a văzut unele ca acestea, numai sclipiau răutăcioasei ochii din cap, şi plesnià de ciudă.

— Moşnege, zice ea ruşinată, dă-mi şi mie nişte galbeni!

— Ba pune-ţi pofta în cuiu, măi babă. Când ţi-am cerut ouă, ştii ce mi-ai răspuns? Bate acum şi tu găina, să-ţi aducă galbeni; c'aşà am bătut şi eu cocoşul, ştii tu din a cui pricină... şi iată ce mi-a adus!

Atunci baba se duce în *poiată, gâbuieşte* găina, o apucă de coadă şi o ia la bătaie, de-ţi venià să-i plângi de milă! Biata găină cum scapă din mânile babei, fuge pe drumuri. Şi, cum mergeà pe drum, găseşte şi ea o mărgică şi-o înghite: apoi repede se întoarce acasă la babă şi începe de pe la poartă: „Cot, cot, cotcodac!!" Baba iese cu bucurie înaintea găinii. Găina sare peste poartă, trece iute pe lângă babă, şi se pune pe cuibar; şi, după vreun ceas de şedere, sare de pe cuibar, cotcodăcind. Baba atunci se duce cu fuga, să afle ce i-a făcut găina!... Şi, când se uită în cuibar, ce să vază? Găina se ouase o mărgică!.. Baba, când vede că şi-a bătut găina joc de dânsa, o prinde ş'o bate, ş'o bate, pân'o omoară în bătaie! Şi aşà baba cea sgârcită şi nebună a rămas de tot *săracă lipită pământului*. De acù a mai mâncà şi răbdări prăjite, în loc de ouă; că bine şi-a făcut râs de găină şi-a ucis-o, fără să fie vinovată de nimica, sărmana!

Moşneagul însă erà foarte bogat: el şi-a făcut case mari şi grădini frumoase, şi trăià foarte bine. Pe babă, de milă, a pus-o *găinăriţă;* iar pe cocoş îl purtà în toate

părţile după dânsul, cu *salbă* de aur la gât şi încălţat cu *ciubotele* galbene şi cu pinteni la călcâie, de ţi se păreà că-i un *irod* de cei frumoşi, iar nu cocoş de făcut cu borş.

I. Creangă.

60.

VIAŢA M. S. REGELUI PÂNĂ LA SUIREA SA PE TRONUL ROMÂNIEI

M. S. Regele Carol I s'a născut la *8/20 Aprilie* 1839, în castelul Sigmaringen, ce se înalţă pe o stâncă prăpăstioasă în apropiere de Dunăre, în principatul Hohenzollern.

Strămoşii săi s'au deosebit, atât ca ostaşi viteji, cât şi ca iubitori de adevăr, dreptate şi frumuseţe.

Născut lângă Dunărea de sus, aproape de izvoarele ei, ai zice că el a avut menirea de-a întemeià un Regat falnic, pe temelii trainice, la Dunărea de jos.

Tatăl său a fost Prinţul Carol Anton de Hohenzollern-Sigmaringen, iar mamă, *Iozefina*, fiica *Marelui Duce de Baden*, Carol Ludovic Frideric. Iozefina, fiind pe jumătate franceză, — de vreme ce muma sa a fost Stefania de Beauharnais, pe care *Napoleon* I o înfiase, — vedem că M. S. Regele are sânge francez de pe mumă. Dar şi de pe tată are de acest sânge, deoarece prinţul Carol Anton erà fiul prinţesei Antonia Maria, fiica lui Murat, general al lui Napoleon şi mai pe urmă (1808), rege al Neapolului.

M. S. Regele, pe lângă două surori, Ştefania şi Maria, a avut şi trei fraţi, unul mai mare, prinţul Leopold, din pricina candidaturii căruia la tronul Spaniei, a

pornit războiul din 1870—1871 între Franţa şi Germania, — şi doi mai mici: prinţii Anton şi Frideric.

Prinţul Anton a murit în războiul cu Austria, de pe urma celor patru răni ce căpătă la *Königgrätz* (1866); iar Leopold a fost tatăl A. S. R. Prinţul moştenitor, Ferdinand.



M. S. Regele a fost botezat de bunicul său, Prinţul Carol de Hohenzollern, care i-a şi dat numele său. A crescut sub *disciplina patriarhală* a acestui bunic; în acelaş timp însă, sub înrâurirea prinţesei Iozefina, o femeie foarte bună, dar mai cu seamă, sub înrâurirea părintelui său, Prinţul Carol Anton, om *energic* şi mare patriot.

In casă, micul Principe Carol a învăţat cu domni-

şoara Picard şi cu *sfetnicul duhovnicesc* Emele, care l-a călăuzit în începuturile ştiinţelor.

După 1850, când erà în vârstă de 11 ani, a plecat la Dresda cu fratele său, prinţul Anton, cu care a învăţat acolo până la 1856.

Fiind din familia Hohenzollern, el nu erà îndatorat a da examene spre a căpătà grade în armată. Asta nu l-a împiedecat de a trece cu ladă examenul la Münster; iar prinţul Carol Anton, tatăl, a rugat comisiunea examinatoare să nu-i ţie în seamă că e prinţ, ci un candidat ca or'care altul.

După ce se odihnì într'o călătorie prin Elveţia şi Italia, şi văzù *minunile artistice* din Veneţia, Milan şi Geneva, intră la vârsta de 18 ani (1857) ca locotenent într'un regiment de artilerie *din gardă*. Acì învăţă cu deamănuntul mânuirea tunului, până în cele mai mici amănunte, lucrând ca oricare soldat. Acuma Prinţul Carol aveà ca povăţuitor militar pe căpitanul Hagen, bărbat adânc pătruns de menirea sa înaltă de-a pregătì un prinţ care puteà fi chemat să fie cârmuitor de oameni. El n'a căutat de loc să stânjenească desfăşurarea caracterului prin chimice cât şi cele matematice, odată cu ştiinţa ostăşească a *tacticei* şi *strategiei*.

Dela 1857, Prinţul Carol urmă la Berlin şcoala înaltă de inginerie şi artilerie; adâncì deci, atât ştiinţele fizico-chimice cât şi cele matematice, odată cu ştinţa ostăşească a *tacticei şi strategiei*.

Generalul Moltke, un mare cunoscător de oameni, făcând în acest timp cunoştinţă cu viitorul nostru Rege, a zis „că acest prinţ e menit a jucà un rol mare“ (1857).

Pe când Prinţul Carol Anton de Hohenzollern erà prim-ministru al Prusiei, viitorul nostru Rege petrecù câtvà timp la Berlin, apoi făcù călătorii lungi la Paris, în Franţa de Miazăzì, în Portugalia, în Algeria şi până în inima Saharei, după care se înturnă prin Spania. Pretutindenea căutà să înţeleagă aşezămintele sociale, întoc-

mirile ostăşeşti. Cu acest prilej cunoscù de-aproape pe împăratul Napoleon III.

In 1863, ajunse prim-locotenent în regimentul al doilea de *dragoni* de gardă.

In răsboiul cu Danemarca (1864) fiind, *ofiţer de ordonanţă* al prinţului moştenitor al Prusiei (Friderie), luă parte la luptele cele mai primejdioase şi împărtăşi toate suferinţele unui răsboiu pe vreme de iarnă, împotriva unui duşman viteaz şi foarte bine pregătit.

Anul 1865 trecù încet şi aduse destule nemulţumiri Prinţului, care deşi prinţ şi ofiţer strălucit nu puteà înaintà fiindcă i se luà în nume de rău *ideile liberale* şi legăturile sale cu *burghezia*.

În vremea aceasta, Românii răsturnaseră pe Cuza-Vodă la 11 Februarie 1866. Ca să întărească Unirea celor două ţări ei voiau să aducă la îndeplinire o ideie veche punând pe tron un prinţ străin dintr'o familie domnitoare în Apusul Europei, care să întemeieze aci o *dinastie* nouă.

Aleseră dintâiu pe Filip I de Flandra, fratele regelui Belgiei, dar Napoleon III se împotrivì, şi Filip nu primì coroana ce i se oferià.

Atunci, Românii, după ce căpătară învoirea tainică a lui Napoleon III, aleseră Domn pe Prinţul Carol, care, cum primì alegerea, pornì îndată spre România. Cu toată paza Austriacilor cari nu voiau să ne întărim sub un Domn dintr'o familie atât de mare, Domnitorul Carol I intră în ţară la 10 Maiu 1866.

După „Albina".

61.

MOȚII

Dela Baia de Criș, călătoria se face pe cărări înguste spre Curcubeta-mare în țara Moților, care e cea mai poetică regiune a munților apuseni.

E măreață priveliștea de pe cele trei piscuri ale Curcubetei-mari, dintre care cel mai înalt e de 1846 metri peste nivelul mării. Pătrunzi cu vederea până în creasta Carpaților țării Românești, iar spre Ungaria, se vede orășelul Crișenilor-Negri, Beiuș sau Binș, cum îl numesc ei, care e așezat la poalele Bihariei, pe țărmul Crișului-Negru.

Trecând pe la satul Scărișoara, călătorul se oprește la Ghețar, o peștere cu trei bolte, cu o adâncime de 50 metri și cu o lărgime de 60 metri.

Pereții bolții d'intâiu sunt din piatră văroasă, împodobiți ici și colea cu cristale din sloi de ghiață, iar *pavimentul* de *molos* pietros e acoperit cu pături de neauă. Și mai frumoasă e a doua boltă ai cărei pereți sunt numai din cristale de ghiață, formând tot felul de figuri. Cea mai frumoasă și mai spațioasă însă e bolta a treia, pe care Moții cu drept cuvânt o numesc „biserica". Pavimentul e numai din ghiață, și din tavan atârnă o mulțime de sloi jur-împrejurul bolții. In mijlocul ei e o *splendidă* și măreață grupă de cristale de ghiață, înfățișând cele mai frumoase tablouri. Moții îi zic „altarul". Lângă „altar" e o statuă de ghiață ca de 3 metri de înaltă care, semănând la talie cu o femeie bine făcută, Moții cred că e o zână acoperită la față.

E atât de amețitoare și fermecătoare strălucirea razelor pe care le aruncă la lumina faclelor acele cristale albe și albastre, că cu greu se poate descrie acest fenomen rar în felul său.

Ţara Moţilor începe dinspre Abrud, dela Cărpiniş în sus, iar dinspre Ofenbaia, dela Bistra. Tipul Moţilor e acelaş ca al tutulor muntenilor. *Temperamentul* lor e *sangvinic*, şi seriozitatea e *caracteristica* lor principală. Se însufleţesc iute şi au o tărie de caracter atât de mare, încât, dacă şi-au pus ceva în gând, nu se lasă odată cu capul, chiar de-ar trece prin sabie şi foc, până ce nu-şi ajung scopul. Făţărnicia nu o cunosc aceşti copii ai munţilor, şi sinceritatea lor e de admirat. Cu străinii sunt mai sfioşi şi neîncrezători; cred că toate relele dela ei vin pe capul lor, fără ca Împăratul, în care Moţii au cea mai mare încredere, să ştie de nedreptăţile pe care le fac străinii în ţară.

Traiul lor e foarte simplu; ei se mulţumesc cu puţin, sunt sârguincioşi, lucrători cumpătaţi şi foarte religioşi. Crimele în aceste ţinuturi sunt aproape necunoscute, iar despre sinucideri numai prin basme se vorbeşte.

Statura Moţului e mijlocie, faţa lui e lungăreaţă, iar bărbia ascuţită. Fruntea lui e lată, ochii căprii, părul castaniu. El merge încet, legănat, şi cu partea de sus a corpului ceva încovoiată, înfăţişând pe omul de munte, care, la suirea dealurilor, e nevoit a-şi plecă puţin trupul înainte. Moţii, ca şi *Mocanii* şi în parte ca şi Crişenii, poartă cămaşa în *cioareci*, din care împrejurare, scriitorii şovinişti Unguri vor să facă lumea să creadă că ei ar fi Secui românizaţi. O asemenea încheiere e cât se poate de greşită, deoarece şi Oltenii din România-mică poartă cămaşa în cioareci; şi apoi sunt şi Unguri, de exemplu, *Ciangăii*, precum chiar şi unii dn Saşi, cari poartă cămaşa peste cioareci, sau peste nădragii săseşti de postav vânăt, ca Românii.

Casele Moţilor sunt construite de ei din lemn de brad sau de fag, acoperite cu şindrile; sunt alcătuite din câte două odăi, din care una e pentru locuit, iar alta, cămară. In casa de locuit nu e decât o laviţă, o masă, un pat şi un scaun de *văsărit*.

Ocupaţiunea principală a Moţilor e fabricarea de ciubere, doniţi, şindrile. Acei cari se ocupă cu facerea de ciubere se numesc *văsari* şi sunt mai cu seamă din Vidre, Ponorel, Neagra, Scărişoara şi Secătura. Cei din Albea fac scânduri, *laţuri*, grinzi, iar Bistrenii şi Certejenii fac şindrile, pe când Sohodolenii sunt bârdaşi (dulgheri) şi zidari. Mulţi dintre aceşti locuitori fac şi pieptare, cojoace, etc. şi deaceea se numesc „suci“ (cojocari).

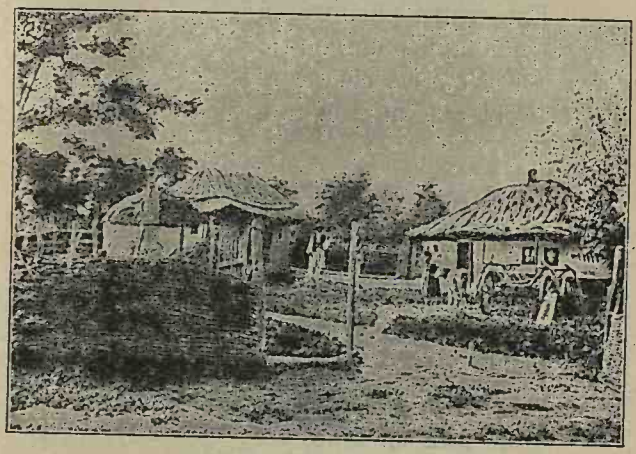
După **Frâncu şi Candrea.**

62.

VRĂBIUŢA

Vrăbiuţă de pe deal,
Sbori de grabă în Ardeal
Şi te 'ntoarce de îmi spune
Ori veşti rele, ori veşti bune!
Du-te vezi, dacă mai sunt
Fraţi de-ai mei pe-acest pământ;
Sau dacă i-a omorît
Ungureanul cel urît!
De-or fi vii, să mă reped
Într'o fugă, ca să-i văd;
De-or fi morţi, să mi-i răsbun
Cu-o măciucă de alun,
Ce-i bună de descântat
Şi morţii de răsbunat.

(Poezie poporană).



63.

CÂNTECUL STREINĂTĂȚII

Rătăcesc în căi străine,
De *căminu-mi* depărtat,
Petrec viața în suspine,
Pâinea 'n lacrămi mi-am udat:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n țara mea!

Ah! în țara mea frumoasă,
Am lăsat tată iubit,
Am lăsat mamă duioasă,
Ce de plânsuri au albit:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n țara mea!

Vezi o culme *muntenească*
Ş'o căsuţă dedesupt?
Este vatra părintească
Unde laptele am supt:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n ţara mea!

La străini am stat la masă
Şi cu ei am ospătat;
Dar, gândind la mine-acasă,
Lacrămi râuri am vărsat:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n ţara mea!

Cine ţara îşi iubeşte
Nu dă lumea pentru ea:
Oh! atunci inima-mi creşte,
Când gândesc a o vedeà:
Fie pâinea cât de rea,
Tot mai bine 'n ţara mea!

Fericiţi câţi sunt aproape
De căminul părintesc!
De-oiu murì voiu să mă 'ngroape,
În pământul românesc:
Fie *piatra* cât de grea,
Tot mai bine 'n ţara mea!

G. Creţeanu.

64.

ROMÂNUL NU PIERE

Veacuri triste, 'ntunecoase
Peste capu-mi au trecut
Cu mii oarde furioase
Eu adesea m'am bătut;
Dar nici timpurile grele,
Nici *Vandalul* cel păgân
N'au curmat zilele mele
Căci am fost viteaz Român —

Şi-or'cât timp Român voiu fi,
Nu mă tem că voiu perì.

•

Când, din *Roma cea măreaţă*,
Pe-aste plaiuri m'a adus
Traian, ale cărui *braţă*
Pe toţi Dacii au răpus,
Cu-a lui voce mi-a zis mie:
„Acest loc încântător
De acum, iată ţi-l dau ţie,
Ca să-i fii moştenitor, —

Şi-or'cât timp Român vei fi,
Nu te teme că-i perì".

•

De-asta dar, aici în lume,
Ori şi când eu mă mândresc
Cu-a mea limbă, cu-al meu nume
Şi cu ţara ce-mi iubesc!

De-asta dar, puțin îmi pasă
De *Osmani* și de Tătari,
Ce, când vin și când mă lasă,
Când m'ațint' dela hotar, —

Dar, cât timp Român voiu fi,
Nu mă tem că voiu perì.

•

Căci, la *coapsă* când am pala
Și când *flinta* mi-e în mâni,
Pierd curajul și 'ndrăsneala
Nu 'mpăcații cruzi păgâni;
Arma chiar dacă-mi lipsește,
Ei de mine se *'nspăimânt'*
Dacă glasu-mi le-amintește
Că al Romei fiu eu sunt!

Și-or'cât timp Român voiu fi,
Nu mă tem că voiu perì!

•

Cât Carpatul 'nalt și falnic
România va umbrì,
Cât Siretul ș'Oltul — *pașnic*
Sânul ei vor răcorì,
Tot atât, sub mândrul soare,
Și eu viață voiu aveà,
Căci iubesc cu înfocare
Neamul meu și țara mea —

Și-or'cât timp Român voiu fi,
Nu mă tem că voiu perì.

G. Tăutu.

65.

PAZA DUNĂRII

O! nu te teme, ţara mea;
Cu braţul meu te-oiu apărà,
Vezi tu colo cel steag turcesc,
De unde tunuri ne pândesc;
Chiar mii de *bombe* de-ar svârlì,
Cu Domnul Carol le-oiu sdrobì!

Dunărea veşnic ne-a iubit,
Pe unda ei am mai plutit;
Ale ei valuri cântă blând:
„La zid, copii, săriţi curând!
Daţi foc, luptaţi, viteji eroi,
Căci Domnul Carol e cu voi!“

O! nu te teme, ţara mea,
A tale lanţuri le-oiu sfărma;
Mai fac o cruce şi apoi
Pornesc la luptă, la răsboiu,
Desfăşur falnic steagul meu:
Cu Carol este Dumnezeu!

(Trad. de *G. Coşbuc*). **Carmen Sylva.**

66.

SERGENTUL

Pe *drumul de costişă*, ce duce la Vaslui,
Venià un om, cu jale zicând în gândul lui:
„Mai lungă-mi pare calea acum la 'ntors acasă...
Aş vreà să sbor, şi rana din pulpă nu mă lasă!“
Şi bietul om salb, *palid*, având sumanul rupt
Şi o cămaşe ruptă bucăţi pe dedesubt,

Păşià trăgând piciorul încet; *dar pe-a lui faţă*
Sburà ca o lumină de glorie măreaţă,
Şi 'n ochii lui de vultur, adânci, vioi şi mari
Treceau lucioase umbre de eroi legendari.
Opinca-i erà spartă, căciula desfundată,
Dar fruntea lui de raze păreà încoronată;
Calică-i erà haina, dar străluciau pe ea
Şi crucea Sfântului Gheorghe şi-a României Stea.

Românul venià singur pe drumul plin de soare,
Când, iată că aude *fanfare* sunătoare
Şi vede, nu departe, în faţa lui venind
Un *corp de oaste* mândră, *în aur strălucind:*
Erau trei *batalioane de gardă 'mpărătească*
Mergând voios la Plevna cu dor s'o cucerească.
În frunte-i colonelul semeţ, pe calu-i *pag,*
La bravii săi tovarăşi privià ades cu drag...
Deodat'el dă cu ochii de *sarbădul* Român
Ce stase 'n loc la umbră, sub un stejar bătrân,
Şi mult se minunează şi nici că-i vine-a crede,
Când crucea Sfântul Gheorghe pe pieptul lui o vede.

Se-opreşte regimentul, iar bravul colonel
Se'nchină la drumeţul, s'apropie de el
Şi-i zice cu blândeţe: — „De unde vii, străine?"
—„Viu tocmai dela Plevna".—„Cum este-acolo?"—„Bine."
—„Dar aste decoraţii, cum, cine ţi le-a dat?"
—„Chiar Domnitorul nostru ş'al vostru Împărat".
—„Dar pentru care fapte?"—„Ştiu eu?... Ci-că drept plată.
Că am luat eu steagul redutei... şi pe dată
Cu el, străpunşi de glonţuri, ne-am prăbuşit în şanţ".
—„Dar ce *rang* ai, voinice?"—*Am rang de... doborant!*"
Atuncea colonelul, dând mâna cu sergentul,
Se 'ntoarce, dă un ordin... Pe loc tot regimentul,
Se 'nşiră, *poartă arma,* salută cu *onor*
Românul, care pleacă, trăgând al lui picior.

V. Alecsandri.

67.

RĂSPLATA DUMNEZEIASCĂ

Erau odată trei fraţi rămaşi săraci de părinţi. Când se măriseră şi ei, n'aveau nici de unele cu ce să se hărănească? Au plecat în lume.

— Hai, fraţilor, să găsim pe cinevà: poate ne-o învăţà cu ce să ne hărănim.

— Haide!

Şi au plecat. Au mers ce-au mers până în dreptul unei fântâni. Acolo au scos merinde din dăsagi şi au început să mănânce.

Dar tocmai atunci uite că sosesc la fântână doi uncheşi, cu bărbile albe, albe şi sprijiniţi în toiege. Erau Moş Dumnezeu şi cu Sfântul Petre; dar ei, de unde să-i cunoască?

Tăinuesc ei ba de una, ba de alta — ca oamenii când se întâlnesc; — pe urmă, unul din uncheşi întrebà:

— De unde sunteţi, băieţi?

— Din cutare loc! — de unde or fi fost.

— Unde mergeţi?

— Hei, moşule, mergem să cătăm şi noi pe cineva care să ne înveţe cu ce *să ne hărănim.*

— Tii..., bată-vă norocul, copiii moşului! Şi, cam ce ai vrea tu să ai, măi flăcăule? — zise tot unchiaşul care întrebase dintâiu, fratelui celui mare.

— Apoi, tot stăm noi de vorbă acì; să-ţi spun. Aş vrea să am cai. Şi pe or'ce nevoiaş oiu vedeà la grea cumpănă, să-l ajut cu caii şi cu căruţa mea.

— Bine, bine te-ai gândit. Dar tu?

— Eu — zise cel mijlociu — aş vrea să am oi. Şi pe or'ce creştin amărît l-oiu vedeà la uşă, să-l dedulcesc cu brânză, cu lapte şi cu unt.

— Dar tu, *prâsleo?*

— Aş vrea să-mi dea Dumnezeu putere să fac un pod peste o vale, cum e asta, şi să-mi fac casă la capul podului. Cine o trece pe la pod să-l găzduesc şi să zică „bodaproste“!

Astea au zis cei trei fraţi, iar moşnegii au ascultat cu luare aminte. Pe urmă a glăsuit Dumnezeu:

— Munciţi şi voi, băieţi, munciţi fără preget că o să vă procopsiţi. Ştiţi zicătoarea: „cine şade, coada-i cade; cine mişcă, tot mai pişcă“.

Au mai vorbit ce-au mai vorbit, şi pe urmă s'au despărţit. Cei trei fraţi, rămaşi singuri, după ce au mâncat şi au băut câte un *căuş* de apă, şi-au văzut de drum, cale lungă să le-ajungă, fără să-şi dea cu socoteala cine-or fi fost cei doi uncheşi. Iar Dumnezeu, după puţină vreme, le-a îndeplinit dorinţele.

Celui mare i-a dat cai — herghelii — şi căruţe şi trăsuri, de se mirà o lume de traiul şi de belşugul lui. Celui mijlociu i-a dat oi, turme întregi. Ce lăpturi, brânzeturi şi caşcavaluri vestite ca ale lui? Ălui mic i-a dat pod peste o vale, casă şi nevastă pe inima lui.

Hei . . . . târziu, după vreo trei ani, plecă iar Dumnezeu să vază ce mai face *a* lume păcătoasă. Merge încoa, merge încolo, şi ajunge şi la fântâna unde se întâlnise cu cei trei fraţi:

— Ia să mă duc şi pe la ei să văd: se ţin de făgăduiala de acum trei ani?

Şi-o *toiegeşte* spre casa celui mare. Dete o ploaie mare de par'că turnà cu găleata.

Sfântuleţul se face un unchiaş sdrenţăros, bătrân-bătrân şi sprijinit într'o cârjă.

—Voinicule, îi strigă el omului, când intră pe poartă, — nu te lasă inima să-mi dai până de seară o iepşoară? Sunt silit să merg la o *sorocire* şi-s bătrân, şi uite-i calea grea.

Omul însă, nici nu vru să-l audă; îl luă la goană şi-l înjură:

— Păi cum! Am eu cai să dau la toţi neputincioşii! Caută-ţi de cale!

Mai stărui ce mai stărui unchiaşul şi, dacă văzù că nu-l poate înmuià, plecă plângând şi abià înnotând prin glod.

— Ia să încerc, zise sfântuleţul, pe cel mijlociu; o fi mai de omenie.

Se face tot unchiaş bătrân, abià ţinându-se în cârjă şi cu un cocoloş de mămăligă în mână.

— Dă-mi, tată, şi mie o bucăţică de brânză s'o mănânc cu astă coajă de mămăligă!...

— Păicum! zise omul înjurând: caut eu acum pentru tine, la putină, să-ţi dau brânză! Dacă oiu da la toţi *pârliţii*, de unde aş mai aveà? Cată-ţi de cale, dacă vrei să nu te dau pe mâna Doftei şi a lui Iuga, să te scarmene cum e mai bine...

Şi odată începù să asmuţe câinii...

Dacă vede aşà, pleacă Dumnezeu la fratele cel mic, Dă o ploaie, trăsnete, nor şi întunerec, să-ţi dai cu degetele în ochi. Se aşează lângă pod, acolea după *streaja* lui.

— Aoleo! Vai de mine şi de mine, că sunt orb, bătrân şi neputincios şi nimeni nu mă aude pe pod aici!

In casă, odată se scoală omul şi femeia.

— Hi... auzi, omule?

— Auzi, nevastă?

— Hai, omule!

— Hai, nevastă!

Se duc la pod; caută încoà, caută încolo... nimeni. Strigă cât pot... de geaba! Unchiaşul se făcuse nevăzut.

— Aoleo, se vaită bărbatul, nu e, nevastă!

— Nu e, omule! Vai de noi şi de noi, ce-o să ne facem?

Şi pleacă spre casă, frângându-şi mâinele.

Mai trece ce mai trece, și unchiașul iar se ivește lângă streaja podului și iar începe să se vaite.

— Săracuț de maica mea, că nu m'aude nimeni!

Și iar se reped oamenii și caută, săracii, în sus, caută în jos, pe pod, pe sub pod; dar pleacă iar văitându-se și amăriți că nu găsiseră pe nimeni nici acum.

Când să intre în casă, din nou aud pe pod văitături:

— Măi, ce să fie? se miră ei. Da' acum, când se duc, îl găsesc *cocoloș* lângă pod.

— L-am găsit, nevastă!

— Bine, omule! Săracul, săracul: o fi înghețat și prăpădit rău!

Îl duc pe brațe în casa lor și-l mângâie și-l încălzesc, îl silesc să mănânce ceva, îi schimbă hainele care sunt leoarcă de ploaie.

— Așterne-i, nevastă, în pat colea, lângă sobă; și fă căldură să se desghiețe creștinul.

— Acù, bărbățele.

— Să nu-mi puneți țoale și să nu-mi faceți foc, geme unchiașul, că — zice — mai rău: intră degerătura în mine. Mai bine duceți-vă de-mi aduceți două *copăi* de nisip de sub pod, să-mi așterneți aici, lângă ușă.

S'au dus amândoi și i-au adus, de s'a întins unchiașul pe nisip, și s'a făcut că doarme.

Pe urmă, Dumnezeu, ca un puternic, le-a dat somn greu, greu, măi taică, să tai lemne pe ei, că au dormit oamenii duși până la ziuă.

Dimineața, cum se scoală, încep să se vaite:

— Păcatele noastre, nevastă, greu somn am dormit: ce-o fi făcând bietul unchiaș?

Se duc să-l miște; când colo, mișcă dacă ai ce. Moșul nicăeri, iar în locul nisipului, numai aur, două copăi de galbeni curați. Tocmai atunci pricepură ei că a fost la mijloc putere dumnezeiască!

Căzură creștinii în genuchi și se rugară, mulțumind sfântulețului cu lacrămi în ochi

Şi se îmbogăţi şi mai mult fratele cel mic şi, de ce dobândià avere, d'aceà făceà şi mai multe fapte bune.

Iar ceilalţi doi fraţi *se mistuiră:* au sărăcit şi s'au prăpădit. Praful nu s'a ales de oile şi de caii lor.

După **C. Rădulescu-Codin.**

68.

DAC'A VREA DUMNEZEU!

— Ştii una, măi femeie? zise Pârvu, înjugând boii la car.

— Oiu ştî, dacă mi'i spune, răspunse femeia.

— Boii noştri sunt bătrâni, abiă de mai pot roade colţul ierbii; merg în scădere. M'am gândit să-i vând şi, cu o parte din banii ce-oiu prinde pe dânşii, să cumpăr o pereche de juncani tineri; iar cealaltă parte s'o păstrăm pentru gospodăria noastră: bani albi pentru zile negre Ce zici şi tu?

— Ştiu şi eu?

Cum aşà? N'ai nici o socotinţă în capul tău? Bine-i să-i vând, ori nu-i bine?

— Bine, dac'a vrea Dumnezeu.

— Ce fel: „dac'a vrea Dumnezeu?" Ce are să se amestece Dumnezeu la vânzarea boilor noştri?

— Iacă are.

— Măi femeie, nu fii şi tu *forfecătură!* Suntem noi stăpâni pe boi sau nu? Avem dreptul să-i vindem sau n'avem? Răspunde!

— Suntem stăpâni ş'avem dreptul, dac'a vrea Dumnezeu.

— O ţii una şi bună: „dac'a vrea Dumnezeu!" Adică să fie numai decât pe voia ta. Aşà mi se cade, dacă cer

sfat dela un cap de muiere, care nu ştie să încurce două paie.

— Häis! Prier, cea Zorilă, — zise el boilor răstit, învârtind deasupra lor o vărguţă de alun şi urcându-se în car.

— Mă duc, să-mi vând boii la târg. Să ne vedem sănătoşi peste trei zile!

— Ne-om vedeà, dac'a vrea Dumnezeu!

— Apoi nu spun eu, că femeia îndărătnică te scoate din sărite! Iacă, zău, poţi cădeà într'un păcat, aşà pe nemâncate, atât te cicăleşte cu gura. Häis! Prier, cea! Zorilă.

Pârvu ajunse la târg.

Acolò mare înghesuială şi tămbălău, de nu puteai răsbate cu sufletul. Toate prăvăliile de pe strade, încărcate cu marfă nouă de Braşov, Lipsca şi Ţarigrad. Numai bani să fi avut cinevà. Câmpul vitelor, cât coprindeai cu ochii roată împrejur, tixit cu boi, cai, oi, trăsuri şi căruţe de toate soiurile, de toate preţurile. Apoi hămurării, olării, sticlării, *locante*, la fiecare pas; şi o învălmăşeală şi o fertură de norod şi strigăte de *telali* şi pocnete de bice şi nechiezuri de cai, încât bietul Pârvu nu mai ştià pe ce lume se găseşte. El îşi deslegă boii în iarmaroc, le aşternù o *sarcină* dinainte; şi, aşezându-se în car, cam într'un cot, se puse pe aşteptat muşterii. Se rotiră împrejurul lui, doi, trei negustori ovrei, cu mânile în buzunare, foarte fuduli, care, când auziră de preţul boilor dădură din umeri şi plecară; dar şi Pârvu nu erà mai puţin fudul: cu cât muşteriii îi despreţuiau marfa, cu atât el o urcà mai sus. Venià de pildă un ovreu negustor de aceştia şi întrebà:

— Bade, bade! *Chite purale boii?*

— Treizeci de galbeni cu zimţi şi *fără bortă*, răspundeà el hotărît.

Treizeci de galbeni pentru cine întreabă dar pentru cine cumpără?

— Asta-i preţul, cui place; cui nu, iacă drumul!

Aşà se petrecù ziua în ciocniri de cuvinte, în târgueli fără ispravă; iar, pe la întunecate, Pârvu, ostenit de atâta vorbă de clacă, se culcă în car, ca toţi vânzătorii de boi, ce se aflau în iarmaroc.

Când se deşteptă a doua zi, ce să vază?... boii nicăirea. Dă în sus, dă în jos; aleargă, Pârvule, pe la prefect, subprefect, poliţaiù, primar... *închină-te, Pârvule, pe la toate icoanele*... boii intraseră în pământ. In sfârşit, după trei zile de căutare, Pârvu, care-şi cheltuise acum şi paraua de *naforă*, găsì boii într'o pădure, hămisiţi de foame, furaţi de un *cinstit* negustor, scăpat de curând din temniţă şi care aşteptă numai noaptea să-i treacă peste hotar.

Când îşi aduse Pârvu boii de funie în iarmaroc, îi clătinà vântul, de slabi ce erau, iar lui i se părea că-i are de dar, întru atât pierduse nădejdea de a-i mai găsì. El îi dădù în jumătate preţ, fiindcă erà acum pe la spartul târgului, şi boii pierduseră din faţa lor. Dar erau bani buni şi aceia, luaţi ca din drum, căci puţin a lipsit să rămâie fără boi şi fără bani.

După ce a bătut palma cu negustorul şi a numărat *zimţii* unul câte unul, punându-i la brâu într'o pungă de piele cu baiere, Pârvu voì să plece acasă; dar, nefiind mult până în seară şi temându-se să nu înnopteze pe drum, se hotărî să rămâie până a doua zi. Atras deci de o sluţenie de maimuţă, ce stà în vârful unui par, şi de un paiaţ uns cu făină pe obraz, care bătea *doba* din răsputeri la uşa unui cort, chemând norodul să vadă „minunea minunilor", „copilul sburător", „calul năsdrăvan" şi „omul care înghite iatagane", Pârvu dădù cincizeci de bani şi intră la *comèdie*. Toate au fost cum au fost: minunăţii nemţeşti nu altcevà; treceri prin cerc, frânturi de şcale, iatagane înghiţite, şoareci înhămaţi; dar năsdrăvăniile calului le-au întrecut pe toate. Mă rog, cum a ieşit calul de după perdeà, s'a plecat în genuchi în faţa

publicului în chip de „bine v'am găsit sănătoşi". Apoi, punându-i-se ceasornicul dinainte, a arătat ceasurile fără greş, bătând de atâtea ori cu copita în pământ, câte ceasuri erau; şi la întrebarea: „Cei place mai bine: biciul sau grăunţele?" a răspuns la biciu, scuturând din cap, adică „nu", şi la grăunţe, plecând din cap, adică „da". Iar când paiaţul întrebă:

— Ia seama, murgule, şi-mi spune, cine din toată lumea, adunată aici, e mai beţiv? — calul se aşternù pe fugă, făcù câtevà roţi împrejur, se oprì dinaintea unui om, îl mirosì, apoi fugì; mai departe, mirosì pe un altul şi iar fugì; dar când ajunse dinaintea lui Pârvu, pârdalnica de vită stătù pe loc şi începù să bată din picior.

— Nu cumvà e aista? — întrebă paiaţul.

Calul dădù din cap şi nechieză.

Nici că mai încăpeà vorbă, „aista-i", răspunse calul în limba lui, aşà ca să-l înţeleagă şi copii.

Râdeà lumea cu chef, râdeà şi Pârvu; apoi cu toţii ieşiră mulţumiţi pentru cei cincizeci de bani daţi la intrare.

— Ascultă, Pârvule, îi zice o cunoştinţă de-a lui din iarmaroc, vita cea de cal o fi spus sau nu adevărat, dar ştiu eu una adevărată.

— Ce?

— N'ai dat *aldămaş* pentru vânzarea boilor.

— Bine zici, adaose un al doilea; asta nu-i cu cane între gospodari cinstiţi.

Pârvu stătù un moment pe gânduri; pierduse jumătate de preţ la vânzare, mai cheltuise din pungă cu căutarea boilor, mai dăduse cincizeci de bani la comedie... ei.... ce mai la deal la vale? „Unde a mers mia, meargă şi suta!".

— Hai la aldămaş!

Plin de chef, Pârvu cu tovarăşii săi intră într'o crâşmă şi acolo: „ţine, *hine;* 'na, cumetre!" se prelungì

aldămaşul până ce ochii lui Pârvu se păinjiniră, de vedeau ca prin ciur. Încă două, trei pahare şi Pârvu, *vâjîit* cu desăvârşire, căzù sub masă, spre îndeplinirea proorocirii calului. Mai zi că nu sunt şi dobitoace năsdrăvane!

A doua zi, Pârvu se deşteptă cu capul înfierbântat şi cu ochii grei în arestul poliţiei. Caută la brâu; dar găseşte, dacă ai ce!... Banii îşi căutaseră şi ei de drum cu punga cea cu baiere, împreună.

Asta a fost o adevărată pacoste.

Pârvu alergă iar la toate feţele cârmuirii, se închină iar la toate icoanele lăcrămând după punga lui; însă, banii, mai şireţi decât boii, ştiură să se ascundă mai bine.

După trei zile de zadarnică căutare, Pârvu fu silit să-şi vândă şi carul, spre a-şi plăti datoriile la casa unde găzduise, şi se întoarse acasă pe jos, prin colbul drumului, *pleoştit* ca vai de el, gândind... adică negândind nimic; ce era să se trudească a gândì la lucruri ce nu se mai puteau întoarce!

— Cine-i acolo? — strigă femeia lui Pârvu, auzind în puterea nopţii o bătaie la uşă.

— Eu, bărbatul tău, „dac'a vrea Dumnezeu!“ răspunse bietul om pocăit.

N. Gane.

EXPLICĂRI ŞI COMENTARII

1. Trandafirul de câmp

1. **trandafirul de câmp** = măceşul.

2. **lemnele** = copacii; *arborii*[1]); neamurile (soiurile; *speciile*) de *plante* lemnoase.

3. a **îmbiat pe viţă cu această vrednicie** = a îndemnat cu stăruinţă pe viţă să primească această slujbă înaltă.

4. **poamă** *(mold.)*[2]) = struguri.

5. **pentru toată trebuinţa** = se întrebuinţează în multe „împrejurări" *(„ocaziuni"; „prilejuri").*

6. **onoare** = cinste; vrednicie. Aci însemnează: „slujbă înaltă care aduce cinste".

7. **duh necurat** = Necuratul, diavolul, dracul; Ucigă-l crucea; Incoronatul; Spiritul cel rău; Ducă-se pe pustii; ghiavolul *(prov.);* Scaraoţchi *(prov.)* [3]).

8. **glii** *(prov.)* = brazde cu iarbă; bulgări *regulaţi* de

---

[1]) Toate cuvintele tipărite cu acest fel de litere, ce se numesc „*cursive*", sunt *neologisme.* Se numesc *neologisme,* cuvintele introduse de curând în limbă.

[2]) *moldovenism.* Se numeşte *moldovenism* orice cuvânt care se întrebuinţează cu deosebire prin părţile Moldovei.

[3]) *provincialism.* Se numeşte *provincialism* un cuvânt sau *formă* de cuvânt ce se întrebuinţează numai în *unele* părţi ale ţărilor locuite de Români.

pământ cu verdeață pe dânsul. Glie = pământul pe care-l lucrăm ca să ne folosim de el sau de roada lui.

2. Legenda prepeliței

9. **Zice că** *(pop.)*[1] = se zice că; ci-că *(prov.)*. E vorba obișnuită cu care se încep *legendele*, istorioarele, în deosebire de basme, care încep cu „A fost odată ca niciodată".

3. Povestea ciocârliei

10. **aceşti ochi veghetori ai nopții** = aceste stele care par a fi ochii nopții.

11. **unde şi unde** = în vreo parte de loc.

12. **pânele** *(prov.)* = semănăturile; grânele; holdele de *„cereale"* („grâu, porumb, orz, ovăz, meiu").

13. **prăjini** = Înălțimea despre care se vorbește aci este de vreo zece—cincisprezece metri.

14. **durat** *(prov.)* = făcut; clădit; zidit.

15. **legendele** *(neol.)*[2] = poveștile; istorioarele.

16. **sfetnicii** = oamenii de „sfat" *(„consiliu"); consilierii;* dregătorii *(arh.)*[3].

17. **să-l desmierde** = să-l mângâie; să se joace cu dânsul; să-i facă giumbușuri *(fam.)*[4].

18. **din fir în păr** = cu deamănuntul. Moldovenii zic: „de-a fir a păr".

19. **își văzu visul cu ochii** *(idiot.)*[5] = i se împlini dorința...

---

[1]) *popular.* Se numește *populară* o *expresiune* care se întrebuințează cu deosebire în graiul *claselor* de jos.

[2]) *neologism.*

[3]) *arhaism.* Se numesc *arhaisme*, cuvintele din limba veche.

[4]) *familiar.* Se numesc *familiare* cuvintele ce se întrebuințează în vorbirea *intimă*, *familiară*, dar, în afară de anume cazuri, nu și în vorbirea și scrierea *literară*. De astfel de cuvinte, în *compozițiile* noastre, trebue să ne ferim.

[5]) *idiotism.* Se numesc *idiotisme* (dela cuvântul vechiu grecesc „idios"="*propriu*), *expresiunile* ce nu pot fi traduse în alte limbi, fiind *proprii* limbii românești.

20. **fată în floare** = fată mare; fată de măritat; *domnișoară.*

21. **începù a se uscà pe picioare** = începù să slăbească fără a fi bolnav în pat.

22. (a se) **urni** = a se mișcà, clinti din loc.

23. **își călcă pe inimă** = „se înduplecă“ („se învoi“) cu greutate.

24. **frământată de gânduri** = nedomirită; neliniștită și neștiind ce să facă.

25. **măgulită de** = plăcându-i.

26. **pomișor** *(prov.)* = pomuleț; pom mic; copăcel.

27. **ogradă** *(mold.)* = curte; bătătură; locul închis dinprejurul casei.

28. **se făcù foc** (de mânie) = se mânie grozav, se făcù roșie ca focul (din pricina mâniei).

4. Sticletul și Ciocârlanul

29. **sticletul** *(prov.)* = stigletul *(prov.);* sticletul; sticletele. Păsărică cu gușa și fruntea roșie, care cântă plăcut.

30. **de moarte se bătea** = „se sbătea“ („se svârcolià“, „se chinuià“), de par'că erà pe moarte.

31. **meu** = de care vorbesc eu. Această vorbă e pusă să facă povestirea mai atrăgătoare și mai *familiară.*

32. **gingașele** = *delicatele; finele;* micile și subțirelele. „Gingașele picioare“ = „piciorușele“.

33. **după faptă plată** = *Proverb* (zicătoare; zicală; vorbă din bătrâni) prin care se arată că fiecare primește răsplata (bună sau rea) după bunătatea sau răutatea faptei pe care a făcut-o.

34. **nime** *(mold.)* = nimeni; nimene *(prov.);* nimenea; nimerea *(prov.).*

5. Ciocârlia

35. **ca să-și ia din nou vânt** = ca „să se avânte“ („să-și ia puteri“) iarăși.

36. **mușețelul** = *margherita;* romoniță *(prov.* și *poet.)*[1]). Floare cu multe stamine galbene strânse și dese ca un bănuț, având împrejurul lor o mulțime de petale ca niște limbuliță al căror număr e mai mare ori mai mic. Oamenii *superstițioși*, când vor să știe dacă are să se întâmple ceva sau nu, rup pe rând petalele unei asemenea flori zicând „va fi" „nu va fi" și cred, într'un fel sau într'altul, după cum s'a potrivit să zică la ruperea celei din urmă petale.

37. **aglica** = E o floare ce crește prin livezile de fân și pe marginea grânelor, înflorind la câmp prin Iunie și îmbălsămând preajma ei cu mirosul ei dulce și pătrunzător. Florile sunt mici de tot și albe gălbui, și stau ciucure pe ramuri multe și subțirele.

38. **răsura** = ruja; trandafirul sălbatic. E un fel de măceș, care nu are trunchiul drept și lemnos, ci ierbos, cu țepi mici și târându-se pe pământ.

6. Cei doi lucrători

39. **cum să se tocmească** = cum să se învoească în privința prețului.

40. **unul** = un (cuvânt).

41. **arvună** = *acont;* sumă de bani, pe care cumpărătorul o dă vânzătorului, drept „chezășie" *(„garanție")* că vânzarea s'a făcut și nu se mai poate întoarce, decât cu învoirea amândorora.

42. **să-ți pierzi surda vremea** = să-ți pierzi timpul „de geaba" („în zadar"; „în deșert"). D'asurda = degeaba.

43. **zilele tale** = sănătatea; viața.

44. **nu vru jos să lase** = nu voi „să lase mai eftin" („să scadă din preț").

45. **cel'alt** = Forma corectă este: „celălalt". Se *suprimă* o *silabă*, ca să se potrivească versul.

46. **în deșert pierdută** = Vezi No. 42.

47. **sfanți** = Monetă ce s'a întrebuințat până la baterea

[1]) *poetic.* Se numesc *poetice* cuvintele ce se întrebuințează cu deosebire în *poezii.*

şi introducerea leului nou (1867). Sfanţul erà, ca şi leul nou, de argint şi preţuià cât 80 de bani de acum.

48. **chimirașul** = chimirul; chemirul *(prov.)*. Zicându-i „chimiraş“ îl mângâie, fiindcă e plin cu bani. Cingătoare de piele lată ce se încuie în mai multe cătărămi şi care are mai multe buzunare pentru păstrat bani şi alte *obiecte*, precum cremene, luleà, cuţit, iască.

7. Musculiţile şi furnicile

49. **cot**: = colţ; unghiu. Bucată de pământ închisă de două laturi care se unesc, precum se unesc la cot cele două părţi ale braţului.

50. **se sârguiau** = se siliau; îşi dau osteneala; munciau; lucrau; se îndeletniciau; *se ocupau*.

51. **roduri** = orice *plante* care dau „seminţe“ *(„fructe“)* ce pot „slujì“ *(„servì“)* la „hrana“ *(„nutrimentul“)* oamenilor.

52. **gropiţele** = găurile în care trăiau; locuinţele lor din pământ.

53. **strat** = tarlà; brazdă. Bucata de pământ, de obiceiu *dreptunghiulară*, în care se sădesc flori, zarzavaturi, etc., şi care este înconjurată de o şuviţă de pământ care nu e „semănată“ *(„cultivată“)*, numită „răzor“.

54. **deosebita îndeletnicire** = vrednica (harnica) lucrare.

55. **uşor la minte** = cu minte uşoară; fără minte; uşurel.

56. **fápturile** = fiinţele „făcute“ *(„create“)* de Dumnezeu

57. **şi** = *deja*. „Deja“ e un *neologism* urît de care, cât putem, trebue să ne ferim.

58. **îndurătoare** = milòasă; *compătimitoare*.

59. **cât** = îndată.

8. Povestea unui om leneş

60. **butuc** = trunchiu de lemn tăiat, gros şi scurt; butùrugă; cioată.

61. **semănà** = se părea.

62. **doftoroaie** *(pop.)* = femeie „care ştie leacuri şi

descântece („care face vrăji sau fermece"); vrăjitoare; fermecătoare.

63. **să se caute** = să-şi grijească de boală; să caute „să se lecuiască" („să se vindece"; „să-şi găsească leacul").

64. **aista** *(mold.)* = acesta.

65. **să fi mai având** = să mai aibă. O altă formă a *conjunctivului.*

66. **trândav**=leneş; dugleş *(prov.);* nevoiaş; nevoieş *(mold.)* [1]); nătâng [2]).

67. **alei!** *(mold.)* = E mai frumos decât muntenescul *aoleu!*

68. **iacătă** = uit'te; iată; vezi colo.

69. **costişa ceea** *(mold.)* = acel deal al cărui „clin" (*«pantă»*) este mică de se poate clădi cu uşurinţă pe el.

70. **hambar**=jicniţă *(arh.);* coşeriu *(prov.).* Mică clădire în care se păstrează „grânele" *(„cerealele").* De obiceiu, hambarele sunt de scânduri aşezate pe tălpi de „bârne" („grinzi") şi având un acoperiş ascuţit, ca să se poată scurge apa.

71. **posmagi** *(mold.)*=pesmeţi. Un fel de pâine prăjită uscată şi „îndesată" *(„presată")* în al cărei aluat se pun deosebite *substanţe* hrănitoare: ouă, lapte, zahăr. Pesmetul cuprinde puţin loc, e uşor la purtat şi are mai multă putere de hrană decât de pâinea obişnuită.

72. **a mâncà** *(mold.)* = „o" mâncà *(munt.)* [3]); „va" mâncà.

73. **a trăi** *(mold.)* = „o" trăi *(munt.)* „va" trăi.

74. **te-a pune la coteţ** = „te-o" („te va") pune în coteţ, să te îngraşe. Coteţ = locuinţa pasărilor, porcilor, *etc.*

75. **întunerecul** = dracul; diavolul; „spiritul răului" („păcatului"), care e închipuit negru ca „întunericul" („besna").

76. **sai** *(mold.)* = sări.

77. **dumisale** *(prov.)* = domnici sale.

---

[1]) „Nevoiaş" şi „nevoieş mai înseamnă şi „sărac".

[2]) „Nătâng" mai înseamnă şi „îndărătnic" şi „neîndemânatec".

[3]) *muntenism.* Se numeşte *muntenism* un cuvânt sau o formă de cuvânt întrebuinţate cu deosebire în Muntenia.

78. **să-ți dăm „sopon“** *(prov.)* = („săpun“) **și frânghie** = să te spânzurăm.

79. **dar mulețî-s posmagii?** = Pesmeții, fiind foarte uscați și tari trebue, ca să poată fi mâncați, să fie mai întâi muiați în apă.

80. **fără „să se cârnească“** *(mold.)* **din loc** = fără „să se cârmească“ („să se urnească“; „să se miște“), din loc; fără *„să se deplaseze“*.

81. **da** = *(pop. fam.)* dar.

82. **Bunătatea dumnevoastră** = păcat de bunătatea domniei-voastre; bunătatea d-voastre e „zadarnică“ („fără noimă“).

83. **a strică orzul pe gâște** = a dărui cuiva un lucru, al căruia preț nu-l înțelege. Pentru gâște orzul e ceva neobișnuit.

84. **numai așà, de flori de cuc** = fără *„motiv“* („pricină“; *„cauză“*) de geaba.

85. **cum chitiți?** *(mold.)* = cum gândiți; cum dați cu socoteală; cum credeți?

86. **n'ar fi pus oare mână dela mână?** = nu s'ar fi unit oamenii ca „să-i dea o mână de ajutor“ („să-l ajute“)?

87. **să lehămetește** *(mold.)* = se plictisește; îi e de a scăpà; se satură.

88. **cum v'a luminà** *(mold.)* = cum v' „o“ lumină; cum vă „va“ lumină.

89. **și-i fac felul** = îi dă pedeapsa, „pe care o *merită*“ („de care era vrednic“); îl spânzură.

90. **dacă le dă mâna și-i ține cureaua** = dacă îndrăsnesc; dacă pot; dacă au *curagiul*.

91. **ș'am încălicat p'o șea și v'am spus povestea așà** = E o *locuțiune populară*, cu care se sfârșesc basmele. Începutul basmelor: „A fost odată ca niciodată, când se potcovià puricele cu nouăzeci și nouă ocale de fier...“, are scopul de a ne vesti că, odată cu începutul basmului, intrăm într'o lume frumoasă dar „închipuită“ *(„imaginară“)*, o lume deosebită de lumea „aevea“ *(„reală“)*, în care trăim. Sfârșitul basmului ca de pildă cel de sus — are din contră scopul de a ne trezì din lumea închipuită și a ne readuce „la viața de toate zilele“ („la *realitate*“).

9. Musca

92. **sor'** = soră; surioară; surată.

93. **deşartă**=fără temeiu pe nedrept; *vanitoasă;* plină de „*vanitate*“ („deşertăciune“).

94. **'n faptă** = în *realitate*; în adevăr; aevea.

10. Vulpea firoscoasă

95. **firoscoasă** *(pop.)* = *filoscoasă (prov.). Corupţie* (vorbire pocită) *poporană* în loc de: „filozoafă“.

96. **pierdevară**=secătură; om de nimic; nedestoinic.

97. **bălăriile**=buruienile; buruianul; ierburile mari şi sălbatice; ţelina.

98. **cunosc**=Mai bine: ştiu.

99. **postaţă** = postată *(prov.)*; şuşeniţă *(prov.)* faşie; sfoară. O parte lungă şi îngustă dintr'un loc mai mare.

100. **nu fu ridicată**=n'a fost ridicată cu sapa; săpată.

101. **buruianul** = Vezi No. 97.

102. **s'a înţelenit** = a fost „copleşit“ („năpădit“) de rădăcinele ierburilor cari „au înfrăţit“ („au făcut rădăcini“) şi-au întărit pământul.

103. **fleanca**=vorbirea „uşuratică“ („fără temeiu“); „*neserioasă*“); flecăriile.

104. **cum se cade** = mari. Aci „cum se cade“ nu are înţelesul de „cuviincios“ pe care-l are de obiceiu.

105. **să dea pârjol** = să pârjolească; să dea foc.

106. **să vă luaţi „ale“** *(munt.)* **trei fuioare** = să plecaţi; s'o ştergeţi pe-aci încolo; să vă luaţi „tălpăşiţa“ [„catrafusele“ *(pop.)*]. Cele din urmă din aceste *expresii* sunt *vulgare;* cea mai aleasă e cea dintâiu.

107. **şi să vă răspândiţi ca puii de potârniche** = să plecaţi cari încotro, cum au obiceiul de fac puii de „potârniche“ („un fel de găină sălbatică, mai mică, foarte repede la sbor“).

108. **becisnicie** = nemernicie; lucru fără „noimă“ („rost“); ticăloşie.

11. Măgarul

109. **scoarță de ștejar** = coaje de pe trunchiul stejarului ce se întrebuințează la „tăbăcitul" „argăsitul"; „dubitul" (*prov.*) pieilor.

110. **tăbăcite** = argăsite; dubite.

111. **îmi tăbăcește pielea** = mă bate; (mă chinuește; mă căznește; mă canonește) ca pielea nesimțitoare ce se bagă la argăsit.

12. Fata moșului cea cuminte

112. **se clocise de ședere** = E o *expresie populară*, de care ar trebui să ne ferim, și prin care se arată disprețul pentru lenevia acelei fete. Această „icoană", (*„imagine"*), poporul a împrumutat-o dela faptul că ouăle, când stau mult, „se strică" („se clocesc").

113. **fără să zică nici „pis"**=fără să zică nici „cârc" (*prov.*); fără să slomnească o vorbă; fără să zică nimic; fără să caște gura, să zică cevă. „Pis" = Vorba cu care se chiamă „pisicele" [„mâțele" (*prov.*)].

114. **puneă parte**=părtinia; luă partea (fetei); ținea cu (ea); eră de partea (ei); se puneă pentru (ea); îi dă (ei) dreptate; (o) sprijinia și o apără.

115. **nu eră ziulică lăsată dela Dumnezeu**=E o „zicală" (*locuțiune proverbială populară"*), prin care se arată că un fapt se întâmplă „mereu" („necontenit"; „într'una").

116. **pâine și sare pe un taler cu tine nu mai mănânc**= mă despart de tine; *dau divorț; divorțez*; „nu mai trăesc" „nu mai duc vieață") cu tine.

117. **stinse focul ce-l învelise fata** = La țară, spre a se ține focul nestins până a doua zi, e obiceiul să se învelească vătrarecul cu cenușă.

118. **decuseară** = seara de mai 'nainte.

119. **dizdedimineață** = din zi de dimineață *(forma primitivă)*; des dimineață (*prov.*); de dimineață de tot; din zori.

120. **tot pe ea cădeà păcatele**=tot ea „trebuià" („eră silită") să lucreze.

121. **vitregă** = maşteră (*prov.*).

122. **zare de foc** = E roşeaţa pricinuită de un foc care arde la o mare depărtare.

123. **vălvătaie** = flacără ce se înalţă în sus şi se bate cu putere. Acì vălvătaia e mititică, pentrucă se vede de departe.

124. **părăginită** = lăsată în părăsire; ne mai îngrijită; pustie; *abandonată* (*neol.*).

125. **te-'i întoarce** (*prov.*) = te vei întoarce.

126. **ţi-oiu** (*pop.*) = îţi voiu (da).

127. **puţ** (*munt.*) = fântână. In Muntenia aceste două cuvinte au înţelesuri deosebite. „Puţul" are mărginile căptuşite şi apărate cu „ghizduri" sau „ghizdele" („scânduri care se îmbucă de patru laturi două câte două"); are o „furcă" între braţele căreia se cumpăneşte de partea de mijloc o mare prăjină, numită „cumpănă" care la un capăt are legat un lanţ de unde spânzură „găleata" („ciutura"), ce slujeşte la scoaterea apei din puţ, iar la celălalt capăt, oarecare greutăţi (de obiceiu buturugi) care trăgând în jos de acest capăt uşurează scoaterea găleţii. „Fântâna" [„*ştubeiul*" (*mold.*)] este un puţ adânc, care ori n'are ghizduri ori le ţine locul un trunchiu găurit de copac; iar, în loc de furcă şi cumpănă, un simplu „căuş" („vas făcut dintr'un lemn scobit") înţepenit într'o coadă lungă, de care omul îl ţine când e vorba să-l bage în fântână ca să scoată apa.

128. **vin' de mă sleeşte** = vin de mă curăţeşte de „noroiu" [„nomol"; „glod" (*mold.*). „mocirlă"]; vino de-mi curăţă izvoarele „potmolite" („astupate").

129. **cuptor** = cuptior (*mold.*). In Muntenia e o mică alcătuire de cărămizi şi lipită cu pământ, care slujeşte la coacerea pâinii. Cuptorul are o gaură mare pe care se vâră vreascuri, paie care arzând trebue „să-l încălzească („să-l încingă"), iar deasupra, o deschizătură mică pe care iese fumul. Deoparte şi de alta gura este apărată de doi mici pereţi numiţi „cotloane". Cuptorul de obiceiu se face în curte în vreme de vară, şi se află aşezat pe o vatră de cărămizi mai mult sau mai puţin înalte.

130. **de mă lipeşte** = de mă unge cu «muruială», („pământ galben subţiat cu apă").

131. **azimă**=pâine fără „aluat" („alăutel"; „drojdii"); pâine („nedospită"; „*nefermentată*").

132. **şi-şi caută de drum** = şi-şi vede de drum; şi pleacă înainte fără „să se îngrijească“ [„să se sinchisească“ (*prov.*)].

133. **oţel** = E un fel de *metal* care se pregăteşte încălzind foarte tare fier amestecat cu cărbune. Oţelul are o coloare cenuşie strălucitoare.

134. **vitregă** = Vezi No. 121.

135. **să deretece** = să scuture şi să aşeze lucrurile în casă; să curăţească odăile.

136. **nevăstuici** = *Animale* mici *carnivore* foarte sprintene ce se hrănesc cu şoareci; dacă se prăsesc prin sate, pustiesc coteţele cu găini. Ele muşcă şi vitele, şi se crede că sunt veninoase.

137. **ciuhurezi**=bufniţe; cucuvele *(pl.* dela „cucuveà“); cucuvăi *(pl.* dela „cucuvae“).

138. **năpârci**=vipere. Sânt şerpi cu trupul scurt, tărtit, fără coadă şi foarte veninoşi. Poporul vede în năpârcă chipul răutăţii celei mai înverşunate; el numeşte pe oamenii cei răi: „pui de năpârcă“.

139. **guşteri** = Şopârle mari verzi, pe care poporul le crede, deşi nu sunt, veninoase.

140. **au fost căutaţi** = au fost îngrijiţi; a văzut de ei.

141. **fă bine** = *Expresie populară* mai puţin cuviincioasă decât „te rog“ sau „mă rog“.

142. **tronuri** = lăzi cu pereţii nu vopsiţi, ci „săpaţi“ *(„sculptaţi“)* cu fel de fel de „chipuri“ *(„figuri“)*.

143. **simbria** = preţul slugăriei; dreptul ce se cuvine unui servitor pentrucă slujeşte.

144. **d'alea frumoasele** *(munt.)*=de cele mai frumoase.

145. **necioplită** = ne netezită cu barda, cu cuţitoaia sau cu „rindeaua“ („gealăul“).

146. **du-te cu Dumnezeu** = du-te cu bine.

147. **zdrobit la inimă** = cu sufletul zdrobit; mâhnit „peste măsură“; („nevoie mare“); îndurerat.

148. **mărgăritare** = podoabe preţioase făcute dintr'o *materie* „pe care o *secretează*“ („care se scurge din“) nişte scoici de mare, şi care se întăreşte în lăuntrul lor. Ele sunt rotunde şi au o culoare albă strălucitoare, dar foarte frumoasă şi blândă la vedere.

149. **nestimate** = prețioase.

150. **ii** = cămăși țărănești pentru fete și femei, cusute cu flori de arniciu în deosebite culori și cu „fluturi“ („fluturei“).

151. **fluturi (fluturei de aur)** = niște plăcuțe poleite cu aur, subțiri, rotunde și găurite la mijloc, ce se cos pe cămășile țărănești.

152. **catrințe** = fote; pestelci. Catrință = haină femeiască alcătuită din două șorțuri (sau dintr'unul singur mai lat) de lână, frumos cusute în flori de deosebite „fețe“ *(„culori“)*.

153. **îi creșteà inima de bucurie** = nu mai puteà de bucurie; se bucurà foarte mult.

154. **fie-sa** *(pop.)* = fiica-sa.

155. **am mâncat laur** *(pop.)* = am înnebunit. Cel ce mănâncă semințe de laur (e vorba de „laurul porcesc“ nu de *laurul* sau *dafinul*, cu care se încununau în vechime vitejii și *poeții)* începe să aiureze și, dacă mănâncă prea mult, înnebunește și moare otrăvit.

156. **p'în tine** *(pop.)* = prin tine.

157. **lighioanele** = lighionile; dihăniile; dobitoacele necurate. *Animale* vrăjmașe omului și cu chipuri înfricoșate și neobișnuite. „Lighioaie-lighioi“ = pasări de curte.

158. **s'au opărit** = s'au fript cu apă sau bucate fierbinți.

159. **arababura** = talmeș-balmeș; balamiș-bâlmuș *(prov.)*; alandala; una peste alta; fără nici o rânduceală.

160. **nițeluș** *(prov.)* = nițel; o leacă *(mold.)*.

161. **cu jind** = cu multă poftă; făcând zâmbre *(pop.)*.

162. **arșița** = căldura arzătoare a soarelui.

163. **obidită de oboseală** = doborîtă de neodihnă.

13. Mercur și pădurarul

164. **Mercur** = Mercurius; Hermes sau Ermes, *zeul comerțului* („negustorici“) și al hoților, la Romani; *„mesagerul“ („curierul“*; „trimisul“; „solul“) *zeilor* și *zeul comerțului* și al șireteniei, la Grecii cei vechi.

165. **înduioșindu-se** = fiindu-i milă.

166. **dete în dar** = dărui.

167. **chezășia** = *garanția*; ceeace dă *siguranță* unei făgăduieli.

14. Satură-te de cireșe

168. **ziua miaza mare** (*mold.*) = ziua nămiaza mare (*munt.*); în ziua mare; pe la namiezi (*munt.*); pe la amiază.

169. **moș** (*mold.*) = unchiu (fratele mamei sau tatălui).

170. **se coceà-pălià** = se pârguià; „dedeà“ („da“) în copt.

171. **Duminica mare** = Sărbătoarea tutulor sfinților, care cade de obiceiu pe la sfârșitul lui Mai, la 50 de zile după Paști.

172. **mă chitesc** (*mold.*) = mă gândesc „să 'nemeresc bine“ („să-mi iasă bine planul“).

173. **cum s'o dau** = cum s'o iau; cum să încep; cum să fac.

174. **sub cetate** = E vorba de cetatea Neamțului. (I se va căutà locul pe hartă).

175. **chiuă** (*prov.*) = piuă. Un fel de moară ale cărei roate pun în mișcare niște ciocane groase de lemn, care bat în țesăturile de „dimie“ („de lână“) ca să scoată din ele sau să lipească de firele țesăturii, perii cei lungi. Astfel „dimia“ ajunge „postav“.

176. **Condreni** = Sat în județul Neamț, lângă cetatea Neamțului.

177. **sumani** (*mold.*) = postav. Suman = haină scurtă cu mânecele largi; ghebă (*munt.*); zeghe.

178. **dinioarea** (*mold.*) = adineaurea; adineauri; acum.

179. **băiet** (*mold.*) = băiat.

180. **cu chip că mă duc** = făcându-mă că mă duc.

181. **mă șupuresc** = mă strecor; trec pe ici — pe dincolo, pândind cu urechea; mă furișez încet, să nu fiu văzut.

182. **a cărăbăni la cireșe** = „a băgà“, („a asvârlì“; „a vârì“) cu zor și fără socoteală cireși.

183. **jordie** = beldie; prăjină. Un lemn lung și nu prea gros, cu care „se bat“ („se scutură“) poamele, la țară. In Moldova are înțelesul și de „vărguță“ („nueluș㠓) de mânat viței și de bătut copiii, cari nu se astâmpără.

184. **ghiavole** (*prov.*) = diavole! Vorbă de ocară, ce se spune cu deosebire copiilor „sburdalnici“ [„sturlubatici“ (*mold.*);

„neastâmpărați"] care fac fel de fel de fapte pe care numai un „diavol" sprinten și dușman al liniștii oamenilor, le-ar putea face.

185. **ți-i** = îți este.

186. **holbați** = căscați; [boboșați (*prov.*); bolboșați (*prov.*); boldiți, (*prov.*)]; mari.

187. **chitește** (*mold.*) = înnemerește.

188. **a se aburcà** (*mold.*) = a se urcà agățându-se.

189. **măi porcane** = măi porc de câne; măi obraznicule! Mai puțin „tare" (*„violent"*) decât: „măi porcule!" Toate sunt *expresii* „josnice" (*„triviale"*), de care trebue să ne ferim.

190. **te căptușește ea, Mărioara, acuș** (*prov.*) = pune mâna acum „pe tine" („te prinde"; „te'nhață") și-ți trage ea, Mărioara, o sfântă de bătaie.

191. **acuș** (*prov.*) = acum; îndată; numaidecât.

192. **după mine** = (dă fuga) după mine.

193. **eu fuga iepurește** = o croesc de fugă ca iepurele.

194. **o cotigiam** (*mold.*) = fugiam în cotituri; o cotiam; ocoliam când îmi venià bine.

195. **ocolului** = gardului; împrejurimii; țarcului.

196. **hârsita** = răutăcioasa și încăpățânata.

197. **palancă la pământ** = grămadă jos.

198. **prăjină** = e o subîmpărțire a pogonului. Un pogon are 18 prăjini.

199. **îi** (*prov.*) = este; e.

200. **se încâlcește** = se încurcă; se împiedică.

201. **vornicul** (*arh.*) = primarul.

202. **paznicul** = pândarul; omul pus să păzească semănăturile.

203. **pricina** = afacerea; *cazul*; istoria; întâmplarea.

204. **s'a ispăși** = s'o (se va) ispăși; se va cercetà cu *„regulă"* („șart") stricăciunea făcută.

205. **cărpănos** (*pop.*) = nătâng. Aci însă are înțelesul de: sgârcit și mojic = calic (*prov.*).

206. **un puiu de zgârie brânză** (*pop.*) = un „fel" (*„specie"*; *„speță"*), de om sgârcit care „se supără" (*„face caz"*) de

toate „nimicurile“ [„fleacurile“, *(prov.)*] care-l dau de cheltueală.

207. **clempănesc** = flecăresc; vorbesc într'una fără „noimă“ („înțeles“; „dreptate“).

208. **a dat „gloabă“**=a plătit „*amendă*“ („suma, la care judecătorul osândește pe cineva în folosul Statului, drept pedeapsă că a călcat legea“).

209. **ispașă**=*anchetă*; cercetarea stricăciunii la fața locului.

210. **chelfăneală ca aceea**=bătaie „zdravănă“ „strașnică“; „numărul unu“).

211. **de-amù** (*mold.* și *arh.*) = de acum.

212. **ți-ai mâncat lefteria** = ți-ai pierdut „trecerea“ („hatârul“, „crezarea“; „cinstea“); nu mai ai „hatâr“ („trecere“).

213. **spânzuratule** = deșuchiatule; destrămatule; nebunule.

15. Ispita

214. **coșar**=hornar (*mold.*); cel ce mătură „coșurile“; [„hornurile“ (*prov.*); „hugeagurile“ (*prov.*); hogegele“ (*prov.*)] „Coșar“ mai însemnează în Muntenia și „grajd de vite“.

215. **falnică**=frumoasă; măreț și bogat „îmbrăcată“ („*mobilată*“).

216. **aplecarea** = înclinarea; *tendința*; „imboldul“ („pornirea“) ce ne îndeamnă la faptă.

217. **cugetul cel rău**=„gândul“ („judecata“), care îndeamnă la rele.

218. **să râvnim**=să dorim cu sete; să fim însetați după ceva.

219. **chibzuire**=cumpănire; *reflectare*; *deliberare*.

220. **cugetul**=conștiința; gândul (cugetul) lui cel bun.

16. Ariciul și vulpea

221. **sfredeluș** = cercetător neastâmpărat.

222. **dete el târcoale**=se învârti de jur împrejur; îl ocoli de mai multeori de jur împrejur.

223. **o luă papuc la drum** *(idiot.)* = se puse pe cale; o luă la drum.

224. **mergând ce merse** *(idiot.)* = şi după ce merse mai mult timp.

225. **chilipir** = lucru bun şi ieftin de tot.

226. **un creştin al lui Dumnezeu** = un om cum se cade.

227. **te miră ce** = te miri ce; nimica toată; mai nimic; puţin de tot.

228. **ei, ce mai ala-bala?** = spune-mi „ce mai faci“ („cum mai petreci“).

229. **n'o să iasă la vopseà** = n'o s'o scoată la cap; n'o să-i meargă cum trebue; n'o să sfârşască treaba cu bine.

230. **o luă tipa, tipa înainte** = se porni la drum încet încet (cum merge el cu paşi mărunţi).

231. **găman** = lacom grosolan; ce nu se mai satură.

232. **hăltacele** = hartanele; bucăţi mult mai mari decât e trebuincios pentru o îmbucătură.

233. **colţii** = dinţii cei ascuţiţi de delături.

234. **ca de frica morţii** *(idiot.)* = de par'că ar fi murit, dacă nu s'ar fi grăbit să înghiţă mai repede.

235. **cumetrele** = E un *„diminutiv“* (vorba ce arată micşorimea unui lucru) dela „cumătru“. Vulpea îl mângâie cu vorba, după ce-l lăsase nemâncat.

236. **ochise** = băgase de seamă; văzuse.

237. **frunzet** = frunziş cu ramuri.

238. **duhovnicul** = Vânătorul e „asemănat“ *(„comparat“)* cu duhovnicul, adică cu preotul care poate spovedì, pentrucă spovedania se ia cu deosebire celor ce sunt pe patul morţii.

17. Lupul şi cucul

239. **de rău pline** = pline de „rele“ („primejdii“; *„pericole“*; „necazuri“; „nevoi“; „greutăţi“.

240. **aice** *(mold.)* = aici; aci; în aceste locuri.

241. **In Arcadia ferice**

Este locul de trăit = In Arcadia (ţinut în Peloponesul Greciei unde se zicea că oamenii trăesc fericiţi) cea

fericită (unde e pace, liniște și belșug), acolo trebue să se ducă să trăcască cinevà.

242. **aurita vreme** = vremea de aur; timpul fericit în care se credeà că au trăit oamenii la începutul neamului omenesc.

243. **împărățește deplin** = domnește fără s'o «stânjenească» ("împiedice") nimeni; se află pretutindeni; stăpânește peste toate.

244. **năpastele** = „năpăștile" *(prov.)*; belelele *(fam.)*. Munca ce suntem siliți s'o facem, fără să fim datori s'o facem și pedeapsa pe care trebue s'o suferim fără să fim vinovați Se zice „năpaste", *plur.* „năpăști" și „năpastă" *plur.* „năpaste".

245. **nici hămăesc** = nici nu deschid gura să latre. Firește, de aceasta trebuià să se bucure lupul.

18. Spre polul Nord

I

246. **26 Fevruarie** = Această bucată este un *„jurnal" („ziar")*, adică o scriere în care cinevà înseamnă în fiecare zi ce se întâmplă, dacă se întâmplă cevà ce poate interesà. Nansen, care *„a explorat"* („cercetat") *Oceanul-Înghețat Arctic* vrând să ajungă la *Polul Nord* și care s'a apropiat de el mai mult decât oricare altul până atunci (1893), a plecat cu o corabie, înadins făcută să înfrunte ghețurile, numită „Fram", și după ce a călătorit câtevà luni până în dreptul *nordului* Asiei, și-a lăsat tovarășii săi în corabie, și, însoțit numai de unul dintr'înșii, Iohansen, a plecat cu câtevà sănii înhămate cu câini, ca să se apropie, fără nici un alt ajutor, cât mai mult, de *pol*. In această bucată, se vede mai întâiu cu câtă „grijă" *(„prudență")* a *întreprins* el această din urmă îndrăsneață călătorie care pentru cei mai mulți însemnà moartea sigură și cu câtă stăruință și străduință și-a ajuns scopul. El a ținut, atât pe corabie cât și cât a călătorit cu săniile, socoteala de tot ce i s'a întâmplat, le-a scris și a făcut una din cele mai *„instructive"* („pline de învățătură") cărți *„Spre pol"*, pe care or'ce iubitor de fapte mari și vitejești o va citì cu mare plăcere. Călătoria lui a ținut ca trei ani (1893—1896).

247. **Sverdrup** = Tovarășul lui Nansen, care a rămas să conducă corabia „Fram", pe care acesta o părăsià acum.

248. **bagajele** *(neol.)* = lucrurile trebuincioase. Cuvântul *„bagaj"* împrumutat din limba franceză, e urît, dar

e mai puțin urît decât turcescul „calabalâc“ cu care l-am puteà înlocuì.

249. **salve de focuri** *(neol.)* = mai multe împușcături date deodată.

250. **semnalul** *(neol.)* = semnul *„convenit“* („asupra căruia se înțelesese mai dinainte“).

251. **scot urale** *(neol.)* = strigă „ura“. Acì în semn de îmbărbătare și *admirare*.

252. **îi vom mai vedeà** = Nansen se îndoește dacă se va întoarce cu viață din *întreprinderea* lui.

253. **Hansen, Blesing, Henriken, Mogstad** = Alți tovarăși iubiți ai lui Nansen.

254. **skii** = Un fel de *patine* lungi de lemn care seamănă cu o talpă subțire de sanie și pe care se poate lunecà foarte ușor pe zăpadă.

255. **bloc**=bolovan foarte mare și *„massiv“* („plin“)

256. **ieri eram la 83° 47′, azi trebue să fim la 83° 30′**= Arcul de pe pământ la *ecuator* până la *pol* se împarte în 90 de părți numite *grade;* gradul se împarte în 60 de părți numite *minute.* La *ecuator* avem 0°, adică zero *grade*, iar la *pol* 90°, adică 90 *grade. Gradele* se însemnează, precum se vede cu un mic 0 pus la dreapta sus a numărului ce arată *gradele*; *minutele* se însemnează cu un fel de *virgulă* pusă la dreapta sus a numărului ce arată *minutele.* Numerele de mai sus se citesc dar 83 *grade* și 47 *minute*, și 83 *grade* și 30 de *minute.* Precum se vede, corabia într'o zi, în loc să meargă spre *pol*, dăduse înapoi cu 17′.

257. **mile** *(neol.)* = *Mila* este o *unitate* de măsură ce se deosebește dela țară la țară. Mila Romanilor erà de 1472 m.; mila *marină* (cu care se măsoară depărtările pe apă, și de care *probabil* e vorba acì) e de 1852 de metri.

258. **„Fram“** = Vezi nota No. 246.

259. **punciu** *(neol.)* = Este un cuvânt englezesc (*„punch“*, citește: *„ponci“*) care însemnează un fel de băutură de ceaiu cu *„rom“* („un fel de rachiu tare“) în care se pune zahăr ars cu ajutorul *romului* și care, băută, încălzește foarte repede tot trupul.

260. **banchizei** *(neol.)* = Un mare sloiu de ghiață cu o mare *suprafață* care călătorește foarte încet pe mările înghețate.

261. **catargului** = Catarg se numește stâlpul pe care se

întind pânzele unui vas. Aci e vorba de cel mai înalt şi mai mare catarg.

262. **lampa cu arc** = lampa *electrică*.

263. **masalale** = *torţe*; facle.

264. **focuri bengale** *(neol.)* = Sunt nişte focuri de deosebite culori, ce se produc prin aprinderea unei *substanţe* care arde repede şi fără primejdie de „*incendiu*“ („foc“).

265. **floele** *(neol.)* = Se numesc astfel nişte movile de ghiaţă „scorojită“ („cu faţa neregulată ca nişte băşici sparte“).

266. **favoare** *(neol.)* = ceva ce se dă cu un fel de părtinire; un dar *nemeritat*.

267. **Iohansen** = Tovarăşul pe care Nansen l-a avut în călătoria sa singuratică spre *pol*.

268. **istoviţi** = sleiţi de putere; grozav de obosiţi.

269. **bagajele** = Vezi No. 248.

270. **84° Lat. N.** = *84 grade latitudine nordică*. *Distanţa* dela *ecuator* la *pol* care, cum am văzut, e de 90°, se numeşte *latitudine*; se numeşte *latitudine „nordică“* fiindcă e vorba de o *distanţă* dela *ecuator* spre *polul nord*. Precum se vede, în lipsa lui Nansen, „Framul“ înaintase către *nord* cu 13′.

271. **a prezidà** = a cârmui; a vedeà ca un fapt făcut de o adunare de oameni să se petreacă după cuviinţă.

272. **se scorojeşte** = se fac sbârcituri mărunte ca nişte băşici sparte.

273. **prin şiruri de movile datorite apăsării** = Sloiurile, apăsându-se unele într'altele, îşi ridică mărginile făcând un fel de „movile“ („*floe*“).

274. **şi** = *dejà*. Vezi No. 57.

275. **dejun** *(neol.)* = mâncarea dela amiază; mancarea („dela prânz“); prânzul.

276. **caravane** *(neol.)* = Caravana este o ceată de călători pe cămile încărcate cu mărfuri.

II.

277. **30 Iulie**=Plecaţi dela Februarie, Nansen şi Iohansen mersese până acum pe ghiaţă 5 luni de zile, şi-şi închipuiau că vor găsì repede uscatul, ceeace nu s'a întâmplat decât peste aproape o lună de zile de mers chinuitor.

278. **reumatism** *(neol.)*=boală ale cărei dureri provin din pricina *„egrasiei“* („umezelei“) ce pătrunde la oase.

279. **31 Iulie** = Nansen arată data în care se întâmplă cele ce ne povestește.

280. **calacelor** *(neol.)* = „luntri“ („caice“) de piele.

281. **cocele** *(neol.)* = părțile *unghiulare* ale *caiacelor*.

282. **betegit**=betejit *(prov.)*; cu „membrele“ („mâinile și picioarele“) vătămate.

283. **culme**=„punctul cel mai înalt“ („vârful“; „punctul *culminant*“) al unui lucru fie *material*, fie *moral*. Ex. Culmea unui deal; culmea unei bucurii, nefericiri.

284. **muete Rosse** = E vorba de un fel de pescăruș de mare, ce trăește pe marginele *Oceanului* Înghețat de miază-noapte.

285. **curentul** *(neol.)* = E vorba de *curenții* (cursurile de apă) ce se găsesc în Oceane și mări. Cel mai mare *curent* este *Gulfstream* care plecând din *golful* Mexic aduce apa caldă din acele locuri pe țărmii de *nord-vest* ai Europei și le îndulcește *clima*.

286. **ghiață tânără** = E vorba de ghiața care s'a făcut de curând și care împiedică și „plutirea“ *(„navigațiunea“)* și nu e nici destul de vârtoasă ca să se poată trece peste ea.

287. **țelul** = scopul; ținta: ceeace ai în gând să faci.

288. **muncă „herculeană“** *(neol.)*=muncă „năprasnică“; („mare de tot“; „uriașă“). Hercule sau, pe grecește, Heracle, e un *erou* vestit pentru cele 12 neasemănate fapte mari ce se zice că a făcut în vremile străvechi. Intre aceste fapte, una din cele mai însemnate este uciderea faimoasei *„hidre“* („balaur“) cu șapte capete dela Lerna, căreia, cum i se tăia capul, îi creștea altul la loc.

289. **munți rusești** = Se înțelege sub acest nume o alcătuire *artificială* de suișuri și scoborîșuri așà făcută, că un mic *vagon*, pornind pe șinele așezate peste ele dela un coborîș, poate străbate toate suișurile și scoborîșurile celelalte fără să mai fie împins de cinevà, așà că se pare că merge singur. Firește, acì Nansen vorbind de „munți rusești“ nu se gândește chiar la acest joc, ci numai la *neregularitatea* suișurilor și scoborîșurilor de ghiață pe care le întâlnià în calea sa.

290. **namilă** = cevà „foarte mare“ *(„colosal“)*.

291. **Suggen** = E vorba de unul din câinii ce trăgeau la sanie.

202. **partidă de box** *(neol.)* = Luptă între doi oameni cari au pumnii înarmaţi cu arma numită *box*, (un şir de patru-cinci inele lipite, având fiecare pe părţile dinafară câte un dinte).

203. **aventură** *(neol.)* = întâmplare neaşteptată.

204. **dramatică** *(neol.)* = plină de primejdii, care ne îngrozeşte.

205. **hummock** = Cuvânt *norvegian* cu care se numesc un fel de dealuri de ghiaţă.

206. **gheţarii** = Se numesc „gheţari" un fel de râuri de ghiaţă şi zăpadă ce alunecă pe coasta unor munţi acoperiţi totdeauna de zăpadă. Gheţari se găsesc în Alpi; se găsiau, în vremuri străvechi, şi în Carpaţii noştri.

207. **desamăgiri** = *deziluzii*; „nădejdi" *(„speranţe")* neîmplinite.

208. **strădanie** = muncă grea.

209. **plantigrade** *(neol.)* = *Plantigrade* se numesc *animalele „carnivore"* („ce se hrănesc cu carne", de ex. leul, tigrul, pisica, câinele, lupul, ursul") — care calcă cu toată talpa piciorului pe pământ.

210. **clasice** = privitoare la Romanii şi Grecii din vechime.

211. **cei zece mii** = E vorba de cei zece mii de Greci, cari au ajutat pe Ciru cel tânăr, în contra fratelui său Artaxerxe, regele Perşilor şi cari, după învingerea lui Ciru (401 a. Chr.), au rătăcit multă vreme *conduşi* de Xenofonte şi au pătimit multe necazuri până ce au ajuns la mare — la Marea Neagră, de unde puteau să ajungă uşor în ţara lor.

212. **Xenofonte** = E un însemnat istoric grec (445—355 a. Chr.) care a luat parte la *expediţiunea* celor zece mii şi a povestit-o frumos în cartea sa „Anabasis".

19. Prietenul meu Dumitraşcu

213. **sidef**=*substanţa* care „scliipeşte" („face apă") şi care e *produsă* de unele scoici de mare.

214 **domolit** = îmblânzit; *domesticit.*

21. Traian

305. **Adoptiv** = de suflet.

306. **Nerva** = Impărat *roman* care a urmat după Domiţian la anul 96 d. Hr., a domnit înţelepţeşte doi ani, şi *adoptă* ca fiu, să-i urmeze la impărăţie, pe Traian.

307. **Sevila** = Oraş care există şi astăzi; e pe Guadalquivir, în *sudul* Spaniei.

308. **se latinizase** = *se romanizase;* se făcuse *latini* (ca şi Romanii din Italia, luând limba, obiceiurile, legile şi credinţa Romanilor).

309. **legiunile** = Cum am zice noi azi: *„regimentele"*.

310. **fortăreţe** = cetăţi; întăriturí „statornice" *(permanente"); forturi, citadele.*

311. **pompă** *(neol.)* = slăvire *„publică"* [„obştească" *(arch.)*]; sărbătoarea de „laudă" („slavă"; *„glorificare").*

312. **credeà în virtute şi dispreţuià calomnia** = credeà că oamenii pot fi într'adevăr buni şi nu urà pe cei ce „bârfiau" „vorbiau de rău"; *„calomniau")* pe alţii.

313. **delatorii** *(neol.)*=pârîşii; *denunţătorii.* „Delatorii" erau niste oameni cari aveau meseria de a *spionà* faptele *publice* şi *private* ale cetăţenilor şi de a-i *denunţà*, ca să-şi primească pedeapsa. De cele mai multe ori, ei însă, pârau oameni nevinovaţi de care împăraţii *tirani* voiau să scape şi căutau doar un *pretext* („cuvânt lipsit de temeiu") pentru ca să-şi ajungă scopul.

314. **justiţia** *(neol.)*=*magistratura;* oamenii dreptăţii; dregătorii *(arh.)* meniţi să facă dreptate între cetăţeni; judecătorii.

315. **magistraţi** *(neol.)* = judecători.

316. **impozitelor** *(neol.)* = birurilor.

317. **provinciile** = Se numiau *„provincii"* toate-ţările ce alcătuiau *imperiul* roman, afară de Italia.

318. **monumente** *(neol.)*=clădiri *(temple, arcuri de triumf, columne)* menite să păstreze pentru urmaşi amintirea faptelor mari trecute.

319. **părinte al patriei** = (pe latineşte): *„Pater Patriae"*. Un nume care se da împăraţilor *romani*, în anumite prilejuri ca semn de mulţumire din partea poporului, dar de care foarte puţini dintre ei erau vrednici.

320. **Senatul** = Adunarea celor mai de seamă, prin naştere şi avere, dintre cetăţeni Romani.

321. **Poporul** = *plebeii*. Cetăţenii Romani cari nu erau nici *patrici (nobili)*; nici „*călari*“ (*„călăreţi“*).

322. **Plutarh** = Istoric (50—140 d. Hr.) care a scris în greceşte viaţa oamenilor mari ai *„anticităţii“* („vremii vechi“).

323. **Pliniu cel tânăr** = Nepotul şi fiul adoptiv al marelui *naturalist latin*, Pliniu cel bătrân, care a perit în an. 79 d. Hr. în groaznica *erupţiune* a Vezuvului. A trăit între anii 62—113 d. Hr. şi a scris *„Panegiricul“* („Lauda“) lui Traian, precum şi scrisori frumoase.

324. **Apolodor din Damasc** = Mare *arhitect* al *anticităţii*. Născut la 61 d. Hr., a făcut podul lui Traian de peste Dunăre, a ridicat *coloana* lui Traian din Roma şi alte *monumente*. Impăratul Adrian l-a ucis în 130 d. Hr. şi i-a dărâmat podul de peste Dunăre, fiindcă Apolodor îl vorbise de rău.

325. **băştinaşi** = *autohtoni; originari;* cari ştiu că şi-au *„origina“* („începutul“) pe locurile în care se găsesc.

326. **forul lui Traian** = O piaţă făcută de Traian unde se puteau adună cetăţenii să se plimbe sau să vorbească despre afacerile lor sau ale *statului*.

327. **Columna lui Traian** = E un „stâlp“ *(„columnă“; „coloană“)* foarte înalt şi gros, ce se poate vedeà şi azi la Roma, şi pe care Traian a pus să se sape *„scenele“* („întâmplările“) mai însemnate din războiul lui cu Dacii. Aceste *scene* sunt aşezate *„în spirală“* („dejur împrejur şi legându-se unele de altele“) de jos până în vârful stâlpului; iar de-asupra lui, atunci, se aşezase *statua* lui Traian. Astăzi în locul ei, se află *statua* Sfântului Petru.

328. **scenele** *(neol.)* = priveliştele faptelor; faptele întâmplate.

329. **Monumentul dela Adam Clisi** = Este *ruina* unei mari clădiri rotunde de piatră, cu multe pietre *„sculptate“* („săpate“). Temeliile şi o parte din acest *monument* a fost desgropate în cei din urmă douăzeci de ani, de *profesorul* Tocilescu, care a şi căutat să arate că ea se datoreşte lui Traian.

330. **mai bun** = Impăratul August fusese cel mai fericit dintre toţi împăraţii; dar „mai bun“ decât Traian nu fusese nimeni.

22. Ţara nouă

331. **nu clintesc** = nu se urnesc (nu se mişcă) din loc.

332. **voinicii cei cu peri cărunţi** = „voinicii“ („bărbaţii

puternici") „cari au cărunțit" („cărora le-au ieșit peri albi" luptându-se pentru țară. In loc de „cu peri cărunți", ací a fi fost mai bine să zică „cu peri încărunțiți".

333. **mormane** *(prov.)* = grămezi; movili.

334. **s'au îngropat** = S'a pus *forma pluralului* după înțeles, căci e vorba de „multe" oștiri; altminteri ar fi trebuit *singularul*, deoarece *subiectul* „mulțime", după *formă* e la *singular*, iar *verbul* trebue să *se acorde* cu *subiectul* în număr.

335. **ne-au cercat** = ne-au bântuit [ca să ne facă „robi" („*sclavi*")]; au năvălit asupra noastră.

23. Cântecul lui Ștefan

336. **Domn** = pentru Domnul.

337. **seamăn** = asemănare.

338. **oardele** = cetele mari, multe și *„nedisciplinate" („neregulate")* de Tătari înarmați. „Ordiile" = „oștile" [«armiile» *(arh.)*] fără căpătâiu; *urdii (pop.)*.

339. **cetele** = oștile mai „cu rânduială", mai *„regulate" („disciplinate")* decât oardele.

340. **în fuga mare** = „de a 'n fuga" („în repezeală"; „cu iuțeală"; „cu nepus în masă" *(prov.)*.

341. **pe smei călare** = Ștefan călare pe cai străsnici ca smeii.

342. **și-i scutește de 'ngropare** = ucizându-i, îi lasă pe câmp, să nu mai aibă trebuință de înmormântare.

343. **spor nu are** = n'ajunge la nimic; nu „propășește" *(„progresează")* de loc; nimic nu izbutește; zadarnic cearcă să cuprindă țara.

24. Movila lui Burcel

344. **și cu aur o 'nveliă** = Soarele răspândia razele sale strălucitoare, și lumea se părea scăldată în aur; lumea părea poleită de razele vesele ale soarelui auriu.

345. **mări** *(arh.)* = mare. Vorbă *arhaică (arhaism)* ce se găsește des în *poeziile populare*. Această vorbă par'că

ne deşteaptă mintea să ascultăm şi mai cu luare aminte cele ce urmează.

346. **scara curţii lui** = Ştefan cel Mare aveà „palate“ („case domneşti“; „curţi“) şi la Vasluiu.

347. **Vasluiu** = Se va arătà pe hartă Vasluiul şi depărtarea lui de Suceava, adevărata capitală a Moldovei pe atunci.

348. **răsună** *(pop.)* = răsunau. In *poeziile populare, forma persoanei III plurale a imperfectului* e ca cea de-a III-a *singulară.*

349. **steagurile-i se 'nchinà** (u) = steagurile se plecau în semn de supunere.

350. **hăi** = *Interjecţie* cu care plugarii mânà boii.

351. **ho** = *Interjecţie* cu care plugarii opresc boii pe loc sau îi opresc dintr'o mişcare începută şi îi îndeamnă să facă altà mişcare.

352. **ţa** *(mold.)* = ţală *(mold.)*; cea *(munt.) Interjecţie* cu care plugarul îndeamnă pe un bou s'o ia la dreapta; opusà lui hăis *(munt.)* sau hoisa *(mold.)*, cu care îndeamnă boii să „cârmească“ *[„cârnească“]* la stânga.

353. **Bourean** = nume de bou. Alte nume de boi: Miercan, Joian, Sâmbotin, Cudalbu, Oacheş, Plăvan.

354. **ţapşan** = podiş; loc „şes“ („oblu“) pe un deal sau movilă; poianà; pajişte.

355. **auzit-aţi, auzit** = *Repetiţie* de cuvinte, ce se găseşte des în *poeziile populare.* E o *expresie poetică arhaică.*

356. **panţiri** = ostaşi cu „platoşă“ („haină de zale“; „za“; *„cuirasă“*). „Panzer“ (citeşte „panţer“) nemţeşte: platoşă.

357. **arând în silă** = arând cu greutate şi cu necaz. (Burcel n'aveà decât un bou la plug).

358. **cei** *(mold).* = acei.

359. **îl ferecà** (u) = îl legau; îl puneau în fiare.

360. **cu drept** = drept; adevărul.

361. **ghioagă** = bâtă mare; măciucă; ciomag foarte gros la un căpătâiu unde are cuie de oţel de jur împrejur; baltag *(arh.).*

362. **nestrujită** = necioplită; curăţită doar cu barda; cioturoasă; plină de noduri.

363. **piroane** = cuie mari groase şi ascuţite.

364. **proaşcă** = tumbă; dare peste cap; împrăştiere în toate părţile. Făceam proaşcă prin duşmani = îi împrăştiam în toate părţile.

365. **am mai stricat** = i-am mai „cotonogit“ *(pop.)* („sluţit“; „făcut din om neom“; „betegit“); „multor păgâni le-am rupt oasele“; („le-am sfărâmat mădularele“); mulţi păgâni am mai ucis.

366. **sfărămat** = fărămat; fărmat *(prov.)*; sdrobit; [„pisat“ *(pop.)*] făcut fărâmele.

367. **Litfeni** *(arh.)* = Lehi; Leahi; Lahi; Leşi; Poleci; Poleaci; *Poloni; Polonezi.* Toate sunt *arhaisme*, afară de cele două din urmă care, precum se arată şi prin felul literei, sunt *neologisme.*

368. **în foc** = în luptă; în bătălie; în răsboiu.

369. **Răsboieni** = I se va arătà locul pe hartă.

370. **de o sabie** = izbit de sabie.

371. **prinsei** = luai pradă: luai cu luptă (precum şi Tătarii luau dela noi, când veniau după pradă).

372. **răzăşie** = *proprietate*; moşie ohavnică *(arh.)*; pământ dăruit sau cumpărat pe veci; moşie de veci; moşie.

373. **hotară** = *(pop.* şi *arh.)* hotare.

374. **c'a intrat „sabia“ în ţară** = că au năvălit „oşti vrăjmaşe“ în ţară.

25. Povestea unei mame

375. **până ce-i ieşi în cale Întunericul** = până ce se întâlni cu Intunericul. Intunericul aci este o fiinţă închipuită, care *„personifică“*; („înfăţişează“; *„reprezintă“*; *„simbolizează“*) „noaptea cea neagră“ („besna“).

376. **tu ţi-alintai** = tu-ţi „mângâiai“ [„mădăriai“; „râsgâiai“ (amândouă *pop.* şi *fam.)*].

377. **se înduioşă** = fu cuprins de milă; i se îmmuiă inima de *„compătimire“* („milă“); i se făcù milă.

378. **matca** = albia; locul lăsat în jos pe unde curge apa unui râu. Matca = regina albinelor. Aci nu e vorba de acest din urmă înţeles. Două cuvinte cu aceeaşi formă se numesc *omonime.*

379. **prăpăstios** = râpos: stâncos şi prăvălatic; loc pe care cevà se poate „prăvăli“ („rostogoli“) uşor.

380. **fără zăbavă** = fără întârziere; numai decât; îndată; pe loc.

381. **unde hălăduià** = unde-şi aveà locuinţa; unde trăià.

382. **pajişte** = întindere de câmp înverzit sau înflorit; tapşan. Când se află în mijlocul unei păduri, pajiştea se numeşte „poiană“.

383. **Inima sa de mamă o făcù de merse** = Ea, care-şi iubea atât de mult copila, nemerì drept...

384. **Fântâna norocului** = Fântâna, unde cinevà vede „viitorul“ („norocul“; „soarta“) oamenilor. Credinţă *populară*.

385. **soarta** = ursita; scrisul; *destinul*. Bucuriile şi suferinţele, pe care cinevà trebue să le întâlnească în viaţă.

386. **prăpădită** = moartă de „osteneală“ („oboseală“; „suferinţă“); slăbită.

26. Mama lui Ştefan

387. **castel** *(neol.)* = clădire mare şi întărită cu ziduri groase şi cu turnuri; palat întărit; cetate. De obiceiu, *castelele* se zidiau pe dealuri şi pe stânci înnalte, greu de suit, ca să fie uşor de apărat de năvala vrăjmaşilor.

388. **cură** *(prov.)* = curge.

389. **în poale** = pe la piciorul stâncii.

390. **rumenă** = roşie (de viaţă tânără). „Rumenă“ e peliţa obrazului, a poamelor coapte, etc.

391. **suavă** *(neol.)* = şi fragedă şi foarte plăcută; la vedere, „gingaşă“ *(„delicată“)* şi dulce.

392. **Doamna Soacră** = Mama lui Ştefan cel Mare: soacra Domniţei lui.

393. **orologiu** *(neol.)* = ceasornic de perete; ornic *(arh.)* mare. *Orologiul*, de care este vorba acì, este aşezat în turn.

394. **noaptea jumătate** = jumătatea nopţii; 12 ceasuri noaptea.

395. **mă 'nconjor** = *Forma corectă e:* mă înconjoară.

396. **Doamna Mare** = Doamna cea bătrână; Doamna Soacră; muma lui Ştefan cel Mare; soacra Domniţei.

397. **ce zici tu, străine?** = Deşi muma lui Ştefan ştie bine că acela, care cere să intre în cetate, este chiar Ştefan, fiul său, totuş ea îi vorbeşte ca unui străin.

398. **Braţul său prin taberi mii de morţi împarte** = Răsbind în taberile vrăjmaşe, el, cu braţul său, „dă moartea" („ucide"; „doboară") mii de duşmani.

399. **De eşti tu acela, nu-ţi sunt mamă eu** = Dacă tu eşti în adevăr Ştefan, „eu nu mai vreau să ştiu de tine"; („nu mai vreau să-ţi fiu mamă"; *„te reneg"*).

400. **Insă dacă cerul vrând să'ngreueze**
Anii vieţii mele şi să-i întristeze,
Nobilul său suflet astfel l-a schimbat = Insă dacă Dumnezeu, ca să-mi amărască bătrâneţea, a făcut ca copilul meu să nu mai fie viteazul de mai înainte;— dar dacă Dumnezeu vrea să mă amărască, făcând ca fiul meu să fugă dinaintea vrăjmaşilor...

401. **mormântu'** = mormântul. In *poezie se admite „eliziunea"* („lepădarea"; *„elidarea") articolului „l"*, înaintea unui cuvânt ce începe cu *vocală*.

402. **Şi-ţi va fi mormântu 'ncoronat cu flori** = Dacă mori luptând pentru Patrie, poporul te va cinsti, aducându-ţi flori la mormânt.

27. Cetatea Neamţului

403. **Cetăţuie** = Aşà se zice în vorbirea obişnuită „Cetăţii Neamţului".

404. **neclintit** = liniştit, de par'că nimic nu se „mişcă" („se clinteşte") din loc.

405. **vârtelniţe** = Vârtelniţa este o unealtă cu ajutorul căreia femeile la ţară trag firul din „scularile" *(„pachetele"*; „jurubiţele") de bumbac, pe ţevi. Sgomotul vârtelniţelor arată că în partea locului femeile ţes foarte mult.

406. **curioşi** *(neol.)* = doritori să vază, să cerceteze, să afle.

407. **stăvilarele** = Stăvilarul e alcătuit din mai multe scânduri, par'că ar fi o lopată mare, având drept coadă un drug cu găuri. Cu ajutorul lui se opreşte sau se lasă să treacă apa la moară. Când stăvilarul e lăsat, apa nu trece la moară.

408. **lăptocul**=E o alcătuire de scânduri care îndreptează apa către stăvilar. Când stăvilarul e ridicat, lăptocul n'are apă multă; când e lăsat, lăptocul e umplut de apă.

409. **creţurile**=încreţiturile; micile ridicături şi scoborîturi de pământ sau piatră.

410. **măgura**=un deal mare ce are *forma* unei movile; movilă mare şi *naturală*.

411. **drumeag** (*prov.*) = *drumeac;* drum neumblat; drum mic.

412. **şuvoiu** = *torent;* pârâu năvalnic; apă de munte ce curge repede şi sgomotos, când plouă pe munte.

413. **moluzului** (*prov.*) = molos; moloz; rămăşiţe din dărâmăturile zidurilor.

414. **pe care vremea l-a clădit de-asupra**=care cu timpul s'a adunat şi s'a aşezat de-asupra ruinelor.

415. **ochianu'** (*pop.*) = ochianul; *binoclul*; *lorneta; luneta; telescopul.* Deşi aceste *instrumente optice* sunt foarte deosebite unele de altele, omul din popor le zice la toate „ochian".

416. **hăt (departe)** (*prov.*) = hei..... (departe); de tot; mult.

417. **Ozanei** = Ozana e un râu ce trece pe la poalele Cetăţii Neamţului şi prin Humuleşti, satul în care s'a născut scriitorul *poporan* Ioan Creangă, şi care se varsă în Moldova.

418. **Nemţişorului** = Alt râu.

419. **badea** (*mold.*) = nenea; neica; nea (*munt.*).

420. **aci au scăpat din „plisc" stăncile** (*cireşi*) = aci „stăncile" [„ştăncuţele" = (*un fel* de ciori mici)] au scăpat din „cioc" jos cireşi.

421. **ciutura** = găleata.

422. **hrubă** = tainiţă; groapă mare ce se întinde pe supt pământ.

423. **Oglinzi** = *O localitate renumită* pentru băile ei.

424. **nu mai sunt la modă** = nu se mai potrivesc cu gustul zilei; nu mai plac oamenilor de astăzi.

425. **besmetic** = zăpăcit; fără rost.

426. **şipote** = izvoare mici.

427. **isprăvnicie** = Noi am zice astăzi: *prefectură*. Dar isprăvnicia era, şi *prefectură*, şi *tribunal* în acelaş timp.

428. **scăpătă** = se scoboră.

429. **iz** = miros slab (ce se simte la ţară în aer în anume *momente* ale zilei şi nu ştii de unde vine).

28. Daniil Sihastru

430. **râpă stearpă**=râpă „lipsită de iarbă şi copaci“ („pietroasă“; „stâncoasă“).

431. **sihastru** = schimnic; schivnic (*prov.*); călugăr singuratic; pustnic; pusnic (*pop.*). Om care trăeşte departe de oameni şi se hrăneşte numai cu ceeace găseşte.

432. **cu vărsarea serii**=cu „revărsarea“ („venirea“; „căderea“) serii; pe înserate.

433. **Ştefan al Moldovei** = Ştefan, Domnul Moldovei.

434. **d'astăzi** = de-astăzi înainte.

435. **paloşul** (*arh.*) = pală (*arh.*); sabie lată şi scurtă cu două tăiuşuri.

436. **nu ai pe-acela** = nu ai dreptul acela.

437. **sceptrul** (*neol.*) = buzduganul (*arh.*); topuzul (*arh.*) (semnul Domniei); Domnia.

438. **Dacă mâna-ţi slabă sceptrul ţi-o apasă** = dacă tu eşti slab şi nu poţi să fii Domn; dacă grijele Domniei sunt mai mari decât puterea ta...

439. **„supus“ lăudat** = „om din popor“ care-şi face datoria; „poporean“ (*arh.*) („*cetăţean*“) „cum se cade“ („vrednic de laudă“; „de treabă“).

440. **Domn şi atârnat** = Domn peste ţară, dar *dependent*“ („atârnat“) de puterea unui Domn mai mare din altă ţară.

29. Moartea lui Ştefan

441. — **7012** = 7012—5508 = 1504. „Vechii noştri istorici“ („*cronicarii*“) înnumărau anii începând cu facerea lumii, care ar fi fost după Biblie, 5508 ani înainte de Hr. Ca să aflăm data dela Hristos trebue să scădem acest număr din anii daţi de dânşii.

442. **slab de ani** (*arh.*) = slab din pricina bătrâneţelor.

443. **în (patruzeci şi şapte)** (*arh.*) = de patruzeci şi şapte).

444. **om, nu mare la stat** (*arh.*) = om cam mărunt; mărunţel.

445. **şi lucrul său ştiă să-l acopere** (*arh.*) = şi ştiă „să-şi tăinuiască“ [să-şi ţină „ascunse“ („*secrete*“)] planurile.

446. **la lucruri de răsboaie** (*arh.*) = în „*afacerile militare*“; („treburile milităreşti“).

447. **meşter** = îndemănatec; cel ce ştie să facă un lucru uşor şi bine.

448. **să nu îndărăpteze** (*arh.*) = să nu dea îndărăt dinaintea primejdiei.

449. **aşijderea** = tot aşà; la fel; tocmai aşà.

450. **pre** (*arh.*) = pe.

451. **cu plângere tuturor locuitorilor** *(arh.)* cu plângerea tuturor locuitorilor; fiind plâns de toţi locuitorii.

452. **cât** (*arh.*) = deoarece; căci; fiindcă.

453. **că s'au scăpat** (*arh.*)=că au scăpat din mână; că au pierdut.

454. **ce** = ci (cu înţeles de „iar“).

455. **nu pentru suflet** = nu din pricina sfinţeniei sufletului său; nu din pricină că erà „evlavios“ *(arh.)* („cucernic“).

456. **carele nimene** *(arh.)* = în care privinţă, nimeni.

457. **nice** *(prov.* şi *arh.)* = nici.

30. Un mic erou.

458. **pe timpul răsboiului pentru liberarea Lombardiei** = Acum 50 de ani Italia erà împărţită în mai multe *state*, unele din ele stăpânite de Austria, altele de Papa, altele neatârnate. Intre 1859 — 1870, după un răsboiu norocos în 1859, în contra Austriei, în care Italienii sunt ajutaţi de Napoleon III,—aceste *state* încep să se unească între dânsele rând pe rând pentru a *formà* o singură ţară, Italia, şi anume sub regele Victor Emanuel, care până la anul 1859 erà numai *regele* Sardiniei şi Piemontului. Cea dintâi ţară care fu unită cu Sardinia şi Piemontul în vederea *unităţii* Italiei, fu Lombardia, care erà în stăpânirea Austriacilor.

459. **pluton** *(neol.)* = E o *„grupă“* („ceată“) de 10—12 *soldați* puși de obicei sub *comanda* unui *sergent* care ține însă numai locul unui *„ofițer“ („sublocotenent“)*. Mai multe *plutoane* fac o *companie comandată* de un *căpitan*, care are de locțiitor pe *locotenent*.

460. **cercetași** = *eclerori*. Cete de ostași ce merg înaintea oștilor și cercetează unde se află vrăjmașul.

461. **avantposturi** *(neol.)* = Citește: „avanposturi“. *Trupele* cele mai înaintate ale unei *armate*. Unii zic și *„anteposturi“*.

462. **frasini** = Frasinul e un copac care are lemnul alb și fără noduri, iar coaja cenușie-galbenă.

463. **tricolor** *(neol.)* = steag cu trei *„culori“* („fețe“). Steagul italienesc are tot trei *culori* ca și cel românesc.

464. **giulgiu**=pânza „de învălit morții“ *(„mortuară“)*; *lințoliu*.

465. **ambulanța** *(neol.)* = Se numește *„ambulanță“* un *serviciu medical* chemat să dea cele dintâi îngrijiri răniților sau bolnavilor. Aci e vorba de *ambulanța „militară“* („ostășească“).

466. **primi onorurile militare** *(neol.)* = *prezintară* armele și *„defilară“* („trecură în frumoasă rânduire“) pe dinaintea copilului mort.

467. **avantposturilor** = Vezi No. 461.

468. **medalia** = *decorația*.

469. **virtute militară** *(neol.)*=*merit* ostășesc.

31. Indemn la vitejie

470. **glonți** *(mold.)* = Mai bine: gloanțe.

471. **voinicie**=ființă „plină de putere și curaj“ [„vajnică“ *(prov.)*]

472. **ager** = iute în mișcări; sprinten; vioiu; îndemânatec.

473. **falnic** = mândru; care ni se pare voinic, măreț, puternic.

474. **mi-a sta** *(mold.)* = îmi va sta; va fi.

475. **pală ostășească** *(arh.)*=sabie *soldățească;* spadă de oștean; spată *(arh.)* de ostaș; paloș *(arh.).*

476. **nimică** *(mold.)* = nimic; nimica; nemică. *(mold.)*

477. **cu-al meu suflet** = cu inima mea, cu „vitejia" („marele *curagiu*") din sufletul meu.

478. **șoim** = Armăsarul e asemănat cu un „șoim" („pasăre răpitoare ce sboară foarte repede și prinde cu îndemânare și ușurință alte păsări").

479. **de s'„a" duce — vestea** = de s'„o" duce (de se „va" duce) — vestea...

32. Prometeu

480. **Titanul Prometeu** = In *„mitologie"* istoria *„miturilor";* („poveștilor despre începutul lumii și vechiului neam grecesc") *Titanii* sunt: 1) fiii lui Titan, *zeul* soarelui și al *zeului* Uranus, — fii pe care i-a făcut luând de soție „Pământul" („Gaia"); 2) urmașii acestor fii, între cari sunt Prometeu și Epimeteu, fiii lui Iafet. — *Zeul* Saturn (Cronos) făgăduise *Titanilor* împărăția pământului dar nu se ținù de cuvânt. Atunci ei „se răsvrătiră" *(„se revoltară")* în contra lui și eră să-l și biruiască, dacă nu sărià Jupiter (Zeus), fiul lui Saturn, care, cu fulgerul său, îi prăvălì în fundul *„Tartarului"* („Iadului"; *„Infernului").* — Prometeu, aveà darul prestiinței; și-a „proorocit" *(„profetizat")* căderea, și ca să facă în ciudă lui Jupiter a luat focul din cer și l-a adus oamenilor.

481. **Cronos** = Vezi nota precedentă.

482. **ecatombă** = o sută de vite „jertfite" („sacrificate") zeilor.

483. **vintrele** = măruntaiele.

484. **victime** *(neol.)* = jertfe, vitele jertfite.

485. **cu care el îi dăruià mereu mai înainte** = Zeus, trăsnind, aprindeà lucruri de pe pământ, și oamenii se folosiau de focul aprins.

486. **Ermes** = Hermes, Mercurius, Mercur.

487. **cătușe** = belciuge groase; lanțuri puternice.

488. **streajă** = paznic; *sentinelă.*

489. **clonț** = „cioc" („plisc") adus la vârf și puternic.

33. Epimeteu şi Pandora

490. **Epimeteu** = E un *„personaj mitologic“* (*„persoană* despre care se pomeneşte în poveştile prin care Grecii cei vechi arătau cum s'a făcut lumea şi cum a luat naştere poporul lor“). Epimeteu e un *„titan“* („uriaş“) şi e fiul lui Iafet şi fratele lui Prometeu, despre care se vorbeşte în bucata de mai sus.

491. **Pandora** = E tot un *personaj mitologic;* e soţia lui Epimeteu.

492. **Efest** = Efestos, Hephaistos, Hephestos, Hefestos, — Vulcan, *zeul* focului şi al „făurăriei“ („ferăriei“). El era marele meşter al *zeilor.*

493. **Atena** = Athène, Athena, Athini, Atini, — Minerva, *zeiţa* înţelepciunii.

494. **cuget nesăţios** = minte care nu se mai satură „de a află“ („de a ispiti“) toate; suflet plin de *curiozitate.*

495. **(mintea) târzie** = (înţelegerea) greoaie, slabă; slab de cap; prostuţ.

496. **de a ispiti** = Vezi No. 494.

497. **băşca** = *tezaurul;* locul unde se ţin comorile.

498. **iesme** = Iele. *Personaje* din *mitologia* noastră, cari, după credinţa *poporană* au aripi, sunt slabe şi rele, şi isbesc pe oameni cu fel de fel de boli, când aceştia nu vor să le facă pe plac.

499. **Speranţa** = Nădejdea

34. Fiii lui Licaon

500. **Licaon** = Lycaon. E un *personaj „mitic“* („din basme“). E fiul lui Pelasgos, *regele* care se presupune că a domnit peste Pelasgi, strămoşii vechilor Greci.

501. **Olimpului** = Olimpul e un munte în *nordul* Greciei, pe care Grecii îşi închipuiau că şi-au palatele lor, *zeii.*

502. **dedaţi cu patimile** = păcătoşi; cari cred că „patima“ *(„pasiunea“)* e *„virtute“* („faptă bună“).

503. **mohorîse** = înnegrise.

504. **Arcadiei** = Vezi nota No. 241.

505. **pe scăpătate** = aproape să apună.

506. **Licosura** = Era un oraş în Arcadia „întemeiat“ („fondat“; „clădit“) de Licaon la poalele muntelui „Liceu“ („Lykeu“).

507. **din băierile lui Haos** = din măruntaiele lui Haos.— Haos: — golul nesfârşit socotit de Greci ca cel mai vechiu *zeu*, părintele lui Ereb (golul întunecat de sub pământ) şi al Nopţii.

35. Deucalion şi Pira

508. **Deucalion**=E iarăşi un *personaj mitologic*. E fiul lui Prometeu şi *rege* al Tesaliei.

509. **ţara Ftiei** = Ftia sau Phthia, *capitala provinciei* Ftiotida din Nord-estul Greciei, *patria* lui Achille, marele *erou* grec din războiul Troian.

510. **chivotul** = lada; corabia (în *formă* de cutie).

511. **Parnasului**=Muntele Parnas din *nordul* Greciei era socotit că este patria lui Apolon (zeul Soarelui) şi al celor nouă *Muze, zeiţele artei* şi ale *poeziei*. Pe coasta muntelui Parnas, se află vestitul *oracol* dela Delfi.

512. **înţeleni** = întări.

513. **jilavă** = umedă.

36. Piramidele dela Gizeh

514. **palmieri** = Copaci feluriţi, frumoşi şi foarte folositori din ţările calde. Au un trunchiu drept, din vârful căruia se ridică în sus sau atârnă în jos ca o umbrelă, frunze mari care ies deadreptul din trunchiu.

515. **Piramidele din Ghizeh** (sau Gizeh) = Piramidele se află în Egiptul de mijloc, pe stânga Nilului, aproape în faţa oraşului Cair.

516. **Deşertul Libic** = Este „deşertul“ („pustia“) ce se întinde în spre apusul Egiptului de jos şi de mijloc spre *sud* în spre Sahara şi spre *nord*, spre Mediterana. Coasta de *nord* a Africei la apus de Egipt, Tripoli, de azi, se numiă în vechime Libia.

517. **mauzoleu** *(neolog.)*=mormânt zidit; *cavou*. „Construcţie“ („clădire“; „zidire“) de piatră în care se păstrează trupurile „îmbălsămate“ („pregătite să nu putrezească“) ale morţilor.

518. **Kheops** = Mai bine, Cheops sau Heops; numele acestui *rege* al Egiptului pe care istoricul grec Erodot îl numeşte Cheops, era Khufui sau Khnum Khufui. Făceà parte din a 4-a *dinastie* dela Memfis şi a trăit pe la 4500 în. Hr. A ridicat cea mai mare *piramidă* dela Gizeh.

519. **Herodot** (sau Erodot)=„Cel mai vechiu mare istoric grec“, („părintele istoriei greceşti“) născut la Alicarnas pe coasta *sud-vestică* a Asiei mici; a trăit între anii 484—406 în Hr. In cartea IV a istoriei sale vorbeşte despre popoarele ce locuiau pe atunci prin ţările noastre (Sciţii şi Agatirşii).

520. **granit** *(neol.)* = Piatră tare şi cam vânătă care, cioplită, dă „piatra *cubică*“ cu care se *pavează* străzile.

521. **savanţii** *(neol.)* = învăţaţii.

522. **meditaţiuni** *(neol.)*=Se numeşte *meditaţiune* o scriere în care scriitorul descrie cum l-a „mişcat“ *(„impresionat“)* un lucru sau un fapt măreţ, arătându-şi gândirile ce i s'au deşteptat în minte cu acel prilej.

523. **Gautier** =Théophile Gautier [scriitor şi *poet* francez din sec. XIX (1811—1872)].

524. **dinastiile** *(neol.)* = Şirurile de regi ce se trag din aceeaşi *familie*.

525. **sfinxul colosal** *(neol.)* = sfinxul cel grozav de mare. Sfinxul este un fel de *statuă* de piatră, al cărei cap este de femeie şi al cărei trup este de leu.

526. **ironic şi misterios** *(neol.)* = uşor batjocoritor şi „tainic“ („nepătruns“).

527. **spintecate** = desfăcute; deschise.

528. **contemporane** = din acelaş timp.

529. **hieroglife** = sau *ieroglife*. E scrierea Egiptenilor, cari pentru fiecare cuvânt aveau un semn ce „aduceà“ („semănà“) cu lucrul arătat prin acel cuvânt.

530. **droaie** = mulţime de oameni, nu prea mulţi, în neorânduealà.

531. **Beduini** = Arabi *„nomazi“* („cu locuinţe schimbătoare“) din deşerturile Egiptului.

532. **piaştri** = *monetà de argint*, cu preţ schimbător, între 1 şi 6 lei.

533. **galerii** *(neol.)* = coridoare; loc de trecere sau de pătrundere pe sub pământ. Mai înseamnă „galerii“, şi locul acoperit dela o casă, pe unde te poţi plimbà.

534. **camera regelui şi apoi a reginei** = locul unde, în sânul *piramidei*, se păstrează mumia *regelui* şi *reginei*, cărora piramida le slujeşte de *mauzoleu (mormânt)*.

37. Crocodilul

535. **este singurul animal care n'are limbă** = Erodot se înşală, ca şi toţi cei vechi. Crocodilul are o limbă, dar e lipită de pereţii gurii.

536. **invulnerabil** *(neol.)* = care nu poate fi rănit; în care nici tăişul, nici glonţul nu poate pătrunde.

537. **trohilul** = Un fel de păsărică.

538. **Teba** (sau Theba)=Oraş însemnat al vechiului Egipt, lângă Nil, pe locul pe care acum se află oraşul Karnak.

539. **Moeris** = E un lac, pe care Erodot îl credeà că e *artificial*, înadins făcut să strângă apele Nilului pentru vremuri de secetă.

540. **Elefantinei** = E o „insulă" *(„ostrov")* a Nilului în Egiptul de sus în dreptul oraşului Siena (azi, Asuan).

38. O vânătoare de crocodili

541. **Berbera** = Oraş la *golful* de Aden, pe coasta Africei.

542. **Somnoretu** = E un sat înnăuntrul ţării Somalilor, care se află în colţul Africei dintre *Golful* Aden şi *Oceanul Indian.*

543. **liane** = *(neol.)* = *plante agăţătoare.*

544. **humus** *(neol.)* = pământ de obiceiu „negru" („vegetal"), bun de „lucrat" *„(cultivat").*

545. **autontone** *(neol.)* = băştinaşe; *originale.*

546. **dependenţa** *(neol.)* = atârnare; supunere.

547. **caria** = satul; aşezarea; cătunul.

548. **mobile** = mişcătoare; ce se pot strămută din loc în loc.

549. **plantaţii** = locuri „arate şi semănate" („cultivate").

550. **plute noi** = Pluta e o alcătuire de grinzi legate împreună, pe care se poate plutì. E vorba de d. Dumitru Ghica Comăneşti, care a făcut şi a descris această vânătoare şi fiul său Nicolae, astăzi (1910), *deputat.*

551. **talie** = mărimea trupului.

552. **peste mijlocie** = mai mare ca de obiceiu.

39. Obiceiurile vechilor egipteni

553. **Libieni** = Locuitorii ţărmului de *Nord* al *Mediteranei*, din spre partea Egiptului.

554. **durah** (*neol.*) = O plantă făinoasă.

555. **volane** (*neol.*) = *Sunt niște* fâşii de „*materie*“ („*stofă*“) mai mult sau mai puţin încreţite, ce se cos de jur împrejurul fustelor, ca podoabă.

556. **capişti** (*arh.*) = *temple*; păgâne; biserici păgâneşti.

557. **Îmbălsămat** = Vezi nota No. 517.

558. **Cavourile** = Vezi nota No. 517.

40. Miltiade

559. **Colonişti** = Atenienii şi alte *poporaţii* greceşti trimiteau prisosul *populaţiunii* lor, să cuprindă pământuri prin alte părţi şi să zidească oraşe şi state acolo. Atena aveà o mulţime de aceste „*colonii*“.

560. **Chersones** = E vorba de *peninsula* Galipoli din Bosfor. „Chersones“ pe greceşte însemnează „*peninsula*“.

561. **Lemnos** = *insulă* în „Marea Egee“ („Arhipelag“).

562. **Tracia** = E vorba de pământul ce se întindeà la *nordul* Mării Egee.

563. **metropolei** = Oraşul care trimeteà *coloniști* (vezi nota No. 559) se numià *metropolă*; iar aşezările *coloniştilor* — *colonii*.

564. **Poikilei** = Pecilei. E vorba de faimosul „*portic*“ de pe Acropole, „*citadela*“ („cetăţuia“) Atenei. *Portic* = loc de plimbare înconjurat de „*colonade*“ („stâlpi mulţi de piatră aşezaţi cu rânduiala frumoasă“) Pecila aveà zugrăvite multe *tablouri* vestite.

565. **talanţi** = O *monetă* veche care preţuià în bani de ai noştri peste 5000 lei.

41. Romanii în Britania

566. **Iuliu Cezar** — Mare *general* şi scriitor *roman* 101-44 în. Hr., care a supus Galia (Franţa de azi) şi a pătruns în Britania (Anglia de azi) în secolul I în. de Hr.

567. **Kent** = E *provincia* Engliterei cuprinsă între Tamisa şi Pasul de Calais.

568. **legiuni** = Vezi No. 309.

569. **pădurile Caledoniene** = codri din Scoţia.

570. **Tacit** = Mare scriitor roman, care a trăit pe timpul lui Domiţian şi Traian.

571. **Meterez** = zid de apărare.

572. **ţiglele** = olanele; cărămizile subţiri şi cam îndoite cu care se învelesc unele case.

573. **campanii** = întreprinderi răsboinice.

574. **Forth** = E un fluviu de Scoţia ce se varsă în Marea Nordului.

575. **Clyde** = (citeşte: Claid), fluviu ce se varsă în Marea Irlandei. Astăzi Clyde este legat printr'un canal de Forth, aşà că Marea Nordului *comunică* cu Marea Irlandei.

576. **leghe** = mila.

577. **Fife** = fluviu în Scoţia.

578. **clanurile** = *triburile*; neamurile.

579. **smârcuri** = mlaştini; bălţi cu trestii şi nămoluri.

42. Germanii cei vechi

580. **aprigi** = pătrunzători, vioi.

581. **infectată** (*neol.*) = plină de „miazme" („mirosuri grele şi nesănătoase"); împuţită; Acest din urmă cuvânt românesc este însă „trivial" („josnic") şi e bine să-l înlocuim totdeauna cu *neologismul: „infectat"*.

582. **Galia** = Vezi nota 559.

583. **Noric** = Ţinuturile pe unde azi se află Tirolul şi Austria de răsărit.

584. **Panonia** = Ţinuturile pe unde astăzi se află Ungaria.

585. **nu priaşte pomilor** = pomilor nu le merge bine.

886. **zeghe** = *tunică* groasă de lână.

587. **za** = cămaşe de „zale". („belciuge" sau „solzi de oţel"); platoşă.

588. **cască** = coif; chivără.

589. **nobili** = Cei ce au familii vechi şi cunoscute prin curagiul şi viaţa lor cinstită.

590. **înfierați** = Pe ocnași și pușcăriași altădată era obiceiul să-i înfiereze, adică să le pună un semn cu fierul ars în frunte sau la mână; un asemenea semn înfierat, arată pentru toată viața lui că acel om nu mai face parte din rândul oamenilor cum se cade.

591. **să iubească lenevia și să urască repauzul** = Intrucât în vreme de pace, le plăceà să șadă, ei „iubiau lenevia"; întrucât, mai totdeauna erau în răsboiu și le plăceà răsboiul ei „urau repauzul".

592. **materialul brut** *(neol.)* = piatră, pământ, lemn, *metale* „nelucrate" (așà cum le găsim în *natură*").

593. **agrafă** = ac mai groscior încârligat și împodobit, care face *serviciul* nasturelui.

594. **Sarmații** = Se numiau astfel *popoarele* ce locuiau pe atunci în Rusia de azi.

595. **Parții**=popor răsboinic ce se găsià acum 1800—2000 de ani prin părțile Persiei.

43. Iisus Hristos

596. **să propovăduească** = să răspândească învățătura cu vorba și cu fapta.

597. **Betleem** = orășel la *sud-vestul* Ierusalimului.

598. **să-și recunoască obârșia neamului** = să arate din ce anume se trage. „Obârșie"=„*origine*" („izvor"; „început").

599. **Simeon** = E vorba de bătrânul Sf. Simeon care, întâmpinând pe Sf. Maria la intrarea în Biserică și văzând în Iisus pe Mesia cel mult așteptat, l-a luat în brațe și s'a rugat lui Dumnezeu zicând că deacum poate să moară. („Acum slobozește pre robul tău, stăpâne, că văzură ochii mei mântuirea ta").

600. **Ilie** = E vorba de proorocul (sfântul Ilie), care a trăit pe la 900 a. Hr.

601. **pe care le vede din vecii vecilor în sânul Părintelui său** = Iisus Hristos, fiind fiul lui Dumnezeu, cunoșteà din vecii vecilor, învățăturile plăcute lui Dumnezeu, tatăl său.

602. **Preoții** = E vorba de preoții legii *vechi*, cari nu voiau să primească legea *nouă*, adusă de Iisus Hristos.

603. **Fariseii** = Erau o parte din *„teologii"* („învățați

în lucruri *religioase*") cari ţineau să nu se schimbe nimic din legea veche, dar cari, neputându-i urmà învăţăturile, făceau în ascuns multe păcate. Deacì cuvântul „Fariseu" are şi înţelesul de *„ipocrit"* („prefăcut").

604. **osândă mişeleascâ** = Răstignirea erà pedeapsa cea mai înjositoare de pe atunci. Cu ea se pedepseau „robii" („sclavii").

605. **Pontificele** = Marele preòt (Căpetenia preoţilor; capul legii).

606. **pentru iertarea întregului neam omenesc** = Prin moartea sa Iisus Hristos a răscumpărat păcatul lui Adam, în urma căruia toţi urmaşii lui erau pedepsiţi cu Iadul. Hristos murind, a desrobit din puterile Iadului pe oamenii cei buni.

607. **centurionul** = *Ofiţerii* romani ce aveà sub *comanda* sa 100 de ostaşi, se numeau *centurioni.*

608. **lovindu-şi piepturile** = Erà semnul marilor dureri.

44. Somalii

609. **utensile** = E vorba de unelte trebuincioase pentru facerea şi păstratul mâncării.

610. **aşezări permanente** = sate şi oraşe „statornice" („ce nu se strămută").

611. **tizic** = bălegar de vite uscat şi „bătut" *(„presat)"*.

612. **durah** = Vezi No. 554.

613. **cel mai primitiv** = cel mai puţin meşteşugit.

614. **sorgo** = *Cereala* din care se fac măturile, după ce s'a bătut, scuturat şi luat sămânţa, care e ca un fel de meiu roşiatic.

615. **au o mare „pasiune"** *(neol.)* = le place foarte mult. *„Pasiune"* = patimă; iubire sau ură puternică.

616. **popas** = loc de „mas" („odihnit"; „rămas"; „stat" peste noapte).

617. **triburilor** = neamurilor. Mai multe *familii* înrudite prin sânge şi obiceiuri se numesc *triburi.*

618. **sport** = E vorba de orice joc sau exerciţiu care cere multă osteneală *„fizică"; „corporală"*, „trupească".

619. **trăgaci**=puşcaşi; vânători; cei ce dau cu puşca.

620. **demnitate**=cuviinţă „mândră“ („impunătoare“).

621. **lord** = E titlul pe care-l poartă *şefii de familie*, mari *proprietari*, în „*Camera lorzilor*“ („*Senatul* englezesc“.).

622. **canafuri** = ciucuri.

623. **sandale** *(neol.)* = Sunt un fel de papuci numai cu tălpi.

624. **sviţerane** = elveţiene. Unii zic Elveţiei „Sviţera“.

625. **dromaderelor** *(neol.)* = *Dromadera* o cămilă cu o singură cocoaşă.

626. **căsăpii** *(mold.)* = măcelării. Casap *(mold.)* = măcelar.

45. O vânătoare de rinoceri

627. **emoţie** *(neol.)* = mişcare sufletească.

628. **campamentul** *(neol.)* = locul de popas, unde-şi lăsaseră *bagajele* grele.

629. **sicarii** *(neol.)* = E vorba de vânătorii somali puşi în *serviciul* altuia.

630. **antilope** *(neol.)* = Un fel de căprioare *africane*, cu coarnele lungi.

631. **iezi** = La puii *antilopelor* li se zice „iezi“, fiindcă seamănă cu „caprele“, iar noi puiului caprei îi zicem „ied“.

632. **femele** *(neol.)* = de parte femeiască.

633. **lorneta** *(neol.)* = „binoclu“ („ochian de buzunar„) mai mic.

634. **oryx** *(neol.)* = Tot un fel de *antilopă*.

635. **svon** = sgomot uşor.

636. **ogiac** *(mold.)* = coş; horn.

637. **oţelele** = *mecanismul* puscii.

638. **Aden** = E vorba de al doilea „şicar“.

639. **mă dosii** = mă dădui din dos; mă ascunsei.

46. In inima Africei

640. **călătorii noştri** = E vorba de marele *explorator* Stanley şi de oamenii lui cu care au străbătut Africa de-a

curmezişul prin mijlocul *pădurilor ecuatoriale* din *regiunea fluviului* Congo.

641. **râu lateral** = râul care vine din altă *direcţiune* decât *fluviul* în care se varsă.

642. **Stanley** = Unul din cei mai mari „*exploratori*“ („călători cercetători“) englezi, care a străbătut mai acum 35 de ani pădurea *ecuatorială*, din miezul Africei, şi a descoperit cursul marelui fluviu Congo.

643. **ferigi** = copac care pe la noi creşte pe la munte numai ca o buruiană cu ramurile ca nişte aripi făcute din frunze mărunţele.

644. **cauciuc** = copac uriaş din a cărui coajă se scoate mustul care închegându-se dă *cauciucul*.

645. **mirmileoni** *(neol.)*=Sunt *animale* mamifere cu botul foarte lung şi subţire care se hrăneşte cu furnici; furnicarul.

646. **Canibali** *(neol.)* = *Antropofagi ;* mâncători de oameni.

647. **flotilă** = vase plutitoare.

648. **banane** = „*fructele*„ („poamele“) pomului *tropical* numit *banan*.

649. **Lady Alice** = Citeşte: „*Ledi Elis*“.

650. **buciumele** = buciumurile. (Un fel de flaut foarte mare dar fără găuri).

651. **cataracte** = mari cascade; mari căderi de apă.

652. **manevră** *(neol.)* = mişcare „şireată“ („înşelătoare“).

653. **Maura Sera** = Unul dintre *locotenenţii* lui Stanley.

654. **întremă** = odihni.

655. **arme de foc** = puşci, pistoale, etc.

656. **curajul desperării** = vitejia omului care luptă pe viaţă şi pe moarte.

47. Tigrul

657. **tărcată** = pătată; cu pete mari de diferite culori.

658. **Felis** = pisica *(genul)*.

659. **hălăduește** = şeade „liniştit“ („tihnit“).

660. **Rajahii** = E vorba de *principi* din India.

661. **bambus** = E un fel de trestie mare care creşte în India.

662. **tigva** = tivga; capul; căpăţână.

48. O vânătoare de morse

663. **Septemvrie** = E vorba de o bucată tot din „ziarul“ (*„jurnalul“*) *memoriul* lui Nansen (Vezi bucata No. 18).

664. **morse** = *Morsa* este un *mamifer „amfibiu“* (care poate vieţuì şi pe uscat şi pe apă“) care trăeşte în mările îngheţate. Din aceeaşi *familie* cu foca, de care se deosibeşte prin faptul că are dinţi mari scoşi afară, care atârnă în jos.

665. **aceste cocoane** = E zis în glumă.

666. **năgode** = dihănii, namile. Înţelesul este: *animal* mare, fioros.

667. **bord** *(neol.)* = „puntea“ („podină“) corăbici.

49. Bizonul

668. **Indiane** = Cu acest cuvânt se arată „Pieile roşii“, [„neamurile“ *„primitive“ „autohtone“; „băştinaşe“* ale Americei].

50. Viaţa animalelor sălbatice

669. **Apura** = E un râu din America de *Sud*, *afluent* (pe partea stângă) al Orenokului.

670. **picioare** = Piciorul care are cam 33 *centimetri*, eră şi este încă în unele ţări o măsură de lungime.

671. **scund** = mărunt.

672. **farmec** = plăcere încântătoare.

673. **vremurile de aur** = E vorba de credinţa că la început oameni au trăit fără griji şi necazuri.

674. **misiunea** *(neol.)* = Aşezământul unor *„misionari“* (călugări trimişi ca să răspândească creştinismul în ţări sălbatice).

675. **popas** = Vezi No. 616.

676. **hamacurile** *(neol.* = E un pat făcut din sfoară împletită

(ca o plasă) și care se atârnă (să leagă) de doi pomi sau de doi stâlpi.

677. **delfini** (*neol.*)=*mamifer* cu formă de peşte (ca și narvalul, balena, etc.) din *ordinul cetaceelor.*

678. **sapajù**=Un fel de maimuţe americane.

679. **contrastează** *(neol.)*=se împotriveşte; e tocmai din potrivă.

680. **din acelaş ziar** = E vorba de însemnările zilnice pe care le-a luat în timpul marilor lui călătorii, învăţatul *german*, Alexandru de Humboldt (1769—1859).

681. **iluzie optică** (*neol.*)=înşelăciunea vederii.

682. **miraj.** (*neol.*) = E când vedem în văzduh obiecte cari nu sunt în *realitate.* Aceasta se întâmplă în câmpiile nisipoase, unde nisipul este încălzit tare de razele soarelui.

683. **puteri active organice.** (*neol.*)=E vorba de puterile cari se arată în tot ceeace *formează* viaţa *animală* şi *vegetală.*

684. **pios** = evlavios; *religios* pătruns de puterea lui Dumnezeu.

51. Căprioara

685. **cupă**=E vorba de „*corola*“ („partea *colorată*“) a unei flori care are *petalele* („foiţele“) împreunate.

52. Rândunica

686. **acele cupe aurii de miere** = flori.

53. Leul recunoscător

687. **sclav**=rob; om vândut altuia ca o vită cu care stăpânul poate face ce vrea. E deosebit de „şerb“, robitul numai al pământului, adică cel ce nu poate să părăsească pământul proprietarului.

688. **prigonire**=*persecuţie*; *tratament* rău şi nedrept; traiu rău.

689. **peşteri**=taiuiţe de piatră.

690. **răget** = răgit *(prov.)*; urlet grozav; răcnet; răcnit *(arh.)*;

691. **deschis**=fără frică; *sincer.*

692. **oaspe**=oaspete; cel ce este găzduit de cineva; mosafir. Oaspeți (mosafiri) sunt cei ce sunt „poftiți" „(*invitați*") sau bine primiți. In cazul de față, cuvântul „oaspe" îi lipsește această parte de înțeles.

693. **scuipat** = scuipit *(mold)*; *saliva.* (Aceste două sunt mai puțin *vulgare* ca „scuipat").

694. **caută unde ce scădere are** = cercetează „ce-l doare" („de ce sufere").

695. **nu-i primește de rău** = nu se mânie; primește „cu bună voință" („cu dragă inimă").

696. **erà cu atâta îndrăsneală către dânsul**=aveà atâtà îndrăsneală; îndrăsnià să se poarte astfel cu el.

697. **materie** (*neol.*)=puroiu; zeamă. (Cuvinte *vulgare*).

698. **se făcù oaspele leului**=fù mosafirul leului; leul îl îngrijià ca pe un oaspe.

699. **acelei țări**=E vorba *probabil* de Impărăția *romană.*

700. **s'a judecat**=a fost „osândit" („*condamnat*"; „*condemnat*».

701. **în mijlocul priveliștei sau teatrului** = în mijlocul „*amfiteatrului*" („*circului*"). Loc închis *circular* și așternut cu nisip (*arena*) având de jur împrejur trepte ce în ce mai înalte pe care stau oamenii ca să privească.

702. **erà tot înfășurat de mânie**=erà plin de mânie; erà grozav de mânios.

703. **cu plecăciune**=cu *respect;* cu umilință.

704. **mai marele** = căpetenia; domnul; cârmuitorul; *administratorul; șeful;* ocârmuitorul (*arh.*).

705. **să deslege taina** = *să explice acest fapt* „plin de taină" („*misterios*"; „de nepătruns").

706. **firea înnăscută**=„firea" („*caracterul*") din naștere.

707. **așà de domestică** = așà de „*domesticită*" („îmblânzită").

708. **descoperindu-li-se lor acum**=văzând (înțelegând; ajungând să înțeleagă; aflând) ei acum.

709. **găsind loc în inima domnului** (rugăciunea) = înduioșind (înfrângând; înmuind) inima domnului.

55. O vânătoare de lei

710. **platou** *(neol.)* = șes, podiș. Se zice despre șesul așezat pe o înălțime, pe un munte.

711. **țeribă** *(neol.)* = îngrăditură, țarc.

712. **Rer Amadenii** = E vorba de un trib de Negri din Africa.

713. **Rer-Ali** = E vorba iar de un trib de Negri.

714. **savană** *(neol.)* = E vorba de o câmpie întinsă, acoperită cu ierburi, cari cresc *necultivate*.

715. **țel** = țintă; mică ridicătură la capătul țevei cu care ne ajutăm la ochit.

56. Câinele credincios

716. **dacă aveà sau nu să bea apă** = Se pare că acesta este unul din semnele după cari se recunosc câinii turbați, căci ei nu beau apă.

57. Moartea lui Mihăluț

717. **pestrui** = pete roșiatice pe obraz.

718. **mă ogoiau** = mă liniștiau; mă mângăiau.

58. Punguța cu doui bani

719. **se ouà** *(mold.)* = ouà.

720. **măi babă** *(mold.)* = E o *expresie* mai cuviincioasă decât „fă“ sau „făi babo“.

721. **ca în târgul lui Cremene** = E o zicătoare ce însemnează: așà fără nici o grijă de nimeni; fără să te gândești și la alții.

722. **să-mi prind pofta** = să-mi fac pofta; de poftă.

723. **besmetec** *(prov.)* = desmetec; fără rost; de colo până colo; hai-hui *(prov.); vagabond;* fără căpătâiu; *haimanà (fam.* și *pop.).*

724. **clonț** = cioc; plisc.

725. **înciudat** = plin de „ciudă“ („necaz“).

726. **ist** *(mold.)* = acest; ăst.

727. **s'a mierat** *(mold.)* = s'a mirat.

728. **pintenatule**=Cocoşul are la amândouă picioarele, cevà mai sus de labă, câte o unghie ascuţită, ca un pinten.

729. **lespede**=piatră mare şi lată.

730. **cânoasă** (*mold.*)=câinoasă; rea la inimă.

731. **de cuvânt**=gata să facă ce i s'a spus.

732. **apărae**=apă multă risipită pe jos.

733. **hârca** (*prov.*)=bătrâna nesuferită; baborniţa; (*pop.* şi *fam.*).

734. **dă o bleandă** (*mold.*)=dă o lovitură.

735. **buhaiu** (*mold.*)=taur.

736. **i-o veni de hac** (*mold.*)=i-o da de cap; l-o „prăpădì“ („omorî“).

737. **dăndănaie** (*pop.*) = dănănaie; minunăţie; năsdrăvănie; cevà „neobişnuit“ („*extraordinar*“).

738. **doar** (*prov.*)=în sfârşit să.

739. **hasnaua**=pivniţa; groapa; comoara.

740. **bănărit** (*mold.*) = bănet; bani mulţi de deosebite feluri.

741. **se uità galiş** (*mold.*)=se uità „galiş“ (cu ochii lăcrămaţi).

742. **cobe**=piază rea; lucru aducător de „nenorociri“ („nefericiri“; „necazuri“; „nevoi“; „griji“).

743. **ţanţoş** = mândru [semeţ; sumeţ (*pop.*)] şi obraznic.

744. **purec** (*mold.*)=purice.

745. **cucuiete**=moţate.

746. **boghete**=cu fulgi stufoşi pe la urechi.

747. **galiţe**=păsări de curte; lighioi; păsăret.

748. **ţol**=velinţă (scoarţă) ori altă bucată de ţesătură vechie şi ruptă.

749. **ogrăzii** (*mold.*) = bătăturii; curţii.

750. **prâznel**=E o roată scurtă, *piramidală* cu dinţi *laterali*, puţini şi rari. Ea se învârteşte foarte repede (de 15—17 de ori mai repede ca roata morii) cu care stă în legătură, şi tot aşà de repede se învârteşte şi piatra de măcinat având aceeaşi „*axă*“ („osie“).

751. **poiată**=coteţ; coteaţă.

752. **găbueşte** *(mold.)* = prinde pe nevăzute; pune mâna pe dibuite.

753. **săracă lipită pământului** *(pop.)* = săracă de tot, Ţăranii înainte vreme n'aveau voe să se mute de pe o moşie pe alta; erau „lipiţi pământului".

754. **găinăriţă** *(mold.)* = găinărească; îngrijitoare la găini.

755. **salbă** = *colier;* colan. Podoabă de bani scumpi sau de pietre „preţioase" („nestemate") ce se pune în jurul gâtului.

756. **ciubotele** *(mold.)* = cismuliţe.

757. **irod** = Om îmbrăcat „caraghios" *(„comic"; „excentric"; „extravagant")* care înfăţişează pe regele Irod în jocul cu păpuşele.

60. Viaţa M. S. Regelui

758. $^{8}/_{20}$ **Aprilie** = 8 arată data după *calendarul* vechiu, al nostru; 20, după cel nou, al popoarelor din apus. La fiecare veac *calendarul* nostru rămâne în urmă cu o zi; aşà că dela 1900, ziua de naştere a M. S. Regelui se serbează la 7 Aprilie.

579. **Iozefina** = Mama Regelui Carol a trăit până mai anii trecuţi.

760. **Marelui Duce de Baden** = Căpetenia de pe acea vreme a ţării Baden din *Sudul* Germaniei. Ţara aceasta are un *grad* mai mic decât *regatul:* e „mare *ducat*".

761. **Napoleon I** = Cel mai mare răsboinic al tuturor vremilor (1769—1821). Din simplu ofiţer, a ajuns împărat al Franţei (1804—1815) şi a coprins aproape jumătate Europa.

762. **Königgrätz** = In această luptă, Prusienii au sdrobit pe Austriaci şi au pregătit astfel *unitatea* Germaniei sub *conducerea* Prusiei. Această *unitate* s'a desăvârşit după răsboiul norocos cu Franţa din 1870—1871.

763. **disciplina** *(neol.)* = regula de purtare.

764. **patriarhală** *(neol.)* = bătrânească; veche, simplă şi sănătoasă.

765. **energic** *(neol.)* = hotărât; cu voinţa tare.

766. **sfetnicul duhovnicesc** = *consilierul spiritual.* Emele eră şi preot şi „sfătuitor" [„sfetnic" *(arh.)*; *„consilier"*] în acelaş timp.

767. **minunile artistice** = E vorba de *edificile, statuile* şi *tablourile* datorite marilor *artişti* italieni din vremea Renaşterii (veacul XIV—XVI).

768. **din gardă** = din oastea cea mai aleasă. E vorba de oastea menită să apere pe împăratul Germaniei.

769. **Generalul Moltke** = Marele *general german* care a bătut pe Francezi în războiul din 1870—71.

770. **tacticei şi stragegiei** *(neol.)* = *Tactica şi Strategia* sunt ştiinţele din care cine învaţă ce măsuri trebue să ia în războiu, pentru ca să biruească.

771. **dragoni** *(neol.)* = Un fel de oaste călare, pe care o au din timpuri vechi unele popoare *occidentale.*

772. **ofiţer de ordonanţă** *(neol.)* = Ofiţer care duce „*ordinele*" („poruncile") altui *ofiţer superior*, şi cu deosebire unui *general.*

773. **Ideile liberale** *(neol.)* = Prinţul Carol erà însufleţit de gândul că popoarele nu trebuesc ţinute încătuşate şi că toţi cetăţenii unui stat trebue părtiniţi să se bucure de aceleaşi drepturi şi *libertăţi*, ca şi *nobilii*, cari înainte vreme erau singuri „*privilegiaţi*" („îndreptăţiţi") să le aibă.

774. **burghezia** *(neol).* = clasa mijlocie, bogată sau învaţată, dar nu *nobilă.*

775. **dinastie** *(neol.)* = *familie* domnitoare din tată în fiu (sau fiică).

61. Moţii

776. **padimentul** *(neol.)* = pământul dintr'o încăpere; „duşumeaua" [duşameaua *(mold.)*].

777. **molos** = Vezi No. 413.

778. **splendidă** *(neol.)* = strălucitoare; minunată; frumoasă.

779. **temperamentul** *(neol.)* firea; *caracterul.*

780. **sangvinic** *(neol.)* = sângeros. Oamenii cu *temperament* sângeros sunt iuţi la faptă şi, când se supără, nu mai pot fi domoliţi.

781. **caracteristic** *(neol.)* = însuşirea de căpetenie.

782. **mocanii** = E un fel de *populaţiune* românească de munte ce se *ocupă* ou creşterea oilor.

783. **cioareci** = *pantaloni* de postav foarte strimţi.

781. **Ciangăii** = E o *populaţiune* veche ungurească din Moldova (jud. Roman şi Bacău).

785. **văsărit** = de făcut vase.

786. **văsari** = dogari.

787. **lanţuri** = scânduri scurte şi groase pentru uluci.

62. Vrăbiuţa

788. **Ungureanul** = Sub numele de Ungurean se înţelege orice locuitor din Ungaria, chiar şi Românii. Aci însemnează însă „Ungurul" („Maghiarul").

62. Cântecul streinătăţii

789. **căminu-mi** = vatra mea părintească; casa unde m'am născut şi am crescut.

790. **Fie pâinea cât de rea**
Tot mai bine 'n ţara mea = Or'cât de rău aş trăi în ţara mea, tot mai bine trăesc ca 'n ţară străină.

791. **muntenească** = de munte; dela munte; muntoasă.

792. **piatra** = piatra de pe mormânt; mormântul.

64. Românul nu piere

793. **veacuri** = *secol;* „timp" *(„interval", „perioadă"; „durată")* de o sută de ani; vremuri; vacuri *(pop.).*

794. **triste, întunecoase** = pline de lupte, de năvăliri de *popoare* „păgâne" *(„barbare"),* despre care nu avem decât o cunoştinţă „întunecoasă" *(„imperfectă")* „ştearsă"; *„vagă").*

795. **Vandalul** = poporul barbar al Vandalilor. Aci însă nu e vorba chiar de acest popor, ci de toate popoarele năvălitoare în Dacia (Gepizi, Huni, Avari, etc.).

796. **Roma cea măreaţă** = Roma, capitala *Republicei* şi *Imperiului* Roman, care a fost zidită la 753 înainte de Hristos, şi care dăinueşte şi astăzi, după aproape 3000 de

ani. Ea a poruncit, multă vreme unei însemnate părți a lumii, și nu poate fi decât „*măreață*“ („mândră“; *superbă*“).

797. **brață** *(arh.)* = brațe; putere înarmată.

798. **Osmani** = Osmanlâi; Turci.

799. **ce, când vin și, când mă lasă.** = care, acì năvălesc asupra țării, acì se retrag din fața oștirilor române.

800. **când m'aținț'** = *Corect:* când m'ațintă; acì, se 'ndreptează asupra Țării.

801. **coapsă** = șold.

802. **flintă** *(arh.)* = pușcă; *sâneață (arh.)* Inainte vreme se ziceà „pușcă“ la tun; iar la puști, *flinte (arh.)* sau *sânețe (arh.)*.

803. **ne'mpăcații cruzi păgâni** = păgâni „fără inimă“ („care nu-și împacă cu nici un preț setea de omor și jaf“).

804. **'nspăimânt** = *Corect:* înspăimântă; îngrozește; bagă în fiori; înfiorează.

805. **pașnic** = Se leagă cu verbul: „vor răcorì pașnic“; „vor răcorì în pace“).

65. Paza Dunărei

806. **bombe** *(neol.)* = boambe *(pop.)* ghiulele; *obuze.*

66. Sergentul

807. **drumul de costișă** = drum de coastă. Coastă = partea dealului din muche până la picior; *deal.*

808. **Mai lungă-mi pare calea acum la 'ntors acasă... Aș vreà să sbor și rana din pulpă nu mă lasă!** = Acum, la întoarcere, îmi pare calea lungă, fiindcă aș vrea să văd mai curând pe ai mei, dar rana dela picior nu mă lasă să merg mai repede.

809. **palid** = galben la față; *pal;* firav; gălbigios *(pop.)*; gălbejit.

810. **.....dar pe a lui față Sbură ca o lumină de glorie măreață** = fața lui erà luminată, aveà în jurul ei un „nimb“ *(„aureolă“;* „strălu-

cire") care arătă că el a făcut fapte „vitejeşti" („mari"; *glorioase;* „măreţe"); *gloria* îi lumină faţa cu *nimbul* biruinţei.

811. **Şi 'n ochii lui de vultur, adânci vioi şi mari,**
Treceau lucioase umbre de eroi legendari = In ochii lui vii şi pătrunzători, ca aceia ai vulturului, se vedeà lucind umbrele „vitejilor" *(„eroilor")* din timpurile în care se făceau fapte mari şi despre cari ni se vorbeşte în „poveşti" *(„legende").*

812. **Dar fruntea lui de raze păreà încoronată** = dar fruntea lui crà înconjurată, întocmai ca aceia a sfinţilor din icoană, de un „nimb" („coroană de lumină"; *„aureolă"*; „strălucire").

813. **crucea Sfântului Gheorghe** = E o *„decoraţie"* *(„medalie")* pe care împăratul Ruşilor a dat-o nu numai Ruşilor, dar şi Românilor viteji. *Decoraţia* e semnul vitejiei.

814. **a Românieì Stea** = Steaua României, *decoraţie* românească, ce se dă acelora, cari au slujit cu drag şi cu pricepere Patria.

815. **fanfare**=muzică din *instrumente muzicale* de alamă.

816. **corp de oaste** = trup de oaste. O reunire de mai multe *regimente* alcătuesc o *divizie;* mai multe *divizii*, un *corp.* Acì însă e vorba numai de trei *batalioane* adică un *regiment.*

817. **în aur strălucind** = Vestmintele ostaşilor ruşi erau cu „fireturi" („cu fire de aur sau aurite"), pentrucă erà cel mai frumos *corp* din armata rusească; *garda imperială.*

818. **batalioane** = despărţire de ostaşi mai mică decât *regimentul*, dar mai mare decât *compania.* Un *batalion* are patru *companii.*

819. **garda împărătească** = Vezi No. 817 şi 768.

820. **pag.**=breaz; cu o pată albă în frunte; „pătat" („bălţat") cu alb pe frunte.

821. **searbădul** = gălbejitul; slabul; prăpăditul.

822. **se 'nchină la drumeţul** = Se înţelege, drumeţul, de care am vorbit. Mai corect: se 'nchină la „drumeţ";—*salută* pe drumeţ; îi dă bună ziua, înclinându-se.

823. **rang** = treaptă ofiţerească; *grad.*

824. **am rang de dorobanţ** = El nu spune nici măcar că e *sergent;* spune că e *dorobanţ* căci, cu vitejia cu care s'au luptat Dorobanţii, un *simplu* dorobanţ face mai mult decât un *grad* fie şi ofiţeresc.

825. **poartă arma** = *prezintă* armele; le ţine în felul în care e *regula* „să se *salute*“ („să se cinstească“; „să se *onoreze*“) *superiorii*.

826. **onor** *(neol.)*=Mai bine: *onoare;* cinste; cuviinţă.

67. Dreptate dumnezeească

827. **să ne hărănim** *(prov.)* = să ne hrănim; *să ne întreţinem.*

828. **prâslea** = cel mai mic dintre copiii *familiei.*

829. **căuş**=Vas săpat în lemn şi cu o coadă lungă cu ajutorul căruia se scoate apă din fântână.

830. **a** *(munt.)* = cea.

831. **toiegeşte** = merge sprijinit în „toiag“ („băţ“, „*baston*“; „ciomag“; „bâtă“).

832. **sorocire**=loc de întâlnire, hotărît de mai 'nainte; termen de judecată.

833. **pârliţii** *(pop.)* = *termen* de batjocură: săracii; sărmanii; ticăloşii.

834. **streaja**=*parapetul;* sprijinitoarea.

835. **cocoloş**=ghemuit.

836. **copăi**=ălbii mici; căpistere mică.

837. **se mistuiră**=se prăpădiră; scăpătară; sărăciră.

68. Dac' o vrea Dumnezeu

838. **forfecătură** = Bărbatul *se gândeşte* la povestea în care o femeie vrea mai bine să fie înnecată de bărbatu-său, decât să zică unui loc cosit, „cositură“ în loc de „forfecătură“.

839. **locante** *(mold.)* = cărciume; *taverne.*

940. **telali** = negustori de haine vechi.

841. **sarcină** = braţ de fân.

842. **chite purale boii** = Autorul arată cum Evreii care n'au învăţat de mici limba românească o pocesc.

843. **fără bortă** = negăuriţi. Galbenii adesea sunt găuriţi fiindcă au fost întrebuinţaţi în salba fetelor mari. Atunci ei pierd ceva din preţul lor.

844. **închină-te, Pârvule, pe la toate icoanele** = fă „temenele“ *(arh.)* („plecăciuni“) pe la tot felul de *„funcţionari“* („slujbaşi“).

845. **nafură** *(pop.)* = anafură; pâine sfinţită.

846. **cinstit** = E spus în *„ironie“* („glumă“; „bătaie de joc“) ca să înţelegem „necinstit“.

847. **zimţii** = galbeni. Galbenii au „zimţi“ („crestături“ de jur împrejur).

848. **dobă** *(mold.)* = tobă.

849. **comèdie**=E deosebit de „comedie“, care înseamnă o *piesă de teatru* veselă.

850. **aldămaş** = *aldămaş*. Cel ce ia parale când vinde ceva, „face cinste“ („dă de băutură“) celor ce au fost faţă la vânzare.

851. **hine** *(prov.)* = fine; finule.

852. **vâjiit** = ameţit.

853. **pleoştit** = cu nasul în jos; ruşinat şi necăjit; ca vai de el.

SINTAXA

I. Propoziţie simplă. Predicat. Subiect. Acordul lor

1. O gândire spusă sau scrisă se numeşte *propoziţiune:*

Munca e comoară.
Ulmul nu poate face pere.
Leneşul e frate cu cerşetorul.
Incet, încet, departe ajungi.
Beţivul umblă pe două cărări.

2. *Subiectul* este partea propoziţiunii despre care se spune ceva. — Răspunde la întrebarea *cine?* sau *ce?*

Tot păţitul e priceput.
Apa e băutura cea mai sănătoasă.
Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă.
Cel cu laude mari face ispravă mică.
La începutul lui Martie *Baba Dochia* îşi scutură cojoacele.

3. *Predicatul* este partea propoziţiunii care arată ce face sau ce suferă, ce este sau cum este lucrul sau fiinţa arătată de subiect:

Pomul uscat *se va arde.*
Dunărea *este un fluviu.*
Zăpăcitul *merge* alăturea cu drumul.
Toţi oamenii *sunt muritori.*
Vremea *învaţă* pe cei ce n'au dascăl.

4. Subiectul şi predicatul se numesc *părţi principale*

5. Propoziţiunea compusă numai din subiect şi predicat se numeşte *propoziţiune simplă:*

Sgârcitul păgubeşte.
România este a noastră.
Beţivul este nenorocit.

6. Predicatul se acordă cu subiectul. Dacă predicatul este exprimat numai prin verb, acesta se potriveşte (se acordă) cu subiectul în număr şi persoană; dacă e şi un adiectiv, se potriveşte în gen şi număr cu subiectul:

Bărbatul muncitor *găseşte* totdeauna de lucru.
Mincinoşii îşi *găsesc* adesea beleaua.

Tu să baţi marginile,
Eu să bat mijloacele...
El să fugă 'n toată lumea...

Omul e *muritor.*
Toţi *oamenii* sunt *muritori.*
Toate în lume sunt *trecătoare.*

II. Felurile propoziţiunilor simple

7. Propoziţiunile simple sunt de mai multe feluri:

a) afirmative: Munca e comoară.
Inceputul e greu.
Boul rumegă.

b) negative: Surdul nu aude.
Înţeleptul nu se supără.

c) întrebătoare: Cine a venit?
Plecat-au prietenii?

d) exclamative: Ce frumoasă e primăvara!
Cât de lungă ţi se pare iarna!

e) imperative: Supune-te!
Ascultă!

III. Propoziţiunea desvoltată

8. Propoziţiunea care, pe lângă subiect şi predicat, are şi alte părţi se numeşte *propoziţiune desvoltată:*

Merele *putrede* strică *pe cele bune.*
Lupul nu se sperie *cu pielea oii.*
După bătălia dela Răsboieni, Ştefan s'a dus *la Cetatea Neamţului.*
Caligrafia este arta *de a scrie.*
Aproape de Sfântul Dumitru se găsesc *multe* case *de închiriat.*

9. Celelalte părţi ale propoziţiunii, afară de subiect şi de predicat, se numesc *părţi secundare.*

10. Dacă subiectul este substantiv, el poate să aibă pe lângă dânsul determinări, cari se numesc *atribute:*

Apa *rece* e mai bună de băut.
Păsările *răpitoare* sboară după pradă.
Razele *soarelui* dau viaţă.
Sunetul *trompetei* adună pe soldaţi.

11. Se numeşte *atribut* partea secundară a propoziţiunii care determină pe un substantiv. Răspunde la întrebările: *ce fel de? care?*

12. Atribut poate să fie un adiectiv pus lângă un substantiv:

Bogatul *milostiv* ajută pe sărac.
Adevăratul prieten te ceartă când faci rău.
Oamenii *bătrâni* sunt vrednici de respect.
Omul *nevoiaş* se înneacă pe uscat.
Bunul cetăţean se gândeşte la interesul patriei şi în pace şi în răsboiu.

13. Atribut poate să fie şi un substantiv pus lângă alt substantiv:

Căderea *Plevnei* se serbează la 28 Noemvrie.
Schimbarea *Domnilor* e bucuria nebunilor.
Strângerea *economiilor* face capitalurile mari.

Casa de *zid* e mai trainică şi mai sănătoasă.
Ţara *Românilor* se întinde şi dincolo de hotarele Regatului.

14. Verbul predicatului poate să aibă pe lângă lânsul determinări cari se numesc *complemente:*

Dumnezeu a creat *lumea.*
Orbului degeaba-i spui că s'a făcut ziuă.
Care om scapă *de moarte?*
Iisus învinse moartea *prin moarte?*
Sute de ani au ţinut Românii piept Turcilor.

15. Se numeşte *complement* o parte secundară a propoziţiunii care se rapoartă la un verb sau la un adiectiv.

16. Deosebim: complement direct, complement indirect şi circumstanţial.

17. Complementul direct răspunde la întrebările: *pe cine? care e lucrul pe care?*

Mihaiu Viteazul a învins *pe Sinan Paşa* la Călugăreni.
Cinsteşte *pe tatăl tău.*
Patima aurului chinueşte *pe avar.*
Nu cătă *potcoave* de cai morţi.
Omul cinstit îşi plăteşte *datoriile.*
Beţivul bea *sănătatea* sa.

18. Complementul indirect răspunde la întrebările: *cui? cu cine? cu ce? la cine? la ce? de cine? de care lucru?*

Chelbosului tichie de mărgăritar nu-i trebue.
Întovărăşeşte-te *cu oameni* de treabă.
Nu te hrăni *cu nădejdea.*
Corb *la corb* nu scoate ochii.
Cu răbdarea treci marea.
Sătulul nu crede *la flămând.*
Nu te bucură *la câştiguri* mici.
Fereşte-te *de linguşitori.*
Bucură-te *de bucuria* aproapelui tău.

19. Circumstanțialul arată locul, timpul, modul. Răspunde la întrebările: *Unde? de unde? până unde? încotro? Când? de când? până când? cât timp? Cum?*

A ajuns *dela moară la râșniță.*
Turcii înaintase odată *până la Viena.*

Vitele se întorc *seara* dela pășune.
Dela Crăciun până la Bobotează, copiii umblă cu steaua.
Sute de ani au ținut Românii piept Turcilor.

Să ne rugăm lui Dumnezeu *cu toată inima.*
Gândește-te *bine* la urmările faptelor tale.

IV. Regule de punctuație

20. Punctul se pune când se termină gândirea și e trebuință de o pauză; asemenea, când prescurtăm un cuvânt:

La anul 337 după Hr., a murit împăratul Constantin cel Mare.
In luna lui Ianuarie 1902, s'a serbat centenarul nașterii lui I. Heliade Rădulescu.
Propozițiunile sunt de două feluri: prop. simple și prop. desvoltate.

21. Virgula arată o pauză mai mică decât punctul; ea se pune înăuntrul unei propoziții când complementul sau circumstanțialul se așează înaintea subiectului sau predicatului.

Orbului, degeaba-i arăți lumina.
Vara, rândunelele stau în climele noastre.

22. Vorbele prin cari ne adresăm cuiva sau chemăm pe cineva, se despart prin virgulă:

Copile, bucură-te de venirea primăverii.
Stăpânește-ți, omule, pornirile cele rele.

23. După propoziţiunile întrebătoare, se pune semnul interogaţiunii:

Cum poţi să faci să înţeleagă pe cel ce nu vrea să audă?
Sunt oare mulţi oameni mulţumiţi cu ce le-a dat soarta?

24. După propoziţiunile exclamative, se pune semnul exclamaţiunii:

Când spaima cuprinde mulţimea, vezi pe toţi alergând în toate părţile şi strigând: Fugiţi! Fugiţi!
Când păşeşti pragul unui cimitir, îţi vine totdeauna să zici: Ce deşeartă e lumea cu sbuciumările ei!

MORFOLOGIE

Distingerea felurilor de cuvinte. Cuvinte flexibile şi neflexibile

1. Numirile de fiinţe ori de lucruri pe cari le putem cunoaşte cu simţurile noastre sau cu gândirea noastră se zic *substantive:*

A visat că s'a 'nghimpat
Şi umblă la *picior* legat.

Olarul când *oale* face,
Pune *mânuşa* unde-i place.

Lenea e *cucoană* mare
Care n'are de mâncare.

2. Vorbele cari arată însuşirile lucrurilor sau fiinţelor se numesc *adiective:*

Mielul *blând* suge la două oi.

De apururi fapta *bună*
Este tuturor cunună.

Banul e *rotund* şi lesne se rostogoleşte.

3. Cuvintele cari ţin locul substantivelor se numesc *pronume:*

Dacă 'n lene te-ai târît,
Dumnezeu te-a părăsit,
Căci *el* două măsuri are:
Să sue şi să scoboare.

4. Cuvintele cari arată numărul obiectelor sau fiinţelor se numesc *numerale:*

Luna lui Februarie are *douăzecişiopt* sau *douăzecişinouă* de zile.
Innainte de unire, erau *două* principate deosebite.

5. Cuvintele cari au întrebuinţarea să dea o determinare substantivelor şi adiectivelor şi stau lângă vorba determinată se numesc *articole:*

Nu e după gândul omului, ci după voia Domnului.
Inceputul înţelepciunii e temerea de Dumnezeu.

6. Cuvintele cari arată diferite acţiuni sau stări ale lucrurilor sau fiinţelor se numesc *verbe:*

Omul cât *trăeşte*, *învaţă* şi tot *moare* neînvăţat.
Orb pe orb *povăţuind*, amândoi *cad* în groapă.

7. Cuvintele cari determină verbele se numesc *adverbe:*

Cine pleacă *de dimineaţă*, *departe* ajunge.
Uşor e a băgà în urechile aculuĭ, când vezi.

8. Vorbele cari arată diferite raporturi între cuvinte se numesc *prepoziţiuni:*

Imprieteneşte-te *cu* omul *de* omenie.
La pomul lăudat să nu te duci *cu* sacul mare.

9. Vorbele cari leagă între ele cuvinte sau propoziţiuni se numesc *conjuncţiuni:*

Dacă risipeşti meiul, anevoie îl aduni.
Verşi cu pumnul *şi* aduni câte unul.

10. Cuvintele cari exprimă cugetări nedesăvârşite: bucurie, spaimă, etc. se numesc *interjecţiuni:*

Ah! cui i-ar fi trecut prin gând
Şi-ar fi crezut vreodată
Că mulţi lipsi-vor în curând
Din mândra noastră ceată?

Iată-ne ajunşi... încă un pas...
Ura! Nainte! *Ura!*....

11. Se deosebesc 10 feluri de cuvinte sau părţi ale vorbirii: *substantive, adiective, pronume, numerale, articole, verbe, adverbe, prepoziţiuni, conjuncţiuni, interjecţiuni.*

12. Unele cuvinte au, în înţelesul lor, o parte statornică şi o parte schimbătoare. Acestor părţi ale înţelesului le corespund două părţi ale formei: *rădăcina* arată partea statornică a înţelesului, *terminarea* arată partea schimbătoare a înţelesului:

Săteanul trage brazda pe *câmpie*.
Judeţul Ialomiţa are *câmpii* întinse.

Vorba *lungă* sărăcia omului.
Iarna, nopţile sunt *lungi*.

Intrăm în biserică ca să ne *închinăm*.
Păgânii n'au obiceiu să se *închine* ca noi.

Părţile: *câmpi-*, *lung-*, *închin-* sunt rădăcinele cuvintelor
„ *-e,i, ă, i, ăm, e* sunt terminările lor.

13. Cuvintele la cari se deosebeşte rădăcina şi terminarea se numesc *flexibile.*

14. Flexibile sunt: substantivul, adiectivul, pronumele, articolul, numeralul şi verbul.

15 Sunt alte cuvinte cari au numai o singură formă şi numai înţeles statornic:

Unde nu e cap, **vai** de picioare.

16. Cuvintele cari au numai o singură formă pe care n'o schimbă se numesc neflexibile.

17. Neflexibile sunt: adverbul, prepoziţiunea, conjuncţiunea, interjecţiunea.

II. Substantivul. Numere, cazuri, genuri. Substantive proprii şi comune.

18. Cuvintele cari arată numele de fiinţe sau de lucruri reale sau închipuite se numesc *substantive.*

19. Un substantiv poate să arate un lucru sau mai multe, o fiinţă sau mai multe.

Dacă arată o singură fiinţă sau un singur lucru, zicem că substantivul este la numărul *singular.*

Dacă arată mai multe fiinţe sau lucruri, zicem că este la numărul *plural:*

Pe *ciobanul* fără *câine*
Lupii-l lasă fără *pâine.*

Ciobanul e la singular, pentrucă arată o singură fiinţă.
Câine „ „ „ „ „ „ „
Pâine „ „ „ „ „ un singur lucru.
Lupii „ „ plural „ „ mai multe fiinţe.

20. Diferitele raporturi al unui substantiv cu celelalte vorbe din propoziţiune se exprimă prin *cazuri.*

Subiectul stă în cazul *nominativ:*

Dumnezeu nu răsplăteşte ca duşmanul, ci goneşte cu anul.

Atributul stă în cazul *genitiv:*

Ochiul lui *Dumnezeu* nu doarme.

Complementul indirect fără prepoziţiune stă în cazul *dativ:*

Roagă-te *lui Dumnezeu* ziua şi noaptea.

Complementul direct stă în cazul *acuzativ:*

Pe *Dumnezeu* să-l iubeşti şi în numele lui să te închini.

Substantivul care nu are legătură sintactică cu restul propoziţiunii stă în cazul *vocativ*:

Dumnezeule, nu mă părăsi!

21. Sunt dar cinci cazuri: nominativul, genetivul, dativul, acuzativul, vocativul.

Nominativul răspunde la întrebarea: *cine?* sau *ce?*

Prietenul adevărat te ajută în nenorocire.
Ciocanul este unealta fierarului.

Genitivul răspunde la întrebarea: *al cui? a cui?*

Or'cine intră bucuros în casa *prietenului*.

Dativul răspunde la întrebarea: *cui?*

Increde-te *prietenului* adevărat.

Acuzativul răspunde la întrebarea: *pe cine? care e lucrul pe care?*

Trebue să preţuim mult pe *prietenul* adevărat.

22. In limba română deosebim două genuri: masculin şi feminin.

Cunoaştem că un substantiv e de genul masculin sau feminin după cum putem pune înaintea singularului *un* sau *o*, înaintea pluralului *doi* sau *două:*

Stă drept ca *funia* în *sac*.

Un sac, *doi* saci: masculin; — *o* funie, *două* funii: feminin.

23. Unele substantive sunt masculine la singular şi feminine la plural, adică primesc la singular *un* la plural *două:*

Oamenii caută mereu să inventeze *lucruri* noi.
Iarna tăiem *lemne* din pădure.

Noi zicem: *un* lemn, *două* lemne;
un lucru, *două* lucruri.

24. Cuvintele cari arată lucrurile de acelaş fel sunt

substantive comune; cele cari numesc un *anumit* lucru spre a-l deosebì de celelalte de un fel cu ele se numesc *substantive proprii:*

Muntenegrul e un *stat* mic din *peninsula* balcanică.
Orașul Târgoviște a fost într'o vreme *capitala Munteniei.*
Misisipi e unul din cele mai mari *fluvii* ale lumii.

Comune:		Proprii:	
	stat		Muntenegru
	peninsulă		Târgoviște
	oraș		Muntenia
	capitală		Misisipi
	fluviu		

25. Numele proprii se scriu totdeauna cu literă mare la început.

III. Articolul enclitic

26. Determinările substantivelor și adiectivelor cari stau numai lângă cuvântul determinat se numesc *articole:*

*Școal***a** face pe *omu***l** om și *altoiu***l** pe *pomu***l** pom.
*Mân***a** care nu știe să scrie dă *rin***a** pe condeiu.
*Scrisoare***a** rea arată *lenè***a** *școlaru***lui.**
Pe când toți sapă, leneșul duce *câinii* la apă.

Vorbele *a, l, l, l, a, a, a, a, lui, i* sunt articole. Ele se alipesc cu vorba pe care o determină și de aceea se numesc și *enclitice.*

27. Formele articolului enclitic sunt următoarele:

Masculin singular:	Nominativ și Acuzativ:	*l, le*
	Genitiv și Dativ:	*lui*
	Vocativ:	*le*
Plural:	Nominativ și Acuzativ:	*i*
	Genitiv, Dativ și Vocativ:	*lor*

Feminin Singular: Nominativ și Acuzativ: *a*
Genitiv și Dativ *i*
Plural: Nominativ și Acuzativ: *le*
Genitiv, Dativ și Vocativ: *lor*.

28. Dintre cele două forme pentru singular masculin, nominativ și acuzativ, cea de a doua se alipește numai la cuvintele terminate în *e;* la celelalte toate se lipește forma *l:*

Cu fărâmătura mică se prinde *peștele* mare.

Avem ne articulat: *pește;* articulat: *pește-le.*

29. Lipirea articolului enclitic la substantiv se face după următoarele regule:

a) Substantivele terminate la singular în *u* întreg și la plural în *i* întreg, lipesc articolul fără să se producă vreo schimbare în rădăcină ori în terminare:

Frunza 'n *codru* cât învie,
Doina cânt de voinicie...

S'a dus în *codrul* Herței...

In *codri* auzi glas de păsărele...

Codrii înfrunzesc primăvara.

Codru face art.: *codrul; codri* face art. *codrii.*

b) Substantivele terminate la singular în *u* jumătate și la plural în *i* jumătate, schimbă pe *u* jumătate în *u* întreg și pe *i* jumătate în *i* întreg:

Un *bou*, ca toți *boii*, puțin la simțire
In zilele noastre de soartă ajutat...
Dobândì în cireadă un post însemnat.
Boul era stăpânit de mândrie și se uità
cu dispreț la ceilalți *boi*.

Avem dela *bou* — *boul*; dela *boi* — *boii*.

c) La substantivele terminate la singular în consonantă și la plural în *i* jumătate, se introduce la singular

un *u* înaintea articolului, iar la plural *i* jumătate se schimbă în *i* întreg:

Par'că i-a ieşit un *sfânt* din gură.
A stat până l-a uitat *sfântul*.
In toate zilele sunt *sfinţi*.
La nevoie, te rogi de toţi *sfinţii*.

Dela *sfânt* avem forma articulată: sfântu*l*; dela *sfinţi*—şfinţ*ii*.

d) Substantivele terminate la singular în *ă* şi la plural în *e*, încearcă, primind articolul, o singură schimbare: pierd pe *ă* înainte de articol:

La *laudă* mare nu merge cu sacul.
Lauda de sine nu miroase bine.
Cel cu *laud*e mari face ispravă mică.
Laudele pre hârtie, iar hulele pre tablă
de aramă se scriu.

Dela *laudă*, forma articulată: lauda; dela *laude* — laudele.

e) Substantivele terminate la singular în *ă* şi la plural în *i* jumătate pierd pe *ă* înaintea articolului, iar pe *i* jumătate îl prefac în *i* întreg:

Prin *muncă* şi stăruinţă vei ajunge la
dorinţă.
Munca e brăţară de aur.
Păcătoşii vor fi puşi în Iad la *munci*.
Cei buni nu vor cunoaşte *muncile* Iadului.

Dela *muncă* avem: munca; dela *munci* — muncile.

f) Substantivele terminate la singular în *e* şi la plural în *i* jumătate, înjumătăţesc pe *e*, care formează diftong cu articolul, iar pe *i* jumătate îl prefac în *i* întreg:

Harnicul are totdeauna *vreme*.
Vremea învaţă pe cei ce n'au dascăl.
Nu sunt *vremile* sub cârma omului, ci
bietul om sub *vremi*.

Dela *vreme* avem: vremea; dela *vremi* — vremile.

g) Substantivele terminate la singular în *e* precedat de *i*, iar la plural în *i* jumătate pierd pe *e* înaintea articolului; la genitiv dativ singular *i* jumătate dela mijloc se face *e*, iar la plural *i* jumătate se face *i* întreg:

E mai bine să ai *vie* pe deal decât pe câmpie
Via îți produce mult, dar îți cere și mult lucru.
Mana aduce mare stricăciune *viei*.
La Odobești sunt *vii* vestite.
Viile noastre au fost stricate de filoxeră.

Dela *vie* avem forma articulată la nominativ: via; dela *vii*, genitivul articulat în loc de vii*i* avem: vi*ei*; iar dela *vii* nominativul plural articulat: vi*ile*

h) Substantivele terminate la singular în diftongul *eà*, iar la plural în *le* au la forma articulată dela singular nominativ și acuzativ un *u;* la plural nu încearcă nici o schimbare:

S'a născut cu *ste*a în frunte.
I s'a întunecat *stea*ua.
Mulți ca *stele*le cerului.
Vrăjitorii spun că ghicesc după *stele*.

Dela *stea* avem: stea*ua*; dela *stele* — stelele.

IV. Pronumele personale

30. *Pronume* se numesc vorbele cari țin locul numelor:

Un măgar slujià la un grădinar. *El* se rugă lui Dumnezeu să-l treacă altui stăpân. Plângerea *sa* fu ascultată, dar dete peste un stăpân și mai rău.

31. Pronumele personale arată persoana care vorbește *(întâia)*, persoana cu care se vorbește *(a doua)* sau persoana despre care se vorbește *(a treia)*.

PERSOANA 1-a

Singular

Eu sunt eu și tu ești tu. Singular nominativ: *eu.*
Mie îmi vine la socoteală. „ dativ: *mie.*
Nu mă vede nimeni pe *mine.* „ acuzativ: *mine.*

Plural

Noi vom sosi mâne. Plural nominativ: *noi.*
Să ne dea Domnul *nouă* gândul cel bun. „ dativ: *nouĕ.*
Prigonirile pornite între *noi* să le lăsăm. „ acuzativ: *noi.*

PERSOANA 2-a

Singular

Eu sunt eu și *tu* ești tu. Singular nominativ: *tu.*
Tie îți răsplătește Dumnezeu, fiindcă ai făcut bine. „ dativ: *tie.*
Fă bine și Domnul va fi cu *tine.* „ acuzativ: *tine.*

Plural

Știți *voi* când va sună ceasul din urmă? Plural nominativ: *voi.*
Vai *vouă* celor ce râdeți! „ dativ: *vouă.*
Pe *voi* vă nimiciră a pismei răutate. „ acuzativ: *voi.*

PERSOANA 3-a MASCULIN

Singular

Tu nu-l primești în sat și *el* te întreabă de casa vornicului. Singular nominativ: *el.*
Casa aceasta este a *lui.* „ genetiv: *lui.*
M'am plâns *lui* în zadar. „ dativ: *lui.*
Nădejdea la *el* ca pe un cuiu de teiu „ acuzativ: *el.*

Plural

Nu te încrede în lăudăroși: *ei* spun multe minciuni. Plural nominativ: *ei.*
Mulțumiți sunt cei ce se ridică prin muncă proprie: meritul este al *lor.* „ genitiv *lor.*
Nebunii sunt mulțumiți: *lor* nu le pasă de nimic. „ dativ: *lor.*
Bețivii își bat joc singuri de *ei.* „ acuzativ: *ei.*

PERSOANA 3-a FEMININ

Singular

Femeia harnică ţine casa cu puţin, căci *ea* munceşte mult.	Sing. nominativ: *ea.*
Când merge bine gospodăria, meritul este al *ei.*	„ genitiv: *ei.*
Copiii să iubească pe mamă, *ei* i se cuvine multă recunoştinţă.	„ dativ: *ei.*
Mama bună dă copiilor şi se lasă pe *ea.*	„ acuzativ: *ea.*

Plural

Poporul crede în Rusalii; *ele* ar fi trei fete mari.	Plural nominativ: *ele.*
Unele necazuri ce cad pe capul omului sunt ale *lor.*	„ genitiv: *lor.*
Lor li se închină anumite zile, când nu se lucrează.	„ dativ: *lor.*
Se zice că purtând pelin la brâu, scapi de *ele.*	„ acuzativ: *ele.*

32. Pronumele de persoana 1-a şi 2-a au forme de număr şi de caz, afară de genitiv; de gen însă nu au. Cele de persoana 3-a au forma deosebită de gen, număr şi caz.

33. La cazul dativ şi acuzativ, pronumele personale au, pe lângă formele întregi, şi forme scurtate. Niciuna nu e mai mare de o silabă, cele mai multe sunt asilabe şi se unesc în vorbire cu cuvintele cari preced sau cari urmează.

PERSOANA 1-a

Singular dativ

Mi s'a rupt inima de durere.	*mi*
Cine *mi*-ajută la nevoie, acela *mi*-este prieten.	*mi-*
Spune-*mi* cu cine te aduni şi-ţi voiu spune cine eşti.	*-mi*
Ce folos că m'ajuţi, dacă nu-mi dai când *îmi* trebue?	*îmi*

Singular acuzativ

Mă urmăreşte păcatul. *mă*
Ce folos că*m'* ajuţi, dacă nu-mi dai când îmi trebue? *m'*

Plural dativ

Cerem lui Dumnezeu să *ne* ierte greşelile. *ne*
Câteodată greşim şi *ni* se pare că am făcut bine. *ni*

Plural acuzativ

Prieten este cine *ne* scapă din nevoie. *ne*
De câteori nu *ne*-am aflat la marginea prăpastiei! *ne-*

PERSOANA 2-a

Singular dativ

Când îţi faci datoria, nu *ţi* se aduce vină. *ţi*
Ce-*ţi* pasă de gurile rele? *-ţi*
Acum *ţi*-a venit apa la moară. *ţi-*
Când *îţi* faci datoria, nu ţi se aduce vină. *îţi*

Singular acuzativ

La câte nu *te* sileşte nevoia! *te*
Roagă-*te* lui Dumnezeu şi el *te*-aude *-te, te-*

Plural dativ

Ascultaţi pe cei ce *vă* spun adevărul. *vă*
Purtaţi numai haine cari *vi* se potrivesc. *vi*

Plural acuzativ

Fiţi cuminţi, căci Dumnezeu *vă* vede. *vă*
Păţaniile *v'*au cuminţit. *v'*

PERSOANA 3-a MASCULIN

Singular dativ

Lui Dumnezeu *i* se cuvine toată lauda. *i*
Calicului tot să-*i* dai, dar dacă *i*-ai cerut odată, se supără. *-i* *i-*
Orbului în zadar *îi* spui că s'a făcut ziuă. *îi*

Singular acuzativ

Pe nebun nu-*l* aduci la cunoştinţă.	*-l*
L-a apărat ca funia pe spânzurat.	*l-*
Pe cel rău Dumnezeu *îl* pedepseşte.	*îl*

Plural dativ

Dacă vrei să ai cai buni, să *le* dai ovăz.	*le*
Părinţilor tăi să nu *le*-ascunzi nimic.	*le-*
Hoţilor *li* se leagă fiare de picioare.	*li*

Plural acuzativ

Pe mincinoşi nimeni nu-*i* crede.	*-i*
Pe cei rău năraviţi de geaba *i*-ai mai certa.	*i-*
Peştii proaspeţi *îi* cunoşti de pe urechi...	*îi*

PERSOANA 3-a FEMININ

Singular dativ

Cămilei, dacă nu bea apă o zi întreagă, *i* se pare nimic.	*i*
Capra-şi găseşte singură mâncare, nu e nevoie să-*i* aduci.	*-i*
Vai de oaie dacă *i*-a ieşit lupul înainte!	*i-*
Femeii harnice puţin *îi* pasă de sărăcie.	*îi*

Singular acuzativ

Nici capra nu merge în târg de voie bună, ci *o* duce de hăţ.	*o*
Ghici ghicitoarea mea: Uite-*o*, nu e.	*-o*

Plural dativ

Vacilor iarna să *le* dai coceni tocaţi.	*le*
Găinilor de soiu prost degeaba *le*-ai da grăunţe.	*le-*
Mamelor *li* se cere multă răbdare.	*li*

Plural acuzativ

Câmpul alb, oile negre; cin' *le* vede nu le crede, cin' *le* paşte *le* cunoaşte.	*le*

34. Formele scurtate sunt deci:

Persoana 1-a	Sing.	Dativ: *mi, îmi;*	Acuzativ:	*mă*
	Plur.	» *ne, ni;*	»	*ne*
Persoana 2-a	Sing.	» *ți, îți;*	»	*te*
	Plur.	» *vă, vi;*	»	*vă*
Persoana 3-a Masc.	Sing.	Dativ: *i, îi;*	»	*l, îl*
	Plur.	» *le, li;*	»	*i, îi*
Feminin,	Sing.	» *i, îi;*	»	*o*
	Plur.	» *le, li;*	»	*le.*

35. In privința întrebuințării acestor forme, se pot da regulele următoare:

a) Forma *o*, dacă e precedată de o vorbă terminată în vocala *e*, se unește cu ea prin liniuță și formează diftong. Altfel, se scrie și se pronunță deosebit:

Cine-o știe?

Nu o cunosc (sau N'o cunosc, pronumele rămâne deosebit).

b) Forma *l* se întrebuințează când vorba precedentă sfârșește sau cea următoare începe cu vocală:

L-am văzut.
Nu-*l* văd.

Dacă are vocală și înainte și în urmă, atunci se leagă prin liniuță, ca și în pronunțare, cu vocala a doua:

Dacă *l*-am văzut. (Nu se zice: Dacă-l am văzut...)

c) Formele terminate în *ă (mă, vă)* se întrebuințează când vorba următoare începe cu consonantă:

Mâne *mă* duc.
Poate *vă* găsesc.

Dacă vorba următoare începe cu vocala *a, o,* atunci *ă* cade și în locul ei se pune apostrof:

Mâne *m'aș* duce.
Poate *v'aș* vedea.
Poate *m'oiu* duce.

d) Formele începătoare cu *î (îmi, îți, îl, îi)* se în-

trebuinţează când vorba precedentă se termină cu consonantă şi cea următoare începe cu consonantă:

Acum *îmi* pare bine.
Acum *îţi* cred.
Acum *îi* cunosc.
Acum *îl* văd.

e) Formele terminate în *e* (*ne*, *le*, *te*) au pe *e* întreg când urmează un cuvânt începător cu consonantă; când urmează unul începător cu vocala *a* sau *o*, atunci *e* devine semison şi formează diftong cu iniţiala vorbei următoare. In scris se pune liniuţă:

Poate *te* pricepi.
Poate *ne* vedem.
Poate *le* ştii.

Poate *te*-aş rugà să vii.
Poate *le*-aş scrie.
Poate *ne*-or sosì.

f) Formele terminate în *i (mi, ţi, i, ni, vi, li)* au pe *i* întreg când vorba precedentă sfârşeşte cu consonantă şi cea următoare începe cu consonantă:

Acum *mi* se deschid ochii.

Dacă în locul consonantelor sunt vocale, atunci se poate ca *i* să devină semison şi să se unească în pronunţie cu vorba precedentă nu cu cea următoare, iar în scris să se pună liniuţă:

Iată-*i* alunecă...
Nu-*mi* place...
Dacă-*mi* pare...
Dacă-*mi* place...

V. Pronumele posesive

36. Pronumele posesiv arată persoana care posedă un lucru:

Cusurul *meu* mi se pare mai mic decât al altuia. *meu*
Ţara *mea* este frumoasă. *mea*

Iubește pe aproapele *tău.*	*tău*
Doamne, scapă seminția *ta.*	*ta*
Nimeni nu vede cusurul *său.*	*său*
Nimeni nu știe soarta *sa.*	*sa*
Iubim pe regele *nostru.*	*nostru*
Soldații apără țara *noastră.*	*noastră*
Ce frumos e portul *vostru!*	*vostru*
Nu mă tem de ura *voastră.*	*voastră*
Nu ascultă cuvântul *lor*, căci sunt mincinoși.	*lor*
N'am fost în casa *lor*, dar am auzit că sunt femei harnice.	*lor*
Ce dragi îmi sunt frații *mei!*	*mei*
Trăesc cu grijile *mele.*	*mele*
Tovarășii *tăi* să fie cinstiți.	*tăi*
Vezi-ți singur greșelile *tale.*	*tale*
Dintre săraci și-a ales Iisus apostolii *săi.*	*săi*
Domnul va da fiecăruia după faptele *sale*	*sale*
Să fim iertători cu dușmanii *noștri.*	*noștri*
Zadarnic cercăm să ascundem slăbiciunile *noastre.*	*noastre*
Nu uitați pe binefăcătorii *voștri.*	*voștri*
Cereți iertarea păcatelor *voastre.*	*voastre*
Soldații ascultă de generalii *lor.*	*lor*
Sgârciții vor lăsà pe pământ averile *lor.*	*lor*

37. Pronumele posesiv se acordă și cu numele posesorului și cu numele obiectului posedat. Fiecare formă arată numărul posesorilor, numărul și genul obiectelor posedate:

meu, tău, său / *mea, ta, sa* — un posesor, un obiect posedat — *masculin* / *feminin*

mei, tăi, săi / *mele, tale, sale* — un posesor, mai multe obiecte posedate — *masculin* / *feminin*

nostru, vostru, lor / *noastră, voastră, lor* — mai mulți posesori, un singur obiect posedat — *masculin* / *feminin*

noștri, voștri, lor / *noastre, voastre, lor* — mai mulți posesori, mai multe obiecte posedate — *masculin* / *feminin*

38. Cuvintele cari arată acţiuni sau stări se numesc *verbe:*

Dacă *legi* bine, bine *deslegi.*
Nu *fii* îndrăsneţ la vorbă.

39. Deosebim la verbe 3 persoane ca şi la pronume: 1-a care vorbeşte, a 2-a cu care vorbim, a 3-a despre care se vorbeşte. Deosebim două numere: singular şi plural.

Dacă *legi* bine, bine *deslegi* . . . . persoana 2-a singular.
Anii *nu pot* aduce ce *aduce* ceasul . { persoana 3-a plural. / persoana 3-a singular.

40. Deosebim la verbe trei timpuri: trecut, prezent, viitor.

Dacă *legi* bine, bine *deslegi* . . . . . prezent.
Când *ai minţit* odată, nu mai eşti crezut . . . . trecut.
Când *vor veni* alţii mai de seamă decât tine,
dă-te la o parte . . . . viitor.

41. Deosebim la verbe mai multe *moduri:*

Când acţiunea se arată ca reală, avem modul *indicativ;*

Când acţiunea se arată ca atârnătoare de alta, avem modul *conjunctiv;*

Când acţiunea se arată ca dorită sau supusă unei condiţiuni, avem modul *optativ* sau *condiţional;*

Când acţiunea se arată ca cerută, avem modul *imperativ:*

Când *legi* bine, bine *deslegi* . . . . . indicativ.
Cine ştie *să citească*, are patru ochi . . conjunctiv.
Mincinosul nu e crezut de *ar vorbi* chiar adevărul . . . { optativ. / sau condiţional
Când te întreabă *răspunde* cu blândeţe . . imperativ.

42. Când verbul se află în unul din aceste 4 moduri, se schimbă după persoană; de aceea indicativul,

conjunctivul, optativul și imperativul se zic *moduri personale.*

43. Sunt și moduri în cari verbul nu se schimbă după persoană. Acestea se numesc *moduri nepersonale.* Ele sunt: infinitivul, gerundiul sau participiul prezent, supinul, participiul trecut.

Când nu știi *scrie*, degeaba încerci să mâsgălești . . . infinitiv.
Intrând în casă, zi frumos bunăziua . . . . . gerundiu.
Știut este că omul după limba lui piere . . . . . supin.
Cine s'a găsit cu minciuni nu mai este *crezut*
altădată . . . participiu trecut.

44. După vocala în care se termină infinitivul, deosebim patru categorii de verbe sau patru conjugări:

Verbele de conj. I au inf. terminat în *a*	a legà	leg-*à*
Verbele de conj. II-a au inf. terminat în *ea*	a puteà	put-*cà*
Verbele de conj. III-a au inf. terminat în *e*	a vinde	vind-*e*
Verbele de conj. IV-a au inf. term. în *i* sau în *î*	a fugì	fug-*ì*
	a omorî	omor-*î*

Terminarea infinitivului poartă numele de *caracteristică.*

45. Deosebim la verbe timpuri *simple*, făcute dintr'o singură vorbă, și timpuri *compuse*, făcute din două vorbe:

simple:	*compuse:*
legi	am găsit
vinde	aș vinde
luà	va luà
plătește	

46. Partea care rămâne din infinitiv, dacă despărțim caracteristica, se numește *rădăcina verbului:*

a legà	rădăcina *leg* . . .	caracteristica	*à*
a părea	„ *păr* . . .	„	*cà*
a zice	„ *zic* . . .	„	*e*
a plătì	„ *plăt* . . .	„	*ì*
a omorî	„ *omor* . . .	„	*î*

Timpurile verbului

47. *Prezentul indicativului.*

Verbele de conjugarea I-a cu rădăcina terminată într'o singură consonantă sau în două (afară de cazul când a doua este *r* sau *l)* n'au terminare la persoana 1-a singulară; la a 2-a au *i* semison.

Cele cu rădăcina terminată în două consonante din cari cea din urmă este *r* sau *l*, au la persoana 1-a terminarea *u* întreg; la persoana 2-a *i* întreg.

La toate verbele de conjugarea I-a persoana 2-a plurală are aceeaş terminare cu persoana 3-a singulară.

las	umbl-u
laş-i	umbl-i
las-ă	umbl-ă
lăs-ăm	umbl-ăm
lăs-aţi	umbl-aţi
las-ă	umbl-ă

Acì nu *las* nimic.
Pe cine nu-l *laşi* să moară nu te lasă să trăeşti.
Nu te tocmì cu el, nu-ţi *lasă* nici o lescae.
Rău facem dacă *lăsăm* uitate datoriile noastre.
Dacă *lăsaţi* să cază călimara, se murdăreşte banca.
Inundaţiile *lasă* totdeauna un nămol bun pentru plante.

Bucuros *umblu* pe acest drum.
Tu nu *umbli* niciodată singur.
Copilul mic *umblă* deabuşile.
Ce *umblăm*, ce căutăm, nu dăm seama la nimeni.
Voi *umblaţi* prea iute.
Hoţii *umblă* să ne înşele.

Verbele de conjugarea a II-a având rădăcina terminată în consonantă, n'au terminare pentru persoana I-a singulară; persoana 3-a plurală este la fel cu I-a singulară.

tac
tac-i
tac-e
tăc-em
tăc-eți
tac

Când nu știu cevà, mai bine *tac*.
Dacă *taci* la vreme, ești foarte câștigat.
Cine *tace*, merge în pace.
Când începe muzica, noi *tăcem*.
Dacă *tăceți* acum, veți ascultà lucruri frumoase.
Copiii *tac*, când vorbesc oamenii cei mari.

Verbele de conjugarea III-a având rădăcina terminată în consonantă, n'au terminare pentru persoana 1-a singulară, care e la fel cu a 3-a plurală. Terminările persoanei 1-a și 2-a din plural se deosebesc de corespunzătoarele terminări ale conjugării a II-a prin accent: ale acesteia sunt neintonate, ale celeilalte sunt intonate.

zic
zic-i
zic-e
zic-em
zic-eți
zic

Eu *zic* că ar fi bine să plecăm.
Hristos a răspuns judecătorului: Tu *zici*.
Cine *zice* vorbă mare totdeauna se căește.
Noi *zicem* una, voi *ziceți* zece.
Nu știu ce *zic* ei.

Verbele de conjugarea IV-a sunt de trei feluri: unele cu caracteristica *i* precedată de consonantă, altele cu caracteristica *i* precedată de vocală, altele cu caracteristica *î*.

Cele cu caracteristica *i* precedată de consonantă n'au terminare pentru persoana 1-a singulară, iar persoana 3-a plurală este la fel cu persoana 1-a singulară.

Cele cu caracteristica *i* precedată de vocală au la persoana 1-a singulară terminarea *iu;* iar persoana 3-a plurală este la fel cu a 3-a singulară.

Cele cu caracteristica *î* n'au terminare specială la persoana 1-a sing.; iar persoana 3-a plurală este la fel cu a 3-a singulară. La persoana 3-a singulară au terminarea *ă* în loc de *e*, iar *i* din terminarea persoanei 1-a și 2-a plur. e înlocuit cu *î*.

pipă-iu	mor	dobor
pipă-i	mor-i	dobor-i
pipă-e	moar-e	doboar-ă
pipă-im	mur-im	dobor-îm
pipă-iți	mur-iți	dobor-îți
pipă-e	mor	doboar-ă

E întuneric; *pipăiu* ca să pot înainta.
De ce mai *pipăi* când e lumină?
Doctorul *pipăe* pulsul bolnavului.
Noi *pipăim* cânele bolnav.
Acum *pipăiți* zadarnic.
Orbii *pipăe* când merg.

Mor de dorul lui.
In satul acesta *mori* de urît.
Invidiosul *moare* de necaz, când vede pe altul mulțumit.
Pentru țară, *murim* bucuros.
Să nu credeți că *muriți*, dacă vă face operație.
Mulți oameni *mor* în războiu.

Dobor acum copacul cu mere.
Degeaba *dobori* gardul.
Zăpada *doboară* casa.
Il *doborîm*, dacă putem.
Nu *doboriți* lesne stejarii.
Sunt așà de multe mere, că *doboară* pomul.

48. *Prezentul conjunctivului.*

Conjunctivul are înainte conjuncțiunea *să*.

La prezentul conjunctivului sunt aceleași forme ca

la prezentul indicativului, cu deosebire că la persoana 3-a singulară, unde se află *ă* la indicativ se găsește *e* la conjunctiv; iar unde este *e* la indicativ se găsește *ă* la conjunctiv:

curm	să curm	ajung	să ajung	fug	să fug
curmi	să curmi	ajungi	să ajungi	fugi	să fugi
curmă	să curme	ajunge	să ajungă	fuge	să fugă
curmăm	să curmăm	ajungem	să ajungem	fugim	să fugim
curmați	să curmați	ajungeți	să ajungeți	fugiți	să fugiți
curmă	să curme	ajung	să ajungă	fug	să fugă

Vreau *să încerc* norocul.
Nu lăsà pe mâne ce poți *să faci* astăzi.
Știe *să* le *spună* calde.
Nu putem *să cunoaștem* viitorul.
Munciți, ca *să învingeți* sărăcia.
Bețivii ajung *să urască* pe cei ce le vor binele.

49. *Imperativul.*

Imperativul nu are persoana 1-a singulară.

Persoana 2-a la imperativul afirmativ, la cele mai multe verbe, este la fel cu persoana 3-a singulară a indicativului prezent. La puține este la fel cu persoana a 2-a singulară a indicativului prezent:

Indicativ	*Imperativ*
el răspunde	răspunde (tu)
el pune	pune (tu)
el lasă	lasă (tu)
el pleacă	pleacă (tu)
tu fugi	fugi (tu)
tu mergi	mergi (tu)

Celelalte forme de persoane sunt la fel cu formele corespunzătoare ale conjunctivului prezent:

Conj.	să cumpere	*Imper.*	să cumpere!	sau cumpere!
	să cumpărăm		să cumpărăm!	
	să cumpărați		să cumpărați!	cumpărați!
	să cumpere		să cumpere!	cumpere!

50. *Imperfectul indicativului.*

Imperfectul indicativului este format dela infinitivul scurt, la care se adaogă terminările personale, făcându-se oarecari schimbări de sunete: la conjugarea I-a doi *a* se contrag în unu; la conj. II-a *a* din diftong se contrage cu *a* din terminare; la conj. III-a *e* face diftong cu *a* din terminare; la conjugarea IV-a *i* devine semison, iar *î* dispare.

a lăsà	lăsa-am	= lăsam	a tăceà	tăcea-am	= tăceam
	lăsa-ai	= lăsai		tăcea-ai	= tăceai
	lăsa-a	= lăsà		tăcea-a	= tăceà
	lăsa-am	= lăsam		tăcea-am	= tăceam
	lăsa-aţi	= lăsaţi		tăcea-aţi	= tăceaţi
	lăsa-au	= lăsau		tăcea-au	= tăceau

a merge	merge-am	= mergeam	a vorbì	vorbi-am	= vorbiam
	merge-ai	= mergeai		vorbi-ai	= vorbiai
	merge-a	= mergeà		vorbi-a	= vorbià
	merge-am	= mergeam		vorbi-am	= vorbiam
	merge-aţi	= mergeaţi		vorbi-aţi	= vorbiaţi
	merge-au	= mergeau		vorbi-au	= vorbiau

a doborî	doborî-am	= doboram
	doborî-ai	= doborai
	doborî-a	= doborà
	doborî-am	= doboram
	doborî-aţi	= doboraţi
	doborî-au	= doborau

Umblam ca un roiu fără matcă.
Dacă *tăceai*, filozof rămâneai.
Antim Ivireanul, când a venit în ţară, nu *vorbià* româneşte.

Ce frumos, erà când *mergeam* pe cărările munţilor!
Mergeaţi prea iute şi *lăsaţi* în urmă pe tovarăşii voştri.
Soldaţii *doborau* toate întăriturile.

51. *Perfectul simplu.*

Avem două feluri de perfect simplu: în *i* şi în *sei*.

Perfectul simplu în *i* se găseşte la cele mai multe verbe. El este format din rădăcina verbului, intercalându-se între aceasta şi terminările speciale, vocala *a* la conj. I-a, vocala *u* la conjugarea II-a şi III-a, vocala *i* sau *î* la conj. IV-a:

a lăsà, răd: *lăs-*	lăs-a-i		*a tăccà*, răd: *tăc-*	tăc-u-i
	lăs-a-şi			tăc-u-şi
	lăs-a = ă			tăc-ù
	lăs-a-răm			tăc-u-răm
	lăs-a-răţi			tăc-u-răţi
	lăs-a-ră			tăc-u-ră
a aşterne, răd: *aştern-*	aştern-u-i		*a vorbì*, răd: *vorb-*	vorb-i-i
	aştern-u-şi			vorb-i-şi
	aştern-ù			vorb-ì
	aştern-u-răm			vorb-i-răm
	aştern-u-răţi			vorb-i-răţi
	aştern-u-ră			vorb-i-ră

Rău *păţii*, căci rău mi-*aşternui*.
Bătuşi calea mânzului.
Vorbì şi nea Ion, că şi el e om.
Drumul acesta îl mai *făcurăm* odată.
Plecarăţi şi nu vă luarăţi ziua bună dela stăpânul casei.
Regimentele noastre *lăsară* mulţi soldaţi pe câmpiile Bulgariei.

Perfectul simplu în *sei* se găseşte la câteva verbe de conjugarea a III-a şi la două verbe de conjugarea II-a (*a mâneà* şi *a rămâneà*).

El este format din rădăcina verbului din care dispare consonanta finală, din silaba *se* urmată de terminările persoanelor cari se găsesc şi la perfectul în *i:*

a zice, răd: *zic*	zi-se-i	
	zi-se-şi	
	zi-se	
	zi-se-răm	
	zi-se-răţi	
	zi-se-ră	

De câteori nu-mi părŭ rău de cele ce *zisei!*
Ți-aduci aminte ce *spuseși?*
În pădure născui, în pădure crescui, în oraș când mă *aduse*, judecător mă *puse.*
Neduserăm așà de vreme, că *aprinserăm* lumânările în sală.
Aleserăți și voi până *culeserăți.*
Să intrăm iar în foc, *ziseră* soldații.

52. *Maimultcaperfectul indicativului.*

Maimultcaperfectul indicativului e format dela perfectul indicativului, lăsându-se la o parte terminările lui și adăogându-se terminările speciale ale maimultcaperfectului:

plecai	pleca-sem	zisei	zise-sem
	pleca-seși		zise-seși
	pleca-se		zise-se
	pleca-sem		zise-sem
	pleca-seți		zise-seți
	pleca-se		zise-se

Plecasem mai de vreme decât trebuià.
Tu *ziseseși* să mai rămân.
Amicul meu *plecase* fără să-mi dea de știre.
Noi *plecasem* înainte de răsăritul soarelui.
Voi *ziseseți* că e prea de vreme.
Soldații *plecase* cu comandantul lor.

53. *Prezentul infinitivului.*

Infinitivul fiind mod nepersonal, nu variază după persoane. El are două forme: una făcută din rădăcina verbului și din caracteristică; alta, cu adăogirea silabei *re:*

a lucr-à	a tăceà	a cer-e	a vorb-ì
lucra-re	tăce-re	cere-re	vorbi-re

E ușor *a cere* dela altul dreptate; trebue să fii tu drept mai întâiu.
Uneori e mai bine *a tăceà* decât *a vorbì.*
Nu oricine muncește cu *plăcere.*

54. *Gerundiul sau participiul prezent.*

Gerundiul sau participiul prezent e un mod nepersonal. El e format dela infinitiv, adăogând terminarea specială *-nd*. Caracteristica își modifică sunetul la conjugarea I-a, II-a și III-a:

a picà	picând
a tăceà	tăcând
a merge	mergând
a dojenì	dojenind
a ocărî	ocărînd

Picând, picând, baltă se face.
Mergând încet, departe ajungi.
Mai lesne îndreptezi *dojenind* cu
blândeţe decât *ocărînd*.

55. *Participiul trecut și supînul.*

Participiul trecut și supinul sunt moduri nepersonale. Supinul este cu totul invariabil; participiul variază întocmai ca un adiectiv.

La verbele cu perfectul simplu în *i*, participiul și supinul se formează dela acest timp, schimbând pe *i*, din persoana 1-a în *t*.

La verbele cu perfectul în *sei*, formarea e mai neregulată, având uneori finalul *s*, alteori *t*.

a lăsà	lasai	lăsat	a duce	dusei	dus
a tăceà	tăcui	tăcut	a zice	zisei	zis
a cere	cerui	cerut	a frige	fripsei	fript
a vorbì	vorbii	vorbit	a unge	unsei	uns
a doborî	doborîi	doborît	a șterge	șterse i	șters

Participiu:

E un om *lăsat* uitării.
E o câmpie *lăsată* în părăsire.
Bieţii copii, erau *lăsaţi* pe drum.
Am văzut perdelele *lăsate*.

Supin:

Din această socoteală nu e nimic de *lăsat*.

56. *Perfectul compus al indicativului.*

Este format din verbul *a aveà* la prezentul indicativului (ajutător) şi din supinul verbului ce se conjugă.

am zis	am coborît
ai zis	ai „
a zis	a „
am zis	am „
aţi zis	aţi „
au zis	au „

Hristos *a zis* să ne iubim unii pe alţii
Mulţi medici *au zis* că apa rece e binefăcătoare.

57. *Viitorul întâiu al indicativului.*

E format din ajutătorul *a voì* (prezentul indicativului) şi din infinitivul verbului ce se conjugă:

voiu	venì
vei	„
va	„
vom	„
veţi	„
vor	„

Când mă *veţi chemà*, *voiu venì* în mijlocul vostru.
La chemarea ţării, *vom alergà* toţi cu grabă.
Credem că *vor venì* timpuri din ce în ce mai bune.

58. Viitorul mai are o formă alcătuită din verbul *a aveà* la indicativ prezent şi din conjunctivul verbului ce se conjugă.

am să merg
ai să mergi
are să meargă
avem să mergem
aveţi să mergeţi
au să meargă

Mihaiu află că Turcii *au să intre* în ţară. Ştià că greutăţile luptei *au să fie* mari. *Avem să facem* tot ce vom puteà, ziseră căpitanii.

Acest viitor se rosteşte popular astfel:

o să merg	sau	a să merg
o să mergi		a să mergi
o să meargă		a să meargă
o să mergem		a să mergem
o să mergeţi		a să mergeţi
o să meargă		a să meargă

59. *Prezentul condiţionalului.*

Se formează din auxiliar *(aş, ai, ar, am, aţi, ar)* şi din infinitivul verbului ce se conjugă:

aş venì
ai „
ar „
am „
aţi „
ar „

Dacă *ar cunoaşte* omul viitorul, ar fi foarte nenorocit.
Când suntem mulţumiţi, *am dorì* să treacă timpul mai încet.

VII. Adverbele; — comparaţiunea

59. Cuvintele invariabile cari determină un verb, un adiectiv sau un alt adverb se numesc *adverbe.*

Ele arată locul, timpul, modul:

Cine fură azi un ou, *mâine* fură şi un bou.
Ai făcut *bine* de m'ai ascultat.
Nimeni nu poate să zică: *acum* le ştiu pe toate.
Flecarul *nicăiri* nu-şi găseşte stăpân.

Adverbe de loc: *nicăiri.*
„ „ timp: *azi, mâine, acum.*
„ „ mod: *bine.*

60. Adiectivele şi adverbele au trei grade de comparaţiune: pozitiv, comparativ, superlativ.

La adiective: Rinul este un fluviu *mare.*
Dunărea este *mai mare* decât Rinul.
Volga e cel *mai mare* fluviu din Europa.

Comparativul se formează adăogând *mai* înaintea pozitivului. Superlativul se formează adăogând *cel* înaintea comparativului.

La adverbe: Ion stă *aproape* de barieră.
Vasile stă *mai aproape* de barieră.
Ştefan stă *foarte aproape* de barieră.

Comparativul se formează punând *mai* înaintea pozitivului. Superlativul se formează punând *foarte* înnaintea pozitivului.

VIII. Prepoziţiunea

61. Cuvintele cari arată raportul între două vorbe se numesc *prepoziţiuni:*

Nu poţi ţineà doi pepeni *în* mână.
Cel dibaciu scoate bani *din* piatră seacă.
Pâine *cu* sare e gata mâncare.
Are să treacă multă apă *pe* pârâu.
Mulţi îşi aduc aminte de greşelile lor când ajung *aproape de* moarte.
Dacă mergi prea iute, ajungi *dincolo de* drum.

Prepoziţiile sunt *simple*: *în, din, cu, pe,* sau *compuse: aproape de, dincolo de.*

VERIFICAT
1987

CUPRINSUL

BUCĂȚI DE CITIRE

		Pag.
1.	Trandafirul de câmp, de *S. Fl. Marian*	1
2.	Legenda Prepeliței, de *S. Fl. Marian*	2
3.	Povestea Ciocârliei, de *S. Fl. Marian*	3
4.	Sticleţul şi Ciocârlanul, de *A. Donici*	7
5.	Ciocârlia (din englezeşte)	7
6.	Cei doi lucrători, de *A. Pann*	9
7.	Musculiţele şi furnicile (*Biblioteca*, 1820)	11
8.	Povestea unui om leneş, de *I. Creangă*	12
9.	Musca, de *A. Donici*	14
10.	Vulpea firoscoasă, de *P. Ispirescu*	15
11.	Măgarul, după *Esop*	17
12.	Fata Moşului cea cuminte, de *P. Ispirescu* . . .	18
13.	Mercur şi Pădurarul (din englezeşte)	22
14.	Satură-te de cireşe, de *I. Creangă*	24
15.	Ispita (după *Deprinderi asupra cititului*, 1835) .	26
16.	Ariciul şi vulpea, de *P. Ispirescu*	28
17.	Lupul şi cucul, de *A. Donici*	31
18.	Spre polul Nord, de *Nansen* (după trad. *B. Marian*)	32
19.	Prietenul meu Dumitraşcu, de *Ed. de Amicis* . .	41
20.	O faptă frumoasă, de *Ed. de Amicis*	43
21.	Traian, după *Ang. Holban*	44
22.	Ţara mea, de *I. Neniţescu*	48
23.	Cântecul lui Ştefan, poezie pop.	50
24.	Movila lui Burcel, „ „	51
25.	Povestea unei mame, după *Andersen*	54
26.	Mama lui Ştefan cel Mare, de *Bolintineanu* . . .	56
27.	Cetatea Neamţului, de *M. Sadoveanu*	57
28.	Daniil Sihastru, de *Bolintineanu*	61
29.	Moartea şi lauda lui Ştefan Vodă, de *Gr. Ureche*	62

	Pag.
30. Un mic erou, de *Ed. de Amicis*	63
31. Indemn la vitejie, de *V. Alecsandri*	69
32. Prometeu, de *Al. I. Odobescu*	70
33. Epimeteu şi Pandora, de *Al. I. Odobescu*	71
34. Fiii lui Licaon, de *Al. I. Odobescu*	73
35. Deucalion şi Pira, de *Al. I. Odobescu*	74
36. Piramidele dela Ghizeh, de *Radu D. Rosetti*	77
37. Crocodilul, de *Erodot* (după trad. *Valaori*)	80
38. O vânătoare de crocodili, după *D. Ghika-Comăneşti*	81
39. Obiceiurile vechilor Egipteni, de *Erodot* (după trad. *Valaori*)	85
40. Miltiade, după *Angela Holban*	87
41. Romanii în Britania, de *Mackenzie*	89
42. Germanii cei vechi, de *Tacit*	93
43. Iisus Hristos, după *Bossuet*	96
44. Somalii, după *D. Ghika-Comăneşti*	99
45. O vânătoare de rinoceri, după *D. Ghika-Comăneşti*	104
46. In inima Africei, de *Roth* (după trad. *Bârsanu*)	108
47. Tigrul, după *Dr. Lux* („Albina“)	114
48. O vânătoare de Morse, de *Nansen* (după traducere de *B. Marian*)	116
49. Pasărea Paradisului (din englezeşte)	118
50. Bizonul (din englezeşte)	120
51. Viaţa animalelor sălbatice, de *Humboldt* (după trad. Elvira Pârvan)	122
52. Căprioara (din englezeşte)	126
53. Rândunica (din englezeşte)	128
54. Leul recunoscător (*Biblioteca*, 1820)	130
55. O vânătoare de Lei, după *D. Gh. Comăneşti*	133
56. Câinele credincios (din englezeşte)	136
57. Corbul şi puii săi, de *Tolstoi* (după trad. *G. Carp*)	137
58. Moartea lui Mihăluţ, de *I. Dragoslav*	139
59. Punguţa cu doi bani, de *I. Creangă*	141
60. Din viaţa M. S. Regelui Carol I (după „Albina“)	146
61. Moţii de *Frâncu* şi *Candrea*	150
62. Vrăbiuţa, poezie pop.	152
63. Cântecul străinătăţii, de *Creţeanu*	153
64. Românul nu piere, de *Tăutu*	155
65. Paza Dunării, de *Carmen Sylva* trad. *Coşbuc*	157
66. Sergentul, de *V. Alecsandri*	157
67. Răsplata dumnezeească, după *Rădulescu-Codin*	159
68. Dac'a vrea Dumnezeu, de *N. Gane*	163

Pag.

Explicări şi comentarii 169

APENDICE

Sintaxa. . I Propoziţia simplă. Predicat; subiect; acord. 225
II Felurile propoziţiunilor simple 226
III Propoziţiunea desvoltată 227
IV Regule de punctuaţie 229
Morfologia. I Distingerea felurilor de cuvinte. Cuvinte flexibile şi neflexibile 231
II Substantivul 234
III Articolul enclitic 236
IV Pronumele personale 239
V Pronumele posesive 245
VI Verbul 247
VII Adverbele 258
VIII Prepoziţiunea 259

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI